

Міжнародна
Організація
Праці

Український центр соціальних реформ

Державна служба статистики України

Україна

Національне обстеження дитячої праці 2014-2015

Аналітичний звіт

Національне обстеження дитячої праці в Україні 2014–2015

Основні результати

Міжнародна організація праці
Український центр соціальних реформ
Державна служба статистики України

Київ – 2017

Copyright © Міжнародна організація праці, Український центр соціальних реформ та Державна служба статистики України, 2017 р.

Вперше опубліковано у 2017 р.

Для отримання прав на відтворення необхідно звертатися до Міжнародної організації праці (МОП): Публікації МОП (права та дозволи), Міжнародного бюро праці (СН-1211, Женева 22, Швейцарія), або надіслати запит електронною поштою до Українського центру соціальних реформ (01601 Київ, бульвар Т. Шевченка 60) pubdroit@ilo.org або Державної служби статистики України (01601 Київ, вул. Шота Руставелія, 3) ucsr2012@ukr.net або office@ukrstat.gov.ua. Для отримання прав на переклад необхідно подати заявку до МОП від імені обох вищезгаданих організацій.

Бібліотеки, установи та інші користувачі, зареєстровані в організаціях із захисту авторських прав, можуть робити копії відповідно до ліцензій, виданих їм з цією метою. Відвідайте веб-сайт Міжнародної федерації організацій із захисту авторських прав www.ifrro.org з переліком цих організацій у вашій країні.

ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ Український центр соціальних реформ, Державна служба статистики України

Національне обстеження дитячої праці в Україні 2014-2015 рр. - Основні висновки / Міжнародне бюро праці, Фундаментальні принципи та права в галузі праці; Український центр соціальних реформ. - Київ: МОП, 2017 р.

ISBN: 978-92-2-831308-6 (друк), 978-92-2-831309-3 (веб-PDF)

ISBN: 978-92-2-130808-9 (друк); 978-92-2-130809-6 (веб-PDF)

Міжнародне бюро праці. Фундаментальні принципи та права в галузі праці; Український центр соціальних реформ.

дитяча праця / умови праці / обстеження / Україна - 13.01.2

Ця публікація доступна також англійською мовою: [*Ukraine National Child Labour Survey 2014-2015 - Main findings*], ISBN: 978-92-2-130808-9 (друк); 978-92-2-130809-6 (веб-PDF), Київ, 2017 р.

Каталогізація МОП в публікаціях даних

ДОПОВНЕННЯ

У цьому звіті містяться результати Національного обстеження дитячої праці в Україні, проведеного Українським центром соціальних реформ, Державною службою статистики України та Центром «Соціальний моніторинг» за технічної підтримки МОП.

Фінансування у розмірі 248 378 доларів США для цієї публікації було надано Міністерством праці США (USDOL) (проект GLO / 11/11 / USA) згідно з договором про співпрацю № ILO-GAP-22509-11-75-K. 100 відсотків загальних витрат цього проекту фінансуються з федеральних коштів на загальну суму 15 мільйонів доларів США.

Ця публікація не обов'язково відображає погляди або політику Міністерства праці США, і не згадує торговельні назви, комерційні продукти або організації, які передбачають схвалення з боку уряду Сполучених Штатів.

Визначення, використані у цій публікації, а також представлені дані, не передбачають висловлення будь-якої думки з боку МОП стосовно правового статусу будь-якої країни, регіону чи території або її органів влади, або стосовно делімітації її кордонів.

МОП та Державна служба статистики України не беруть на себе відповідальність за будь-які наслідки, пов'язані із використанням цих даних, у разі неточності, помилки або пропуску.

Надруковано в Україні

Зображення, використані для оформлення обкладинки, підготовлені К. Гриняком, М. Київ, Україна

Зміст.

	<i>стор.</i>
Зміст	iii
Подяки	v
Вступ.....	1
Резюме	3
Розділ 1. Національний контекст	13
1.1. Населення	13
1.2. Економічна ситуація та доходи	15
1.3. Загальна характеристика ринку праці.....	17
Розділ 2. Модульне обстеження дитячої праці.....	19
2.1. Національне законодавство щодо праці дітей та дитячої праці.....	19
2.2. Концепції та визначення	22
2.3. Історія проведення обстеження.....	24
2.4. Розроблення програми модульного обстеження дитячої праці	25
2.5. Запитальники.....	26
Розділ 3. Діти та види їхньої активності	27
3.1. Чисельність і демографічний склад дітей віком 5–17 років.....	27
3.2. Працюючі діти	28
3.3. Виконання домашніх обов'язків	30
3.4. Відвідування школи.....	32
3.5. Поєднання кількох видів активності.....	34
Розділ 4. Характеристика працюючих дітей.....	35
4.1. Характеристики домогосподарств працюючих дітей	35
4.2. Види економічної діяльності	40
4.3. Професійні групи	41
4.4. Статуси зайнятості.....	43
4.5. Місце роботи	43
4.6. Робочий час дітей та середній заробіток.....	44
4.7. Заробіток та заробітна плата дітей.....	45
4.8. Територіальна диференціація зайнятості дітей	48
4.9. Причини роботи дітей	49
4.10. Ставлення батьків до роботи	50
Розділ 5. Дитяча праця та небезпечна робота.....	53
5.1. Діти у дитячій праці (загальна характеристика)	53
5.2. Діти у дитячій праці (крім небезпечної роботи)	56
5.3. Діти на небезпечній роботі	58
5.4. Територіальна диференціація дитячої праці.....	65
Розділ 6. Вплив зайнятості дітей на здоров'я та навчання.....	66
6.1. Показники здоров'я дітей, які працюють.....	66
6.2. Залучення дітей до навчання	68
6.2.1. Рівень залучення до навчання.....	68
6.2.2. Вік початку навчання.....	71
6.2.3. Пропуски занять у школі	72
6.2.4. Професійне навчання.....	74
Розділ 7. Соціологічне обстеження дітей, які працюють на вулиці.....	75
7.1. Мета та організаційні засади проведення соціологічного обстеження	75

7.2. Методологічна основа та програма соціологічного обстеження	76
7.3. Основні результати соціологічного обстеження дітей, які працюють на вулиці.....	77
7.3.1. Соціально-демографічні характеристики та навчання	77
7.3.2. Заняття дітей	80
7.3.3. Місця роботи.....	84
7.3.4. Заробіток і тривалість роботи	86
7.3.5. Дитяча праця.....	90
7.3.6. Ризики зневажливого ставлення до дітей на робочому місці	93
7.3.7. Вплив дитячої праці на здоров'я і навчання.....	97
Висновки	100
Список використаних джерел	102
Додаток А. Методологія проведення модульного обстеження дитячої праці	103
Додаток Б. Таблиці з основними результатами модульного обстеження дитячої праці.....	118
Додаток В. Таблиці з результатами соціологічного обстеження дітей, які працюють на вулиці.....	158
Додаток Г. Запитальники модульного вибіркового обстеження дитячої праці.....	165
Додаток Д. Запитальник соціологічного обстеження дітей, які працюють на вулиці	181
Додаток Ж. Інформація про виконавців Національного дослідження дитячої праці в Україні.....	200

ПОДЯКИ

У цьому звіті містяться результати Національного обстеження дитячої праці в Україні (далі НОДП), проведеного Українським центром соціальних реформ, Державною службою статистики України та Центром «Соціальний моніторинг» за технічною допомогою Міжнародної організації праці. Авторами доповіді були Елла Лібанова, Олександр Цимбал, Лідія Ткаченко та Ірина Новак. Розділ 2.4 додатку А, що надає детальну інформацію про дизайн вибірки модульного обстеження дитячої праці, був наданий Володимиром Соріогло, а пункти 7.1 та 7.2 тексту доповіді, де розкрито інформацію про методологію соціологічної складової Національного обстеження дитячої праці в Україні, було підготовлено Тетяною Бондар. Статистичні розрахунки для звіту та корисні рекомендації надали Наталія Власенко, Інеса Сенік, Алла Солоп, Олена Самойленко, Наталія Кобрянська, Ірина Валчук та Ольга Лиса. Ми також вдячні Олегу Ярошу за форматування та редакційну підготовку звіту до друку.

Обстеження координувалося та перевірялося Директором Проекту МОП «Глобальна програма дій у сфері дитячої праці» Біджоем Райчаудгурі та Національним координатором Глобальної програми дій з дитячої праці МОП в Україні (GLO / 11/11 / USA) Сергієм Савчуком. У підготовці НОДП неоціненною були допомога Ігоря Чернишова, провідного міжнародного консультанта МОП. Усі вони надавали цінні поради щодо методології опитування, структури та змісту звітів.

Фінансування НОДП та цієї публікації у розмірі 248 378 доларів США було надано Міністерством праці США (проект GLO / 11/11 / USA) за номером співпраці № ILO-GAP-22509-11-75-K. 100 % загальних витрат цього проекту фінансуються з федеральних коштів на загальну суму 15 мільйонів доларів США.

Ця публікація не обов'язково відображає погляди або політику Міністерства праці США, а згадування про торговельні назви, комерційні продукти чи організації не передбачає схвалення урядом Сполучених Штатів.

ВСТУП

Цей звіт містить результати обстеження дитячої праці в Україні, проведеного Українським центром соціальних реформ¹, Державною службою статистики України² та Центром «Соціальний моніторинг»³ (Додаток Ж) за сприяння Міжнародної програми з питань ліквідації дитячої праці (далі ІПЕС – International Programme on the Elimination of Child Labour) Міжнародної організації праці (далі ІЛО – International Labour Organization).

Метою обстеження є розширення бази знань та удосконалення даних про дитячу працю в Україні як складової національної стратегії викорінення дитячої праці, особливо її важких форм.

Методологія дослідження базується на Резолюції 18-ої Міжнародної конференції статистиків праці «Про статистику дитячої праці» (2008 р.).

Статистичною базою дослідження є результати другого модульного обстеження дитячої праці в Україні⁴, проведеного Державною службою статистики України у жовтні–грудні 2014 р. як додатковий модуль до постійного вибіркового обстеження домогосподарств України з питань економічної активності населення, яке відповідає методології МОП з проведення обстежень робочої сили робочої сили (LFS). Модульне вибіркоче обстеження населення (домогосподарств) забезпечило надійну кількісну оцінку дитячої праці в Україні, репрезентативну для всієї території України, за винятком тимчасово окупованих Автономної Республіки Крим та міста Севастополь.

Другим джерелом інформації стало соціологічне обстеження 401 дітей, працюючих на вулиці, яке здійснив Центр «Соціальний моніторинг» у квітні та травні 2015 р. у 13 регіонах України. Результати соціологічного опитування надають інформацію про найважливіші особливості праці дітей на вулиці та її відповідність критеріям віднесення до дитячої праці. Оцінки, отримані на базі цієї інформації, надають лише якісно-категоріальну характеристику досліджуваних процесів і не можуть бути поширені в абсолютних величинах на всю сукупність дітей в Україні, які працюють на вулиці.

Перед початком обстеження, 17 липня 2014 р., з метою обговорення його основних організаційних та методологічних засад було організовано засідання робочої групи НОДП в Україні за участю представників зацікавлених сторін: Міністерства соціальної політики України, Міністерства молоді та спорту, Державної інспекції України з питань праці, Федерації профспілок України, Федерації роботодавців України, ЮНІСЕФ тощо. Висновки та рекомендації, викладені у цьому звіті, були погоджені з усіма ключовими учасниками у сфері соціальної політики щодо профілактики дитячої праці під час засідання круглого столу, який відбувся 13 липня 2017 р. у Києві. За цим круглим столом зібралися представники усіх зацікавлених сторін, включаючи Міністерство соціальної політики України, Міністерство молоді та спорту України,

¹ <http://ucsr.kiev.ua/mi.html>

² <http://www.ukrstat.gov.ua/>

³ <http://www.smc.org.ua/>

⁴ Перше модульне обстеження було проведене у 1999 р., його результати опубліковані у статистичному бюлетені (Праця дітей в Україні: підсумки вибіркового обстеження дитячої праці, 1999 / Міжнародна Організація Праці, ІПЕС, Держкомстат України. Київ, 2001). Через істотні відмінності в методології дані першого й другого обстежень неспівставні.

Державної інспекції України з питань праці, Федерації профспілок України, Федерації роботодавців України, ЮНІСЕФ та ін.

Звіт містить 7 розділів. Розділ 1 – це контекстний опис загальної ситуації з населенням, економічним розвитком та ринком праці в Україні. Розділ 2 містить виклад міжнародних стандартів, концепцій та дефініцій НОДП в Україні. Розділи 3–6 відображають структуру дітей за демографічними ознаками та видами активності; аналіз характеристик зайнятості дітей; інформацію стосовно дитячої праці, зокрема щодо небезпечної роботи; вплив зайнятості на здоров'я та навчання дітей. У Розділі 7 викладено результати аналізування даних, отриманих у процесі соціологічного дослідження дітей, які працюють на вулиці.

Додаток А містить опис методології модульного обстеження дитячої праці. У Додатку Б викладено усі важливі дані модульного вибіркового обстеження населення (домогосподарств), які розглянуто у тексті звіту більш докладно. Додаток В надає детальну інформацію про специфічні аспекти дитячої праці серед дітей, працюючих на вулиці. Додатки Г і Д – це запитальники обстеження домогосподарств з дітьми та соціологічного опитування, відповідно. Додаток Ж містить інформацію про організації, які брали участь у проведенні національного обстеження дитячої праці в Україні.

РЕЗЮМЕ

Українське національне обстеження дитячої праці

Національне обстеження дитячої праці в Україні у 2014–2015 рр. виконано Українським центром соціальних реформ, Державною службою статистики України та Центром «Соціальний моніторинг» в рамках Міжнародної програми з питань ліквідації дитячої праці (ІРЕС) Міжнародної організації праці (МОП). Воно об'єднує результати двох досліджень: модульного обстеження дитячої праці і соціологічного опитування дітей, що працюють на вулиці. Модульне обстеження дитячої праці (далі МОДП) здійснено в Україні вдруге. У 2014 році, як і під час першого обстеження 1999 року, обстеження дитячої праці становило окремий модуль постійного вибіркового обстеження домогосподарств України з питань економічної активності населення (ЕАН).

Модульне обстеження дитячої праці проведено в 25 регіонах країни на основі загальнонаціональної репрезентативної територіальної вибірки домогосподарств для обстеження робочої сили (без Автономної Республіки Крим та м. Севастополь)⁵. Із 22,5 тис. домогосподарств, опитаних під час обстеження робочої сили, для модульного обстеження дитячої праці було відібрано 5,0 тис. домогосподарств, у складі яких були діти віком 5–17 років. Фактично було опитано 4,8 тис. домогосподарств, у яких опитано 3,4 тис. батьків або опікунів дитини (дітей) та 6,4 тис. дітей віком 5–17 років. Загальний рівень участі домогосподарств у МОДП склав 96,2 %, а респондентів – 93,3 %.

Під час соціологічного обстеження дітей, які працювали на вулиці (далі СОДП), у 13 регіонах України (Додаток В.1)⁶ було опитано 401 дітей, які працюють на вулиці, а також будівельних майданчиках, майстернях, торговельних точках, громадських організаціях та інших місцях, куди може бути забезпечений доступ інтерв'юєрів. Соціологічне обстеження не може вважатися репрезентативним, оскільки оперує якісними та категоріальними ознаками. Однак, з огляду на те, що переважно увагу у СОДП приділено основній цільовій групі НОДП в Україні – працюючим дітям – воно дало змогу зафіксувати головні особливості роботи, що виконуються дітьми, їхні мотиви та причини залучення, наслідки та плани на майбутнє.

Діти та види їхньої активності

За результатами МОДП загальна чисельність дітей віком 5–17 років становила 5,2 млн осіб, у тому числі 2,5 млн – дівчата, 2,7 млн – хлопці; 65 % дітей віком 5–17 років проживали у містах і 35 % – у сільській місцевості. Вікова структура дітей 5–17 років визначається коливаннями рівня

⁵ Опитування проводилось у три хвили у жовтні, листопаді та грудні 2014 р. Діти обстежувались у всіх регіонах України, крім Автономної Республіки Крим та м. Севастополь. Особливо слід зазначити, що опитування проводилось також у тих районах Донецької та Луганської областей, які наразі контролюються російськими колабораціоністами, та у яких протягом жовтня–грудня 2014 ще працювали місцеві структури Держстату України.

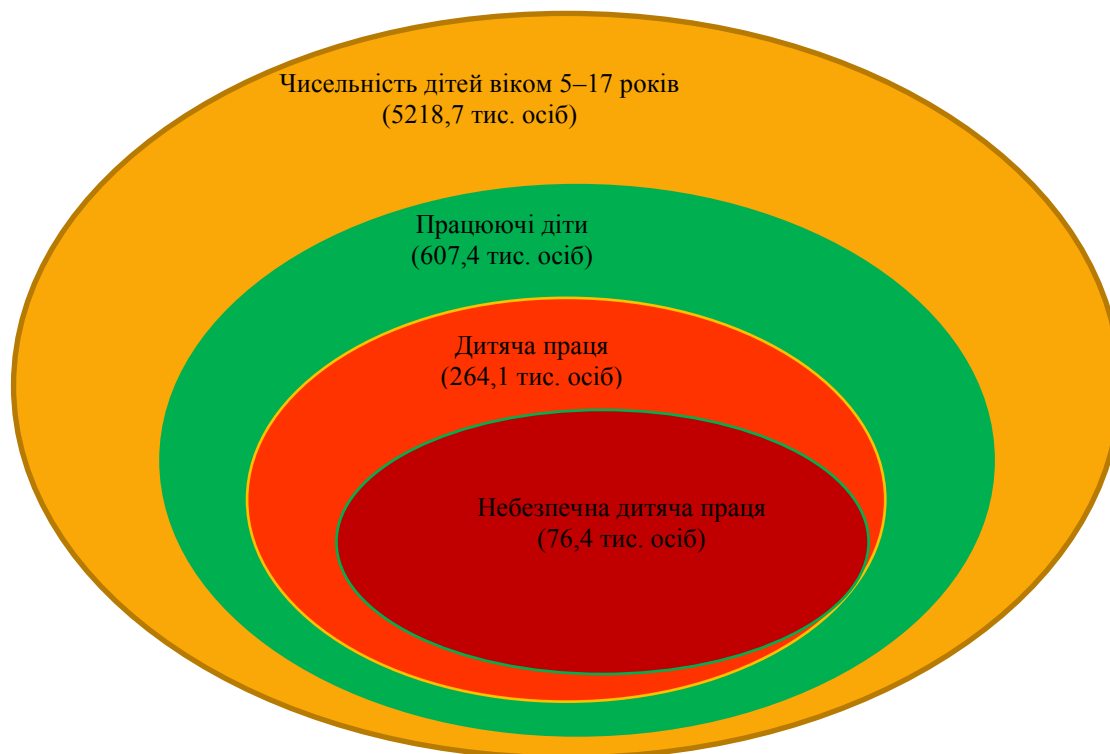
⁶ Соціологічне обстеження дітей, що працюють на вулиці, виконано у два етапи: у квітні та березні 2015 р. Діти, що працюють у так званих «копанках» Донбасу, не були охоплені цим обстеженням, оскільки у місцевостях концентрації нелегальних шахт у цей період тривали воєнні операції.

народжуваності: найменш чисельну вікову групу становили діти 12–14 років, які народилися в роки екстремально низької народжуваності.

Як ілюструє рисунок I, у Національному обстеженні дитячої праці 2014–2015 рр. чітко розрізняються два поняття: «працюючі діти»⁷ та «дитяча праця». Перше охоплює усіх дітей, що займалися трудовою діяльністю без будь-якої оцінки щодо її соціальної прийнятності. Поняття «дитяча праця» охоплює тільки тих дітей, чия трудова діяльність визначена як неприйнятна за критеріями МОП, оскільки вона несе загрози їхньому здоров'ю, навчанню або моральному розвитку і, таким чином, потребує національних зусиль з її подолання.

Кількість дітей віком 5–17 років, які працювали протягом обстежуваного тижня, становила 607,4 тис або 11,6 % їх загальної чисельності. Як і серед дорослого населення, вищий рівень зайнятості спостерігався у чоловіків: 12,9 % хлопців і 10,3 % дівчат. Понад три чверті (76,6 %) працюючих дітей були мешканцями сільської місцевості, що пояснюється набагато вищим рівнем їхньої зайнятості: 25,5 % проти 4,2 % міських дітей. Залучення сільських дітей до економічної діяльності відбувається переважно в особистих селянських господарствах, які традиційно становлять вагоме джерело засобів існування для сільських домогосподарств України.

Основні оцінки модульного обстеження в Україні (МОДП 2014–2015) наведено нижче:

До виконання домашніх⁸ обов'язків залучено майже 5 млн, або 95,6 % дітей віком 5–17 років. Дівчата витрачають на домашню роботу в середньому на одну годину більше, ніж хлопці. Сільські діти витрачають на роботу по дому в середньому на одну годину більше, ніж їхні міські ровесники.

⁷ До працюючих дітей відносять як зайнятих економічною діяльністю, так і тих, хто виконує роботу (цілеспрямовану та корисну діяльність), яку не зараховують до економічної діяльності.

⁸ «Домашні обов'язки» також називаються «домашніми роботами» або «неоплаченими побутовими послугами» і виконуються членами сім'ї в межах власного домогосподарства для власного споживання. Це не вважають економічною діяльністю, однак враховують як працю.

Найпоширенішим видом активності дітей є навчання: 5,1 млн або 97,1 % дітей віком 5–17 років відвідували школу чи інший навчальний заклад. Нижчий рівень охоплення навчанням сільських дітей (96,1 % проти 97,7 % міських) пов'язаний з інфраструктурі браком сільської освітньої інфраструктури.

Переважає більшість дітей мали більше одного виду активності: найчастіше поєднують відвідування школи та виконання домашніх обов'язків (82,1 % дітей віком 5–17 років). Економічна діяльність також зазвичай суміщається з відвідуванням школи та виконанням домашніх обов'язків (11,1 % загальної чисельності дітей віком 5–17 років, або 95,9 % дітей, які працюють).

Таблиця І містить огляд ключових показників модульного обстеження робочої сили в Україні 2014–2015 рр.

Таблиця І. Кількість дітей (5–17 років), працюючих дітей, дитячої праці та дітей на небезпечних роботах за статтю, віком, типом поселення, статусом освіти

Категорії дітей	Кількість дітей (5–17 років)			Типи працюючих дітей віком 5–17 років						Освітній статус дітей, що працюють	
	Разом	Працюючі діти	Не працюють	Дитяча праця			Працюючі діти, що не відносяться до дитячої праці	Відсотковий розподіл		Відвідують школу	Не відвідують школу
				Дитяча праця разом	Дитяча праця у небезпечних умовах	Інша дитяча праця		Дитяча праця як відсоток від усіх дітей	Дитяча праця як відсоток від працюючих дітей		
Разом	5 218,7	607,4	4 611,3	264,1	76,4	187,7	343,3	11,6	5	592,5	14,9
Стать											
Хлопчики	2 680,4	346,0	2 334,4	164,9	56,3	108,6	181,1	12,9	6,2	339,5	6,5
Дівчата	2 538,3	261,4	2 276,9	99,2	20,1	79,1	162,2	10,3	3,9	253,0	8,4
Вікові групи											
5–11	2 897,0	180,7	2 716,3	180,7	12,2	168,5	–	6,2	6,2	177,3	3,4
12–14	1 080,8	204,5	876,3	43,0	25,4	17,6	161,5	18,9	4,0	204,5	–
15–17	1 240,9	222,2	1 018,7	40,4	38,8	1,6	181,8	17,9	3,2	210,7	11,5
Тип поселення											
Місто	3 395,9	142,2	3 253,7	51,8	18,7	33,1	90,4	4,2	1,5	136,3	5,9
Село	1 822,8	465,2	1 357,6	212,3	57,7	154,6	252,9	25,5	11,6	456,2	9,0

Джерело: МОДП в Україні.

Характеристики працюючих дітей

Аналіз характеристик домогосподарств працюючих дітей дає змогу стверджувати, що серед чинників, які спонукають дитину до зайнятості, є: проживання у неповній сім'ї (особливо, якщо дитина проживає не з матір'ю), відсутність роботи у батька (особливо у міських дітей), відсутність вищої освіти у батьків, наявність у домогосподарстві великої земельної ділянки та худоби. Для міських дітей стимулом працювати є також низький рівень добробуту домогосподарства. У сільській місцевості природа економічної діяльності дітей пов'язана переважно з розмірами особистого селянського господарства.

Переважає більшість працюючих дітей (93,3 % від їх загальної чисельності) були зайняті в сільському господарстві. Серед дітей віком 5–11 років частка цього сектора економіки сягала 98,5 %, оскільки вони залучені до економічної діяльності майже винятково через працю в особистих селянських господарствах. Діти віком 15–17 років мали ширший спектр видів економічної діяльності: крім сільськогосподарської праці (86,9 %), вони працювали також у торгівлі (4,4 %), на будівництві (2,0 %) та у сфері послуг (6,5 %).

Абсолютна більшість дітей працювали за найпростішими професіями (96,2 %), кваліфіковані роботи виконували лише 3,8 % загальної чисельності працюючих дітей.

Найчастіше діти допомагали у сімейному бізнесі (85,3 % всіх працюючих дітей). Самостійно працювали 8,7 %, за наймом – 4,6 % працюючих дітей (у тому числі 2,0 % – на підприємстві, 2,6 % – у інших осіб / домогосподарств).

Робочим місцем дітей зазвичай є ферма, земельна ділянка, сад (91,3 % всіх працюючих дітей). Ще 2,1 % дітей виконували роботу у себе вдома, 2,3 % – у домогосподарстві клієнта чи роботодавця. Спеціалізоване робоче місце за межами домогосподарства мали лише 2,5 % працюючих дітей; 1,1 % не мали постійного місця роботи.

Середня тривалість робочого часу у дітей віком 5–11 років становила 6 годин на тиждень, у дітей віком 12–14 років – 8 годин на тиждень, у дітей віком 15–17 років – 10 годин на тиждень. Про тривалість робочого тижня понад 34 свідчать майже діти старшої вікової групи.

Мотивацію до праці переважна більшість дітей пояснюють бажанням допомогти своїй родині, лише 7,1 % працювали, щоб мати власні кошти, 1,1 % – для набуття професійного досвіду.

Специфіка мотиваційно-економічних профілів зайнятості дітей обумовлює відсутність грошової винагороди у 86,8 % працюючих дітей. Діти, які отримували гроші, витрачали власний заробіток переважно на себе (51,8 % дітей, які мали грошовий заробіток, купували товари для себе, 31,2 % накопичували гроші для особистих цілей), лише 16,1 % з них віддавали всі або більшу частину зароблених грошей батькам / опікунам.

Більшість опитаних батьків висловили прихильне або лояльне ставлення до праці дітей за винагороду, причому батьки працюючих дітей ставилися до дитячої зайнятості значно позитивніше. Серед останніх 50,9 % вважали, що дітей треба привчати до праці (серед батьків непрацюючих дітей цей варіант відповіді обрали 35,6 %), 10,5 % – що робота за гроші заохочує дітей та є корисною (серед батьків непрацюючих дітей – 7,9 %), і лише 4,5 % висловилися неспхально (серед батьків непрацюючих дітей – 15,3 %).

Прихильне ставлення до дитячої зайнятості у батьків працюючих дітей ґрунтується на їхньому переконанні, що робота позитивно або нейтрально впливає на поведінку та здоров'я дитини. Тільки менше 1 % батьків констатували, що дитина через зайнятість стала більше втомлюватися або частіше хворіти. Оптимістичну батьківську оцінку впливу роботи на поведінку та здоров'я дитини бути можна розглядати як спробу виправдовування необхідності дитячої зайнятості через матеріальні чи інші чинники.

Дитяча праця

За даними модульного обстеження, до дитячої праці були залучені 264,1 тис. дітей, що становить 5,1 % усіх дітей віком 5–17 років та 43,5 % загальної чисельності дітей, які працювали протягом тижня, коли проводилося обстеження.

Серед дітей у дитячій праці було 164,9 тис. хлопців та 99,2 тис. дівчат. Рівень залучення хлопців до дитячої праці у півтора рази вищий, ніж дівчат

(6,2 % та 3,9 % загальної чисельності дітей відповідної статі від усіх дітей віком 5–17 років).

Понад 80 % загальної чисельності дітей, залучених до дитячої праці, у сільській місцевості проживали 212,3 тис., у міській – 51,8 тис. Рівень залучення до дитячої праці сільських дітей сягав 11,6 %, а міських – 1,5 % від загальної чисельності дітей.

Гендерна та поселенська диференціація рівня залучення до дитячої праці пов'язана як із загальними рисами профілів працюючих дітей, так і з віковою специфікацією критеріїв самої дитячої праці.

Серед дітей у дитячій праці 187,7 тис. (71,1 % загальної чисельності) виконували роботу, що не є небезпечною. З них найчисельнішу групу (168,5 тис.) становили діти віком 5–11 років, для яких встановлено найбільш жорсткий критерій робочого часу: економічна діяльність дітей цього віку належить до дитячої праці, якщо вони працювали хоча б одну годину на тиждень. Як зазначено вище, діти цієї вікової групи працювали майже винятково в особистих селянських господарствах.

На небезпечній роботі було зайнято 76,4 тис. дітей (28,9 % загальної чисельності дітей у дитячій праці), у тому числі 20,1 тис. дівчат та 56,3 тис. хлопців.

Небезпечний характер виду діяльності (будівництво, промисловість) та / або професії (робітники будівництва, робітники, що обслуговують машини) мали 6,8 тис. дітей, з них 0,9 тис. – діти віком 12–14 років, 5,9 тис. – віком 15–17 років. Ще 1,3 тис. дітей працювали більше 42 годин на тиждень (0,8 тис. дітей віком 12–14 років, 0,5 тис. – віком 15–17 років). У решти 68,3 тис. дітей чинником небезпечної роботи були умови праці.

Вплив зайнятості на здоров'я дітей

Серед дітей, які працювали на обстежуваному тижні, 44,4 тис. (7,3 % загальної чисельності дітей, які працювали) відзначили наявність на своєму робочому місці шкідливих факторів. Найчастіше такими факторами були небезпечні інструменти (вказали 59,7 % дітей, зайнятих у несприятливих або шкідливих умовах), запиленість, загазованість (21,2 %), дуже низька або дуже висока температура (17,8 %). Крім того, 26,6 тис. дітей (4,4 % загальної чисельності дітей, які працювали) на роботі переносили важкі предмети, а 18,8 тис. (3,1 %) працювали з машинами чи важким обладнанням.

Із загальної чисельності дітей, які працювали, 33,7 тис. (5,5 %) в останні 12 місяців мали захворювання або травми, пов'язані з роботою. Найчастіше це було підвищення температури (вказали 13,7 тис. дітей), незначні травми чи відкриті рани (12,5 тис.), захворювання органів дихання (7,0 тис.), вивихи, розтяги чи синці (6,6 тис. дітей).

Крім загроз фізичному здоров'ю діти, які працюють, мають додаткові ризики моральної шкоди. В ході обстеження виявлено 10,6 тис. дітей (1,7 % загальної чисельності зайнятих дітей), які потрапляли на роботу у неприємні ситуації. Найчастіше діти стикалися з криками, сварками (8,4 тис. дітей), ще 1,2 тис. дітей зазнавали образ та приниження.

Загроза негативного впливу зайнятості на здоров'я дітей, які працюють, посилюється тим, що у чверті зайнятих дітей родини взагалі не мають можливостей організувати оздоровлення своїх дітей.

Не зважаючи на наявність шкідливих умов праці та проблеми з оздоровленням, у 61,6 % дітей, які працюють, батьки вважали їхній стан здоров'я добрим, ще у 37,0 % – задовільним. Лише у 1,4 % дітей, які працюють, батьки оцінили стан здоров'я як поганий.

Вплив зайнятості на навчання дітей

Серед дітей, які були зайняті на звітному тижні, частка залучених до навчання була дещо вищою, ніж серед незайнятих (97,5 % проти 97,1 %), що пояснюється старшим віковим складом зайнятих дітей. Більша частка студентів вищих навчальних закладів серед міських зайнятих дітей може бути пов'язана не лише із зосередженням ВНЗ у містах, а й з тим, що проживання окремо від батьків спонукає до зайнятості як додаткового джерела доходів.

Із 149,8 тис. дітей, які на звітному тижні не відвідували школу чи інший освітній заклад, 105,3 тис. ніколи не навчалися, – це майже виключно діти дошкільного віку, не залучені до дошкільної підготовки. Серед причин, чому вони ніколи не відвідували навчальні заклади, найчастіше названо такі: «занадто малий» (46,8 %), «відсутність поблизу школи або дитячого садка» (25,1 %) та «не дозволяє стан здоров'я» (17,7 %). Тільки 2,1 тис. дітей прямо відповіли, що родина не має коштів для їх навчання, ще 8,9 тис. дітей обрали варіант відповіді «інше», можливо також маючи на увазі матеріальний стан.

Серед 44,5 тис. дітей, які раніше навчалися, але на звітному тижні не відвідували освітній заклад, переважна більшість (34,4 тис. або 77,3 %) припинили навчання після здобуття повної середньої освіти або залишили навчання у ПТНЗ чи ВНЗ. Це винятково діти віком 15–17 років.

Як показало опитування, батьки працюючих дітей менше уваги приділяють контролю за відвідуванням дитиною школи або іншого навчального закладу, що може бути пов'язано з особливостями домогосподарств, діти з яких працюють (неповна сім'я та/або більша зайнятість батьків).

Соціологічне опитування дітей, які працюють на вулиці

Соціологічне опитування дітей, які працювали на вулиці, дає можливість розкрити особливості праці дітей, що проводять на вулиці чимало часу, коло контактів та інтересів яких концентрується на вулиці та виходить із відносин, що на ній домінують.

Більшість опитаних дітей, а саме 92 %, мають постійне житло, але 81 % усіх опитаних дітей проводять на вулиці більшість свого часу. Серед опитаних дітей 33,2 % не живуть з батьками або не мають обох батьків. Разом з тим рівень охоплення опитаних на вулиці дітей навчанням високий – 95,3 % відвідували школу, причому 83,5 % пішли до школи вчасно (в шість або сім років), а 68,6 % відвідує навчальний заклад і зараз. Основна проблема у їх навчанні пов'язана з пропусками занять: 10,5 % пропускають навчання регулярно, а 24,9 % – зрідка.

Переважає більшість опитаних на вулиці дітей – 98,5 %, згідно з критеріями цього дослідження, належать до групи дітей, залучених до дитячої праці. Важливо, що більшість із них є залученими відповідно до критеріїв небезпечних умов праці, а не тривалості трудової діяльності. Більшість небезпечних умов праці дітей були пов'язані із кліматичним дискомфортом (низька або висока температура, протяги, сирість) та технологічними особливостями виробничого середовища (шум, вібрація, недостатнє освітлення) – 86,8 %. Серед інших небезпечних умов праці діти найчастіше називали забруднення повітря на робочому місці (65,3 %), значне нервово-вольове навантаження (35,2 %) та фізично важку роботу.

Найвагомим чинником загрози здоров'ю, моралі та освіті дитини, яка перебуває на вулиці, є місце роботи. Яким би видом діяльності дитина не займалася, найвищий рівень образ, небезпек та принижень існує та може статися з нею на відкритих ринках, пересувних робочих місцях та у спеціалізованих приміщеннях для торгової діяльності, організації харчування та розваг.

Середній погодинний заробіток дітей, які працювали на вулиці, складає 21,7 грн. Серед дівчат та дітей віком 15–17 заробіток помітно вищий, відповідно 33 та 27,5 грн за годину. З урахуванням середньої тривалості робочого тижня у 27,2 годин середні доходи за місяць могли б дорівнювати 2480 грн, що у 1,4 рази нижче за середньомісячну заробітну плату в Україні у 2014 р. Майже усі працюючі діти – 90 %, отримують заробіток особисто. Однак лише 37,9 % дітей отримують зароблене ними вчасно, 20,4 % усіх дітей отримували заробіток у значно меншому розмірі, ніж було домовлено, а 17 % усіх дітей свідчили, що виплати затримували на тривалий час.

Дитяча праця пов'язана: із високим рівнем травмування або захворювання протягом періоду роботи, про що заявили 46,1 % опитаних на вулиці дітей; зі шкодою, яку наносить дитині вживання алкоголю та наркотичних речовин, про що заявили відповідно 65,3 та 28,3 %; з негативним впливом на навчання, про що повідомили 30,4 % дітей; з постійними образами (40 %), сварками (48,1 %), моральним приниженням (39,7 %), сексуальними домаганнями (14,7 %) та фізичним насильством (12,5 %).

Таблиця II. Основні результати Національного обстеження дитячої праці в Україні 2014–2015 рр., тис. осіб

№	Характеристики	Разом	Хлопці	Дівчата
1	Чисельність дітей за віковими групами 2014			
	5–17 років: разом	5 218,7	2 680,4	2 538,3
	5–11 років	2 897,0	1 489,7	1 407,3
	12–14 років	1 080,8	555,5	525,3
	15–17 років	1 240,9	635,2	605,7
2	Чисельність дітей, що відвідують школу, за віковими групами			
	5–17 років: разом	5 068,9	2 607,0	2 461,9
	5–11 років	2 788,1	1 435,3	1 352,8
	12–14 років	1 079,0	555,2	523,8
	15–17 років	1 201,8	616,5	585,3

№	Характеристики	Разом	Хлопці	Дівчата
3	Чисельність дітей, що не відвідують школу, за віковими групами			
	5–17 років: разом	149,8	73,4	76,4
	5–11 років	108,9	54,4	54,5
	12–14 років	1,8	0,3	1,5
	15–17 років	39,1	18,7	20,4
4	Діти, які ніколи не відвідували школу, за основною причиною			
	5–17 років: разом	105,3	54,6	50,7
	занадто молодий	49,3	25,4	23,9
	інвалідність / хвороба	18,6	9,5	9,1
	немає школи	26,4	14,3	12,1
	у родині не вистачає грошей на мою освіту	2,1	0,4	1,7
	інші	8,9	5,0	3,9
5	Поточний статус активності дітей віком 5–17 років			
	Не працюють	4 611,3	2 334,4	2 276,9
	Працюють (зайняті)	607,4	346,0	261,4
	<i>з них:</i>			
	діти у дитячій праці – разом	264,1	164,9	99,2
	дитяча праця в небезпечних умовах	76,4	56,3	20,1
	інша дитяча праця	187,7	108,6	79,1
6	Кількість дітей, які виконують роботу по дому			
	5–17 років: разом	4 392,8	2 211,4	2 181,4
	5–11 років	2 538,4	1 289,3	1 249,1
	12–14 років	868,9	430,1	438,8
	15–17 років	985,5	492,0	493,5
7,	Діти за статусом активності 5–17 років			
	5–17 років: разом	5 218,7	2 680,4	2 538,3
	лише працюють	3,6	0,6	3,0
	лише відвідують школу	193,6	108,5	85,1
	лише виконують роботу по дому	110,0	52,4	57,6
	працюють та відвідують школу	10,1	8,5	1,6
	працюють та виконують роботу по дому	11,3	5,9	5,4
	відвідують школу та виконують роботу по дому	4 282,8	2 159,0	2 123,8
	працюють, відвідують школу та виконують роботу по дому	582,4	331,0	251,4
	жодної діяльності	24,9	14,5	10,4
8	Кількість працюючих дітей за віковими групами			
	5–17 років: разом	607,4	346,0	261,4
	5–11 років	180,7	109,7	71,0
	12–14 років	204,5	120,3	84,2
	15–17 років	222,2	116,0	106,2
9	Коефіцієнт участі дітей у робочій силі (%)			
	5–17 років: разом	11,6	12,9	10,3
	5–11 років	6,2	7,4	5,0
	12–14 років	18,9	21,7	16,0
	15–17 років	17,9	18,3	17,5

№	Характеристики	Разом	Хлопці	Дівчата
10	Кількість працюючих дітей за основними професійними групами, 5–17 років			
	5–17 років: разом	607,4	346,0	261,4
	фахівці	2,5	0,6	1,9
	технічні службовці	1,3	–	1,3
	працівники сфери торгівлі та послуг	12,8	3,3	9,5
	кваліфіковані робітники з інструментом	3,3	2,9	0,4
	робітники з обслуговування, експлуатації та контролювання за роботою технологічного устаткування, складання устаткування та машин	2,9	0,4	2,5
	найпростіші професії	584,6	338,8	245,8
11	Кількість працюючих дітей за статусами зайнятості 5–17 років			
	5–17 років: разом	607,4	346,0	261,4
	найняті працівники у ділових установах та інституціях	12,4	4,4	8,0
	найнятий працівник як фізична особа у сімейному бізнесі	15,5	11,6	3,9
	самозайняті	518,0	295,2	222,8
	колективна діяльність	52,7	29,9	22,8
	інші	2,2	–	2,2
		6,6	4,9	1,7
12	Кількість працюючих дітей за основними видами економічної активності 5–17 років			
	5–17 років: разом	607,4	346,0	261,4
	сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	566,9	326,4	240,5
	промисловість	1,8	0,8	1,0
	будівництво	4,7	4,7	–
	оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів та мотоциклів	13,4	5,6	7,8
	професійна, наукова та технічна діяльність	5,1	1,2	3,9
	мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	4,4	1,0	3,4
	надання інших видів послуг	11,1	6,3	4,8
13	Тривалість праці працюючих дітей, годин за тиждень, 5–17 років			
	5–17 років: разом	607,4	346,0	261,4
	1–13 годин	517,0	299,4	217,6
	14–24 годин	77,7	38,9	38,8
	25–35 годин	6,6	3,7	2,9
	36–42 годин	3,7	1,9	1,8
	43 годин та більше	2,4	2,1	0,3
14	Розподіл працюючих дітей 5–17 років відносно тривалості робочого часу протягом тижня, %			
	5–17 років: разом	100,0	100,0	100,0
	1–13 годин	85,1	86,5	83,3
	14–24 годин	12,8	11,2	14,8
	25–35 годин	1,1	1,1	1,1
	36–42 годин	0,6	0,6	0,7
	43 годин та більше	0,4	0,6	0,1

№	Характеристики	Разом	Хлопці	Дівчата
15	Працюючі діти за основними причинами праці, 5–17 років			
	5–17 років: разом	607,4	346,0	261,4
	хочуть мати власні гроші	43,0	22,8	20,2
	набуття професійних навичок	6,5	1,4	5,1
	додатковий сімейний дохід	52,3	23,8	28,5
	допомагають сімейному бізнесу	9,7	2,4	7,3
	допомагають батькам	486,3	288,4	197,9
	інше	9,6	7,2	2,4
16	Працюючі діти за місцем основної роботи, 5–17 років			
	5–17 років: разом	607,4	346,0	261,4
	підприємство	7,2	1,7	5,5
	на фермі та у садах	554,6	318,8	235,8
	на будівництві	0,6	0,6	–
	у власному домогосподарстві	12,5	6,1	6,4
	у чужому домогосподарстві	14,2	11,0	3,2
	у магазинах, кіосках, кафе, ресторанах та готелях	2,9	–	2,9
	на ринку чи у критих лотках	4,3	2,5	1,8
	немає постійного місця роботи	6,7	2,1	4,6
	інше	4,4	3,2	1,2
17 *	Працюючі діти за типом захворюваності / травматизму на місці роботи, 5–17 років			
	5–17 років: разом	607,4	346,0	261,4
	незначні травми чи відкриті рани	12,5	9,5	3,0
	вивих, розтягнення зв'язок чи синці	6,6	5,0	1,6
	захворювання органів дихання	7,0	3,1	3,9
	захворювання очей	1,3	–	1,3
	підвищення температури	13,7	7,8	5,9
	фізичне виснаження	1,7	1,7	–
	жодних подібних ситуацій	573,7	324,9	248,8
18 *	Працюючі діти за типом небезпечних умов праці, 5–17 років			
	5–17 років: разом	607,4	346,0	261,4
	пил та дим	9,4	6,1	3,3
	вогонь, газові полум'я	1,5	1,1	0,4
	сильний шум та вібрації	2,6	2,6	–
	сильні холод чи жара	7,9	5,4	2,5
	небезпечний інструмент	26,5	19,3	7,2
	робота на висоті	3,7	3,3	0,4
	недостатня вентиляція	3,0	1,7	1,3

* Можливі декілька відповідей .

Джерело: МОДП в Україні.

РОЗДІЛ 1. НАЦІОНАЛЬНИЙ КОНТЕКСТ

1.1. Населення

Станом на 1 січня 2015 р. чисельність постійного населення України становила 42,8 млн осіб, у тому числі 19,8 млн чоловіків і майже 23 млн жінок, тобто на 100 жінок припадало 86 чоловіків⁹. За співвідношенням чисельності чоловіків та жінок Україна має один із найнижчих у світі показників, зокрема у переважній більшості країн Європи (крім країн Балтії, де ситуація подібна) співвідношення близьке до паритету.

Порушення гендерного балансу пов'язане з надзвичайно високим рівнем надсмертності українських чоловіків: у віці 20–59 років імовірність померти у чоловіків втричі вища, ніж у жінок. Високий рівень смертності є однією з найбільших проблем України, яка наразі входить до п'ятірки країн з найнижчими показниками очікуваної тривалості життя у Європі¹⁰. За оцінкою 2014 року середня очікувана тривалість життя при народженні становила 71,37 років, у чоловіків – 66,25 років, у жінок – 76,37 років.

Чисельність дітей віком до 18 років на 1 січня 2015 р. становила 7,6 млн осіб, а її співвідношення з чисельністю населення дорослого працездатного віку (18–59 років, 25,8 млн осіб) – 29,5 % (тобто на 100 дорослих припадало менше 30 дітей).

За період 1990–2013 рр. чисельність дітей в Україні скоротилася на 5,3 млн (майже на 40 %), що стало наслідком різкого зниження народжуваності під час перехідного періоду: сумарний коефіцієнт народжуваності скоротився з 1,850 дитини на 1 жінку у 1990 р. до 1,078 у 2001 р. З покращенням загальної ситуації в країні рівень народжуваності почав дещо відновлюватися, але досить повільно і неповною мірою, максимальні значення спостерігалися у 2012 та 2013 рр. – 1,5 дитини на 1 жінку¹¹.

Упродовж 2000–2013 рр. в Україні було досягнуто значного прогресу щодо зниження рівня смертності дітей віком до 5 років, особливо серед хлопчиків (коефіцієнт смертності скоротився у хлопців з 17,8 до 10,5, у дівчат – з 13,2 до 8,2 померлих на 1 000 живонароджених)¹². За показниками 2013 р. імовірність дожити до початку дорослого життя (тобто до 18 років) для новонароджених хлопчиків становила 98,5 %, для дівчаток – 98,9 %¹³.

До позитивних здобутків потрібно також віднести істотне скорочення підліткової шлюбності та народжуваності, що сприяє розширенню можливостей повноцінного розвитку дітей, зокрема щодо здобуття загальної та

⁹ Експрес-інформація від 19.06.2015 № 116/0/10.2вн-15 «Розподіл постійного населення України за статтю та віком на 1 січня 2015 року», сайт Держстату України http://ukrstat.gov.ua/express/expr2015/06/158_w.zip

¹⁰ World Population Prospects: The 2015 Revision. Key Findings and Advance Tables / Department of Economic and Social Affairs Population Division, United Nations, New York, 2015. Pp. 13–17.

¹¹ Дані сайту Держстату України http://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/ds/nas_rik/nas_u/nas_rik_u.html. Період порівняної динаміки абсолютних показників обмежено 2013 р., оскільки у 2014 р. Україна втратила частину території внаслідок окупації Автономної Республіки Крим і м. Севастополь.

¹² Демографічний щорічник «Населення України за 2013 рік», Держстат України, 2014. С. 203

¹³ Таблиця смертності та середньої очікуваної тривалості життя, Україна, 2013 рік. Сайт Інституту демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи НАН України http://idss.org.ua/arhiv/2013_LifeTables.rar

професійної освіти. У 2013 р. у віці до 18 років вступили у шлюб 239 чоловіків та 2758 жінок, це відповідно 0,1 % та 0,9 % від загальної кількості укладених шлюбів (щоправда, ця статистика стосується лише офіційно зареєстрованих шлюбів). У матерів віком до 18 років народилося 7,5 тис. дітей, що становило 1,5 % від загальної кількості народжених. Понад половина (54,4 %) матерів віком до 18 років мешкали у сільській місцевості ¹⁴.

Низька народжуваність та відсутність істотних здобутків щодо зниження рівня смертності обумовлюють скорочення населення України у довгостроковій перспективі. За прогнозами ООН, Україна входить до одинадцяти країн світу з найвищими темпами скорочення населення: до 2050 р. прогнозується скорочення на 21,7 % ¹⁵.

За прогнозами Інституту демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи НАН України, залежно від сценарію демографічного розвитку, населення України до 2050 р. може скоротитися на 12–30 %. Щоб уникнути скорочення необхідно забезпечити стале підвищення рівня народжуваності (сумарний коефіцієнт народжуваності має зрости до двох дітей на одну жінку) та тривалості життя (до 79 років у чоловіків та 84 років у жінок наприкінці прогнозованого періоду) ¹⁶. Нині такі завдання виглядають мало здійсненним.

Значні коливання народжуваності в останні 25 років формують так звані «демографічні хвилі», коли дуже відмінна чисельність поколінь народжених (це ілюструє статево-вікова піраміда, рис. 1.1) здатна спричинити істотний вплив на загальну економічну та соціальну ситуацію в країні, створюючи нові та/або посилюючи наявні виклики. Наразі наслідки різкого скорочення народжуваності 1990-х років найгостріше відчуває сфера освіти: чисельність школярів зменшилася майже вдвічі, чисельність студентів – на чверть, що призвело до необхідності оптимізації мережі навчальних закладів та скорочення педагогічних кадрів ¹⁷. Невдовзі ці виклики почне відчувати ринок праці, адже на нього виходитимуть дедалі менш чисельні когорти (у зв'язку з масовим здобуттям вищої освіти перший вихід на ринок праці в Україні припадає зазвичай на вік 22–25 років), їхня роль у формуванні робочої сили зростатиме.

Якщо у попередні роки скорочення населення відбувалося переважно за рахунок чисельності дітей, вже у найближчій перспективі це відбуватиметься майже виключно за рахунок скорочення чисельності населення активного працездатного віку. А оскільки пенсійного віку досягатимуть чисельніші покоління, рівень старіння населення (частка осіб віком 60 років і старше) зросте у 2050 р. з нинішніх 22 % до 32 % ¹⁸. Зростання демографічного навантаження та дефіцит робочої сили можуть стати одним із чинників поширення зайнятості дітей та дитячої праці зокрема.

¹⁴ Демографічний щорічник «Населення України за 2013 рік», Держстат України, 2014. С. 93, 173–175

¹⁵ World Population Prospects: The 2015 Revision. Key Findings and Advance Tables / Department of Economic and Social Affairs Population Division, United Nations, New York, 2015. Pp. 9, 26.

¹⁶ Демографічні прогнози по Україні, 2014 рік. Сайт Інституту демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи НАН України <http://idss.org.ua/monografii/popforecast2014.rar>

¹⁷ Дані сайту Держстату України http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/osv.htm

¹⁸ World Population Prospects: The 2015 Revision. Key Findings and Advance Tables / Department of Economic and Social Affairs Population Division, United Nations, New York, 2015. P. 30.

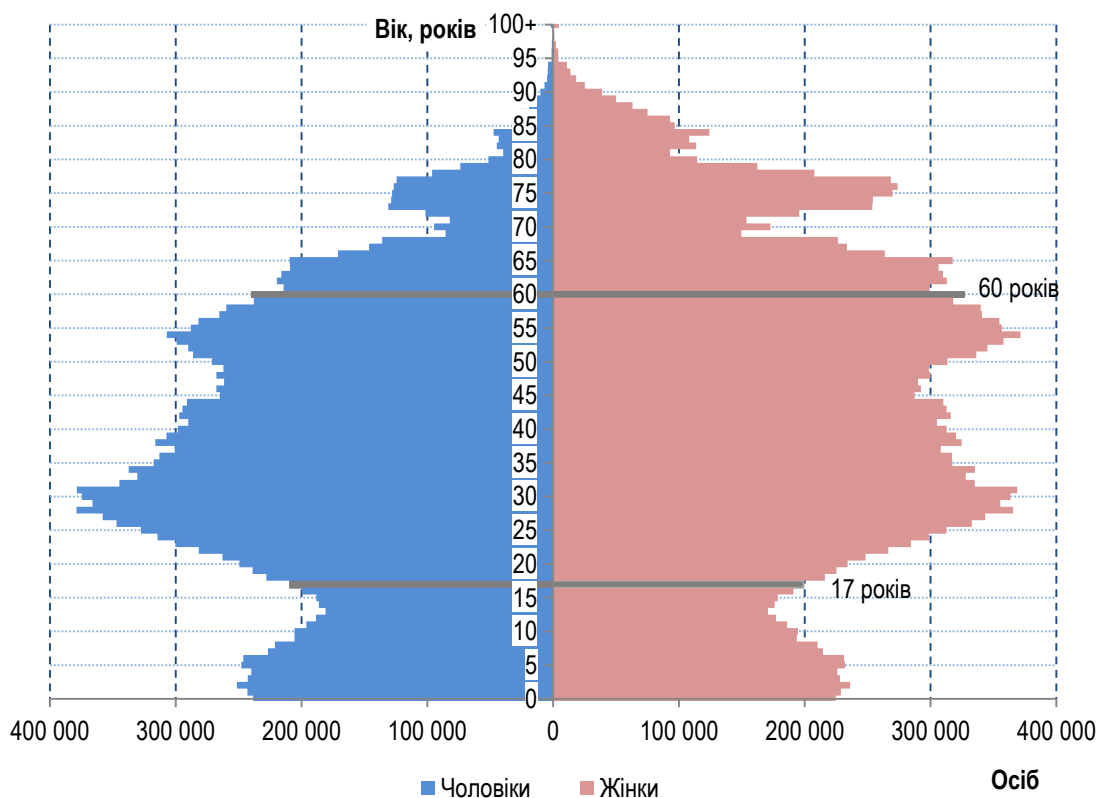

Рисунок 1.1. Статеві-віковий склад населення України станом на 1 січня 2015 р.

Джерело: Держстат України.

1.2. Економічна ситуація та доходи

Після затьожної кризи перехідного періоду, з 2000 р. в Україні спостерігалися досить високі показники приросту реального ВВП (рис. 1.2). Проте цього було недостатньо для відновлення докризового рівня виробництва (у 2008 р. обсяг ВВП досяг лише $\frac{3}{4}$ показника 1990 р.), а вплив глобальної фінансово-економічної кризи показав, наскільки це зростання виявилось нестійким до зовнішніх викликів. У 2009 р. ВВП України скоротився на 14,8 %, повільне відновлення 2010–2011 р. змінилося стагнацією 2012–2013 рр., що з ускладненням політичної ситуації та бойовими діями на сході країни переросла у кризу. За даними Держстату України, спад ВВП у 2014 р. становив 6,6 %¹⁹.

Міжнародний валютний фонд оцінює ВВП України у 2014 р. на рівні 370 786 млн поточних міжнародних доларів з урахуванням паритету купівельної спроможності (у 2013 р. – 392 250 млн), а у розрахунку на душу населення – 8 668 поточних міжнародних доларів з урахуванням паритету купівельної спроможності (у 2013 р. – 9 143 дол.). Наразі ВВП України у розрахунку на душу населення з урахуванням паритету купівельної спроможності в 4,2 рази нижчий від середнього показника країн Євросоюзу і вдвічі нижчий від показника країн, що розвиваються²⁰.

¹⁹ Сайт Держстату України http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2014/vvp/ind_vvp/ind_2014_u_n.htm

²⁰ World Economic Outlook Database, April 2015, сайт МВФ <https://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2015/01/weodata/index.aspx>

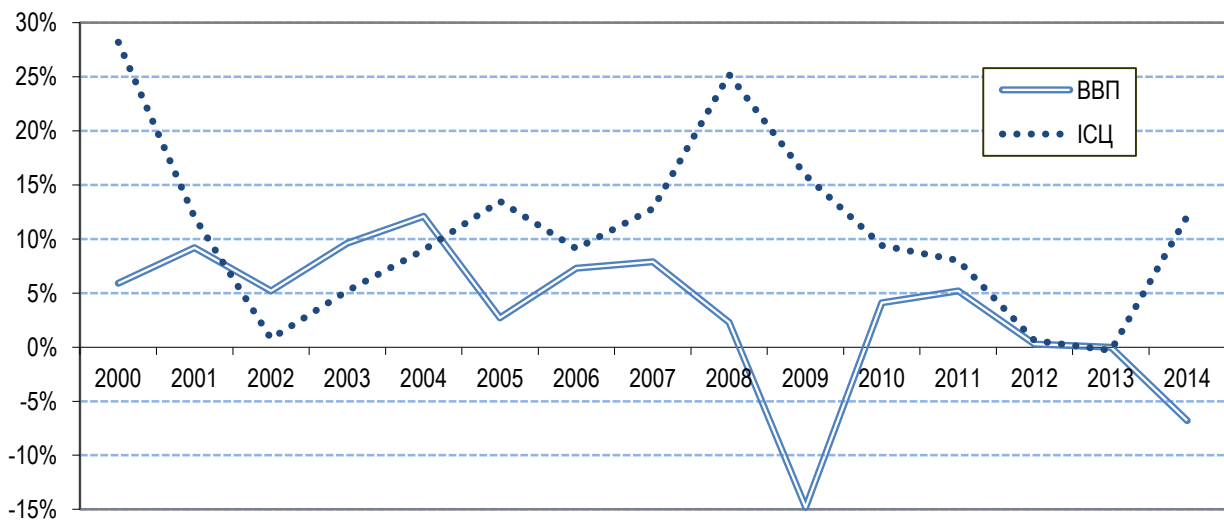

Рисунок 1.2. Динаміка реального ВВП та споживчих цін, у % від показників попереднього року

Джерело: Держстат України.

Крім високої уразливості до зовнішніх економічних негараздів та внутрішньої політичної ситуації, особливістю макроекономічного середовища України можна вважати високу інфляцію. Зростання споживчих цін на 10 % і вище спостерігається як у кризові роки, так і в роки економічного зростання; нульова інфляція була зафіксована лише в умовах стагнації 2012–2013 рр.

Індекс споживчих цін у грудні 2014 р. порівняно з груднем 2013 р. сягнув 124,9 %. Найбільше подорожчали житлово-комунальні послуги та транспорт, серед продуктів харчування – хліб і хлібопродукти, риба і рибопродукти, яйця, фрукти²¹.

Унаслідок швидкого зростання цін та замороження мінімальних соціальних гарантій (мінімальної заробітної плати, мінімальної пенсії тощо) реальні наявні доходи населення скоротилися у 2014 р. порівняно з 2013 р. на 8,4 %²². Реальна заробітна плата, якщо порівнювати грудень 2014 р. з груднем 2013 р., зменшилася на 13,6 %²³.

Теперішні економічні негаразди тією чи іншою мірою торкаються всього населення, але домогосподарства з дітьми можуть опинитися у найгіршому становищі, оскільки в Україні наявність і число дітей у домогосподарствах належать до головних ознак, що формують нерівність за доходами та умовами життя²⁴. Упродовж усього періоду моніторингу бідності (з 1999 р.), рівень бідності серед домогосподарств з дітьми (31–35 %) залишається майже вдвічі вищим, ніж серед бездітних домогосподарств (15–19 %); серед домогосподарств із трьома дітьми і більше рівень бідності сягає близько 60 %²⁵.

²¹ Сайт Держстату України http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2014/ct/is_c/isc_u/isc2014gr_u.html

²² Сайт Держстату України

http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2014/gdn/dvn_ric/dvn_ric_u/dvn_kv14_u.htm

²³ Сайт Держстату України http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2005/gdn/tznr/tznr_u/tznr_u_bez.htm

²⁴ Нерівні можливості дітей в Україні: аналіз та рекомендації для політики (на основі моніторингу щодо економічної нерівності домогосподарств та доступу дітей до послуг соціальної сфери). ЮНІСЕФ, Інститут демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи НАН України, 2011.

²⁵ Матеріали круглого столу «Прогрес на шляху досягнення Цілей Розвитку Тисячоліття (обговорення проекту Національної доповіді «ЦРТ. Україна: 2000–2015»), м. Київ, 6 липня 2015 року. Сайт Інституту

1.3. Загальна характеристика ринку праці

Порівняно з динамікою ВВП і цін, ринок праці України менш виразно реагує на кризові явища, але це пов'язано не стільки з системою соціального захисту, скільки з аморфною структурою зайнятості. В умовах кризи скорочення робочих місць відбувається здебільшого в секторі офіційної зайнятості по найму, натомість зростають обсяги самозайнятості та неформальної зайнятості. Низька еластичність зайнятості щодо динаміки ВВП є прямим свідченням загалом низького рівня продуктивності²⁶.

Упродовж 2000–2013 рр. чисельність робочої сили в Україні залишалася досить стабільною, повільне скорочення в останні роки стало наслідком зменшення загальної чисельності населення віком 15–70 років (табл. 1.1). Найбільша чисельність безробітних (за методологією МОП)²⁷ зафіксована у 2000–2001 рр. (2,7–2,5 млн осіб, рівень безробіття близько 11 %), найменша – у 2007–2008 рр. (1,4 млн осіб, рівень безробіття 6,4 %). Під час фінансово-економічної кризи 2009 р. безробіття зросло до майже 2 млн осіб, рівень безробіття – до 8,8 %. Надалі, незважаючи на рецесію, обсяги безробіття стали скорочуватися, впритул наблизившись до докризових показників.

Особливістю ситуації 2014 р. порівняно з 2013 р. є різке скорочення чисельності робочої сили (на 0,9 млн осіб) та зниження рівня участі в робочій силі (з 64,9 % до 62,4 %). Обсяги зайнятості зменшилися на 1,2 млн осіб, рівень зайнятості – з 60,2 % до 56,6 %. Якщо скорочення робочої сили відбулося переважно за рахунок виходу з ринку праці осіб пенсійного віку (на них припадає майже 60 % скорочення), то скорочення зайнятості – за рахунок втрати робочих місць особами працездатного віку, у тому числі 336,8 тис. осіб працездатного віку поповнили лави безробітних, 421,2 тис. – полишили ринок праці, тобто перейшли у статус економічно неактивних.

Структура зайнятості населення України характеризується відсутністю істотних позитивних зрушень. Частка найманих працівників підприємств, зайнятість яких є найбільш стабільною та захищеною, скоротилася до 58,5 %²⁸. Майже 60 % зайнятого населення працюють за робітничими професіями, у тому числі 18,3 % – у найпростіших професіях. Більше половини зайнятості (55,1 %) припадає на три сектори: торгівля (21,9 % всього зайнятого населення), аграрний сектор (17,1 %) та промисловість (16,0 %)²⁹. У

демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи НАН України
http://idss.org.ua/arhiv/2015_06_07Cherenko.pptx

²⁶ World employment and social outlook 2015: The changing nature of jobs / International Labour Office. – Geneva: ILO, 2015. Рр. 19–20.

²⁷ Безробітні (за методологією МОП) – особи у віці 15–70 років (зареєстровані та незареєстровані в державній службі зайнятості), які одночасно відповідають трьом основним умовам: а) не мали оплачуваної роботи (прибуткового заняття); б) активно шукали роботу або намагались організувати власну справу впродовж останніх чотирьох тижнів, що передували опитуванню, тобто робили конкретні кроки протягом вказаного періоду з метою знайти оплачувану роботу за наймом чи на власному підприємстві; в) були готові приступити до роботи впродовж двох найближчих тижнів, тобто почати працювати за наймом або на власному підприємстві з метою отримання оплати або доходу.

До категорії безробітних належать також особи, які стають до роботи протягом найближчих двох тижнів; знайшли роботу, чекають відповіді тощо.

²⁸ Статистичний збірник «Праця України 2014», Держстат України, 2015. Відпов. за випуск І.В. Сенік. С. 25–26

²⁹ Статистичний збірник «Економічна активність населення України 2014», Держстат України, 2015. Відпов. за випуск І.В. Сенік. С. 80, 83

промисловості понад третина працівників (35,8 %) працюють у шкідливих умовах³⁰.

Таблиця 1.1. Населення віком 15–70 років за статусом на ринку праці, тис. осіб, в середньому за рік

Рік	Кількість населення віком 15–70 років	Економічно активне населення			Економічно неактивне населення
		Разом	Зайняті	Безробітні**	
2000	36 149,2	22 830,8	20 175,0	2 655,8	13 318,4
2001	36 022,1	22 426,5	19 971,5	2 455,0	13 595,6
2002	35 899,4	22 231,9	20 091,2	2 140,7	13 667,5
2003	35 858,9	22 171,3	20 163,3	2 008,0	13 687,6
2004	35 825,3	22 202,4	20 295,7	1 906,7	13 622,9
2005	35 840,5	22 280,8	20 680,0	1 600,8	13 559,7
2006	35 787,5	22 245,4	20 730,4	1 515,0	13 542,1
2007	35 634,3	22 322,3	20 904,7	1 417,6	13 312,0
2008	35 368,5	22 397,4	20 972,3	1 425,1	12 971,1
2009	34 973,3	22 150,3	20 191,5	1 958,8	12 823,0
2010	34 627,1	22 051,6	20 266,0	1 785,6	12 575,5
2011	34 322,4	22 056,9	20 324,2	1 732,7	12 265,5
2012	34 066,8	22 011,5	20 354,3	1 657,2	12 055,3
2013	33 842,3	21 980,6	20 404,1	1 576,5	11 861,7
2013*	32 094,7	20 824,6	19 314,2	1 510,4	11 270,1
2014*	31 943,9	19 920,9	18 073,3	1 847,6	12 023,0

*Примітка**: дані за 2013 та 2014 рр., позначені «*» – без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та м. Севастополь.

Джерело: Дані вибіркового обстеження населення (домогосподарств) з питань економічної активності.

До неформальної зайнятості було залучено 4,5 млн осіб, це чверть усього зайнятого населення. Традиційно найбільший сегмент неформальної зайнятості становлять особи, які працюють в особистому селянському господарстві з метою реалізації виробленої продукції (у сільській місцевості це понад 30 % загальної чисельності зайнятих). Інші поширені види діяльності у неформальній зайнятості – вулична та базарна торгівля, будівництво, сфера роздрібних послуг³¹.

Головною проблемою ринку праці України є не безробіття, а низька якість зайнятості, яка характеризується низькою продуктивністю та не забезпечує основні принципи гідної праці, створюючи високі ризики для працюючого населення, особливо для дітей, які традиційно належать до найбільш уразливих категорій учасників ринку праці.

³⁰ Статистичний збірник «Стан умов праці найманих працівників у 2013 році», Держстат України, 2014.

Відпов. за випуск І.В. Сенік. С. 7

³¹ Статистичний збірник «Економічна активність населення України 2014», Держстат України, 2015. Відпов. за випуск І.В. Сенік. С. 107–109

РОЗДІЛ 2. МОДУЛЬНЕ ОБСТЕЖЕННЯ ДИТЯЧОЇ ПРАЦІ

2.1. Національне законодавство щодо праці дітей і дитячої праці

У сприйнятті суспільством проблеми дитячої праці в Україні сьогодні здійснюються лише перші кроки. Попри те, що на факті поширення дитячої праці в Україні неодноразово наголошено у спеціальних доповідях провідних наукових установ³², а також на найвищому державному рівні у доповідях Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини³³, в країні досить повільно формується ефективна система державного нагляду та запобігання поширенню дитячої праці.

Причини повільного впровадження ефективної національної політики запобігання поширенню дитячої праці пов'язані зі своєрідною комбінацією формальних та неформальних інститутів регулювання дитячої праці в Україні.

Законодавче регулювання заборони використання дитячої праці в Україні базується на положеннях ратифікованих міжнародних документів та Конституції України щодо визнання найвищими соціальними цінностями захисту честі, гідності особи (ст. 3), захисту материнства та дитинства (ст. 51), гарантії державного утримання та виховання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування (ст. 52).

Україна приєдналась до основоположних конвенцій МОП з питань дитячої праці:

- № 138 про мінімальний вік для прийому на роботу (1973) (ратифікована Україною 03.05.1979, як мінімальний вік вказано 16 років);
- № 182 про заборону та негайні заходи щодо ліквідації найгірших форм дитячої праці (1999) (ратифікована Україною 14.12.2000).

Ратифікувавши конвенції № 138 та 182, Україна взяла на себе зобов'язання щодо заборони дитячої праці. Ратифікація конвенції МОП № 138 мала наслідком автоматичне «поглинання» багатьох конвенцій МОП, ратифікованих Україною 1956 року³⁴.

³² Праця дітей в Україні: Тематична державна доповідь про становище дітей в Україні (за підсумками 2000 року). – К.: УІСД, 2001. – 127 с.

³³ Стан дотримання та захисту прав дитини в Україні: Спеціальна доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. – К., 2010. – 228 с.

Стан дотримання та захисту прав і свобод людини в Україні: Доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

http://www.ombudsman.gov.ua/images/stories/07022011/Dopovid_5.pdf

³⁴ Зокрема: № 10 про мінімальний вік у сільському господарстві (1921); № 15 про мінімальний вік вантажників вугілля або кочегарів на флоті (1921); № 59 про мінімальний вік у промисловості (переглянута) (1937); № 60 про мінімальний вік на непромислових роботах (переглянута) (1937); та конвенцію МОП № 123 про мінімальний вік на підземних роботах (1965 р.) (ратифікована Україною 1970 р.). Ще до 1956 р. Україною були ратифіковані конвенції МОП: № 77 про медичний огляд молоді у промисловості (1946); № 78 про медичний огляд молоді на непромислових роботах (1946); № 79 про нічну роботу молоді на непромислових роботах (1946); № 90 про нічну працю молоді у промисловості (переглянута) (1948); а в 1970 р. – конвенція МОП № 124 про мінімальний вік на підземних роботах (1965). Конвенції МОП № 5 про мінімальний вік у промисловості (1919); № 6 про нічну працю молоді у промисловості (1919); № 33 про мінімальний вік на непромислових роботах (1932) були переглянуті відповідно конвенціями МОП № 59, 90 та 60.

Крім конвенцій, безпосередньо пов'язаних із питаннями праці, Україною ратифіковані й інші важливі міжнародні документи щодо дітей:

- Конвенція ООН про права дитини (1989) (27.02.1991);
- факультативний Протокол ООН до Конвенції з Прав дитини щодо торгівлі дітьми, дитячої проституції і дитячої порнографії (2000) (03.04.2003);
- Протокол про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, і покарання за неї, що доповнює Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності (2000) (04.02.2004).

Відповідно до Конвенції ООН про права дитини (ч. 1 ст. 19) Україна повинна вживати всіх необхідних законодавчих, адміністративних і просвітницьких заходів для захисту дітей від насильства у будь-яких його проявах, образ, зловживань, недбалого піклування або відсутності будь-якого піклування. Згідно з положеннями факультативного протоколу до Конвенції ООН про права дитини, що стосується торгівлі дітьми, дитячої проституції та дитячої порнографії, вказані діяння визнаються кримінальним злочином, незалежно від місця скоєння.

Національне законодавство, що регламентує працю неповнолітніх, взагалі відповідає міжнародним вимогам і включає:

- Конституцію України (1996);
- Кодекс законів про працю України (від 10.12.1971 №322-VIII);
- Закон України «Про охорону дитинства» (від 26.04.2001 № 2402-III);
- Закон України «Про зайнятість населення» (від 05.07.2012 № 5067-VI);
- Закон України «Про органи і служби у справах неповнолітніх та спеціальні установи для неповнолітніх» (від 24.01.1995 № 20/95-ВР);
- Закон України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді України» (від 05.02.1993 № 2998-XII);
- Закон України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування» (від 13.01.2005 № 2342-IV);
- підзаконні нормативно-правові акти.

Конституція України (1996) визначає загальні положення про захист прав дитини, гарантій щодо переслідування законом будь-якого насильства над дитиною та її експлуатації, забезпечення державного утримання та виховання дітей, які є сиротами або позбавлені батьківського піклування.

Закон України «Про охорону дитинства» містить норми, що деталізують положення Конституції України та Конвенції ООН про права дитини щодо зобов'язань держави у сфері захисту прав дитини, захисту дітей від використання дитячої праці та найгірших форм дитячої праці.

Вік, з якого в Україні допускається прийняття дитини на роботу, становить 16 років. Як виняток, за згодою одного з батьків або особи, яка замінює батьків, можуть бути прийняті на роботу, що не завдає шкоди здоров'ю і не порушує процесу навчання:

- діти, які досягли 15-річного віку;
- учні загальноосвітніх шкіл, ПТУ і середніх спеціальних навчальних закладів, які досягли 14-річного віку (у вільний від навчання час) (ст. 188 КЗпП України).

Норма національного трудового права щодо можливості залучення до роботи дітей віком 14 років не відповідає конвенції МОП № 138 про мінімальний вік прийому на роботу (1973) якою визначено, що мінімальний вік прийому на роботу не може бути меншим, аніж вік закінчення школи, а також меншим від 15 років. Треба зазначити, що унормування в національному трудовому законодавстві питання залучення до роботи учнівської молоді віком 14 років відбулося ще у 1980–1990-х рр., коли діти у цьому віці отримували неповну середню освіту (8 років навчання у загальноосвітній школі) та продовжували навчання у професійно-технічних і середніх спеціальних навчальних закладах, де одночасно здобували професію та повну середню освіту. В цьому випадку має місце вплив на законодавство неформальних практик, традицій, звичок щодо праці дітей (звичаєвого права).

Для дітей тривалість робочого часу обмежується відповідно до потреб їхнього розвитку та професійної підготовки. Час, витрачений дитиною за згодою власника або уповноваженого ним органу на професійну підготовку в межах встановленого законодавством робочого часу, зараховується як робочий час. Забороняється залучення дітей до найгірших форм дитячої праці, участі у важких роботах і роботах зі шкідливими або небезпечними умовами праці, а також на підземних роботах та до праці понад встановлений законодавством скорочений робочий час.

Національним трудовим законодавством (ст. 51 КЗпП України) унормовано встановлення граничної тривалості робочого часу для осіб віком:

- від 16 до 18 років – 36 годин на тиждень;
- від 15 до 16 років (учнів віком від 14 до 15 років, які працюють у період літніх канікул) – 24 години на тиждень.

Тривалість робочого часу учнів, які працюють протягом навчального року у вільний від навчання час, не може перевищувати половини максимальної тривалості робочого часу, встановленої для осіб відповідного віку.

Відповідно, в Україні залучення учнів віком від 14 до 15 років до роботи під час літніх канікул протягом менше 24 годин на тиждень не класифікується як дитяча праця. Крім того, діти віком від 16 до 18 років в Україні можуть працювати не більше 36 годин на тиждень. З огляду на цей факт, діти в Україні, які працюють у межах щотижневого робочого часу, встановленого національним законодавством, не вважаються залученими до дитячої праці.

Водночас, національне законодавство передбачає ряд заходів із захисту дітей від експлуатації. Кримінальний кодекс України (від 05.04.2001 № 2341-III) встановлює кримінальну відповідальність за порушення прав дитини, використання найгірших форм дитячої праці, експлуатацію дітей, насильство над дітьми.

Кодекс України про адміністративні правопорушення (від 07.12.1984 № 8073-X) регулює повноваження державних установ та визначає механізм

притягнення до адміністративної відповідальності винних у порушенні законодавства про права дитини, зокрема у вигляді накладання штрафів.

У 2003 р. в Україні ухвалено Концепцію запобігання та викорінення найгірших форм праці дітей (затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 16.06.2003 № 364-р).

Координацію роботи, спрямованої на розв'язання проблеми дитячої праці, зокрема щодо заборони та ліквідації найгірших її форм, здійснюють Міністерство соціальної політики України за участю Міністерства молоді та спорту України, Міністерства освіти і науки України, Міністерства внутрішніх справ, Міністерства охорони здоров'я, інших центральних і місцевих органів виконавчої влади. Важливою умовою успішності реалізації положень Концепції є залучення до цієї роботи органів місцевого самоврядування, громадських організацій, засобів масової інформації, роботодавців і профспілок, дітей, які працюють, та членів їхніх сімей.

Таким чином, Україна в повному обсязі ратифікувала міжнародні документи у сфері дитячої праці, загалом забезпечивши створення національного законодавства, що відповідає нормам міжнародного права. Однак існують розбіжності щодо мінімального віку прийняття на роботу та граничної норми робочого часу для неповнолітніх працівників.

2.2. Концепції та визначення

Відповідно до Конвенції МОП № 182 про заборону та негайні заходи щодо ліквідації найгірших форм дитячої праці (прийнята в Женеві 1999 року і ратифікована Україною у 2000 р.) дитиною вважається особа віком до 18 років. Згідно з Законом України «Про охорону дитинства» (ст. 1), дитиною вважається особа віком до 18 років (повноліття), якщо згідно з законом, застосовуваним до неї, вона не набуває прав повнолітньої раніше.

У рамках програми обстеження виділено такі категорії дітей:

Працюючі діти – діти, залучені до виробництва товарів та послуг для ринкової реалізації (зайняті економічною діяльністю), а також діти, які виконували неринкові види робіт (виконували будівельні роботи або капітальний ремонт удома; носили воду або збирали дрова, виробляли інші предмети з метою кінцевого використання у власному домашньому господарстві) і, таким чином, не вважаються зайнятими економічною діяльністю.

До категорії дітей, зайнятих економічною діяльністю, належать тільки діти, які:

- працювали упродовж обстежуваного тижня хоча б одну годину за наймом за винагороду в грошовому чи натуральному вигляді, самостійно, у окремих громадян;

- працювали безкоштовно на підприємстві, що належить будь-кому з членів домогосподарства, або в особистому селянському господарстві з метою реалізації на ринку продукції, виробленої внаслідок цієї діяльності;

- були тимчасово відсутні на роботі, тобто формально мали робоче місце, але були тимчасово відсутні впродовж обстежуваного тижня з певних причин (хвороба, відпустка тощо).

Крім того, програмою обстеження з метою дослідження сезонності дитячої зайнятості отримано інформацію щодо дітей, які працювали впродовж 12 місяців.

Термін «*Дитяча праця*» використовується для означення праці дітей, які виконують непосильну роботу, або роботу, що загрожує їхньому здоров'ю, освіті чи моральному розвитку. Це визначення ґрунтується на Конвенції МОП № 138 про мінімальний вік (1973) і Конвенції МОП № 182 про ліквідацію найгірших форм дитячої праці.

Залученими до «*дитячої праці*» незалежно від віку вважають дітей, які беруть участь у найгірших формах дитячої праці (наприклад, проституція, порнографія, рабство, примусова праця, участь у воєнних діях та в незаконній діяльності), а також у іншій роботі, що може бути шкідливою для фізичного, соціального чи психологічного розвитку дитини.

Статистичне визначення цього явища базується на таких критеріях: вік, тривалість та характер роботи та умови, в яких ця робота виконується.

Таким чином, «дитяча праця» охоплює такі явища:

1. Небезпечна робота:

1) діти, що зайняті у небезпечних видах економічної діяльності (добувна промисловість і будівництво);

2) діти, що були зайняті у небезпечних професіях: робота з металом, обладнанням, та у споріднених професіях, професіях, пов'язаних з точністю, друком тощо);

3) діти, які працюють понад 42 години на тиждень;

4) діти, які працюють у небезпечних умовах праці, пов'язаних із перенесенням важких предметів, роботою з важким обладнанням, впливом шкідливих умов (запиленість, загазованість, вогонь, шум тощо, а також діти, які підлягали фізичному чи вербальному насиллю тощо);

2. Непосильна та надмірна робота:

1) діти віком 5–11 років, які були зайняті одну годину і більше на тиждень;

2) діти віком 12–14 років, які працювали 14 та більше годин на тиждень;

3) діти віком 15–16 років, які працювали 25 та більше годин на тиждень;

4) діти віком 17 років, які працювали 36 та більше годин на тиждень.

На відміну від положень Резолюції про статистику дитячої праці, за результатами модульного обстеження до дітей, зайнятих «дитячою працею», не віднесено зайнятих виконанням домашніх обов'язків понад 27 годин на тиждень.

Як передбачено у 18-й резолюції МКСП зі статистики дитячої праці, а також відповідно до практики СНС, під час модульного опитування не вважають виконання домашніх обов'язків / справ (так звану неоплачувану хатню роботу) економічною діяльністю або роботою. Крім того, дослідженням не було охоплено дітей, які працюють у гірничодобувній промисловості через обмеження, пов'язані із воєнними діями на території України, де сконцентровано видобування корисних копалин.

Таблиця 2.1. Україна НОДП 2014: Рамка для статистичної ідентифікації «дитячої праці» та «дітей на небезпечній роботі» серед дітей віком 5–17 років

Межі виробництва в системі національних рахунків							
Вікова група	(1a)	(1b)	(1c)	(1d)	Найгірші форми дитячої праці		
	1 година і більше на тиждень на роботах, що не є небезпечними (економічна діяльність)	14 годин і більше на тиждень на роботах, що не є небезпечними (економічна діяльність)	25 годин і більше на тиждень на роботах, що не є небезпечними (економічна діяльність)	36 годин і більше на тиждень на роботах, що не є небезпечними (економічна діяльність)	(2a) Небезпечна робота понад 42 години на тиждень на роботах, що не є небезпечними (економічна діяльність)	(2b) 1 година і більше на тиждень на роботі у небезпечних: видах діяльності, та професіях, умовах праці	1 година і більше у найгірших формах дитячої праці, крім небезпечної роботи
5–11 років	155,9	11,1	1,5	–	–	12,2	Безумовно найгірші форми дитячої праці ³⁵ [українським НОДП 2014–2015 не охоплені]
12–14 років	161,5	17,4	0,2	–	0,8	24,6	
15–16 років	108,5	30,3	–	1,1	0,6	24,5	
17 років	29,8	11,4	1,8	0,5	1,0	12,7	

A	Дитяча праця (5–17 років) поза небезпечною працею
B	Дитяча праця (5–17 років) в небезпечній праці
C	Працюючі діти (12–17 років) в допустимій роботі

Працюючі діти	=	A + B + C	=	607,4
Дитяча праця	=	A + B	=	264,1
Небезпечні форми дитячої праці	=	B	=	76,4

Джерело: МОДП в Україні.

2.3. Історія проведення обстеження

У жовтні 1998 року Кабінетом Міністрів України та МОП була розроблена та схвалена національна програма «Політика активних партнерських відносин. Національні цілі для України». Одним із заходів цієї програми передбачалося вивчення проблеми зайнятості дітей та підлітків.

З метою розвитку зазначеної програми у лютому 1999 року було укладено Угоду між Держкомстатом України та МОП на період з 1 січня 1999 до 1 квітня 2000 року щодо організації та проведення впродовж 1999 року в рамках Міжнародної програми з питань ліквідації дитячої праці (ІРЕС) національного обстеження праці дітей, які проживають у домогосподарствах з батьками або опікунами.

За результатами зазначеного обстеження у 1999 році кількість працюючих дітей віком 5–17 років складала 350,0 тис. дітей або 3,8 % від

³⁵ Діти, жертви торгівлі для роботи; примусова і підневільна дитяча праця; комерційна сексуальна експлуатація дітей; використання дітей для незаконної діяльності та збройних конфліктів.

загальної кількості дітей зазначеного віку. В загальній кількості працюючих дітей майже дві третини склали хлопчики (65,1 %). За відповідями дітей, основною причиною роботи кожна друга дитина назвала бажання мати власні кошти, кожна третя – важке матеріальне становище сім'ї, і тільки 14 % працювали з метою набуття професійного досвіду.

Найбільш поширеними сферами прикладання праці дітей були сільське господарство (46 %), торгівля (26 %) та послуги (19 %). Трохи менше дітей працювало у промисловості (5 %) та будівництві (4 %).

Середній вік початку роботи складав 12 років. Серед працюючих дітей трохи більше половини (183 тис.) становили підлітки віком 15–17 років.

Основним предметом клопотаності було те, що 6 % дітей віком 13–14 років працювали понад 41 годину на тиждень, а 2 % дітей віком 15–17 років – понад 56 годин на тиждень. Крім того, діти в сільській місцевості працювали довше, ніж у міських поселеннях.

Дослідження виявило позитивне ставлення батьків до дитячої праці.

Результати обстеження були обговорені на субрегіональній конференції у травні 2000 року у м. Ялта (АР Крим). Учасниками конференції розроблено рекомендації щодо подальшого розвитку інформаційно-аналітичної та нормативно-правової бази, консолідації зусиль державних та недержавних органів, спрямованих на законодавче врегулювання допустимих видів праці та повну ліквідацію дитячої праці у найгірших і найшкідливіших її проявах.

2.4. Розроблення програми проведення модульного обстеження дитячої праці

Модульне вибіркоче обстеження населення (домогосподарств) з питань дитячої праці (далі – модульне обстеження дитячої праці) – друге загальнонаціональне обстеження з цього питання, яке здійснили органи державної статистики в рамках Міжнародної програми ліквідації дитячої праці (ІРЕС) за технічної та методологічної підтримки МОП.

Як і обстеження 1999 року, у жовтні–грудні 2014 року обстеження виконано як модуль вибіркового обстеження населення (домогосподарств) з питань економічної активності.

Опитуванню підлягали діти віком 5–17 років та один із батьків або опікунів дитини обстежуваного домогосподарства, які мали дітей зазначеного віку.

Метою модульного обстеження дитячої праці є визначення обсягів дитячої праці, її причин, сфер прикладання та типових процесів, умов праці та наслідків для здоров'я дітей, а також впливу праці на якість навчання дітей та відвідування школи.

У ході обстеження також отримано основні соціально-економічні характеристики домогосподарств, зокрема щодо умов проживання, рівня доходів домогосподарств, навчання дітей та участі батьків (опікунів) у їх вихованні тощо.

Модульне обстеження дитячої праці здійснено у 25 регіонах країни (без тимчасово окупованої території АР Крим та м. Севастополь) на основі загальнонаціональної репрезентативної територіальної вибірки

домогосподарств для обстеження робочої сили, яке здійснюється на регулярній основі Держстатом України.

Інформація щодо організаційних аспектів обстеження, характеристики дизайну вибірки, процедури обробки даних та оцінок надійності результатів модульного обстеження дитячої праці представлена у Додатку А.

2.5. Запитальник

Для розроблення проектів анкет МОДП використано зразки типових анкет та методологічні матеріали МОП, ураховано досвід проведення першого подібного дослідження (1999), положення Резолюції про статистику дитячої праці, прийнятої на 18 Міжнародній конференції статистиків праці у 2008 р., рекомендації експертів МОП та національних фахівців зацікавлених міністерств, інших органів центральної виконавчої влади, представників організацій профспілок, роботодавців та науковців.

До анкет обстеження належать:

- **Додаток Г.1** до Анкети вибіркового обстеження населення (домогосподарств) з питань економічної активності (форма № 1-ЕАН), який заповнює фахівець з інтерв'ювання зі слів батьків (опікунів) дітей віком 5–17 років (далі – Додаток 1 до форми № 1-ЕАН);

Зазначена анкета містить 34 запитання, згруповані у такі розділи:

- характеристика домогосподарства та житлові умови;
- школа і виховання дитини;
- робота, заняття;
- домашні обов'язки (в межах власного домогосподарства);
- здоров'я дитини;
- діти, які проживають окремо.

Додаток Г.2 до форми № 1-ЕАН заповнюється зі слів дитини у віці 5–17 років та вмістить 54 запитання, згруповані за розділами:

- освіта;
- робота, заняття;
- умови праці та охорона здоров'я;
- пошук роботи;
- домашні обов'язки (в межах власного домогосподарства).

Для опитування використано інформацію з форми № 2-ЕАН Анкета домашнього господарства стосовно складу домогосподарства та соціально-демографічних характеристик респондентів (дітей віком 5–17 років) та їхніх батьків (опікунів).

Запитання в анкетах для опитування дитини та батьків або опікунів побудовано за принципом взаємодоповнення.

РОЗДІЛ 3. ДІТИ ТА ВИДИ ЇХНЬОЇ АКТИВНОСТІ

3.1. Чисельність і демографічний склад дітей віком 5–17 років

За результатами модульного обстеження дитячої праці загальна чисельність дітей віком 5–17 років становила 5,2 млн осіб, у тому числі 2,5 млн – дівчата, 2,7 млн – хлопці (табл. 3.1). Структура за статтю (48,6 % – дівчата, 51,4 % – хлопці) практично відповідає природному відсотку кожної статі серед новонароджених, що свідчить про відсутність істотних гендерних відмінностей у способі життя та режимі смертності серед дітей.

Таблиця 3.1. Чисельність та структура дітей віком 5–17 років, тис. осіб

Стать	Разом	У тому числі за віковими групами (років)		
		5–11	12–14	15–17
Все населення				
Разом	5 218,7	2 897,0	1 080,8	1 240,9
Хлопці	2 680,4	1 489,7	555,5	635,2
Дівчата	2 538,3	1 407,3	525,3	605,7
Міські поселення				
Разом	3 395,9	1 932,3	670,9	792,7
Хлопці	1 742,9	994,0	345,4	403,5
Дівчата	1 653,0	938,3	325,5	389,2
Сільські поселення				
Разом	1 822,8	964,7	409,9	448,2
Хлопці	937,5	495,7	210,1	231,7
Дівчата	885,3	469,0	199,8	216,5

Джерело: МОДП в Україні.

Із загальної чисельності дітей віком 5–17 років, 65 % проживали у містах, 35 % – у сільській місцевості. Частка сільських мешканців серед дітей вища, ніж серед всього населення (31 %), оскільки у сільській місцевості традиційно істотно вищий рівень народжуваності. Зокрема, упродовж 1990–2014 рр. сумарний коефіцієнт народжуваності в сільській місцевості у 1,6–1,3 рази перевищував показник міського населення³⁶.

Вікова структура дітей 5–17 років визначена коливаннями рівня народжуваності, що істотно вплинули на початкову чисельність цих поколінь. Найменш чисельною віковою групою виявилися діти 12–14 років, які народилися в роки екстремально низької народжуваності.

Найбільша чисельність дітей проживала в таких територіальних зонах, як Схід та Захід – понад 1,5 млн осіб у кожному, разом це майже 60 % загальної чисельності дітей віком 5–17 років (рис. 3.1). Ці зони мають високу щільність заселення (близько 100 осіб на 1 кв. км), але є й додаткові чинники «концентрації» в них великої чисельності дітей. Західна зона включає області з найвищим рівнем народжуваності (Волинську, Рівненську, Хмельницьку, Тернопільську, Івано-Франківську, Чернівецьку, Закарпатську, Львівську), а

³⁶ Демографічний щорічник «Населення України за 2013 рік», Держстат України, 2014. С. 73.

Східна – області з великою територією (Харківська, Луганська, Донецька, Запорізька, Дніпропетровська). Области Східної зони мають високий рівень урбанізації (частка міського населення сягає 80–90 %) ³⁷, тому в цих областях 83,1 % дітей проживали у містах. У більшості областей Західної зони переважає сільське населення, тому частка міських дітей тут становила лише 46,4 %.

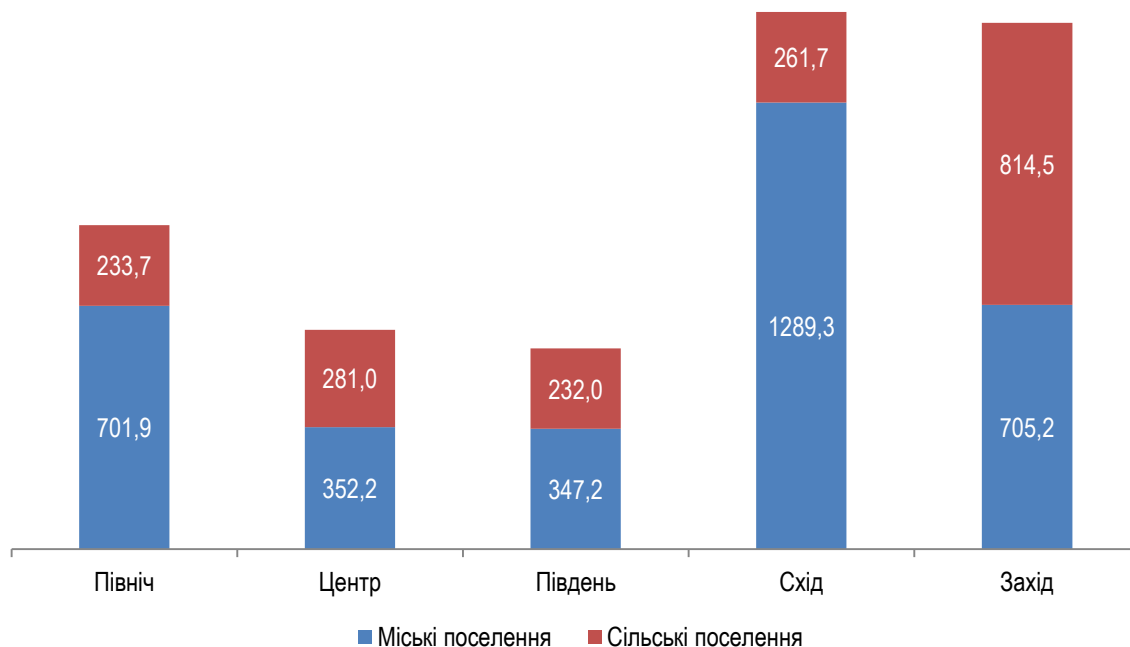

Рисунок 3.1. Діти віком 5–17 років за місцем проживання та територіальними зонами, тис. осіб

Джерело: МОДП в Україні.

У Північній зоні країни (включає Чернігівську, Сумську, Київську, Житомирську області та столицю м. Київ) проживало 935,7 тис. дітей (17,9 % їх загальної чисельності). Частка міських дітей у цьому регіоні становила 65,1 %, значною мірою завдяки Києву.

Найменші контингенти дітей проживали у Центральній (Вінницька, Черкаська, Полтавська, Кіровоградська області) та Південній (Одеська, Миколаївська, Херсонська області) територіальних зонах, які мають невелику територію та низьку щільність заселення.

3.2. Працюючі діти

Чисельність дітей віком 5–17 років, які працювали протягом обстежуваного тижня, становила 607,4 тис. або 11,6 % їх загальної кількості (табл. 3.2). Як і серед дорослого населення, вищий рівень зайнятості спостерігався у чоловіків: 12,9 % у хлопців проти 10,3 % у дівчат.

Серед дітей, зайнятих протягом обстежуваного тижня, понад три чверті (76,6 %) були мешканцями сільської місцевості. Чисельна перевага сільських дітей пояснюється набагато вищим рівнем їхньої зайнятості: 25,5 % проти 4,2 % у міських дітей.

³⁷ Демографічний щорічник «Населення України за 2013 рік», Держстат України, 2014. С. 20

Таблиця 3.2. Економічна активність дітей за статтю, місцем проживання та віковими групами

Характеристики	Разом	Хлопці	Дівчата	Міські поселення	Сільські поселення	5–11 років	12–14 років	15–17 років
Разом дітей віком 5–17 років, тис. осіб	5 218,7	2 680,4	2 538,3	3 395,9	1 822,8	2 897,0	1 080,8	1 240,9
Працювали на обстежуваному тижні, тис. осіб	607,4	346,0	261,4	142,2	465,2	180,7	204,5	222,2
Рівень зайнятості дітей на обстежуваному тижні, %	11,6	12,9	10,3	4,2	25,5	6,2	18,9	17,9
Шукали роботу впродовж останнього місяця, тис. осіб	17,0	9,9	7,1	13,5	3,5	2,3	0,4	14,3

Джерело: МОДП в Україні.

Залучення сільських дітей до економічної діяльності відбувається переважно в особистих селянських господарствах, які традиційно становлять вагомe джерело засобів існування для сільських домогосподарств України. У 2014 р. грошові доходи від продажу сільськогосподарської продукції забезпечили надходження 9,2 % сукупних ресурсів сільських домогосподарств, і ще 11,1 % припадало на внесок вартості спожитої продукції, отриманої з особистого підсобного господарства та від самозаготівель³⁸.

Особисті селянські господарства відіграють велику роль у виробництві сільськогосподарської продукції. Для розуміння масштабів їхньої діяльності варто зазначити, що у 2014 р. ними було вироблено 40,6 % всієї валової продукції рослинництва та 54,5 % всієї валової продукції тваринництва³⁹.

Вагомість особистих селянських господарств як джерела доходів та виробника сільгосппродукції, поряд з традиційно архаїчними методами виробництва, обумовлюють високий попит на дешеву некваліфіковану робочу силу, у тому числі на дитячу працю.

Концентрація дитячої зайнятості в особистих селянських господарствах пояснює зокрема той факт, що у дітей віком 15–17 років (тобто вже юридично дозволеного працездатного віку) рівень зайнятості виявився навіть дещо нижче, ніж у дітей віком 12–14 років (відповідно 17,9 і 18,9 %).

Обстеженням зафіксовано також 17,0 тис. дітей (0,3 % загальної чисельності дітей віком 5–17 років), які впродовж останнього місяця перед опитуванням шукали роботу. Здебільшого це міські діти віком 15–17 років.

Серед дітей, які працювали на обстежуваному тижні, майже половина (277,7 тис. або 45,7 %) проживали у Західній зоні. Це пояснюється не стільки великою загальною чисельністю дітей у цій територіальній зоні, скільки переважанням сільських дітей, які становлять основний контингент працюючих дітей. У Східній зоні, де загальна чисельність дітей навіть дещо більша, ніж у Західній, але переважають міські діти, чисельність працюючих

³⁸ Статистичний збірник «Витрати і ресурси домогосподарств України у 2014 році (за даними вибіркового обстеження умов життя домогосподарств України)», Держстат України, 2015. С. 199.

³⁹ Статистичний збірник «Сільське господарство України 2014», Держстат України, 2015. С. 45.

дітей становила лише 108,3 тис. осіб (17,8 % всіх зайнятих дітей), майже як у Північній або Центральній територіальних зонах.

У Західній зоні зафіксовано найвищий рівень зайнятості дітей – протягом тижня проведення обстеження працювали 18,3 % загальної чисельності дітей. Навіть серед дітей 5–11 років рівень зайнятості становив 11 %, а серед дітей віком 12–17 років працював кожен четвертий. Серед сільських дітей рівень зайнятості сягав 28,8 % (табл. 3.3).

Таблиця 3.3. Рівень зайнятості дітей за територіальними зонами, статтю, місцем проживання та віковими групами, %

Територіальні зони	Разом	Хлопці	Дівчата	Міські поселення	Сільські поселення	5–11 років	12–14 років	15–17 років
Разом	11,6	12,9	10,3	4,2	25,5	6,2	18,9	17,9
<i>у тому числі:</i>								
Північ	9,8	12,0	7,4	4,9	24,4	6,1	12,7	16,0
Центр	13,6	16,1	11,1	5,1	24,3	6,9	20,3	22,4
Південь	7,5	7,5	7,6	0,4	18,1	2,7	13,0	14,1
Схід	7,0	7,4	6,5	3,5	24,0	2,8	15,9	9,5
Захід	18,3	19,8	16,6	6,1	28,8	11,1	27,1	26,7

Джерело: МОДП в Україні.

Найнижчий рівень дитячої зайнятості зафіксовано в Східній та Південній територіальних зонах (відповідно 7,0 та 7,5 %). Стосовно Східної зони це пояснюється кількісним переважанням міського населення. У Південній зоні зафіксовано найнижчий рівень зайнятості сільських дітей: 18,1 %, тоді як в інших регіонах – 24 % і більше. За даними обстеження умов життя домогосподарств, понад три чверті своєї землі домогосподарства Південної зони не обробляють самі, а здають в оренду. Для вирощування продукції виключно для власних потреб використовується лише 6,9–7,8 % земельної площі домогосподарств, тоді як у більшості областей Західної зони – понад 40 %⁴⁰.

З цього можна зробити висновок, що ступінь залучення праці сільських дітей в особистих селянських господарствах залежить від наявних організаційно-технологічних практик оброблення землі. Якщо домогосподарства намагаються обробляти землю самотужки, до цього будуть залучені всі їхні мешканці, включаючи малих дітей. Якщо домогосподарства здають більшу частину землі в оренду аграрним підприємствам, дитяча праця стає менш потрібною.

3.3. Виконання домашніх обов'язків

Як свідчать результати обстеження, робота по дому належить до обов'язків переважної більшості дітей. Протягом тижня проведення обстеження до виконання домашніх обов'язків було залучено майже 5 млн дітей або 95,6 % загальної чисельності дітей віком 5–17 років (табл. 3.4).

⁴⁰ Статистичний збірник «Соціально-демографічні характеристики домогосподарств України у 2015 році (за даними вибіркового обстеження умов життя домогосподарств України)», Держстат України, 2015. С. 47–48.

Таблиця 3.4. Залучення дітей до виконання домашніх обов'язків за статтю, місцем проживання та віковими групами

Показник	Разом	Хлопці	Дівчата	Міські поселення	Сільські поселення	5–11 років	12–14 років	15–17 років
Кількість дітей, які на обстежуваному тижні виконували домашні обов'язки, тис. осіб	4 986,5	2 548,3	2 438,2	3 274,0	1 712,5	2 711,3	1 069,1	1 206,1
У % до загальної чисельності дітей віком 5–17 років	95,6	95,1	96,1	96,4	93,9	93,6	98,9	97,2

Джерело: МОДП в Україні.

Рівень залучення до неоплачуваних домашніх послуг майже не залежить від статі, місця проживання та віку дітей, але ці ознаки істотно впливають на тривалість роботи по дому та визначають коло обов'язків.

Дівчата витрачають на домашню роботу в середньому на 1 годину більше, ніж хлопці. Причому ця різниця формується майже виключно за рахунок старшої вікової групи: дівчата віком 15–17 років присвячують домашнім обов'язкам в середньому 8 годин на тиждень, хлопці цього ж віку – 7 годин. У дітей наймолодшої вікової групі (5–11 років) середні витрати часу на неоплачувані домашні послуги становили 4 години, у дітей 12–14 років – 6 годин, незалежно від статі.

Сільські діти незалежно від віку витрачають на роботу по дому в середньому на 1 годину більше, ніж їхні міські ровесники.

Незалежно від статі та місця проживання для дітей віком 5–11 років найпоширенішим видом виконуваних домашніх послуг є складання іграшок та своїх особистих речей, для дітей старше 11 років – прибирання житла або подвір'я.

Дівчата значно частіше, ніж хлопці, займаються приготуванням їжі, пранням і прасуванням. Причому гендерна різниця за рівнем залучення до цих видів послуг зростає пропорційно віку.

Сільські діти рідше долучаються до приготування їжі, прання, прасування і закупівлі продуктів харчування, що пов'язано з меншою забезпеченістю сільських домогосподарств сучасною побутовою технікою та ускладненням доступу до відповідної інфраструктури. Натомість сільські діти набагато частіше здійснюють догляд за молодшими або літніми / хворими членами сім'ї, оскільки у сільській місцевості вищий рівень народжуваності та більше багатопокілних сімей.

Територіальна варіація рівня залучення дітей до виконання домашніх обов'язків незначна (менше 5 відсоткових пунктів (в. п.), табл. 3.5). Найбільший відсоток дітей, які протягом тижня виконання обстеження виконували домашні обов'язки, спостерігався в Східній зоні (97,0 %), найменший – у Південній (92,3 %). Південна зона вирізняється істотно нижчим рівнем залучення сільських дітей (85,6 %, тоді як в інших регіонах – від 94 %) та дітей наймолодшої вікової групи (88,7 %, в інших територіальних зонах – від 92 %).

Таблиця 3.5. Рівень залучення дітей до виконання домашніх обов'язків за територіальними зонами, статтю, місцем проживання та віковими групами, % від загальної кількості дітей відповідної групи

Територіальні зони	Разом	Хлопці	Дівчата	Міські поселення	Сільські поселення	5–11 років	12–14 років	15–17 років
Разом	95,6	95,1	96,1	96,4	93,9	93,6	98,9	97,2
з них:								
Північ	96,7	96,9	96,5	96,8	96,2	95,0	99,8	98,0
Центр	94,5	93,1	95,9	93,6	95,6	91,9	98,0	97,1
Південь	92,3	91,3	93,3	96,7	85,6	88,6	98,2	95,8
Схід	97,0	96,7	97,4	97,6	94,3	95,7	99,6	98,0
Захід	95,0	94,5	95,6	95,1	95,0	93,1	98,4	96,5

Джерело: МОДП в Україні.

Найбільша гендерна різниця за рівнем залучення дітей до виконання домашніх обов'язків у Центральній зоні (рівень залучення дівчат на 2,7 в. п. вищий, ніж у хлопців), найменша – в урбанізованих Східній та Північній територіальних зонах (різниця менше 1 в. п.). Вочевидь, це пов'язано з тим, що міський спосіб життя загалом сприяє зменшенню гендерної нерівності в розподілі домашніх обов'язків.

3.4. Відвідування школи

Навчання є найпоширенішим видом активності дітей. Протягом тижня проведення обстеження 5,1 млн осіб (97,1 % загальної чисельності дітей віком 5–17 років) навчалися у школі або іншому навчальному закладі (табл. 3.6). За гендерною ознакою різниця незначуща. Нижчий рівень охоплення навчанням сільських дітей (96,1 % проти 97,7 % у міських) пов'язаний із браком сільської освітньої інфраструктури.

Таблиця 3.6. Охоплення дітей навчанням за статтю, місцем проживання та віковими групами

Показник	Разом	Хлопці	Дівчата	Міські поселення	Сільські поселення	5–11 років	12–14 років	15–17 років
Кількість дітей, які протягом тижня проведення обстеження відвідували школу чи інший навчальний заклад, тис. осіб	5 068,9	2 607,0	2 461,9	3 317,1	1 751,8	2 788,1	1 079,0	1 201,8
% від загальної чисельності дітей віком 5–17 років	97,1	97,3	97,0	97,7	96,1	96,2	99,8	96,8

Джерело: МОДП в Україні.

Найвищий рівень охоплення навчанням серед дітей віком 12–14 років (99,8 %), найнижчий – 5–11 років (96,2 %), що пов'язано з недоохопленням навчанням дітей дошкільного віку. Закон України «Про дошкільну освіту»⁴¹ передбачає для дітей п'ятирічного віку обов'язкове відвідування дошкільного закладу (це стосується також дітей шестирічного віку, якщо вони не пішли до

⁴¹ Закон України «Про дошкільну освіту», сайт Верховної Ради України <http://zakon.rada.gov.ua/go/2628-14>

школи). Цю законодавчу норму запроваджено 2010 року, однак на практиці її реалізовано не повністю.

У старшій віковій групі рівень охоплення навчанням становив 96,8 %, що свідчить про раннє припинення навчання частиною дітей, у тому числі без здобуття повної загальної середньої освіти, хоча за національним законодавством загальна середня освіта є обов'язковою і гарантована державою ⁴².

За даними обліку органів освіти, на 1 вересня 2014 р. налічувалося 43 997 дітей віком 6–17 років, які не здобували повну загальну середню освіту, з них майже 44 % – з причин, не пов'язаних зі станом здоров'я, а стосовно 17 341 дітей інформація була відсутня ⁴³.

Територіальна варіація рівня охоплення дітей навчанням незначна (2,7 в. п., табл. 3.7). Найбільший відсоток дітей, які протягом тижня обстеження відвідували навчальні заклади, зафіксовано в Північній зоні (98,5 %, а у міській місцевості – 99,2 %).

Таблиця 3.7. Рівень охоплення дітей навчанням за територіальними зонами, статтю, місцем проживання та віковими групами, % від загальної кількості дітей відповідної групи

Територіальні зони	Разом	Хлопці	Дівчата	Міські поселення	Сільські поселення	5–11 років	12–14 років	15–17 років
Разом	97,1	97,3	97,0	97,7	96,1	96,2	99,8	96,8
<i>з них:</i>								
Північ	98,5	98,8	98,2	99,2	96,5	98,1	99,9	98,2
Центр	97,8	97,6	98,1	98,2	97,4	97,0	100,0	97,7
Південь	95,8	95,5	96,0	96,1	95,3	93,8	99,7	96,9
Схід	96,8	97,4	96,1	97,0	95,9	96,0	99,6	96,3
Захід	96,9	96,7	97,1	98,0	95,8	95,9	100,0	96,2

Джерело: МОДП в Україні.

За даними органів освіти, області цієї зони мають одні з найвищих показників охоплення навчанням п'ятирічних річних дітей (понад 81 %, тоді як в більшості областей – 70–75 %) ⁴⁴.

Найнижчий рівень охоплення навчанням у Південній зоні – 95,8 %, а серед дітей віком 5–11 років – 93,8 %, що пов'язано з низьким рівнем охоплення дітей п'ятирічного віку. Зокрема, в Одеській області дошкільні навчальні заклади відвідували лише 61,1 % загальної чисельності п'ятирічних дітей.

Докладніше проблема охоплення дітей навчанням та можливий вплив зайнятості на навчання розглянуті в підрозділі 6.2.

⁴² Закон України «Про загальну середню освіту», сайт Верховної Ради України <http://zakon.rada.gov.ua/go/651-14>

⁴³ Статистичний бюлетень «Загальноосвітні навчальні заклади України на початок 2014/15 навчального року», Держстат України, 2015. С. 87–88.

⁴⁴ Статистичний бюлетень «Дошкільна освіта України у 2014 році», Держстат України, 2015. С. 17.

3.5. Поєднання кількох видів активності

Переважає більшість дітей протягом тижня обстеження провадили більше одного виду активності (табл. 3.8). Найчастіше вони поєднували навчання та виконання домашніх обов'язків (82,1 % загальної чисельності дітей віком 5–17 років). Зайнятість зазвичай була суміщена з навчанням та виконанням домашніх обов'язків (11,1 % загальної чисельності дітей віком 5–17 років, або 95,9 % зайнятих дітей).

Таблиця 3.8. Діти за видами активності протягом тижня виконання обстеження, статтю, місцем проживання та віковими групами, (тис. осіб)

Види активності	Разом	Хлопці	Дівчата	Міські поселення	Сільські поселення	5–11 років	12–14 років	15–17 років
Разом дітей віком 5–17 років	5 218,7	2 680,4	2 538,3	3 395,9	1 822,8	2 897,0	1 080,8	1 240,9
<i>у тому числі:</i>								
тільки навчалися	193,6	108,5	85,1	109,3	84,3	156,4	7,1	30,1
навчалися та працювали	10,1	8,5	1,6	2,3	7,8	4,8	4,3	1,0
навчалися та виконували домашні обов'язки	4 282,8	2 159,0	2 123,8	3 071,5	1 211,3	2 454,3	867,4	961,1
працювали, навчалися та виконували домашні обов'язки	582,4	331,0	251,4	134,0	448,4	172,6	200,2	209,6
тільки працювали	3,6	0,6	3,0	3,0	0,6	3,0	–	0,6
тільки виконували домашні обов'язки	110,0	52,4	57,6	65,6	44,4	84,1	1,5	24,4
працювали та виконували домашні обов'язки	11,3	5,9	5,4	2,9	8,4	0,3	–	11,0
не мали ніякого заняття	24,9	14,5	10,4	7,3	17,6	21,5	0,3	3,1

Джерело: МОДП в Україні.

Поєднання трьох видів активності – навчання, зайнятість та виконання домашніх обов'язків – частіше спостерігалось серед хлопців (12,3 % проти 9,9 % у дівчат) та серед сільських дітей (24,5 % проти 3,9 % у міських дітей). Одне заняття найчастіше мали діти віком 5–11 років. Серед дітей віком 12–14 років частота поєднання двох і трьох видів активності траплялася навіть частіше, ніж серед дітей 15–17 років, оскільки старша група меншою мірою залучена до навчання.

РОЗДІЛ 4. ХАРАКТЕРИСТИКИ ПРАЦЮЮЧИХ ДІТЕЙ

4.1. Характеристики домогосподарств працюючих дітей

Аналіз характеристик домогосподарств, діти з яких працюють, дає змогу виявити особливості умов їх проживання та причини, що стимулюють дітей працювати. Серед дітей, які мали зайнятість на звітному тижні, 30,8 % проживали у неповних сім'ях (табл. 4.1). Загалом в Україні частка дітей із неповних сімей істотно нижча – 26,9 %, тобто можна стверджувати, що неповна сім'я є одним з чинників, що спонукають дитину до економічної діяльності.

Таблиця 4.1. Працюючі діти за типом сім'ї, %

Показник	Повна сім'я	Неповна сім'я				
		Разом	Особа, яка виховує й утримує дитину			
			мати	батько	бабуся / дідусь	інший опікун
Разом дітей	73,1	26,9	23,9	1,4	1,2	0,3
Працюючі діти	69,2	30,8	26,0	2,5	1,7	0,6

Джерело: МОДП в Україні.

У переважній більшості неповних сімей діти перебувають на утриманні та вихованні матері, це пов'язано з національною юридичною та родинною практикою: після розлучення дитину найчастіше залишають з матір'ю. Водночас не можна однозначно сказати, що саме відсутність батька мотивує дітей до праці, оскільки обстеження зафіксувало дещо більший відсоток працюючих дітей у неповних сім'ях, де діти утримувалися батьком, бабусяю / дідусем чи іншим опікуном.

За результатами обстеження, серед усіх дівчат у неповній сім'ї проживають 28,1 % проти 25,7 % серед хлопців. Однак, серед працюючих дівчат частка із неповних сімей значно більша, ніж серед працюючих хлопців (35,6 % проти 27,2 %) (рис. 4.1). Це не обов'язково означає, що дівчат більше за хлопців примушують ставати до роботи, адже дівчата швидше дорослішають та демонструють більшу активність.

У міських поселеннях питома вага працюючих дітей із неповних сімей в 1,8 рази перевищувала відповідний показник у сільській місцевості (відповідно 46,2 % та 25,9 %). З одного боку, це пояснюється традиційно більшою стійкістю шлюбів та меншою поширеністю позашлюбної народжуваності у сільській місцевості. З іншого боку, дитяча праця в особистих селянських господарствах однаково затребувана як у повних, так і в неповних сім'ях, тоді як для міських дітей мотивом до зайнятості є нестача заробітків дорослих членів сім'ї.

Певним чином на зайнятість дітей впливає статус батьків на ринку праці. Зокрема, серед працюючих дітей порівняно з усією сукупністю вище частка тих, у кого батько був незайнятим (табл. 4.2). Більшою мірою цей вплив виявляється у міській місцевості.

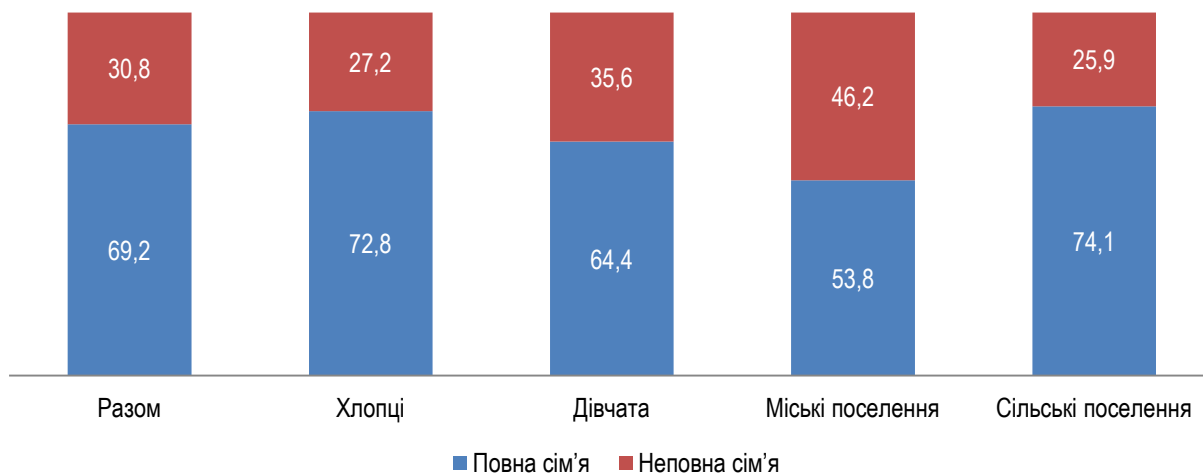

Рисунок 4.1. Працюючі діти за типом сім'ї

Джерело: МОДП в Україні.

Таблиця 4.2. Працюючі діти за соціальним статусом батьків на ринку праці, %

Соціальний статус батьків	Статус батька		Статус матері	
	Всі діти, які мають батька	Працюючі діти, які мають батька	Всі діти, які мають матір	Працюючі діти, які мають матір
Разом	100,0	100,0	100,0	100,0
<i>у тому числі:</i>				
зайняті	88,0	86,0	72,2	77,4
безробітні	2,6	3,9	3,2	2,5
пенсіонери	4,4	4,9	2,3	2,9
виконували домашні (сімейні) обов'язки	3,2	3,1	20,1	15,6
інше	1,8	2,1	2,2	1,6

Джерело: МОДП в Україні.

Водночас серед працюючих дітей значно більша частка тих, у сім'ях яких матері мали зайнятість. Вочевидь, це пов'язано з більшим залученням до праці дітей із неповних сімей, де матері стають основним годувальником. У такому випадку мотивом до зайнятості дітей є радше низький заробіток матері, адже заробітки жінок значно нижчі, ніж у чоловіків (у 2014 р. гендерний розрив у зарплаті становив 23,7 %) ⁴⁵.

Зайнятість дітей пов'язана також із освітнім рівнем батьків: у сім'ях, де діти працюють, частка батьків із вищою освітою набагато нижча, ніж у всій сукупності (рис. 4.2). Переважання середньої освіти у батьків працюючих дітей пов'язано з тим, що більшість із них мешкають у сільській місцевості, а сільське населення традиційно має значно нижчий рівень освіти.

⁴⁵ Статистичний збірник «Праця України у 2014 році», Держстат України, 2015. Відп. за випуск І.В. Сенік. С. 177.

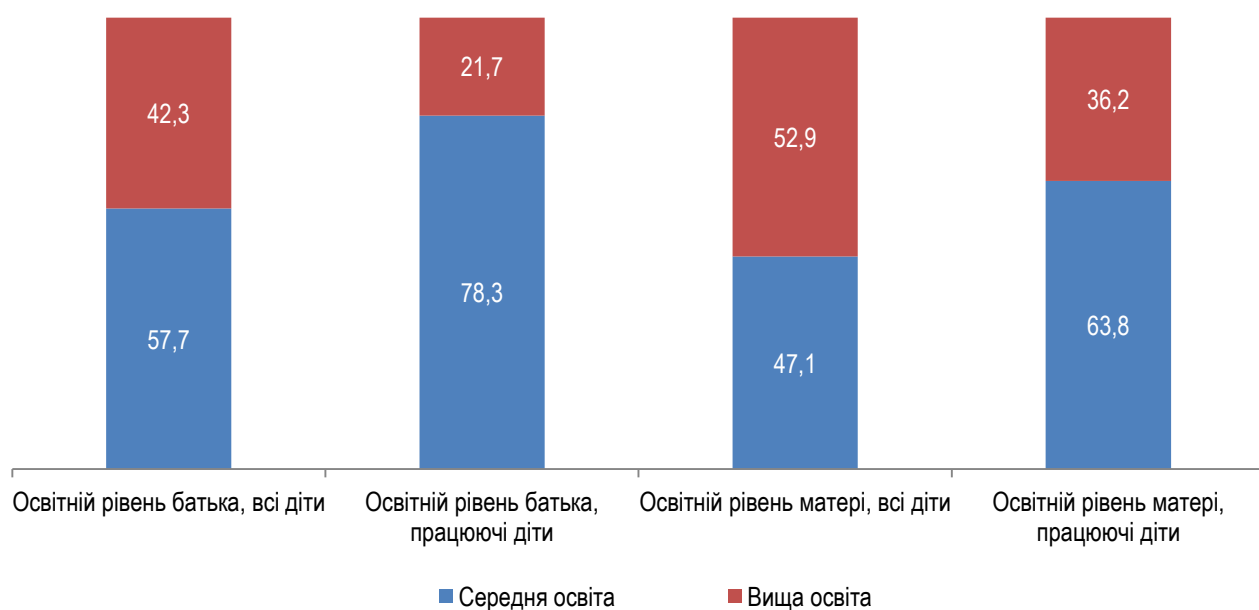

Рисунок 4.2. Діти за освітнім рівнем батьків

Джерело: МОДП в Україні.

Серед працюючих дітей частка тих, які не мали окремої кімнати, є такою самою, як і відносно загальної кількості дітей, але з відмінностями залежно від віку, статі та місця проживання. Спільною закономірністю є зменшення з віком частки дітей, які не мають окремої кімнати: якщо серед дітей віком 5–11 років вона перевищує половину, то у старшій віковій групі становить близько третини. Важливість особистого життєвого простору зростає під час дорослішання, але саме серед дітей старшої вікової групи спостерігається найбільший розрив за ознакою зайнятості: серед працюючих дітей частка тих, хто не має окремої кімнати, сягає 38,0 %, серед усіх дітей – 30,5 % (рис. 4.3).

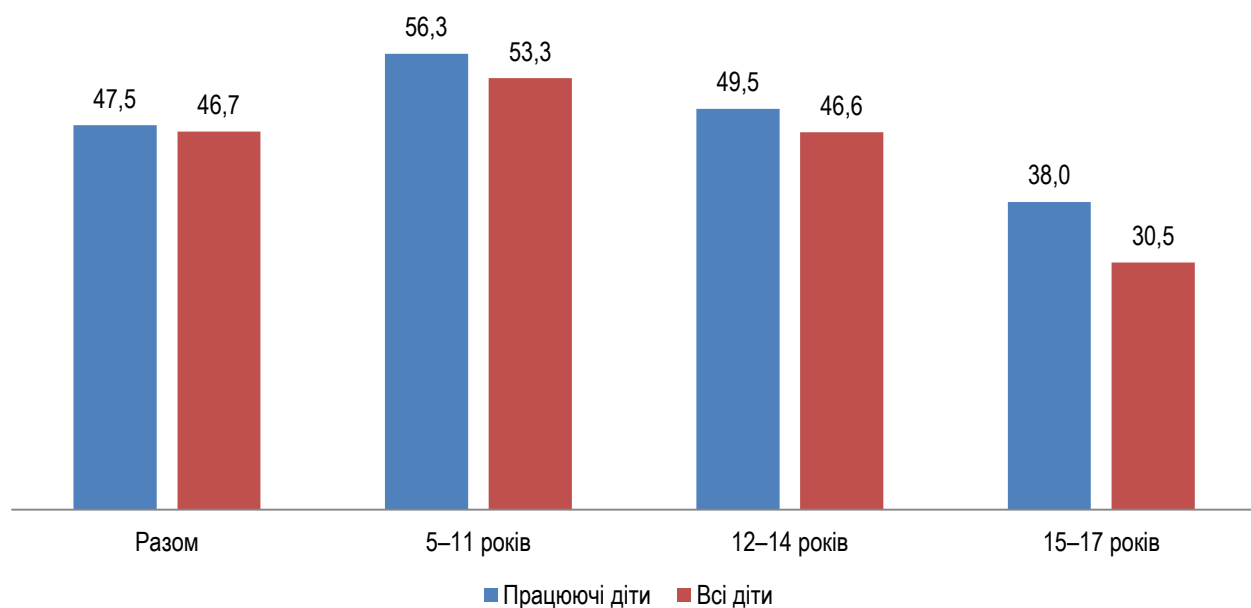

Рисунок 4.3. Частка дітей, які не мають окремої кімнати, залежно від віку, %

Джерело: МОДП в Україні.

Потрібно також привернути увагу, що у міських домогосподарствах працюючі діти частіше не мають окремої кімнати (50,2 % проти 45,7 % серед усіх міських дітей), тоді як у сільській місцевості, навпаки, працюючі діти мають дещо кращі житлові умови (відсоток тих, хто не має окремої кімнати, становить 46,6 %, загалом серед сільських дітей 48,9 %).

Оскільки переважний контингент працюючих дітей становлять зайняті в особистих селянських господарствах, цілком закономірно, що їхні домогосподарства мають земельні ділянки досить великого розміру (табл. 4.3). Серед працюючих дітей лише 6,6 % проживали у домогосподарствах, які не мають земельної ділянки, тоді як серед усіх дітей таких майже половина (45,2 %). Навіть у міській місцевості 78,5 % працюючих дітей належали до домогосподарств, які мають земельні ділянки, переважно це мешканці малих міст та селищ міського типу. У сільських домогосподарствах більше двох третин працюючих дітей проживали у домогосподарствах із земельними ділянками понад 25 соток.

Таблиця 4.3. Працюючі діти за розміром земельної ділянки, %

Розмір земельної ділянки	Діти загалом			Працюючі діти		
	Разом	Міські поселення	Сільські поселення	Разом	Міські поселення	Сільські поселення
Частка дітей, які проживають у родинах із земельною ділянкою	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
<i>у тому числі:</i>						
до 10 соток	39,7	81,8	13,7	21,8	75,2	8,0
10,1–25 соток	21,6	14,8	25,8	21,8	21,6	21,8
25,1–50 соток	17,0	2,5	26,0	25,0	3,2	30,5
50,1–100 соток	15,8	0,9	25,0	22,6	–	28,5
100 соток та більше	5,9	–	9,5	8,8	–	11,1

Джерело: МОДП в Україні.

Як свідчать одержані результати, наявність у домогосподарства земельної ділянки є причиною зайнятості дітей, і зі збільшенням розміру ділянки зростає ймовірність зайнятості дітей. При цьому додатковим чинником дитячої зайнятості, особливо для дітей молодшої вікової групи та міських дітей, є наявність худоби та птиці.

Переважна більшість працюючих дітей проживала в домогосподарствах, де основним джерелом доходів була заробітна плата (75,3 %). У міських поселеннях цей показник склав 89,6 % проти 70,7 % у сільській місцевості (табл. 4.4.).

Другим за значущістю є дохід від особистого селянського господарства (указали 49,0 % домогосподарств, де проживали працюючі діти), причому не тільки для сільських домогосподарств, що цілком очікувано, а й для міських.

Для 40,0 % сільських домогосподарств вагоме джерело доходу становлять пенсії та інші види соціальної допомоги, що помітно перевищує відповідні показники у містах (29,5 %). Це пов'язано з більшим розміром та складнішою структурою сільських домогосподарств, у них частіше є маленькі діти та / або пенсіонери.

Таблиця 4.4. Працюючі діти за джерелом доходів домогосподарства, статтю та місцем проживання, %

Джерело доходів	Разом	Хлопці	Дівчата	Міські поселення	Сільські поселення
Разом, тис. осіб	547,0	309,8	237,2	133,3	413,7
<i>у тому числі:</i>					
заробітна плата	75,3	75,2	75,5	89,6	70,7
пенсія, інші види соціальної допомоги	37,4	36,3	38,9	29,6	40,0
дохід від особистого селянського господарства	49,0	52,0	45,1	31,4	54,7
дохід від нерухомості (здача житла в оренду)	0,2	0,4	–	0,6	0,1
дохід від підприємницької діяльності	3,8	4,9	2,3	5,6	3,2
інше	6,7	8,9	3,8	17,6	3,2

Примітка: передбачено можливість надання кількох варіантів відповіді.

Джерело: МОДП в Україні.

Більшість батьків працюючих дітей оцінювали поточний дохід власного домогосподарства як достатній, який, разом з тим, не дає змоги заощаджувати (51,2 %). Водночас батьки 37,2 % працюючих дітей сказали, що постійно відмовляють собі у найнеобхіднішому, крім харчування (табл. 4.4).

Таблиця 4.5. Працюючі діти за оцінкою батьками рівня добробуту домогосподарства, статтю та місцем проживання, %

Варіант відповіді	Разом	Хлопці	Дівчата	Міські поселення	Сільські поселення
Разом	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Не вдалося забезпечити навіть достатнє харчування	3,3	3,0	3,8	2,3	3,6
Постійно відмовляли в найнеобхіднішому, крім харчування	37,2	35,3	39,6	41,8	35,7
Було достатньо, але заощаджень не робили	51,2	54,5	46,9	49,1	51,9
Було достатньо і робили заощадження	5,6	5,8	5,4	2,8	6,6
Важко відповісти	2,7	1,4	4,3	4,0	2,2

Джерело: МОДП в Україні.

У сільській місцевості порівняно з міськими поселеннями батьки працюючих дітей оптимістичніше оцінювали рівень добробуту власного домогосподарства. Певною мірою це може бути пов'язане з меншими вимогами щодо рівня добробуту (сільське життя загалом простіше), але може бути також свідченням того, що у сільській місцевості чинником дитячої зайнятості є не стільки бідність, скільки традиційний селянський уклад життя, де дитяча праця завжди була затребувана.

На запитання щодо наявності проблем з утриманням дитини батьки 41,0 % працюючих дітей зазначили, що не мають таких проблем, 39,5 % – що

проблемою було придбання одягу та взуття, 38,0 % вказали на неможливість забезпечити цікаве дозвілля (табл. 4.6).

Таблиця 4.6. Діти за оцінкою батьками наявності проблем з їх утриманням, %

Групи дітей	Разом	Немає проблем	Мали проблеми з утриманням дитини за такими аспектами				
			придбання одягу, взуття	недостатнє харчування	необхідність платити за навчання	не можемо забезпечити цікаве дозвілля	у дитини багато домашніх обов'язків
Всі діти	100,0	40,4	38,8	3,7	4,7	35,0	0,8
Працюючі діти	100,0	41,0	39,5	2,8	4,9	38,0	3,7

Примітка: передбачено не більше двох відповідей.

Джерело: МОДП в Україні.

У загальній сукупності дітей частка батьків, які не засвідчили наявності проблем з утриманням дітей, була практично такою самою, як і серед дітей, які працюють. Водночас існують певні відмінності в ідентифікації проблем утримання дитини. Зокрема, загальна частка дітей, які, на думку батьків, мали багато домашніх обов'язків, складала 0,8 %, тоді як серед працюючих дітей – 3,7 %. Аналіз тривалості часу, який діти витрачають на виконання домашніх обов'язків, також засвідчує більшу його тривалість у разі поєднання домашніх обов'язків із навчанням та / або зайнятістю. Отже, можна стверджувати, що зайнятість дітей економічною діяльністю не зменшує кола їхніх домашніх обов'язків, тож зайнятість, незалежно від її мотивів та природи, може заважати головному виду активності дітей – навчанню.

4.2. Види економічної діяльності

Серед працюючих дітей абсолютна більшість (93,3 %) зайняті в сільському господарстві. Рівень участі хлопчиків та дівчат у цьому виді діяльності практично однаковий (94,3 % та 92,0 % від всіх працюючих дітей відповідних статей). При цьому, однак, необхідно враховувати значно більшу чисельність працюючих хлопчиків (346 тис. осіб проти 261,4 тис. дівчат) (табл. 4.7). У результаті серед зайнятих у сільському господарстві гендерне співвідношення залишається на користь хлопців (57,6 % проти 42,4 %). За віком серед дітей, що працюють у сільському господарстві, більшість належить до старших вікових груп: 12–14 років та 15–17 років (34,5 % та 34,1 % відповідно). Однак частка зайнятих у сільському господарстві з віком суттєво скорочується. Якщо серед вікової групи 5–11 років вона дорівнює 98,5 %, то серед вікової групи 15–17 років – лише 86,9 %.

Зайнятість дітей в інших видах економічної діяльності надзвичайно мала. Друге місце за часткою зайнятих займає торгівля, далі – ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів (2,2 % зайнятих дітей), діяльність домашніх господарств (1,8 %), професійна, наукова та технічна діяльність (0,9 %). При цьому питома вага дівчат перевищувала частку працюючих хлопців в торгівлі (3,0 % проти 1,6 %), у професійній, науковій та технічній діяльності (1,5 % проти 0,4 %).

У сільській місцевості рідкісною альтернативою сільському господарству є інша економічна діяльність (де були зайняті 1,6 % дітей) та будівництво

(1,0 % працюючих дітей). Натомість міські діти мали більше можливостей у виборі місця працевлаштування, внаслідок чого майже кожен одинадцятий (9,3 %) із них протягом тижня виконання обстеження працював у сфері оптової та роздрібною торгівлі; ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів.

Таблиця 4.7. Працюючі діти за видами економічної діяльності, статтю, місцем проживання та віковими групами

Види економічної діяльності	Разом	Хлопці	Дівчата	Міські поселення	Сільські поселення	5–11 років	12–14 років	15–17 років
Разом, тис. осіб	607,4	346,0	261,4	142,2	465,2	180,7	204,5	222,2
<i>у тому числі, %:</i>								
сільське господарство, лісове господарство та рибальство	93,3	94,3	92,0	80,9	97,1	98,5	95,7	86,9
промисловість	0,3	0,2	0,4	1,0	0,1	–	0,7	0,2
будівництво	0,8	1,4	–	–	1,0	–	0,2	2,0
оптова та роздрібна торгівля; ремонт автомобілів і мотоциклів	2,2	1,6	3,0	9,3	–	0,8	1,1	4,4
професійна, наукова та технічна діяльність	0,9	0,4	1,5	3,6	–	–	0,8	1,5
мистецтво, розваги та відпочинок	0,7	0,3	1,3	2,5	0,2	–	0,2	1,8
інші види економічної діяльності	1,8	1,8	1,8	2,7	1,6	0,7	1,3	3,2

Джерело: МОДП в Україні.

Була помітною частка дітей, що працюють, у міських поселеннях у таких галузях: професійна, наукова і технічна діяльність (3,6 %), інша економічна діяльність (2,7 %), мистецтво, спорт, розваги та відпочинок (2,5 %) та переробна промисловість (1,0 %).

4.3. Професійні групи

Абсолютна більшість дітей, що працювали, мали найпростіші професії в сільському господарстві та суміжних галузях (94,1 %), в торгівлі та сфері послуг (1,5 %), у будівництві, промисловості та автотранспорті (0,6 %). Друге місце належало професійній групі продавців та демонстраторів (1,7 %). Несуттєві значення спостерігаються серед дітей, які належать до робітників, що обслуговують машини та складальники машин (0,5 %), тих, що надають персональні та захисні послуги, робітники з видобутку корисних копалин і на будівництві, інші фахівці (по 0,4 %) (табл. 4.8).

Детальніший аналіз кількості зайнятих дітей за професійним розподілом свідчить, що рівень поширення найпростіших сільськогосподарських професій є дещо більшим серед хлопців, ніж серед дівчат, однак різниця є невеликою (95,4 % проти 92,4 %). Очікувано, що серед працюючих дітей у сільській місцевості ця різниця на 13,8 в. п. більше, ніж серед містян (83,6 %), і дорівнює 97,4 %. Поряд із цим варто відзначити, що рівень розповсюдження даної професійної групи надзвичайно високий і серед дітей у містах. Причиною є концентрація зайнятих дітей у малих та невеликих містах, де родини проживають в окремих будинках, мають присадибні ділянки та використовують їх для забезпечення власного харчування й заробітку. Не

можна виключати й наявність дачних ділянок, які використовують жителі міст для вирощування агрокультур. Логічною видається і тенденція до зменшення з віком частки дітей, зайнятих найпростішими професіями у сільському господарстві. Питома вага дітей віком 5–11 років, які працювали у цих професіях, складала 99,2 %, 12–14 – 95,9, 15–17 років – 88,5 %.

Таблиця 4.8. Діти, які працювали, за професійними групами, статтю, місцем проживання та віковими групами

Професійні групи	Разом	Хлопці	Дівчата	Міські поселення	Сільські поселення	5–11 років	12–14 років	15–17 років
Разом, тис. осіб	607,4	346,0	261,4	142,2	465,2	180,7	204,5	222,2
<i>у тому числі, % :</i>								
найпростіші професії в сільському господарстві та суміжних галузях	94,1	95,4	92,4	83,6	97,4	99,2	95,9	88,5
працівники торгівлі	1,7	0,8	3	7,2	–	–	1	3,7
найпростіші професії торгівлі та сфери послуг	1,5	1,4	1,6	4	0,7	0,8	0,5	2,9
найпростіші професії у промисловості, будівництві та транспорті	0,6	1,1	–	0,4	0,7	–	0,2	1,5
робітники, що обслуговують машини та складальники машин	0,5	0,1	1	1,5	0,2	–	0,7	0,7
працівники, що надають персональні та захисні послуги	0,4	0,2	0,6	–	0,5	–	0,6	0,5
робітники з видобутку корисних копалин і на будівництві	0,4	0,7	–	–	0,5	–	–	1,1
службовці, пов'язані з інформацією	0,2	–	0,5	0,9	–	–	0,6	–
робітники в галузі точної механіки, ручних ремесел та друкування	0,1	–	0,2	0,3	–	–	0,2	–
інші кваліфіковані робітники з інструментом	0,1	0,1	–	0,3	–	–	0,2	–
інші фахівці	0,4	0,2	0,7	1,8	–	–	–	1,1

Джерело: МОДП в Україні.

У сільській місцевості частка зайнятих дітей, які працювали у найпростіших професіях сільського господарства, складала 97,4 %, а серед інших професійних груп – менше 1,0 %. Жодна з альтернативних процесій не досягла навіть 1 %, що, враховуючи рівень надійності даних, вказує на майже випадковий характер отриманих оцінок. На противагу цьому в міських поселеннях крім найпростіших сільськогосподарських професій була помітною частка дітей, що опановували професію продавців та демонстраторів – 7,2 та 4,0 % були зайняті за найпростішими професіями торгівлі та сфери послуг, 1,5 % працювали робітниками, що обслуговують машини та складальники машин, 1,8 % – іншим фахівцями.

Гендерні розбіжності за професійною ознакою, за винятком найпростіших професій у сільському господарстві, характеризувалися суттєвою перевагою дівчат над хлопцями у кваліфікації «продавці та демонстратори» (далі продавці) – 3,0 проти 0,8 %. Перевага хлопців очікувано

проявляється за професіями групи «найпростіші професії у будівництві, промисловості та на транспорті» – якщо серед них відповідна частка дорівнювала 1,1 %, то серед дівчат таких професій не спостережено.

4.4. Статуси зайнятості

Серед дітей, які працювали протягом тижня виконання обстеження, більшість (518,0 тис. або 85,3 %) допомагали в сімейному бізнесі заради сімейного доходу (Додаток Б, табл. Б.2.3.). Такий статус зайнятості був притаманний переважно сільським дітям (87,9 %) та дітям віком 5–11 років (89,4 %). Кожна дванадцята дитина (8,7 %) працювала самостійно, переважно в особистому селянському господарстві.

Серед зайнятих дітей лише 4,6 % були найманими працівниками: 2,6 % працювали у інших осіб та в інших домогосподарствах, лише 2,0 % – на підприємствах та установах. Найчастіше за наймом працюють діти в містах – 11,7 % та діти найстаршої вікової групи – 10,9 %. Гендерна різниця виглядає несуттєвою (4,6 % серед дівчат та 4,7 % у хлопців). Треба зазначити, що даних про зайнятість дітей віком до 14 років на підприємствах не зафіксовано. Це дає підстави для гіпотези про те, що підприємства офіційного сектору дотримуються законодавства.

4.5. Місце роботи

Більшість працюючих дітей виконували роботу на фермі, земельній ділянці, у саду, що в основному було пов'язано з їхньою зайнятістю в особистому селянському господарстві (91,3 %) (табл. 4.9).

Таблиця 4.9. Працюючі діти за місцем роботи, статтю, місцем проживання та віковими групами

Місце робот	Разом	Хлопці	Дівчата	Міські поселення	Сільські поселення	5–11 років	12–14 років	15–17 років
Разом, тис. осіб	607,4	346,0	261,4	142,2	465,2	180,7	204,5	222,2
<i>у тому числі, %:</i>								
у себе вдома (у власному домогосподарстві)	2,1	1,8	2,4	4,6	1,3	1,5	2,8	1,8
на спеціалізованому робочому місці за межами домогосподарств	2,5	1,4	3,9	9,0	0,4	–	1,0	5,8
у домогосподарстві клієнта чи роботодавця	2,3	3,2	1,2	3,7	1,9	0,7	1,1	4,9
на фермі, земельній ділянці, у саду (власній чи роботодавця)	91,3	92,1	90,2	78,3	95,3	96,2	93,7	85,1
немає постійного місця роботи	1,1	0,6	1,8	3,3	0,4	0,6	0,6	1,9
інше	0,7	0,9	0,5	1,1	0,7	1,0	0,8	0,5

Джерело: МОДП в Україні.

Очікувано, що таке місце роботи частіше притаманне сільським дітям (95,3 % проти 78,3 % міських). Серед дітей старшої вікової групи зазначений показник складав 85,1 %, що на 11,1 в. п. менше, ніж серед представників наймолодшої групи (96,2 %).

У власних домогосподарствах та домогосподарствах клієнтів чи роботодавців було зайнято відповідно 2,1 % та 2,3 % дітей віком 5–17 років. Важливо, що роботу по дому переважно виконували дівчата (їх частка була в 1,3 рази більше) та мешканці міських поселень порівняно ніж сільської місцевості (перевищення в 3,5 рази). Серед дітей, які працювали в домогосподарствах клієнтів та роботодавців, переважали хлопці та діти 15–17 років.

Поза межами домогосподарств (як власних так і клієнта або роботодавця) на спеціалізовано облаштованих робочих місцях⁴⁶ працювали 2,5 %. Зазначені робочі місця були найбільш характерні для представників найстаршої вікової групи серед дітей – 5,8 % та дітей, що проживають у містах (9,0 %).

Головною відмінністю розподілу дівчат та хлопців щодо місць роботи було те, що дівчата частіше за хлопців працювали на спеціально облаштованих робочих місцях поза межами домогосподарств (3,9 % проти 1,4 %).

4.6. Робочий час дітей та середній заробіток

Надмірна тривалість робочого часу негативно впливає на здоров'я та розвиток дитини. Відповідно кількість відпрацьованих годин є важливим показником для оцінки зайнятості дітей та виявлення дитячої праці (аналіз останньої викладено у розділі 5).

Середня тривалість роботи дітей, які працювали протягом тижня виконання обстеження, становила 8 годин. Така сама тривалість робочого часу дітей обох статей та мешканців сільської місцевості, а у зайнятих дітей міських поселень вона дорівнювала 7 годинам (рис. 4.4). Середня кількість відпрацьованих годин для дітей віком 15–17 років складала 10 годин, що у 1,7 рази більше за відповідний показник серед дітей наймолодшої вікової групи (5–11 років) – всього 6 годин.

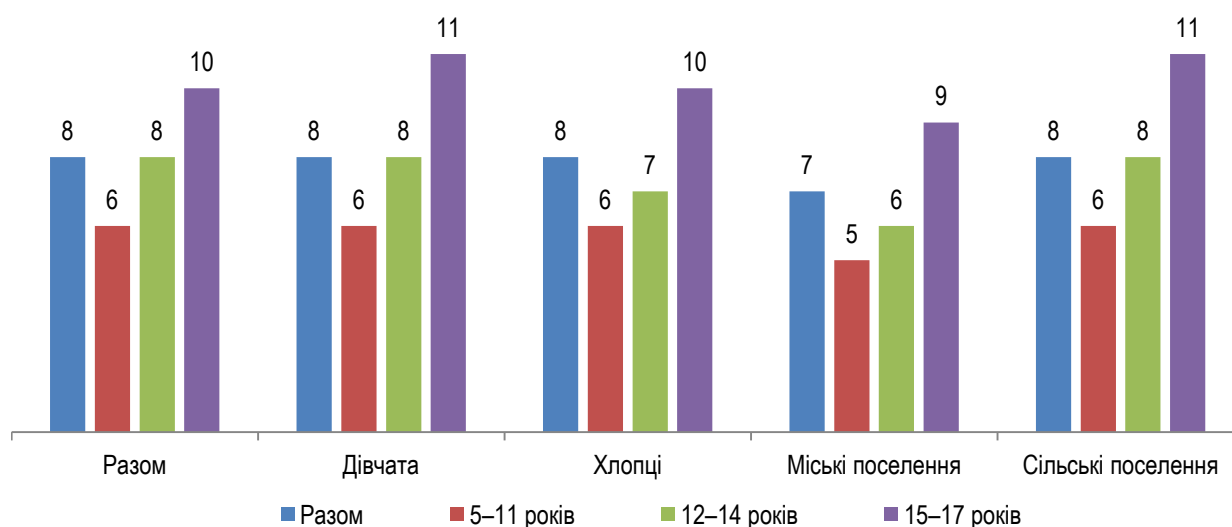

Рисунок 4.4. Середня тривалість робочого часу працюючих дітей, годин

Джерело: МОДП в Україні.

⁴⁶ Вказана категорія об'єднує такі групи: «на підприємстві (офіс, цех, склад тощо)», «на відкритому ринку чи вуличному лотку», «у магазині, кіоску, кафе, ресторані, готелі», «на будівельному майданчику» (див. Додаток Б.2.15)

Аналізування розподілу зайнятості дітей за тривалістю робочого часу свідчить, що діти здебільшого працювали менше 24 годин на тиждень. Так, частка дітей віком 5–11 років, які працювали із зазначеною тривалістю, складала 99,2 %, а серед дітей найстаршої вікової групи – 95,4 %.

У найстаршій віковій групі сконцентровано найбільшу частку дітей, які працювали 25 годин на тиждень і більше (4,6 %) (табл. 4.10). За статтю зазначений показник був майже однаковий (4,6 % у хлопців та 4,5 % у дівчат). Варто зауважити, що така інтенсивність праці притаманна виключно сільським дітям. Так, серед дітей, що проживали у міських поселеннях, жоден не працював більше 24 годин на тиждень, тоді як серед сільських жителів із зазначеною тривалістю працювало 5,9 % у віці 15–17 років.

Таблиця 4.10. Працюючі діти за відпрацьованим часом, статтю, віковими групами та місцем проживання

Вікові групи	Разом, тис. осіб	У тому числі, %				
		1–13 годин	14–24 годин	25–35 годин	36–42 годин	43 годин і більше
Разом						
5–11 років	180,7	92,5	6,7	0,8	–	–
12–14 років	204,5	87,8	11,7	0,1	–	0,4
15–17 років	222,2	76,6	18,8	2,2	1,7	0,7
Разом	607,4	85,1	12,8	1,1	0,6	0,4
Хлопці						
5–11 років	109,7	92,1	6,5	1,4	–	–
12–14 років	120,3	89,4	9,9	–	–	0,7
15–17 років	116,0	78,2	17,2	1,9	1,6	1,1
Разом	346,0	86,5	11,2	1,1	0,6	0,6
Дівчата						
5–11 років	71,0	93,1	6,9	–	–	–
12–14 років	84,2	85,4	14,4	0,2	–	–
15–17 років	106,2	75,0	20,5	2,5	1,7	0,3
Разом	261,4	83,3	14,8	1,1	0,5	0,6
Міські поселення						
5–11 років	36,2	94,5	5,5	–	–	–
12–14 років	55,9	96,1	3,9	–	–	–
15–17 років	50,1	75,2	24,8	–	–	–
Разом	142,2	88,3	11,7	–	–	–
Сільські поселення						
5–11 років	144,5	92,0	6,9	1,1	–	–
12–14 років	148,6	84,7	14,7	0,1	–	0,5
15–17 років	172,1	77,1	17,0	2,8	2,2	0,9
Разом	465,2	84,2	13,1	1,4	0,8	0,5

Джерело: МОДП в Україні.

4.7. Заробіток та заробітна плата дітей

Середній погодинний заробіток працюючих дітей дорівнював 10 грн, що удвічі менше за середню погодинну заробітну плату штатних працівників підприємств України протягом відповідного періоду. Однак, з урахуванням

того, що діти щотижня працювали у середньому лише 8 годин, загальна доходність від зайнятості дітей значно поступається середньомісячному заробітку дорослих. Так, розрахунковий розмір середньомісячного заробітку дітей дорівнював би 465 грн у місяць, що складає лише 38,2 % розміру офіційно затвердженої мінімальної заробітної плати (Додаток Б, табл. Б.2.10).

Середній погодинний заробіток працюючих дітей є різним і залежить від місця проживання, статі та віку (табл. 4.11). Погодинна оплата у дівчат була суттєво вищою, ніж у хлопців (взагалі у 1,5 рази). Особливо яскраво це проявляється в містах (у 2,1 рази), серед дітей старшої вікової групи (у 1,9 рази), серед зайнятих у переробній промисловості (у 3,2 рази), професійній, науковій та технічній діяльності (у 8,9 рази) та у галузі мистецтва, спорту, розваг та відпочинку (у 3,1 рази). Перевага погодинного заробітку хлопців над дівчатами спостерігалася тільки у молодшій віковій групі (у 2,2 рази), сільському господарстві (у 1,4 рази), та у торгівлі (у 1,4 рази).

Таблиця 4.11. Середній погодинний заробіток дітей, які працювали, за статтю, віковими групами, місцем проживання та видами економічної діяльності, грн

	Разом	Хлопці	Дівчата
Разом	10,0	8,2	12,2
Вікові групи			
5–11 років	7,1	8,3	3,8
12–14 років	8,1	8,0	8,3
15–17 років	12,4	8,2	15,3
Місце проживання			
Міські поселення	17,2	11,2	23,6
Сільські поселення	6,0	6,6	5,3
Види економічної діяльності			
Сільське, лісове та рибне господарства	5,9	6,5	4,8
Переробна промисловість	11,6	5,3	16,7
Будівництво	13,0	13,0	–
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	19,1	23,6	16,8
Тимчасове розміщення й організація харчування	9,4	–	9,4
Професійна, наукова та технічна діяльність	22,8	3,8	33,3
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	26,4	9,9	31,3
Інші види економічної діяльності	9,0	8,7	9,2

Джерело: МОДП в Україні.

Найкраще оплачувалась праця дітей у сфері послуг (у професійній, науковій та технічній діяльності та у галузі мистецтва, спорту, розваг та відпочинку – відповідно 22,8 та 26,4 грн за годину), а також у сфері торгівлі – 19,1 грн. Найменші доходи спостерігалися у сільському господарстві (5,9 грн за годину) (табл. 4.9), що менше, навіть, ніж у діяльності домашніх господарств – 8,5 грн за годину. Цікаво відзначити, що саме у цих видах економічної діяльності різниця між погодинним заробітком дітей та дорослих є найбільшою: у сільському господарстві – 3,4 рази, а в діяльності домашніх господарств – у 2,7 рази.

Заробіток дітей, що мають кращі професійні навички, є помітно вищими: найбільш високооплачуваними серед дітей професійними групами є фахівці (погодинний заробіток склав 42 грн) і працівники сфери торгівлі та послуг (14,5 грн) (рис. 4.5). Звичайно, має значення, що до роботи за цими професіями були залучені виключно діти з найстаршої вікової групи (15–17 років). Для їхньої праці характерні більша тривалість відпрацьованого часу та більша ймовірність дотримання роботодавцями формальних процедур організації трудових відносин.

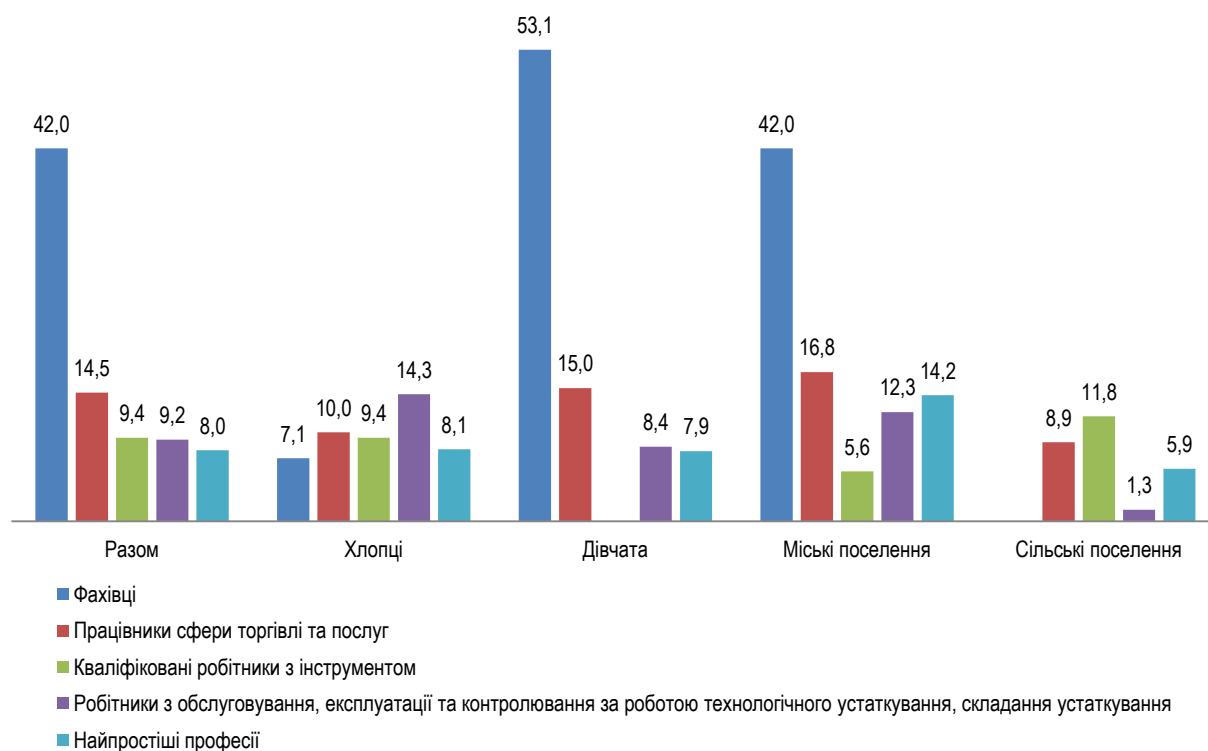

Рисунок 4.5. Розмір погодинного заробітку дітей, грн

Джерело: МОДП в Україні.

Низький рівень погодинного заробітку у найпростіших професіях обумовлений найнижчими ставками у сільському господарстві та найбільшою кількістю зайнятих у ньому дітей. За їх виключенням рівень оплати праці за найпростішими професіями майже тотожний рівню оплати кваліфікованих працівників. Так, представники найпростіших професій у торгівлі та сфері послуг мали навіть вищий погодинний заробіток, ніж кваліфіковані продавці та демонстратори, а погодинний заробіток кваліфікованих робітників з інструментом майже удвічі нижчий, ніж представників найпростіших професій у промисловості, будівництві та транспорті.

Середній погодинний заробіток дітей у містах майже утричі перевищує відповідний показник серед сільських дітей. Різниця між середнім погодинним заробітком міських дітей та дітей у сільській місцевості переважно обумовлена трьома чинниками: в однакових видах економічної діяльності розмір заробітку в містах є вищим; у структурі видів економічної діяльності сільської місцевості переважають ті, де зарплата традиційно є найнижчою; у містах платять більше, ніж у сільській місцевості навіть дітям однієї професійної групи (крім групи кваліфіковані працівники, рис. 4.5).

Частка дітей, що отримувала за свою роботу гроші, є надзвичайно низькою. Серед дітей, що працювали у жовтні–грудні 2014 року вона дорівнювала лише 13,2 %. Із загальної кількості дітей, що працювали безоплатно, 86,3 % були зайняті в особистому селянському або фермерському господарстві, 6,3 % – на сімейному підприємстві, що належить їхній родині, 4,8 % працювали замість батьків, а решта 2,5 % отримували оплату товарами, продуктами харчування тощо (табл. 4.12).

Таблиця 4.12. Діти, які працюють і не отримують гроші за роботу, за причинами

Групи дітей	Кількість, тис. осіб	Кількість, %
Разом	527,3	100,0
Працювали безкоштовно з батьками на сімейному підприємстві	33,3	6,3
Працювали безкоштовно в фермерському, особистому селянському господарстві	454,7	86,3
Отримували винагороду в натуральній формі (товари або продукти харчування)	13,3	2,5
Працювали за батьків	25,3	4,8
Інші причини	0,7	0,1

Джерело: МОДП в Україні.

Дитячі сподівання щодо того, що працюючи вони можуть заробити кошти для власного матеріального забезпечення або допомоги родині, скоріше не справджуються, при тому, що кількість дітей, які мали матеріальну мотивацію стати до праці, у 1,2 рази вища за кількість тих, хто отримав грошову винагороду.

4.8. Територіальна диференціація зайнятості дітей

Для оцінки міжрегіональних відмінностей щодо зайнятості дітей і дітей у дитячій праці 25 регіонів України були об'єднані у п'ять територіальних зон: Північ (Житомирська, Київська, Сумська, Чернігівська області та м. Київ), Схід (Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Луганська, Харківська області), Південь (Миколаївська, Одеська, Херсонська області), Центр (Вінницька, Кіровоградська, Полтавська, Черкаська області) та Захід (Волинська, Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська, Рівненська, Тернопільська, Хмельницька, Чернівецька області). Необхідність групування регіонів обумовлена низькою надійністю практично всіх показників обстеження дитячої праці на рівні окремих областей.

Рівень зайнятості дітей віком 5–17 років у цілому в країні становив 11,6 %. За територіальними зонами найвищі значення цього показника спостерігаються на Заході та в Центрі, а найнижчі – на Півдні та Сході (табл. 4.13).

Рівень залучення дітей до праці серед хлопчиків становив 12,9 % проти 10,3 % у дівчат. Значне перевищення зайнятості хлопців порівняно з дівчатами спостерігається на Півночі та в Центрі країни (відповідно в 1,6 та 1,5 рази). Майже не відрізнявся цей показник серед дітей Півдня і Сходу (відповідно 1,0 та 1,1 рази).

Таблиця 4.13. Працюючі діти за статтю та територіальними зонами

Територіальна зона	Працюючі діти віком 5–17 років, разом		У тому числі			
			Хлопці		Дівчата	
	тис. осіб	у % від всіх дітей відповідного віку	тис. осіб	у % від всіх дітей відповідного віку	тис. осіб	у % від всіх дітей відповідного віку
Разом	607,4	11,6	346,0	12,9	261,4	10,3
<i>у тому числі:</i>						
Північ	91,4	9,8	57,8	12,0	33,6	7,4
Центр	86,4	13,6	52,3	16,1	34,1	11,1
Південь	43,6	7,5	22,2	7,5	21,4	7,6
Схід	108,3	7,0	59,2	7,4	49,1	6,5
Захід	277,7	18,3	154,5	19,8	123,2	16,6

Джерело: МОДП в Україні.

4.9. Причини роботи дітей

Основна причина, яка змушувала дітей працювати, – бажання надати допомогу батькам. Про це заявили 80,0 % дітей, що працювали протягом тижня виконання обстеження (табл. 4.14). Цей мотив більш характерний для хлопців, ніж для дівчат (83,3 % проти 75,7 %), мешканців сіл, ніж міських поселень (83,3 % проти 69,4 %), а також дітей 5–11 років порівняно із дітьми віком 12–14 років та 15–17 років (85,4 % проти 83,5 та 72,5 відповідно). Примітно, що наступною вагомою причиною працювати є бажання покращити добробут родини (8,6 %). При цьому частка дівчат за цією причиною перевищує на 4 в. п. частку хлопців, дітей міських поселень – на 6,0 в. п. – сільських мешканців, дітей 15–17 років – на 5,1 в. п. – дітей віком 12–14 років.

Таблиця 4.14. Головні причини, що обумовили роботу, серед усіх дітей, які працювали, %

Причини роботи	Разом	Хлопці	Дівчата	Міські поселення	Сільські поселення	5–11 років	12–14 років	15–17 років
Працювали протягом тижня обстеження, разом	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
<i>у тому числі:</i>								
допомога батькам	80,0	83,3	75,7	69,4	83,3	85,4	83,5	72,5
для додаткового доходу сім'ї	8,6	6,9	10,9	13,2	7,2	7,1	6,6	11,7
бажаю мати власні кошти	7,1	6,6	7,7	10,1	6,2	4,6	5,8	10,3
допомога в сімейному бізнесі (безоплатно)	1,6	0,7	2,8	5,3	0,5	1,7	1,3	1,8
для набуття професійного досвіду	1,1	0,4	2,0	0,3	1,3	–	1,5	1,6
інше	1,6	2,1	0,9	1,8	1,5	1,2	1,3	2,1

Джерело: МОДП в Україні.

Досить помітним серед дітей є мотив отримання власних коштів (7,1 %) (табл. 4.14). Його гендерна варіація виглядає несуттєвою, тоді як за місцевістю та окремими віковими групами спостерігається значна диференціація. Так, частка дітей, які працюють з цієї причини, майже удвічі вища серед дітей міських поселень порівняно з сільськими мешканцями, а у дітей віком 15–17 років – порівняно з дітьми 12–14 років. Інші причини є менш вагомими. Як головну мету бажання мати власні кошти назвали 43 тис. дітей. Однак фактично на себе витратили зароблені кошти 66,5 тис. дітей. Більшість дітей витрачають гроші на себе – 51,8 % для купівлі товарів та 31,2 % – накопичують задля особистих цілей (табл. 4.15).

Таблиця 4.15. Діти, які працювали протягом тижня виконання обстеження, за видами використання заробітку, статтю, місцем проживання та віковими групами, %

Види використання заробітку	Разом	Хлопці	Дівчата	Міські поселення	Сільські поселення	5–11 років	12–14 років	15–17 років
Разом	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
<i>у тому числі:</i>								
купували товари для себе	51,8	42,3	63,5	68,6	42,1	46,7	39,0	60,6
накопичували гроші для особистих цілей	31,2	39,6	20,9	19,5	38,0	44,9	51,8	14,9
віддавали всі гроші або більшу частину батькам / опікунам	16,1	16,5	15,6	11,9	18,5	8,4	9,2	22,8
купували товари для потреб родини	0,9	1,6	–	–	1,4	–	–	1,7

Джерело: МОДП в Україні.

Віддають всі або більшу частину грошей батькам або опікунам переважно діти у сільській місцевості та діти віком 15–17 років. Вплив гендерного чинника при цьому майже не помітний (табл. 4.15). Детальніший аналіз свідчить, що зазначений напрям використання грошей переважає у дітей 15–17 років, що проживають у малих містах, залучені у сільськогосподарську діяльність і мають найбільший заробіток.

4.10. Ставлення батьків до роботи

Модульне обстеження дитячої праці засвідчило небайдужість батьків до цієї теми: частка дітей, батьки яких сказали, що для них праця дітей за винагороду не має значення, становила лише 3,0 %. Більшість батьків висловили в цілому позитивне або лояльне ставлення до праці дітей за винагороду: батьки 37,2 % дітей вважали, що дітей треба привчати до праці, ще 8,2 % – що робота за гроші заохочує дітей та є корисною; батьки 37,2 % дітей зазначили, що загалом ставляться нормально, головне, щоб робота не шкодила навчанню (рис. 4.6). Водночас батьки 14,1 % дітей категорично не схвалювали дитячу зайнятість.

Потрібно зазначити, що батьки працюючих дітей ставилися до дитячої зайнятості більш позитивно. Зокрема, батьки 50,9 % працюючих дітей вважали,

що дітей треба привчати до праці, 10,5 % – що робота за гроші заохочує дітей та є корисною, і лише 4,5 % оцінили неспхвально.

Рисунок 4.6. Розподіл дітей за ставленням батьків щодо їх роботи за винагороду за статусом активності, %

Джерело: МОДП в Україні.

У загальній сукупності частка дітей, батьки яких висловили негативне ставлення до їхньої зайнятості, істотно залежить від статі, місця проживання та віку дитини (рис. 4.7). Частіше не схвалювали дитячу працю батьки дівчат ніж хлопців (15,6 % проти 12,6 %) та міські мешканці (15,7 % проти 11,0 % у сільській місцевості). Негативне ставлення батьків до зайнятості дітей знижується зі збільшенням віку дитини: серед батьків дітей віком 5–11 років не схвалювали працю дітей 16,9 %, а серед батьки дітей 15–17 років – 8,7 %.

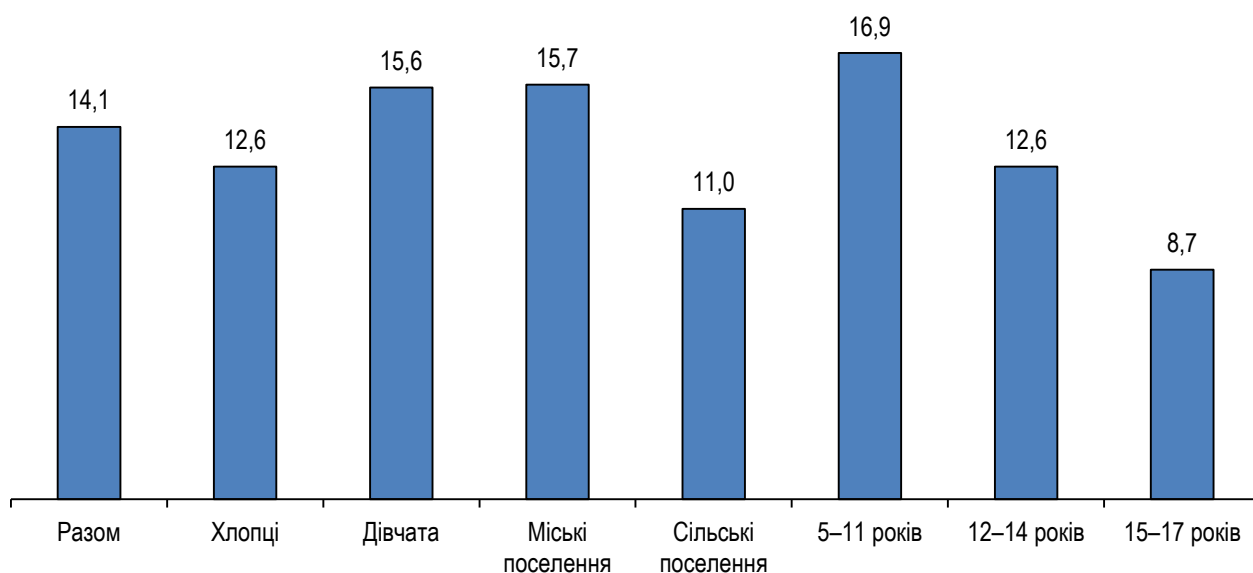

Рисунок 4.7. Розподіл працюючих дітей, роботу яких не схвалюють батьки, за статтю, місцем проживання та віковими групами, %

Джерело: МОДП в Україні.

Простежується також очевидна залежність ставлення батьків до дитячої зайнятості від рівня матеріального добробуту домогосподарства (рис. 4.8). У домогосподарствах із найнижчим рівнем споживчих витрат (не більше 1000 грн на місяць) батьки більше зважають на грошову зацікавленість дітей. У домогосподарствах із витратами понад 1500 грн на місяць батьки частіше мають застережливе чи негативне ставлення до дитячої праці за винагороду.

Рисунок 4.8. Розподіл дітей за ставленням батьків щодо їх роботи за винагороду за розміром споживчих витрат, %

Джерело: МОДП в Україні.

Батьки переважної кількості працюючих дітей (84,7 %) пояснювали необхідність роботи дитини переконанням, що треба привчати дитину до праці, 7,8 % дітей – бажанням мати заробіток для здійснення певних власних планів дитини, а 3,7 % – матеріальними складнощами у сім'ї (додаток Б, табл. Б.6.3). Останні дві причини частіше називали батьки працюючих дівчат, міських дітей та дітей старшої вікової групи. Вочевидь, для них рівень матеріального добробуту домогосподарства є більш вагомим чинником зайнятості.

РОЗДІЛ 5. ДИТЯЧА ПРАЦЯ ТА НЕБЕЗПЕЧНА РОБОТА

5.1. Діти у дитячій праці (загальна характеристика)

Дитяча праця охоплює дітей, які, незалежно від їхнього віку, виконують небезпечну роботу, зокрема найгірші форми дитячої праці (наприклад, проституція, порнографія, рабство, примусова праця, участь у війні та незаконній діяльності тощо), а також інші роботи, які можуть бути шкідливими для фізичного, соціального та психологічного розвитку дитини з причини надмірної тривалості та/або непосильності.

Статистичне визначення цього явища здійснюється на основі таких критеріїв як вік, тривалість, характер роботи та умови цієї роботи.

З огляду на це, дитяча праця охоплює:

1. Небезпечну роботу:

1) діти, зайняті у небезпечних видах економічної діяльності (добувна промисловість і будівництво);

2) діти, зайняті у небезпечних професіях: робота з металом, обладнанням та у споріднених професіях, професіях, пов'язаних з точністю, друком тощо);

3) діти, які працюють понад 42 години на тиждень;

4) діти, які працюють у небезпечних умовах праці, пов'язаних із перенесенням важких предметів, роботою з важким обладнанням, впливом шкідливих умов (запиленість, загазованість, вогонь, шум тощо, а також діти, які підлягали фізичному чи вербальному насиллю тощо);

2. Роботу, яка не належить до небезпечної:

1) діти віком 5–11 років, які були зайняті хоча б одну годину та більше на тиждень;

2) діти віком 12–14 років, які працювали 14 годин та більше на тиждень;

3) діти віком 15–16 років, які працювали 25 годин та більше на тиждень;

4) діти віком 17 років, які працювали 36 годин та більше на тиждень.

На відміну від положень 18-ої резолюції МКСТ зі статистики щодо дитячої праці, результати модульного обстеження не включали до залучених до дитячої праці дітей, які виконували домашні обов'язки більше 27 годин на тиждень. Діти, які працюють у гірничодобувній промисловості, не були охоплені опитуванням через обмеження, що накладались на збір даних в деяких регіонах через бойові дії.

За даними модульного обстеження, до дитячої праці були залучені 264,1 тис. дітей, що становить 5,1 % від усіх дітей, та 43,5 % від дітей, які працювали протягом тижня виконання обстеження.

Для хлопців був характерний вищий рівень участі у дитячій праці, ніж для дівчат (6,2 % проти 3,9 %) (рис. 5.1). Частка дітей, зайнятих у дитячій праці, була найбільшою у віковій групі 5–11 років (6,2 %), а у вікових групах 12–14 років і 15–17 років становила відповідно 4,0 % та 3,3 %. До дитячої праці були залучені 1,5 % від усіх дітей – мешканців міст. Ця частка була на порядок більшою для сільської місцевості і становила 11,6 % всіх дітей, які мешкають у сільських населених пунктах.

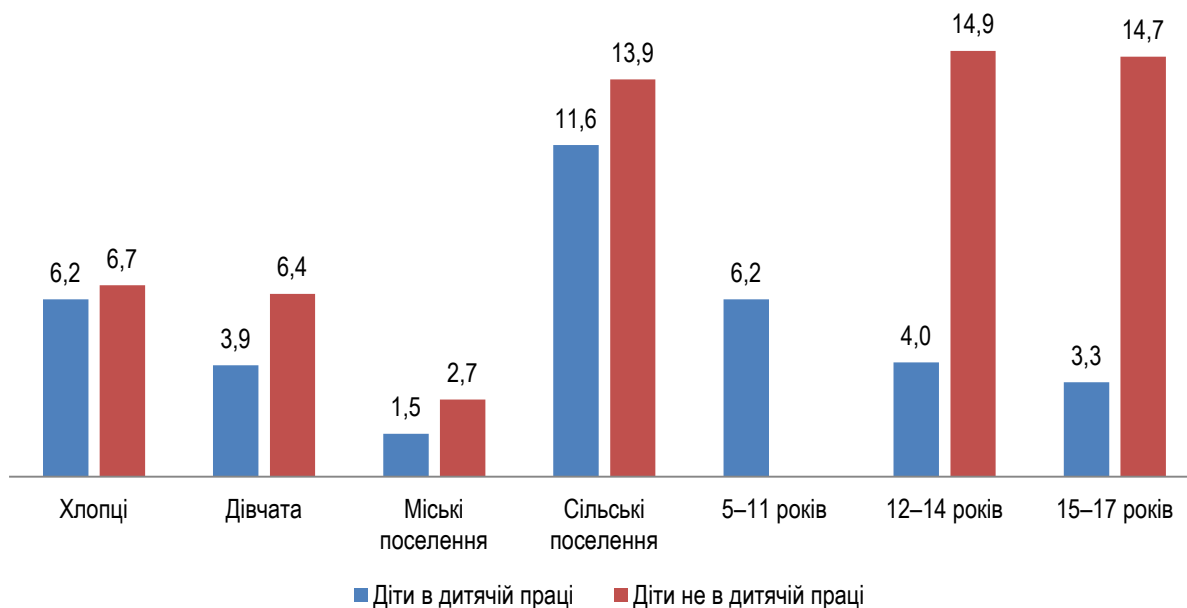

Рисунок 5.1. Частка дітей віком 5–17 років у дитячій праці за статтю, місцем проживання та віковими групами, %

Джерело: МОДП в Україні.

Переважну більшість дітей у дитячій праці (63,8 %) становили ті, кому менше 11 років і ті, хто працював понад одну годину на тиждень. До цієї групи дітей частіше за хлопців потрапляли дівчата (68,0 % проти 61,3 %) та діти – мешканці сільської місцевості, аніж діти, які мешкали у містах (Додаток Б, табл. Б.3.3.). На другому місці – діти, зайняті на небезпечні роботи. Серед усіх дітей відповідна частка становила 28,9 %. На відміну від попередньої групи дітей, хлопці були залучені до дитячої праці майже у 1,7 раза частіше за дівчат та помітно частіше у містах, ніж у сільській місцевості (36,1 % проти 27,2 %). Ризик потрапити до дитячої праці за іншими критеріями був на порядок нижчим.

Для кращого розуміння чинників дитячої праці та зосередження національної політики саме на них діти, залучені до дитячої праці, були згруповані у взаємовиключні категорії за ступенем ризику. Для виявлення міри відповідних ризиків розподіл дітей був здійснений так, щоб кожна дитина могла бути врахованою тільки один раз, навіть якщо вона стикалася з численними ризиками. Наприклад: діти, які працюють у добувній промисловості та будівництві, належать до тих, що залучені до небезпечних видів економічної діяльності, незалежно від того, чи працювали вони надмірну кількість годин, чи підлягали іншим ризикам.

Розподіл дітей, зайнятих у дитячій праці, за видами економічної діяльності відповідає розподілу усіх працюючих дітей. Більшість дітей, зайнятих у дитячій праці (94,5 %), працювала в сільському, лісовому та рибному господарстві, а також у будівництві (1,8 %) і торгівлі (1,7 %) (табл. 5.1). Цей розподіл у хлопців та дівчат, які працювали у сільському господарстві, майже не відрізнявся (93,3 % та 96,4 % відповідно). Дані обстеження свідчать, що хлопці в основному працювали у будівництві та промисловості, а дівчата – у мистецтві.

Таблиця 5.1. Діти в дитячій праці за статтю, місцем проживання та видами економічної діяльності

Сектори економічної діяльності	Разом	Хлопці	Дівчата	Міські поселення	Сільські поселення
Разом, тис. осіб	264,1	164,9	99,2	51,8	212,3
<i>у тому числі, у % до підсумку:</i>					
сільське, лісове та рибне господарство	94,5	93,3	96,4	86,7	96,4
промисловість	0,3	0,5	–	1,0	0,1
будівництво	1,8	2,9	–	–	2,2
оптова й роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	1,7	2,2	0,8	8,3	0,1
мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	0,6	–	1,5	1,4	0,4
діяльність домогосподарств	0,9	1,1	0,8	2,6	0,6
інші види економічної діяльності	0,2	–	0,5	–	0,2

Джерело: МОДП в Україні.

Розподіл дітей, залучених до дитячої праці, за професійними групами відповідав їх розподілу за видами економічної діяльності. Так, 95,0 % дітей віком 5–17 років були зайняті у найпростіших професіях у сільському, лісовому господарстві та подібних галузях, ще 2 % – в інших найпростіших професіях (за межами сільського господарства) (табл. 5.2).

Таблиця 5.2. Діти в дитячій праці за статтю, місцем проживання та професійними групами

Професійні групи	Разом	Хлопці	Дівчата	Міські поселення	Сільські поселення
Разом, тис. осіб	264,1	164,9	99,2	51,8	212,3
<i>у тому числі, у % до підсумку:</i>					
найпростіші професії в сільському господарстві та подібних галузях	95,0	94,1	96,7	89,2	96,5
продавці та демонстратори	0,9	1,0	0,8	4,6	–
найпростіші професії торгівлі та сфери послуг	0,5	0,8	–	2,6	–
найпростіші професії у видобувних галузях, будівництві, промисловості та на транспорті	1,5	2,4	–	1,2	1,6
робітники, що обслуговують машини та складальники машин	0,6	–	1,5	1,4	0,4
працівники, що надають персональні та захисні послуги	0,4	–	1,0	–	0,4
робітники з видобутку корисних копалин і на будівництві	0,9	1,4	–	–	1,1
інші кваліфіковані робітники з інструментом	0,2	–	–	1,0	–

Джерело: МОДП в Україні.

За робітничими професіями, що можуть бути віднесені до кваліфікованої праці (обслуговування та складання машин і робота з інструментом), були зайняті 0,8 % дітей, решта 1,3 % працювали у сфері послуг, ще 0,9 % працювали як робітники з видобутку корисних копалин і на будівництві.

Як свідчать наведені дані щодо розподілу дітей, залучених до дитячої праці, за видами економічної діяльності та професійними групами, відмінністю його від розподілу всіх зайнятих дітей є не вид роботи, яку вони виконують, а умови праці, в яких вони працюють.

З усіх дітей, залучених до дитячої праці, 208,7 тис. або 79,0 % працювали протягом тижня виконання обстеження від 1 до 13 годин. Серед цих дітей було більше хлопців (62,8 % проти 37,2 % дівчат), а мешканці сільської місцевості переважали над дітьми з міст (77,5 %). Порівняно з іншими віковими групами частіше таку тривалість роботи мали діти наймолодшої вікової групи (80,1 %). Понад половина (54,0 %) дітей віком 12–14 років була зайнята від 14 до 24 годин на тиждень. Серед дітей, які працювали 25 годин і більше, понад дві третини (68,7 %) склали діти найстаршої вікової групи.

Таблиця 5.3. Діти в дитячій праці за тривалістю робочого тижня, статтю, місцем проживання та віковими групами, тис. осіб

Категорії дітей	Разом	У тому числі за тривалістю робочого тижня, годин				
		1–13	14–24	25–35	36–42	43 і більше
Разом	264,1	208,7	44,4	5,0	6,3	2,4
Стать						
Хлопці	164,9	131,1	26,6	3,2	1,9	2,1
Дівчата	99,2	77,6	17,8	1,8	1,7	0,3
Вікові групи						
5–11 років	180,7	167,2	12,0	1,5	–	–
12–14 років	43,0	18,1	23,9	0,2	–	0,8
15–17 років	40,4	23,4	8,5	3,3	3,6	1,6
Місце проживання						
Міські поселення	51,8	30,1	4,9	–	–	–
Сільські поселення	212,3	102,2	39,5	5,0	3,6	2,4

Джерело: МОДП в Україні.

5.2. Діти у дитячій праці (крім небезпечної роботи)

Більшість дітей, залучених до дитячої праці (187,7 тис.) формально не стикалися з ризиками небезпечної роботи. Критерієм їх віднесення до дитячої праці було перевищення встановленої кількості відпрацьованих годин над тією, що вважається не шкідливою для здоров'я та розвитку дитини. Переважна більшість дітей даної групи (82,4 %) мешкає у сільській місцевості, серед них хлопців більше за дівчат (відповідно 57,9 % та 42,1 %) (табл. 5.4).

Майже всі діти, віднесені до дитячої праці за критерієм тривалості відпрацьованого часу, були зайняті в сільському, лісовому та рибному господарстві (98,0 %) (Додаток Б, табл. Б.3.6). При цьому перевага даного виду економічної діяльності відзначалась за всіма розподілами – за статтю, віком і місцем проживання (табл. 5.5). Варто вказати на певні демографічні особливості даної підкатегорії дитячої праці. Серед усіх дітей, зайнятих у даному виді економічної діяльності, 16,5 % мешкали у містах. У віковій групі 12–14 років частка дітей, зайнятих у цьому виді економічної діяльності, була на порядок меншою (9,3 %), ніж у наймолодшій віковій групі 5–11 років (90,1 %), а серед найстаршої групи 15–17 років вона становила лише 0,6 %.

Таблиця 5.4. Діти в дитячій праці (крім небезпечної роботи), за статтю, віковими групами та місцем проживання

Категорії дітей	Разом в дитячій праці (крім небезпечної роботи)		У тому числі, років					
			5–11		12–14		15–17	
	тис. осіб	%	тис. осіб	%	тис. осіб	%	тис. осіб	%
Разом	187,7	100,0	168,5	100,0	17,6	100,0	1,6	100,0
Стать								
Хлопці	108,6	57,9	101,0	59,9	7,6	43,2	–	–
Дівчата	79,1	42,1	67,5	40,1	10,0	56,8	1,6	100,0
Місце проживання								
Міські поселення	33,1	17,6	31,3	18,6	1,8	10,2	–	–
Сільські поселення	154,6	82,4	137,2	81,4	15,8	89,8	1,6	100,0

Джерело: МОДП в Україні.

За тривалістю робочого часу більшість дітей, залучених до дитячої праці, була зайнята у змішаному сільському господарстві (63,5 %), без істотних відмінностей за статтю й типом поселення. Але до даного виду сільського господарства не були залучені діти віком 15–17 років.

Досить цікавими є відмінності у залученні дітей різних вікових категорій і дітей – мешканців міст і сільських поселень до тваринництва й рослинництва. В розподілі за місцем проживання залучення до роботи у тваринництві домінує серед дітей сільської місцевості, а в рослинництві – серед містян. До роботи у тваринництві переважно залучені діти віком 5–11 років, а у рослинництві зі значною перевагою – діти 15–17 років (табл. 5.5).

Таблиця 5.5. Діти в дитячій праці (крім небезпечної роботи) за секторами діяльності, статтю, віковими групами та місцем мешкання

Сектори	Разом, крім небезпечної роботи		У % від загальної кількості дітей								
			Хлопці		Дівчата		Міські поселення	Сільські поселення	5–11 років	12–14 років	15–17 років
	тис. осіб	%									
Разом, тис. осіб	187,7	100,0	57,9	42,1	17,6	82,4	89,8	9,4	0,8		
<i>з них, у % до підсумку:</i>											
Сільське, лісове та рибне господарство	184,0	100,0	57,6	42,4	16,5	83,5	90,1	9,3	0,6		
<i>у тому числі, у % до підсумку:</i>											
змішане сільське господарство	119,2	100,0	60,2	39,8	17,6	82,4	90,2	9,8	–		
тваринництво	38,6	100,0	52,1	47,9	9,1	90,9	92,0	8,0	–		
рослинництво	24,5	100,0	55,5	44,5	24,1	75,9	86,9	8,6	4,5		
інше	1,7	100,0									
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів та мотоциклів	1,3	100,0	100,0	–	100,0	–	100,0	–	–		
Інші види економічної діяльності	2,4	100,0	58,4	41,6	58,4	41,6	58,4	20,8	20,8		

Джерело: МОДП в Україні.

За професійними групами 98,7 % дітей були зайняті у найпростіших професіях у сільському господарстві, причому ця зайнятість домінувала в усіх вікових групах (табл. 5.6).

Таблиця 5.6. Діти в дитячій праці (крім небезпечної роботи) за професійними групами, статтю, віковими групами та місцем проживання

Професійні групи	Разом	Хлопці	Дівчата	Міські поселення	Сільські поселення	5–11 років	12–14 років	15–17 років
Разом, тис. осіб	187,7	108,6	79,1	33,1	154,6	168,5	17,6	1,6
<i>у тому числі, %:</i>								
найпростіші професії в сільському господарстві та подібних галузях	98,7	98,7	98,8	95,8	99,4	99,2	97,2	68,8
найпростіші професії торгівлі та сфери послуг	0,7	1,3	–	4,2	–	0,8	–	–
працівники, що надають персональні та захисні послуги	0,6	–	1,2	–	0,6	–	2,8	31,2

Джерело: МОДП в Україні.

5.3. Діти на небезпечній роботі

До категорії дітей на небезпечній роботі віднесені ті, які протягом тижня виконання обстеження були зайняті у небезпечних видах економічної діяльності, небезпечних професіях, працювали надмірну кількість годин на тиждень, або перебували в небезпечних умовах праці (включаючи дітей, які переносили важкі предмети та використовували під час роботи важке обладнання). Питання анкети передбачали можливість декількох відповідей респондентів, що відповідають зазначеним критеріям.

З 76,4 тис. дітей, що були зайняті на небезпечній роботі, три чверті склали хлопці, мешканці сільської місцевості, а також діти 12 і більше років. Найменш залученими до небезпечної роботи були дівчата, діти віком 5–11 років та міські мешканці (табл. 5.7).

Серед дітей на небезпечній роботі більшість (89,4 %) працювали в небезпечних умовах праці. У цій групі дітей переважали хлопці, мешканці сільської місцевості та діти віком 15–17 років. У небезпечних видах економічної діяльності були зайняті 6,2 % усіх дітей в «небезпечній роботі», ще 2,7 % – в небезпечних професіях. У першій групі до них відносилися лише хлопці сільської місцевості, а в останній переважали хлопці – мешканці міст.

Надмірну тривалість (понад 42 години на тиждень) роботи мали 1,3 тис. дітей 5–17 років, або 1,7 % усіх дітей, які перебували на небезпечній роботі. Усі вони мешкали у сільській місцевості, більшість становили хлопці (76,9 %), майже дві третини належали до вікової групи 12–14 років (61,5 %).

Таблиця 5.7. Діти на небезпечній роботі за видами небезпечних робіт, статтю, місцем проживання та віковими групами

Категорії дітей	Небезпечні види діяльності		Небезпечні професії		Надмірна тривалість робочого часу		Інші небезпечні умови праці		Разом на небезпечній роботі	
	тис. осіб	%	тис. осіб	%	тис. осіб	%	тис. осіб	%	тис. осіб	%
Разом	4,7	6,2	2,1	2,7	1,3	1,7	68,3	89,4	76,4	100,0
Стать										
Хлопці	4,7	8,3	2,1	3,7	1,0	1,8	48,5	86,2	56,3	100,0
Дівчата	–	–	–	–	0,3	1,5	19,8	98,5	20,1	100,0
Вікові групи										
5–11 років	–	–	–	–	–	–	12,2	100,0	12,2	100,0
12–14 років	0,3	1,2	0,6	2,4	0,8	3,1	23,7	93,3	25,4	100,0
15–17 років	4,4	11,3	1,5	3,9	0,5	1,3	32,4	83,5	38,8	100,0
Місце проживання										
Міські поселення	–	–	1,1	5,9	–	–	17,6	94,1	18,7	100,0
Сільські поселення	4,7	8,1	1,0	1,7	1,3	2,3	50,7	87,9	57,7	100,0

Джерело: МОДП в Україні.

Із загальної чисельності дітей, зайнятих на небезпечній роботі, абсолютна більшість (85,7 %) працювала в сільському господарстві (табл. 5.8). Ця перевага була істотною в усіх групах дітей (за статтю, віком і місцем проживання), а у віковій групі 5–11 років усі діти, залучені до небезпечної роботи (12,2 тис. осіб), були зайняті лише у цьому виді економічної діяльності.

Таблиця 5.8. Діти на небезпечній роботі за видами економічної діяльності, статтю, місцем проживання та віковими групами, тис. осіб

Види діяльності	Разом	Хлопці	Дівчата	Міські поселення	Сільські поселення	5–11 років	12–14 років	15–17 років
Разом	76,4	56,3	20,1	18,7	57,7	12,2	25,4	38,8
<i>у тому числі:</i>								
сільське, лісове і рибне господарство	65,5	48,0	17,5	14,5	51,0	12,2	24,4	28,9
переробна промисловість, будівництво	0,8	0,8	–	0,5	0,3	–	0,5	0,3
оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	4,7	4,7	–	–	4,7	–	0,3	4,4
мистецтво, спорт, розваги і відпочинок	3,2	2,4	0,8	3,0	0,2	–	0,2	3,0
інші види діяльності	1,5	–	1,5	0,7	0,8	–	–	1,5
	0,7	0,4	0,3	–	0,7	–	–	0,7

Джерело: МОДП в Україні.

Троє з чотирьох дітей, зайнятих на небезпечній роботі у сільському господарстві, були хлопцями (одна чверть – дівчатами), 77,9 % – мешкали у сільській місцевості, 44,1 % дітей належали до вікової групи 15–17 років,

37,3 % – 12–14 і 18,6 % – 5–11 років. Серед дітей, зайнятих на небезпечній роботі, які працювали в оптовій та роздрібній торгівлі, ремонті автотранспортних засобів і мотоциклів, розподіл за статтю був подібний до розподілу зайнятих у сільському господарстві. Більшість дітей, залучених до роботи в оптовій та роздрібній торгівлі, ремонті автотранспортних засобів і мотоциклів, мешкали у містах (у сільській місцевості – лише 6,2 %), така сама частка дітей належала до вікової групи 12–14 років, решта – 15–17 років.

За результатами обстеження не виявлено міських дітей, які б працювали на небезпечній роботі у будівництві та в домашніх господарствах, а також хлопців – у сфері мистецтва, спорту, розваг і відпочинку, а дівчат – у переробній промисловості та будівництві. Всі зайняті у переробній промисловості хлопці належали до вікових груп 12–14 та 15–17 років, з них 62,5 % мешкали у сільській місцевості, а 37,5 % – у містах. У будівництві працювали лише сільські хлопці, більшість яких була віком 15–17 років, і лише 6,4 % – віком 12–14 років. Всі дівчата, зайняті у сфері мистецтва, спорту, розваг і відпочинку, належали до вікової групи 15–17 років, при цьому 53,3 % з них мешкали у сільській місцевості, а 46,7 % – у містах.

Зайнятість дітей на небезпечній роботі за професійною групою «найпростіші професії» переважала в усіх розподілах (за статтю, віком і місцем мешкання), а у віковій групі 5–11 років всі діти на небезпечній роботі (12,2 тис. осіб) були зайняті у найпростіших професіях у сільському господарстві (табл. 5.9).

Таблиця 5.9. Діти на небезпечній роботі за статтю, місцем проживання, віковими та професійними групами, тис. осіб

Професійні групи	Разом	Хлопці	Дівчата	Міські поселення	Сільські поселення	5–11 років	12–14 років	15–17 років
Разом	76,4	56,3	20,1	18,7	57,7	12,2	25,4	38,8
<i>у тому числі:</i>								
найпростіші професії в сільському господарстві та подібних галузях	65,7	47,9	17,8	14,5	51,2	12,2	24,4	29,1
продавці та демонстратори найпростіші професії у видобувних галузях, будівництві, промисловості на транспорті*	3,9	3,9	–	0,6	3,3	–	0,5	3,4
робітники, що обслуговують машини та складальники машин	1,5	–	1,5	0,7	0,8	–	–	1,5
робітники з видобутку корисних копалин і на будівництві **	2,4	2,4	–	–	2,4	–	–	2,4
інші кваліфіковані робітники з інструментом	0,5	0,5	–	0,5	–	–	0,5	–

* Згідно з державним класифікатором професій ця професійна підгрупа охоплює найпростіші професії у видобувних галузях, промисловості, будівництві та на транспорті. Проте під час модульного обстеження до вибірки потрапили лише особи, що були зайняті у найпростіших професіях у будівництві.

** Згідно з державним класифікатором професій ця професійна підгрупа охоплює робітників з видобутку корисних копалин і на будівництві. Проте під час модульного обстеження до вибірки потрапили лише робітники на будівництві.

Джерело: МОДП в Україні.

За найпростішими професіями у сільському господарстві працювали 72,9 % хлопців і 27,1 % дівчат, 77,9 % усіх дітей, зайнятих у цій професійній групі, мешкали у сільській місцевості, 22,1 % – у містах, 44,3 % належали до вікової групи 15–17 років, 37,1 % – 12–14 років і 18,6 % – 5–11 років. Найпростіші професії у видобувних галузях, будівництві, промисловості та на транспорті опановували виключно хлопці, з яких у сільській місцевості мешкали 84,6 %, у міських поселеннях – 15,4 %, до вікової групи 15–17 років належали 87,2 % і 12,8 % – до вікової групи 12–14 років.

Хлопці в містах у віці 12–14 років були зайняті на небезпечній роботі у професійній групі «інші кваліфіковані робітники з інструментом», а в селі у віці 15–17 років – працювали як робітники з видобутку корисних копалин і на будівництві. Виключно дівчата віком 15–17 років були зайняті за професіями з обслуговування і складання машин, з них у сільській місцевості мешкали 53,3 %, а в міських поселеннях – 46,7 %. Продавцями і демонстраторами працювали лише міські діти віком 15–17 років, дві третини з яких склали хлопці, третину – дівчата.

Понад дві третини дітей (69,1 %), залучених до небезпечної роботи, протягом тижня виконання обстеження працювали 1–13 годин, кожна п'ята дитина (20,8 %) – від 14 до 24 годин, 7,0 % – від 25 до 42 годин і 3,1 % – 43 години і більше. Серед тих, що працювали від 1 до 24 годин, переважали мешканці сільської місцевості, хлопці та діти 15–17 років (табл. 5.10).

Таблиця 5.10. Діти на небезпечній роботі за тривалістю робочого тижня, статтю, місцем проживання та віковими групами, тис. осіб

Категорії дітей	Разом	У тому числі за тривалістю робочого тижня, годин				
		1–13	14–24	25–35	36–42	43 та більше
Разом	76,4	52,8	15,9	2,2	3,1	2,4
Стать						
Хлопці	56,3	38,6	12,1	1,6	1,9	2,1
Дівчата	20,1	14,2	3,8	0,6	1,2	0,3
Вікові групи						
5–11 років	12,2	11,3	0,9	–	–	–
12–14 років	25,4	18,1	6,5	–	–	0,8
15–17 років	38,8	23,4	8,5	2,2	4,7	1,6
Місце проживання						
Міські поселення	18,7	17,6	1,1	–	–	–
Сільські поселення	57,7	35,2	14,8	2,2	3,1	2,4

Джерело: МОДП в Україні.

Про вплив небезпечних факторів на роботі повідомили 44,4 тис. дітей, з них 74,3 % проживали у сільській місцевості. Серед зазначеної категорії 72,5 % становили хлопці, 44,8 % – діти найстаршої вікової групи (рис. 5.2).

Більша частина (59,7 %) дітей працювала з небезпечним інструментом. Цей ризик спостерігався частіше серед дітей, які працювали у сільському господарстві, ніж в інших видах економічної діяльності. Практично удвічі меншими були частки дітей, які працювали в умовах запиленості й загазованості (21,2 %) та низької або дуже високої температури (17,8 %) (Додаток Б, табл. Б.4.10). Частки дітей, що стикалися з такими небезпечними умовами праці як робота на висоті, шум і вібрація, а також робота з вогнем та

газом, недостатня вентиляція, не перевищували 9 %. Крім того, два останніх чинники мали місце тільки для дітей, залучених до робіт у сільському господарстві.

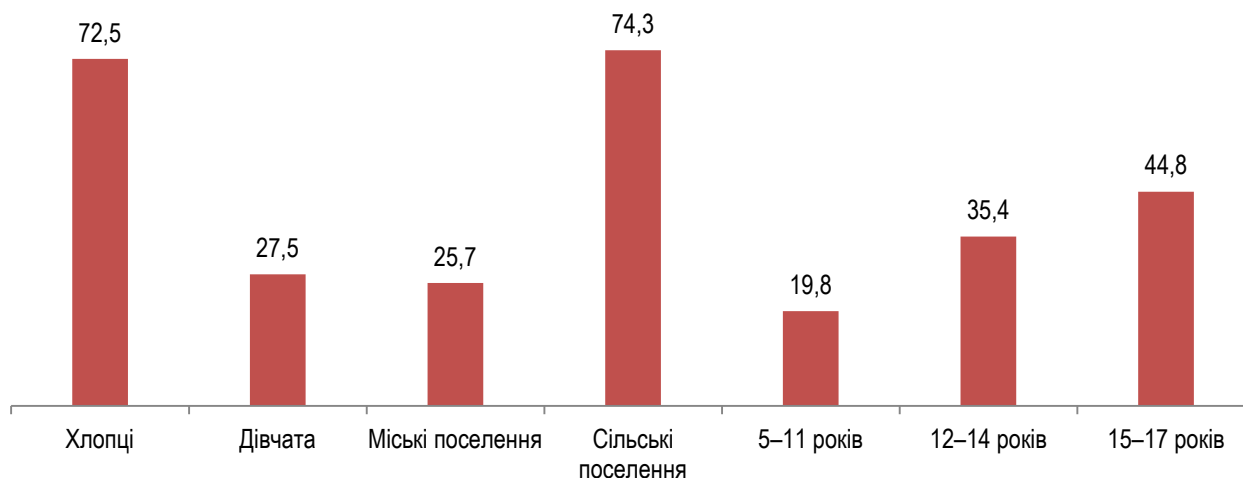

Рисунок 5.2. Діти у небезпечних умовах праці за статтю, місцем проживання та віковими групами, %

Джерело: МОДП в Україні.

Про роботу з небезпечним обладнанням (різними інструментами, машинами чи важким обладнанням) повідомили 18,8 тис дітей. Переважно це хлопці – 81,4 % (18,6 % дівчат). Більшість цих дітей мешкали у сільській місцевості (89,9 %), у містах – 10,1 %. Кожна друга дитина, що стикалася із небезпечними інструментами, машинами та обладнанням, мала вік 15–17 років, кожна четверта – 12–14 років, 18,6 % дітей належали до вікової групи 5–11 років (рис. 5.3).

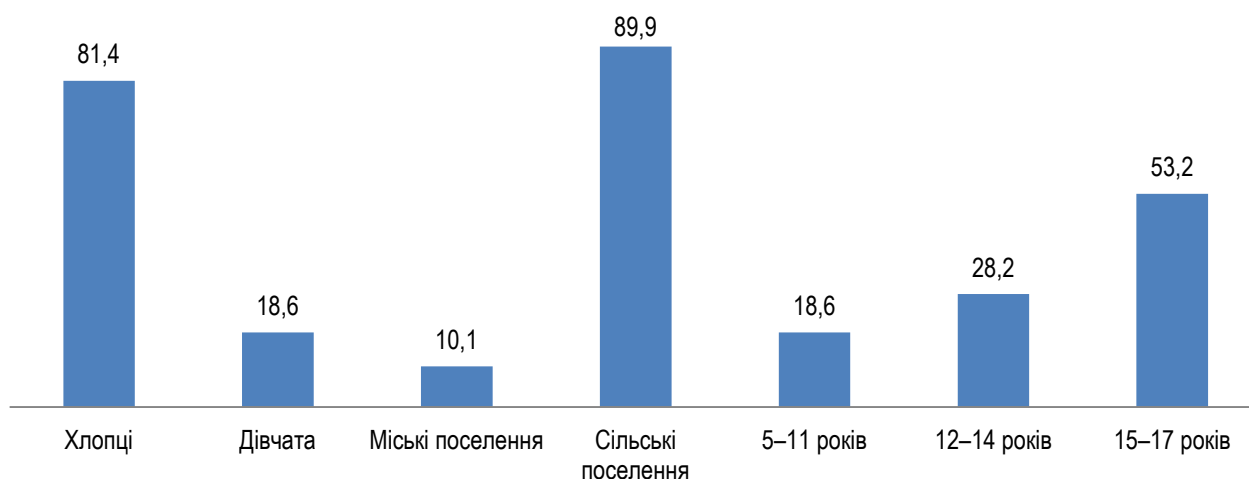

Рисунок 5.3. Діти, які працювали з небезпечним обладнанням, за статтю, місцем проживання та віковими групами, %

Джерело: МОДП в Україні.

Найчастіше діти працювали з різними інструментами, машинами чи важким обладнанням у сільському, лісовому та рибному господарстві (93,6 %). Частка дітей, залучених до подібних робіт, серед хлопців була вищою, ніж серед дівчат (відповідно 84,7 % та 15,3 %) (табл. 5.11). Серед мешканців міст, зайнятих на сільськогосподарських роботах, відсоток дітей, що мали справу з

небезпечними інструментами, машинами та обладнанням, був помітно нижчим, ніж серед дітей – мешканців сільської місцевості (10,8 % проти 89,2 %), але водночас найвищим у порівнянні з іншими видами діяльності. Заслугує на увагу, що цей чинник небезпечних умов праці мав місце в інших видах економічної діяльності, відмінних від сільського господарства, тільки серед дітей 15–17 років. У віці 5–14 років усі діти, що вказали на наявність небезпечного обладнання, працювали у сільському господарстві.

Таблиця 5.11. Діти, які працювали з небезпечним обладнанням (інструментами, машинами, важким обладнанням), за видами економічної діяльності, статтю, місцем проживання та віковими групами, %

Категорії дітей	Разом	За видами економічної діяльності		
		Сільське, лісове та рибне господарство	Мистецтво, спорт, розваги і відпочинок	Інші види економічної діяльності
Разом	100,0	100,0	100,0	100,0
Стать				
Хлопці	81,4	84,7	–	100,0
Дівчата	18,6	15,3	100,0	–
Вікові групи				
5–11 років	18,6	19,9	–	–
12–14 років	28,2	30,1	–	–
15–17 років	53,2	50,0	100,0	100,0
Місце проживання				
Міські поселення	10,1	10,8	–	–
Сільські поселення	89,9	89,2	100,0	100,0

Джерело: МОДП в Україні.

Важкі предмети на робочому місці переносили 26,6 тис. дітей. Співвідношення хлопців та дівчат становило 63,9 % і 36,1 %. Сільських дітей було 66,2 %, що значно більше, ніж дітей із міст (33,8 %). За віковим розподілом більшість склали діти 15–17 років (57,5 %), на другому місці – діти групи 12–14 років (31,2 %). Частка дітей у віці 5–11 років дорівнювала 11,3 % (рис. 5.4).

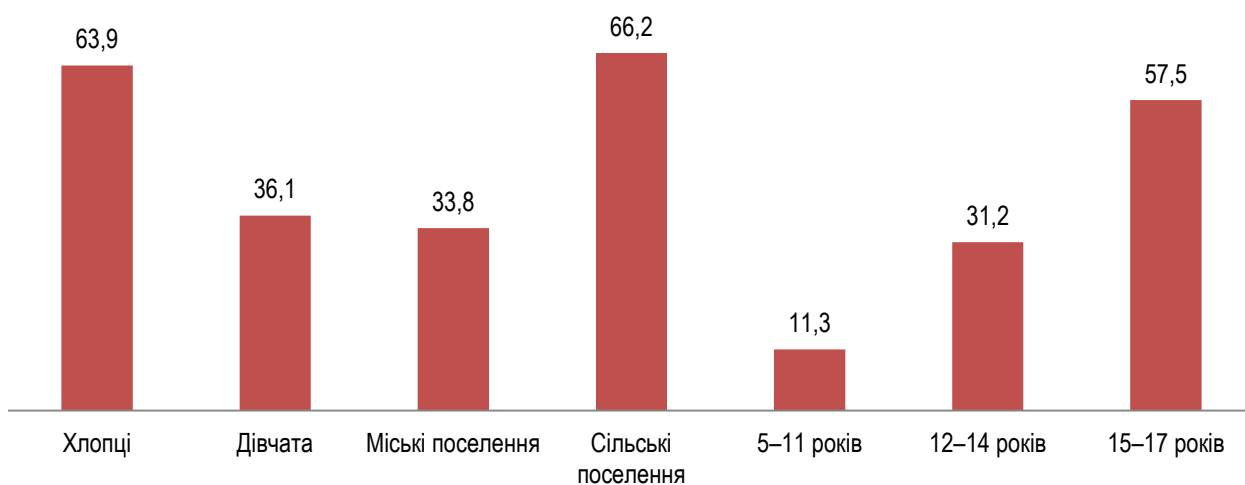

Рисунок 5.4. Діти, які переносили важкі предмети на робочому місці, за статтю, місцем проживання та віковими групами, %

Джерело: МОДП в Україні.

У неприємні ситуації на робочому місці потрапляли 10,6 тис. дітей. Хлопці опинялися в таких ситуаціях частіше за дівчат (72,6 % проти 27,4 %), діти – мешканці сільських поселень – частіше за мешканців міст (57,5 % проти 42,5 %) (табл. 5.12). За віком діти, які потрапляли в неприємні ситуації на робочому місці, були розподілені майже рівномірно: 5–11 років – 29,2 %, 12–14 років – 36,8 %, 15–17 років – 34,0 %.

Таблиця 5.12. Діти, які потрапляли в неприємні ситуації на роботі, за видами ситуацій, статтю, віковими групами та місцем мешкання, %

Категорії дітей	Разом	За видами ситуацій		
		Крики, сварки	Образи, приниження	Відмова в оплаті, неповна оплата
Разом	100,0	100,0	100,0	100,0
Стать				
Хлопці	72,6	73,8	41,7	100,0
Дівчата	27,4	26,2	58,3	–
Вікові групи				
5–11 років	29,2	19,0	50,0	90,0
12–14 років	36,8	45,2	–	10,0
15–17 років	34,0	35,7	50,0	–
Місце проживання				
Міські поселення	42,5	34,5	58,3	90,0
Сільські поселення	57,5	65,5	41,7	10,0

Примітка: передбачена можливість декількох варіантів відповідей.

Джерело: МОДП в Україні.

Найчастіше на робочих місцях діти звертали увагу на крики та сварки (79,2 %), на образи та приниження вказували 11,3 %, а на відмову в оплаті – 9,4 % дітей.

Крики і сварки на роботі зачіпали 73,8 % хлопців та значно менше дівчат (26,2 %). Вони були більше характерними для робочих місць дітей у сільській місцевості (65,5 %), ніж у містах (34,5 %). Діти, які стикалися на роботі з криками і сварками, у 45,2 % випадків належали до вікової групи 12–14 років, у 35,7 % – були старшими за 15 років, а в 19,0 % – молодшими за 12 років. Образи та приниження частіше відчували дівчата і діти, які мешкають у містах (по 58,3 %), а хлопці та діти – мешканці сільської місцевості – по 41,7 %. За віком половина дітей, яких ображали і принижували на роботі, була молодшою за 12 років, решта – старшою за 15 років. На випадки відмови в оплаті або неповної оплати за виконану роботу вказували виключно хлопці, по 90,0 % дітей були мешканцями міст (10,0 % – мешканцями сільської місцевості) та мали вік 5–11 років (решта 10,0 % дітей були віком 12–14 років). Діти не повідомляли про наявність на роботі випадків побиття або нанесення фізичних ушкоджень, сексуальних домагань або ситуацій, пов'язаних із цим, схилення до вживання алкогольних напоїв, наркотиків тощо, залучення до крадіжок, шахрайства.

5.4. Територіальна диференціація дитячої праці

Найбільша частка дітей, залучених до дитячої праці, зафіксована на півдні та заході країни (відповідно 51,6 % і 46,2 %), а найменша – у центрі та на сході (відповідно 39,6 % і 33,2 %) (рис. 5.5).

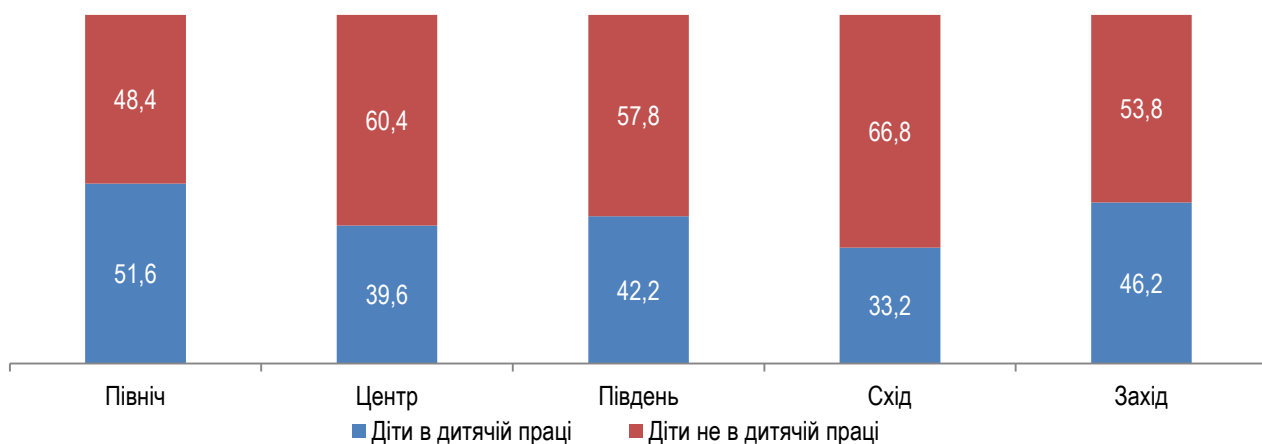

Рисунок 5.5. Структура зайнятості дітей за участю у дитячій праці за територіальними зонами країни, %

Джерело: МОДП в Україні.

Майже половина усіх дітей, зайнятих у дитячій праці (48,6 %), мешкали у західному регіоні країни (рис. 5.6). Подібний розподіл мав місце і за окремими складовими дитячої праці – на небезпечній роботі (43,7 %) та на іншій, крім небезпечної роботи (50,6 %).

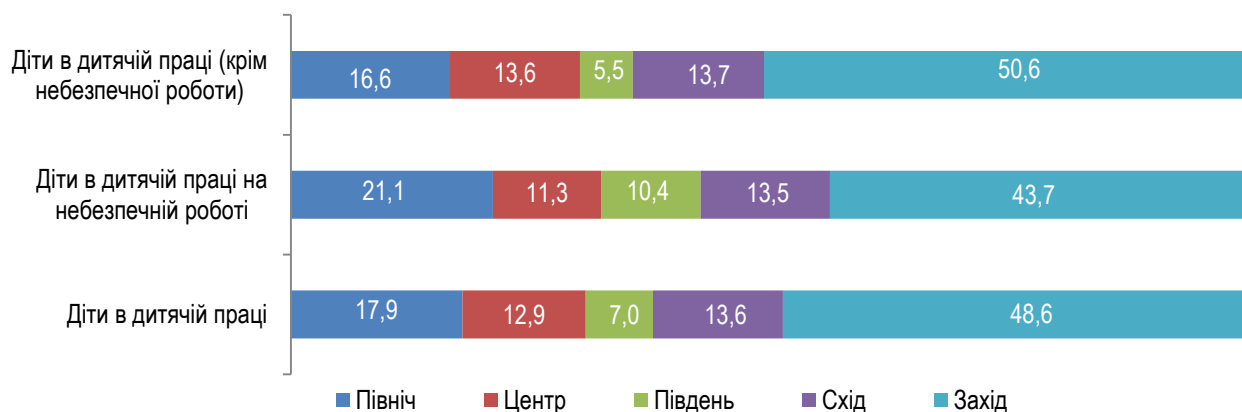

Рисунок 5.6. Діти в дитячій праці за територіальними зонами України, %

Джерело: МОДП в Україні.

Приблизно кожна восьма дитина, залучена до дитячої праці, мешкала у центрі та на сході (12,9 % і 13,6 % відповідно), а майже 18 % – на півночі країни. Найменшою була частка дітей, зайнятих у дитячій праці, у південному регіоні (7,0 %). Практично однакова чисельність дітей, зайнятих у дитячій праці (крім небезпечної роботи), мешкала в центрі та на сході країни (13,6 % і 13,7 % відповідно), 16,6 % – на півночі та 5,5 % – на півдні, що майже на порядок менше за відповідний показник для заходу країни. Кожна п'ята дитина, зайнята на небезпечній роботі, мешкала на півдні, 13,5 % – на сході, а приблизно кожна десята – у центрі й на півдні країни.

РОЗДІЛ 6. ВПЛИВ ЗАЙНЯТОСТІ ДІТЕЙ НА ЗДОРОВ'Я ТА НАВЧАННЯ

6.1. Показники здоров'я дітей, які працюють

Згідно з відповідями батьків (опікунів), більшість дітей, які працювали, загалом мали добрий стан здоров'я (61,6 %), тоді як у 37,0 % зайнятих дітей стан здоров'я був оцінений як задовільний та у 1,4 % дітей – як поганий. (Додаток Б, табл. Б.5.11.).

На думку батьків (опікунів), на половину дітей, які працюють, робота не впливає негативно, навпаки, сприяє зростанню їхньої організованості (відповідно 47,7 % і 51,6 %) (табл. 6.1). Лише 0,8 % дітей унаслідок роботи стали більше втомлюватися та хворіти. Серед цих дітей більшість становили дівчата (85,7 %), а хлопці – 14,3 %. При цьому всі діти, які хворіли через роботу, мешкали у сільській місцевості та віці мали вік 12 років і старше.

Таблиця 6.1. Діти, які працюють, за впливом роботи на їхню поведінку чи здоров'я та віковими групами, статтю, місцем проживання (за відповідями батьків), тис. осіб

Варіанти відповіді	Разом	Хлопці	Дівчата	Міські поселення	Сільські поселення	5–11 років	12–14 років	15–17 років
Разом дітей, які працювали на обстежуваному тижні	547,0	309,8	237,2	133,3	413,7	161,4	193,4	192,2
<i>з них за впливом роботи на поведінку чи здоров'я:</i>								
не впливає	261,1	153,1	107,9	73,9	187,1	72,8	97,0	91,2
дитина стала більш організованою	282,4	155,8	126,6	59,5	222,9	88,2	94,9	99,3
дитина стала більше втомлюватися	2,8	1,7	1,1	0,5	2,3	0,4	1,8	0,6
дитина стала більше хворіти	1,4	0,2	1,2	–	1,4	–	0,7	0,7
інше	1,8	0,5	1,3	–	1,8	–	1,4	0,4

Примітка: передбачено можливість надання декількох варіантів відповідей.

Джерело: МОДП в Україні.

Серед дітей, які працюють, 33,7 тис. (або 5,5 % від загальної чисельності) протягом 12 місяців мали захворювання або травми, пов'язані з роботою. Хворіли більше хлопці, ніж дівчата (62,6 % проти 37,4 %) та діти – мешканці сільської місцевості порівняно з містянами (70,0 % проти 30,0 %). Підвищену температуру мали 40,7 % зайнятих дітей, незначні травми чи відкриті рани – 37,1 %, захворювання органів дихання – 20,8 %, захворювання органів дихання 19,6 % (табл. 6.2).

Хлопці, які працюють, частіше за дівчат мали підвищену температуру (56,9 % проти 43,1 %) та незначні травми чи відкриті рани (76,0 % проти

24,0 %), вивихи, розтягнення й синці (75,8 % проти 24,2 %), а дівчата – захворювання органів дихання (55,7 % проти 44,3 %).

Таблиця 6.2. Діти, які працюють, та впродовж останніх 12 місяців мали захворювання чи травми на роботі за видами хвороб (травм), статтю та місцем проживання, тис. осіб

Види хвороб (травм)	Разом	Хлопці	Дівчата	Міські поселення	Сільські поселення
Разом дітей, які працювали та мали захворювання чи травми	33,7	21,1	12,6	10,1	23,6
<i>з них:</i>					
підвищена температура	13,7	7,8	5,9	5,3	8,4
незначні травми чи відкриті рани	12,5	9,5	3,0	2,4	10,1
захворювання органів дихання	7,0	3,1	3,9	2,0	5,0
вивихи, розтягнення чи синці	6,6	5,0	1,6	1,7	4,9
фізичне виснаження	1,7	1,7	–	–	1,7
захворювання очей	1,3	–	1,3	1,3	–

Примітка: передбачено можливість надання декількох варіантів відповідей.

Джерело: МОДП в Україні.

На запитання щодо шкідливих умов праці більшість дітей, які працюють (92,7 %), вказали, що працювали в нормальних умовах, а решта – 7,3 % відзначили вплив шкідливих чинників на робочому місці. Серед дітей, зайнятих у несприятливих умовах праці, було більше хлопців, ніж дівчат (9,3 % проти 4,7 %) та мешканців міських поселень, ніж дітей, які мешкали у сільській місцевості (8,0 % проти 7,1 %).

Більше половини дітей, які працювали в несприятливих або шкідливих умовах (59,7 %), вказали на використання небезпечних інструментів в роботі, 21,2 % – на запиленість, загазованість, 17,8 % – на дуже низьку або високу температуру на робочому місці, а 8,3 % працювали на висоті (Додаток Б, табл. Б.4.10.).

У неприємні ситуації на роботі (крики і сварки, образи і приниження, а також відмова в оплаті) потрапляли 1,8 % дітей, які працювали (2,2 % хлопців і 1,1 % дівчат). (Додаток Б, табл. Б.4.11).

Згідно з відповідями батьків на запитання про способи оздоровлення дітей, отримано відповіді, що майже половину дітей не оздоровлювали, для 41,9 % дітей батьки (опікуни) обрали сімейний відпочинок, для 24,0 % – відпочинок у таборах та на турбазах, у санаторіях, пансіонатах, ще 8,4 % оздоровлювались у сільській місцевості, на дачі, для решти обрано інші способи оздоровлення (табл. 6.3).

Таблиця 6.3. Діти, які працювали, за типами оздоровлення, статтю, місцем проживання та віковими групами (за відповідями батьків)

Варіанти відповідей	Разом	Хлопці	Дівчата	Міські поселення	Сільські поселення	5–11 років	12–14 років	15–17 років
Разом, тис. осіб	547,0	309,8	237,2	133,3	413,7	161,4	193,4	192,2
<i>за способами оздоровлення, %:</i>								
організований відпочинок (у таборах відпочинку тощо)	24,0	25,1	22,5	30,7	21,7	19,5	31,4	20,2
сімейний відпочинок	41,9	42,9	40,7	38,1	43,2	42,1	39,7	44,0
проживання у сільській місцевості, на дачі тощо	8,4	7,7	9,2	6,2	9,1	9,1	8,3	7,8
немає можливості оздоровлювати дитину	25,1	24,1	26,5	24,5	25,3	29,0	19,7	27,3
інше	0,5	–	1,1	–	0,7	0,3	0,5	0,7
не хочу відповідати	0,1	0,2	–	0,5	–	–	0,4	–

Джерело: МОДП в Україні.

6.2. Залучення дітей до навчання

6.2.1. Рівень залучення до навчання

На звітному тижні 97,1 % дітей віком 5–17 років відвідували школу чи інший навчальний заклад (табл. 6.4). Найчисельніші контингенти становили учні початкової школи (1,7 млн осіб або 32,3 % загальної чисельності дітей) та основної школи (1,8 млн осіб або 34,5 %). Відносно невелика кількість дітей, які відвідували заклади дошкільної підготовки (496,3 тис. або 9,5 % загальної кількості дітей віком 5–17 років), пояснюється тим, що це стосується майже виключно однієї вікової групи дітей, охоплених обстеженням (п'ятирічні діти).

Професійну освіту здобували 462,2 тис. осіб або 8,9 % загальної кількості дітей. Чисельність студентів вищих навчальних закладів (ВНЗ) у 2,7 рази перевищувала чисельність учнів професійно-технічних навчальних закладів (ПТНЗ), що відображає налаштованість більшості підлітків та їхніх батьків на здобуття вищої освіти.

Порівнюючи гендерний аспект, відмінності у рівнях дошкільної та шкільної освіти незначущі, але набувають істотних значень у професійній освіті: серед дівчат менша частка учнів ПТНЗ (1,9 % проти 2,9 % хлопців) і більша частка студентів ВНЗ (7,0 % проти 5,9 % хлопців). Це пояснюється сталою різницею в освітніх уподобаннях, спостережуваних не лише в Україні, і формує істотно вищий рівень освіти жінок ніж чоловіків. За розрахунками індексу гендерного паритету, серед учнів ПТНЗ на 10 хлопців припадає 7 дівчат, тоді як серед студентів ВНЗ на 10 хлопців припадає 11 дівчат⁴⁷.

⁴⁷ Статистичний бюлетень «Загальноосвітні навчальні заклади України на початок 2014/15 навчального року», Держстат України, 2015. Відпов. за випуск О.О. Кармазіна. С. 11

Таблиця 6.4. Діти за освітніми закладами

Рівні освітніх закладів	Тис. осіб			У % від загальної кількості дітей		
	разом	працюючі діти	непрацюючі діти	разом	працюючі діти	непрацюючі діти
Разом дітей віком 5–17 років	5 218,7	607,4	4 611,3	100,0	100,0	100,0
<i>у тому числі:</i>						
дошкільна підготовка	496,3	6,4	489,9	9,5	1,1	10,6
початкова школа	1 685,6	90,2	1 595,4	32,3	14,9	34,6
основна школа	1 800,1	312,1	1 488,0	34,5	51,4	32,3
старша школа	624,7	124,9	499,8	12,0	20,6	10,8
ПТНЗ	125,0	20,5	104,5	2,4	3,4	2,3
ВНЗ	337,2	38,4	298,8	6,5	6,3	6,5
не навчалися	149,8	14,9	134,9	2,9	2,5	2,9

Джерело: МОДП в Україні.

За місцем проживання відмінності освітньо-навчального розподілу дітей теж мають істотний і сталий характер. Серед сільських дітей значно менша частка відвідувачів закладів дошкільної підготовки (6,8 % проти 11,0 % серед міських дітей) та студентів ВНЗ (3,7 % проти 8,0 %), що пов'язано з традиційно гіршою фізичною доступністю закладів відповідної освітньої інфраструктури, а у випадку ВНЗ – також із загальним гіршим рівнем знань, які дають сільські школи, що істотно знижує шанси сільських дітей здобути вищу освіту бакалаврського ступеня (особливо за рахунок бюджетного фінансування).

У звітах про проведення зовнішнього незалежного оцінювання, за результатами якого здійснюється набір студентів до університетів, щороку фіксуються істотно нижчі бали учасників із сільської місцевості по всіх навчальних предметах⁴⁸. Поряд із загальним нижчим рівнем грошових доходів сільських домогосподарств та браком коштів на оплату навчання це обумовлює нижчу частку сільської молоді серед вступників до ВНЗ. У 2014 р. серед зарахованих до університетів частка сільської молоді становила 29 %, а якщо не враховувати тих, хто вступив за цільовим направленням згідно з установленою квотою, – лише 27 %⁴⁹. Нагадаємо, що загальною часткою сільських мешканців серед молоді 15–17 років (звичайний вік вступу до ВНЗ) становить 36 %.

Серед дітей, які були зайняті на звітному тижні, частка залучених до навчання була дещо вищою, ніж серед незайнятих дітей (97,5 % проти 97,1 %). Понад половина (51,4 %) зайнятих дітей були учнями основної школи, 20,6 % – старшої школи, ще 9,7 % здобували професійну освіту (3,4 % – у ПТНЗ, 6,3 % – у ВНЗ). Якщо особливості розподілу зайнятих дітей за рівнями шкільної освіти пояснюються їхнім віковим складом, то вища частка учнів ПТНЗ (3,4 % проти 2,3 % серед незайнятих дітей) може свідчити про загально більш уразливе становище цих дітей (нижчий рівень матеріального добробуту домогосподарств та / або нижчий рівень знань).

У розподілі зайнятих дітей за видами закладів освіти, де вони навчаються, значно виразніші гендерні та поселенські відмінності, особливо це стосується

⁴⁸ Офіційні звіти Українського центру оцінювання якості освіти <http://testportal.gov.ua/reports/>

⁴⁹ Статистичний бюлетень «Основні показники діяльності вищих навчальних закладів України на початок 2014/15 навчального року», Держстат України, 2015. Відпов. за випуск О.О. Кармазіна. С. 51.

дітей старшої вікової групи, які здобувають професійну освіту. Серед працюючих хлопців 4,2 % навчалися у ПТНЗ та стільки ж – у ВНЗ (серед незайнятих хлопців – 2,7 % у ПТНЗ, 6,2 % у ВНЗ). Серед зайнятих дівчат відсоток учнів ПТНЗ становив 2,4 % (серед незайнятих – 1,8 %), а відсоток студентів ВНЗ дорівнював 9,1 %, що істотно вище не лише порівняно з хлопцями, а й із незайнятими дівчатами (6,8 %).

Частка учнів ПТНЗ серед міських і сільських зайнятих дітей була майже однакою (відповідно 3,6 % і 3,3 %). Але частка студентів ВНЗ серед міських зайнятих дітей сягала 12,2 %, що майже втричі більше ніж серед сільських зайнятих дітей (4,5 %) та у півтора рази вище, ніж серед незайнятих міських дітей (7,8 %). Більша присутність студентів ВНЗ серед міських зайнятих дітей може бути пов'язана не лише із зосередженням ВНЗ у містах, а й з тим, що певна їх частина приїхали на навчання з інших населених пунктів (переважно з малих міст чи селищ), і проживання окремо від батьків спонукає до пошуку заробітку як додаткового джерела доходів.

Із 149,8 тис. дітей, які не відвідували школу чи інший освітній заклад, 105,3 тис. ніколи не навчалися. Це майже виключно діти дошкільного віку, які не залучені до дошкільної підготовки (рис. 6.1).

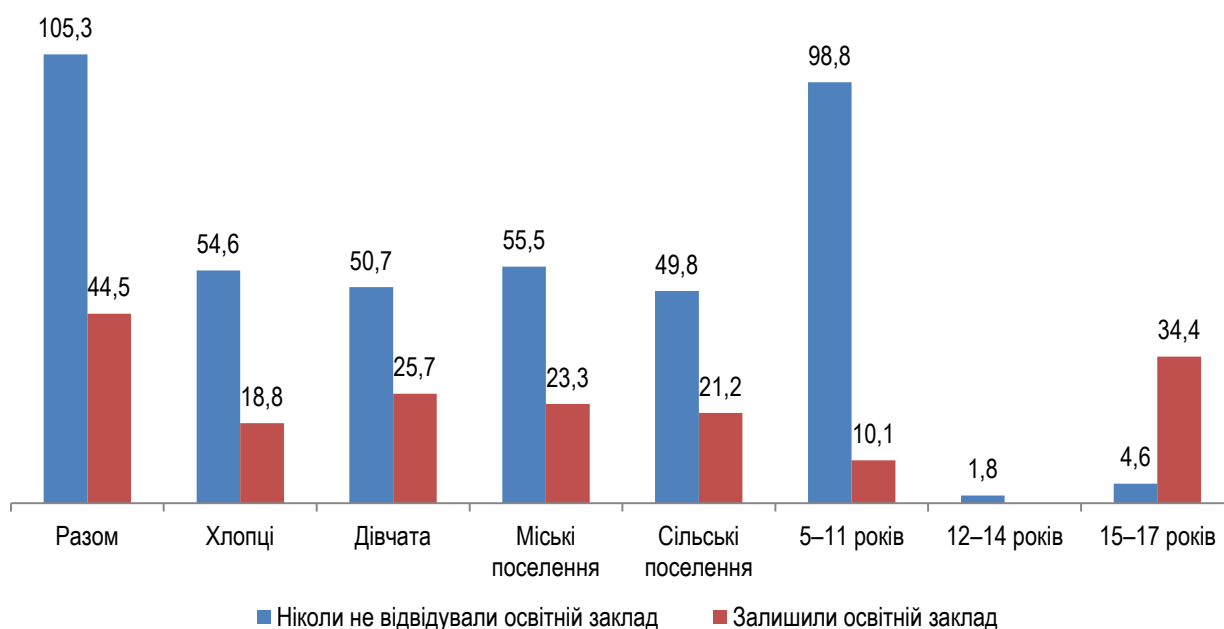

Рисунок 6.1. Діти, які не навчалися, тис. осіб

Джерело: МОДП в Україні.

Серед причин, чому ніколи не відвідували навчальний заклад, найпоширенішими були відповіді «занадто малий» (46,8 % загальної чисельності дітей, які ніколи не відвідували навчальний заклад), «відсутність поблизу школи або дитячого садка» (25,1 %) та «не дозволяє стан здоров'я» (17,7 %). Варіант відповіді «занадто малий» значно частіше обирали міські діти (56,8 % загальної чисельності міських дітей, які ніколи не відвідували навчальний заклад). Для сільських дітей більш актуальною була проблема відсутності поблизу школи або дитячого садка (41,6 % загальної чисельності сільських дітей, які ніколи не відвідували навчальний заклад). Тільки 2,1 тис. дітей (2 % загальної чисельності дітей, які ніколи не відвідували навчальний заклад) прямо відповіли, що родина не має коштів для їх навчання; ще 8,9 тис.

дітей обрали варіант відповіді «інше», також, можливо, маючи на увазі матеріальні обставини.

Серед 44,5 тис. дітей, які раніше навчалися, але під час обстеження не відвідували освітній заклад, переважна більшість (34,4 тис. або 77,3 %) припинили навчання після здобуття повної середньої освіти або залишили навчання у ПТНЗ чи ВНЗ, це виключно діти віком 15–17 років.

Отже, в Україні існують прогалини із забезпеченням гарантії щодо обов'язкової повної середньої освіти, особливо для дітей, що мають проблеми зі здоров'ям, та дітей із неблагополучних сімей.

Загалом не можна сказати, що українські діти мусять обирати між навчанням та роботою, адже переважна більшість зайнятих дітей (97,5 % від їх загальної чисельності) суміщають ці два види активності. Вочевидь, причини раннього припинення навчання пов'язані здебільшого з освітніми настановами батьків та самої дитини.

6.2.2. Вік початку навчання

Як вказано вище, законодавство України передбачає обов'язкове охоплення дітей віком від 5 років дошкільною підготовкою в закладах освіти. Стосовно віку початку шкільного навчання Закон України «Про загальну середню освіту» зазначає, що зарахування учнів до загальноосвітніх навчальних закладів здійснюється, як правило, з 6 років. Повна тривалість навчання становить 11 років: 4 роки – початкова школа, 5 років – основна школа, 2 роки – старша школа⁵⁰.

На практиці до школи вступають діти віком 5–7 років (найчастіше у 6 років), а закінчують школу (за умови здобуття повної середньої освіти) зазвичай у віці 16–17, інколи 18 років⁵¹.

У дуже ранньому віці (5 років або й раніше) частіше вступають до школи сільські діти. За даними обліку органів освіти, на початок 2014/2015 навчального року налічувалося 2 265 учнів, яким у 2014 р. мало виповнитися 5 років (тобто на 1 вересня 2014 р. їм могло ще й не бути повних 5 років), з них 1 284 учнів (56,7 %) – у сільських школах⁵². Таке раннє залучення сільських дітей до шкільного навчання пов'язане, по-перше, з браком дошкільних дитячих закладів у селі, по-друге, з необхідністю хоча би мінімальної комплектації перших класів у сільських школах. За даними Міністерства освіти і науки, в Україні налічується майже 5 тис. сільських шкіл з чисельністю учнів менше 40 осіб. Крім високої витратності (вартість навчання одного учня в таких школах у 3–6 разів перевищує середній у країні показник), через брак вчительських кадрів у них практично неможливо забезпечити належну якість освіти, особливо для старшокласників⁵³.

⁵⁰ Закон України «Про загальну середню освіту», сайт Верховної Ради України <http://zakon.rada.gov.ua/go/651-14>

⁵¹ Статистичний бюлетень «Загальноосвітні навчальні заклади України на початок 2014/15 навчального року», Держстат України, 2015. Відпов. за випуск О.О. Кармазіна. С. 70

⁵² Статистичний бюлетень «Загальноосвітні навчальні заклади України на початок 2014/15 навчального року», Держстат України, 2015. Відпов. за випуск О.О. Кармазіна. С. 70

⁵³ Національна доповідь «Цілі Розвитку Тисячоліття. Україна: 2000–2015», ПРООН, 2015; Сергій Квіт: Зміна мережі навчальних закладів – це одна із частин реформи освіти (виступ Міністра освіти і науки на селекторній нараді 21 липня 2015 р. Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України <http://mon.gov.ua/usi-novivni/novini/2015/07/21/selektorna-narada/>

Результати модульного обстеження дитячої праці підтверджують існування істотних відмінностей вступного віку до школи залежно від місця проживання дітей, особливо з урахуванням ознаки зайнятості дітей (табл. 6.5). У міській місцевості 88,5 % зайнятих дітей почали шкільне навчання у 6 років. Порівняно з незайнятими дітьми цієї місцевості, серед них помітно менший відсоток тих, хто пішов до школи у більш пізньому віці, ніж рекомендує чинне законодавство (10,4 % у віці 7 років і жодної дитини у 8 років, тоді як серед незайнятих міських дітей – 13,8 % у 7 років і 0,2 % у 8 років).

Таблиця 6.5. Діти, які будь-коли відвідували школу, за віком початку шкільного навчання, статтю та місцем проживання, %

Вік вступу до школи	Працюючі діти					Непрацюючі діти				
	Разом	Хлопці	Дівчата	Міські поселення	Сільські поселення	Разом	Хлопці	Дівчата	Міські поселення	Сільські поселення
Разом	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
<i>у тому числі:</i>										
5 років	1,8	1,5	2,2	1,2	2,0	2,0	2,2	1,8	2,0	1,9
6 років	86,4	86,3	86,4	88,5	85,7	85,9	85,7	86,2	84,0	90,5
7 років	11,7	12,1	11,2	10,4	12,1	12,0	12,1	11,8	13,8	7,6
8 років	0,1	0,1	0,2	–	0,2	0,1	0,1	0,2	0,2	–

Джерело: МОДП в Україні.

Серед зайнятих сільських дітей, порівняно з міськими зайнятими дітьми, а особливо – з незайнятими сільськими дітьми, значно вищий відсоток тих, хто пішов до школи пізніше 6 років, зокрема 12,1 % пішли до школи у 7 років і 0,2 % у 8 років. Серед незайнятих сільських дітей 7,6 % почали шкільне навчання у 7 років, і не знайшлося жодної дитини, яка б почала ходити до школи з 8 років.

6.2.3. Пропуски занять у школі

Як показують результати модульного обстеження дитячої праці, переважній більшості працюючих дітей вистачає часу на відвідування навчальних закладів (рис. 6.2). Загалом частка тих, хто протягом тижня виконання обстеження був відсутній у школі чи іншому навчальному закладі, серед працюючих дітей навіть менша, ніж серед непрацюючих дітей (3,1 % проти 4,4 %). Найкращі показники відвідування у міських працюючих дітей (частка тих, хто був відсутній, лише 0,4 % проти 4,8 % у непрацюючих міських дітей) та у працюючих дітей віком 12–14 років (1,7 % проти 5,4 % у непрацюючих дітей відповідного віку). Причому всі міські діти, які працюють та тимчасово не відвідували навчальні заклади, указали лише одну причину своєї відсутності – стан здоров'я. Працюючі діти віком 5–11 років та 12–14 років назвали дві причини: стан здоров'я та канікули, і жоден із них не вказав причиною зайнятість.

Водночас у сільських працюючих дітей та у дітей віком 15–17 років частка відсутніх істотно перевищувала показник непрацюючих дітей відповідної групи. І саме серед сільських працюючих дітей віком 15–17 років 1,1 тис. осіб назвали причиною своєї відсутності у навчальному закладі зайнятість. Серед працюючих сільських дівчат віком 15–17 років 2,9 тис. осіб вказали інші причини.

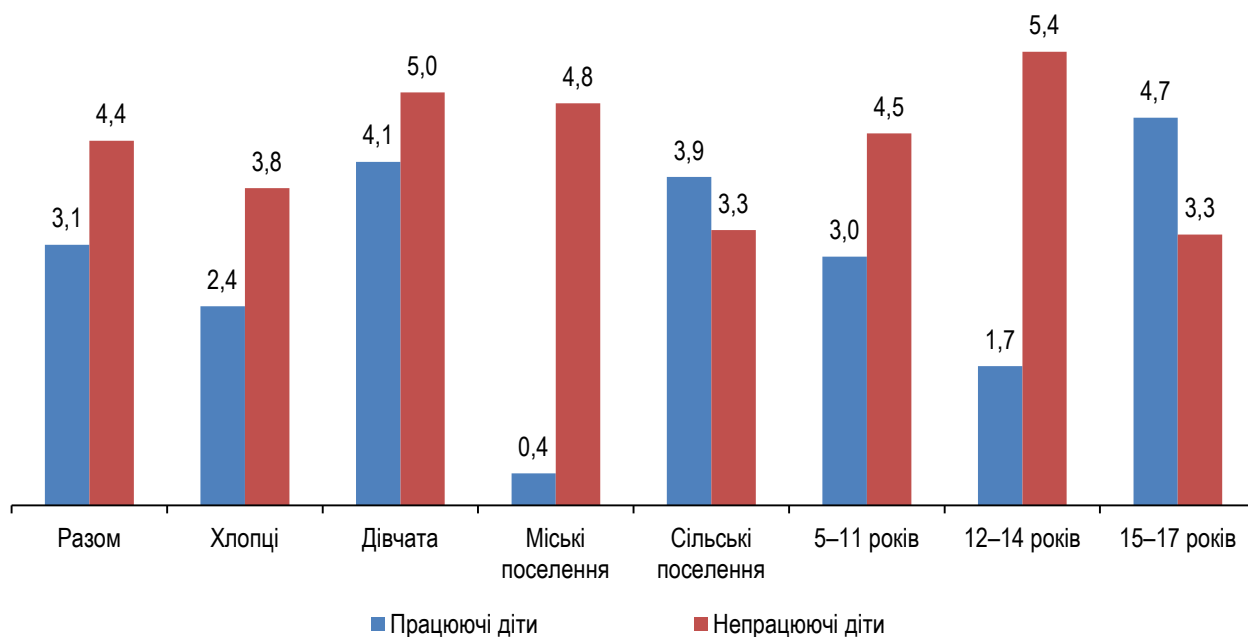

Рисунок 6.2. Частка дітей, які тижні протягом тижня виконання обстеження були відсутні у навчальному закладі, %

Джерело: МОДП в Україні.

Як показало опитування, батьки працюючих дітей менше приділяють уваги контролю за відвідуванням дитиною навчального закладу: частка працюючих дітей, батьки яких контролюють відвідування навчального закладу, складала 59,6 %, а серед батьків незайнятих дітей – 67,4 % (табл. 6.6).

Таблиця 6.6. Діти за регулярністю батьківського контролю за відвідуванням школи, %

Групи дітей	Разом	Хлопці	Дівчата	Міські поселення	Сільські поселення	5–11 років	12–14 років	15–17 років
Працюючі діти								
Разом	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Постійно контролюють	59,6	64,9	52,6	59,5	59,7	72,3	64,1	44,3
Контролюють час від часу	33,8	30,0	38,8	34,5	33,5	23,0	30,8	45,9
Не контролюють	6,6	5,1	8,6	6,0	6,8	4,7	5,1	9,8
Непрацюючі діти								
Разом	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Постійно контролюють	67,4	68,0	66,8	66,8	68,8	79,6	63,9	43,1
Контролюють час від часу	26,1	26,1	26,1	26,2	26,1	15,9	30,6	45,0
Не контролюють	6,5	5,9	7,1	7,0	5,1	4,5	5,5	11,9

Джерело: МОДП в Україні.

Ступінь батьківського контролю за відвідуванням школи має також очевидний і логічний зв'язок з віком дитини: що старша дитина, то менше контролю. Причому результати обстеження свідчать, що батьки працюючих

дітей віком 12–14 років та 15–17 років навіть більшою мірою контролюють навчання своїх дітей, ніж батьки непрацюючих дітей такого ж віку. Частка дітей, навчання яких контролюють батьки, серед працюючих складала відповідно 64,1 % та 44,3 %, а серед незайнятих – 63,9 % та 43,1 %.

6.2.4. Професійне навчання

Лише 97,6 тис. дітей віком 10–17 років (3,2 % загальної чисельності дітей відповідного віку) повідомили, що мають професійну підготовку (табл. 6.7). Частка працюючих дітей серед дітей з професійною підготовкою складала 21,9 %.

Таблиця 6.7. Діти, які мали професійну підготовку, за статусом діяльності, статтю, віковими групами та місцем проживання, тис. осіб

Групи дітей	Разом	Хлопці	Дівчата	Міські поселення	Сільські поселення	5–11 років	12–14 років	15–17 років
Разом	97,6	53,0	44,6	59,6	38,0	1,8	11,4	84,4
Працюючі діти	20,4	11,1	9,3	3,7	16,7	0,2	2,3	17,9
Непрацюючі діти	77,2	41,9	35,3	55,9	21,3	1,6	9,1	66,5

Джерело: МОДП в Україні.

Найбільший відсоток здобуття професійних навичок спостерігався серед дітей віком 15–17 років (21,2 %).

РОЗДІЛ 7. СОЦІОЛОГІЧНЕ ОБСТЕЖЕННЯ ДІТЕЙ, ЯКІ ПРАЦЮЮТЬ НА ВУЛИЦІ

7.1. Мета та організаційні засади проведення соціологічного обстеження

Метою соціологічного обстеження є вивчення умов існування та роботи дітей на вулиці, як тих, чий робочі місця розташовано безпосередньо на вулиці, так і тих, чий робочі місця знаходяться у приміщеннях (майстерні, склади, ресторани, нічні клуби тощо), але діти для опитування були виявлені на вулиці, де вони проводять багато часу і знаходяться поза межами батьківського контролю. Далі задля стислого викладення ми будемо називати їх дітьми, які працювали на вулиці.

Це обстеження дає змогу отримати важливі відомості щодо сегменту ринку праці, де сконцентровано більшість працюючих дітей, визначити неформальні та нелегальні види їхньої економічної діяльності, тривалість роботи, стан умов праці тощо.

Соціологічне дослідження здійснено у два етапи: I етап з 31 березня до 14 квітня 2015 р., другий етап – з 8 до 28 травня 2015 р.

Обстеження охоплювало працюючих дітей із 13 регіонів: Волинської, Дніпропетровської, Житомирської, Запорізької, Київської, Львівської, Одеської, Полтавської, Рівненської, Харківської, Херсонської, Хмельницької областей та м. Київ. У зазначених регіонах було обстежено 14 міст та 6 сіл на першому етапі і 19 міст, 3 селища міського типу та 12 сіл на другому етапі.

Упродовж двох етапів було опитано 401 осіб у віці 5–17 років (I етап – 200 осіб та II етап – 201 особа). Результати опитування дітей за регіонами, видами зайнятості та місцем роботи наведено у Додатку В.

Для організації та проведення соціологічного обстеження дітей, що працюють на вулиці, були залучені організатори (супервайзери) та інтерв'юери з числа представників постійної мережі ЦСМ, які мали досвід аналогічних досліджень.

Під час проведення дослідження вибрано найбільш зручні місця для респондентів (дітей віком 5–17 років), де б вони почували себе безпечніше та з метою забезпечення конфіденційності отриманої інформації. Зокрема, опитування проводили як на вулиці (якщо це зручно інтерв'юеру і респонденту), так і в погодженому приміщенні (кафе, офіс ГО, соціальних служб, робоче приміщення тощо).

У рамках заходів, передбачених обстеженням, Центром «Соціальний моніторинг» у лютому 2015 року в м. Київ проведено навчальний семінар-тренінг для регіональних організаторів, де розглянуто методологічні та організаційні питання (цілі та завдання, цільова група та її особливості, технологія проведення опитування, несподівані ситуації та ризики під час проведення опитування тощо).

На рівні кожного регіону було:

- сформовано робочі групи для проведення опитування у складі: регіональний координатор дослідження та інтерв'юери (7–15 осіб, залежно від регіону), представники громадських організацій, які працюють з дітьми (для них регіональний координатор проводив окремий тренінг за інструктивними матеріалами, наданими ЦСМ);
- складено та узгоджено план польових робіт, розроблено план моніторингу за ходом опитування та графік передання анкет.

Вибірку соціологічного обстеження сформовано за методикою Time Location Sampling (TLS), яка застосовується для дослідження груп населення, що концентруються в певних місцях, та забезпечує максимально можливу репрезентативність отриманих результатів для важко досяжних груп населення, таких як підлітки, які живуть або працюють на вулиці. Це різновид кластерної вибірки. При цьому методі побудови вибіркової сукупності відбір учасників опитування відбувається на спеціальних територіях (місцях збору цільової групи) у визначені часові проміжки.

У ході розробки дизайну вибірки попередньо були здійснені такі заходи:

- виконано картування місць роботи дітей («точок») із залученням представників місцевих громадських організацій, що працюють з дітьми, працівників центрів соціальних служб, представників правоохоронних органів, приватних підприємств, працівників ринків, місцевих мешканців тощо), які потенційно можуть мати інформацію про дітей, які працюють на вулицях. За результатами картування визначено перелік регіонів для проведення дослідження, типи «точок» по визначених регіонах, де спостерігається залучення дітей до праці, орієнтовна кількість дітей, що працюють на певних «точках» та види діяльності, до яких діти залучені.
- визначено перелік основних та альтернативних «точок» для проведення опитування. Заміну «точок» здійснювали у разі виявлення небезпеки для дослідницької команди та якщо респондент був відсутній на «точці» більше ніж годину, порівняно з визначеним часом її відвідування.
- розроблено календар-графік роботи, який доведено до кожного члена дослідницької команди (організатор, інтерв'юер, провідник на «точку»).

Розрахунок вибіркової сукупності на другому етапі здійснено з урахуванням результатів, отриманих на першому. Зокрема додатково охоплено дітей віком до 15 років та дітей, які були залучені до небезпечних видів діяльності: надавали сексуальні послуги за винагороду, працювали різноробочими або вантажниками, були задіяні у сільськогосподарських роботах, митті машин, працювали прибиральниками та офіціантами, танцівниками в нічних клубах.

7.2. Методологічна основа та програма соціологічного обстеження

Метод опитування: напівструктуроване інтерв'ю «віч-на-віч», безпосередньо на робочому місці дитини.

Соціологічна анкета для опитування дітей віком 5–17 років, які працюють на вулиці, містить звернення до респондента (дитини віком 5–17 років) та складається з 85 запитань (Додаток Д).

Запитання анкети для першого і другого етапів дають змогу отримати інформацію щодо соціально-демографічних характеристик дітей, які працюють на вулиці, місця проживання, навчання, виду заняття (роботи) за характеристиками основної роботи (причини та способи пошуку роботи, умови праці, відносини з роботодавцем, стан здоров'я, розмір заробітку тощо), відносин із правоохоронними органами та ставлення батьків до їхньої роботи тощо.

За рекомендацією фахівців МОП з метою кращого сприйняття та отримання додаткової інформації на другому етапі дослідження запитальник було удосконалено в частині характеру роботи (основну роботу визначено за двома критеріями: найбільший прибуток чи найбільший відпрацьований час), роботи упродовж року.

7.3. Основні результати соціологічного обстеження дітей, які працюють на вулиці

7.3.1. Соціально-демографічні характеристики та навчання

Серед дітей, які працюють на вулиці, більшість мають постійне житло 92 %, з них 4,7 % проживають у державних закладах – інтернатах, дитячих будинках тощо (Додаток В, табл. В.2) і майже 65 % проживають з батьками. Респонденти переважно були мешканцями міст (89,8 %), понад половина з них – хлопці (59,4 %) (рис 7.1). Частка дітей віком 5–11 років у зазначеній категорії дітей складала 22,2 %, а найстаршої (15–17 років) – 49,4 %.

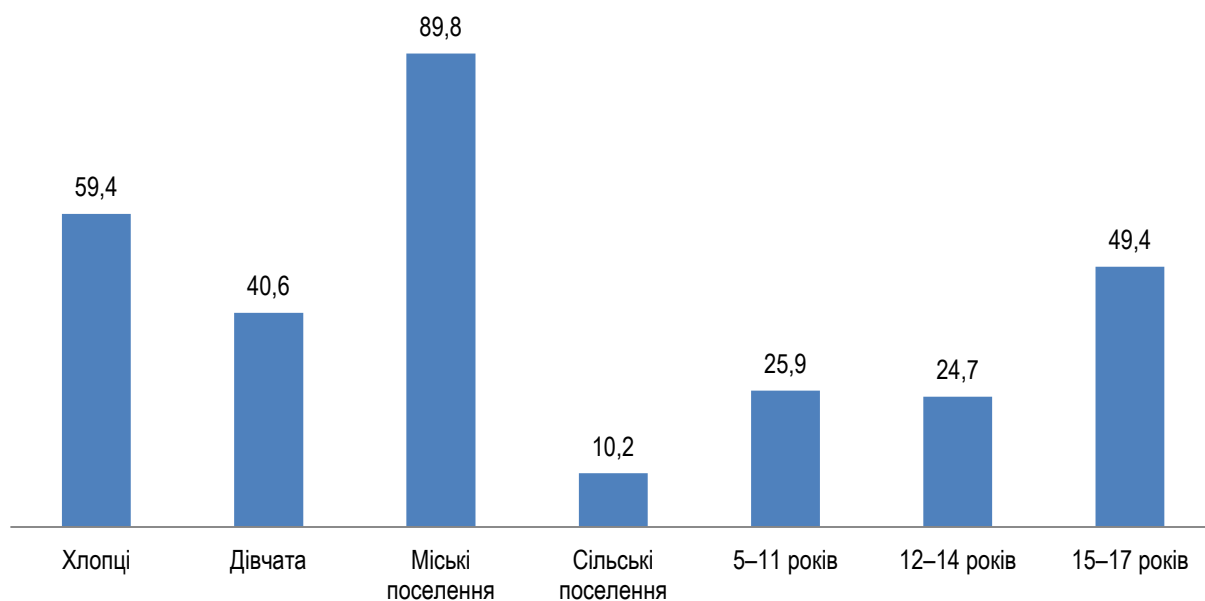

Рисунок 7.1. Діти, які працювали на вулиці, за статтю, віковими групами та місцем проживання, %

Джерело: НОДП в Україні, Соціологічне обстеження дітей, які працюють на вулиці.

Серед опитаних дітей 81 % перебували на вулиці більшість свого часу. Серед них частка дітей, які проживають з батьками, лише на 10,1 % менше, ніж серед тих, які не проводять на вулиці більшість свого часу (рис. 7.2). Заслуговує на увагу, що як серед дітей, що регулярно перебувають на вулиці,

так і тих, що перебувають на вулиці не регулярно, частка дітей, які не мають обох батьків, - приблизно однакова – дорівнює відповідно 8,3 % та 6,6 %. Тобто, такий чинник як проживання з батьками, не є визначальним для перебування на вулиці і роботи.

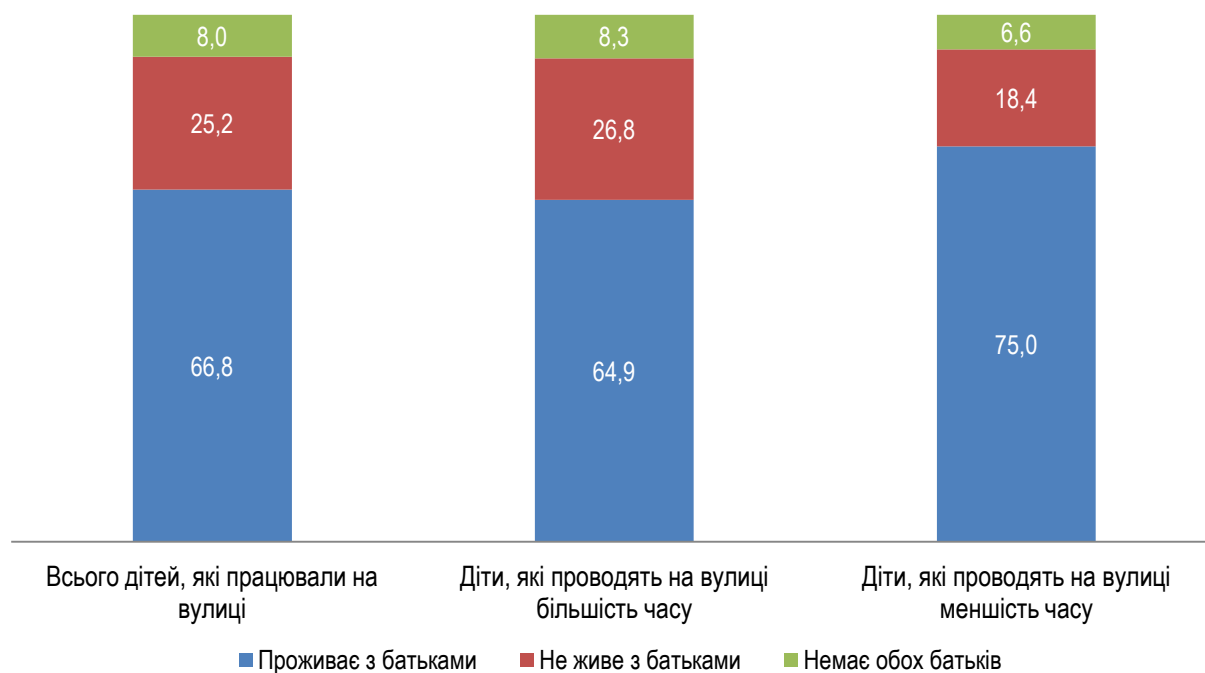

Рисунок 7.2. Діти, які працюють на вулиці, за регулярністю перебування на вулиці та проживанням з батьками або без них, %

Джерело: НОДП в Україні, Соціологічне обстеження дітей, які працюють на вулиці.

Помітніший вплив на перебування на вулиці і роботу справляє склад сім'ї. Серед дітей, що перебувають на вулиці нерегулярно, мають обох батьків 68,4 %, не мають жодного з батьків 7,9 %. Найменший відсоток (2,6 %) дітей, які мають тільки батька, обумовлений тим, що такі сім'ї взагалі трапляються рідше. Згідно з українською практикою, після розлучення батьків дитина як правило залишається із матір'ю. Серед дітей, що перебувають на вулиці більшість часу, тих, хто має обох батьків, значно менше, ніж серед дітей, що перебувають на вулиці не регулярно – 42,8 %. Відсоток тих, хто не мають жодного батьків, майже у два рази вищий – 14,8 % проти 7,9 % (табл. 7.1).

Таблиця 7.1. Діти, які працюють на вулиці, за регулярністю перебування на вулиці та наявністю батьків, %

Характеристики	Разом	У тому числі мали:			
		батька та матір	тільки матір	тільки батька	не мали ні батька, ні матері, або не знали
Разом	100,0	47,6	35,4	3,5	13,5
Перебуває на вулиці регулярно (проводить на вулиці більшість часу кожного дня)	100,0	42,8	38,7	3,7	14,8
Перебуває на вулиці не регулярно	100,0	68,4	21,1	2,6	7,9

Джерело: НОДП в Україні, Соціологічне обстеження дітей, які працюють на вулиці.

Серед дітей, які працюють на вулиці, лише третина є приїжджими. Більшість з них – 60,7 % переїхали до нинішнього місця проживання з цієї ж області, і лише 7,1 % із-за кордону.

Більшість дітей мають постійне житло – 92,5 %. У тому числі 69,8 % проживають у домах або квартирах батьків, 11,7 % орендують житло на постійній основі самостійно або з постійним партнером, 6,3 % – проживають у гуртожитках із батьками або іншими рідними, а 4,8 % – у державних закладах (школах-інтернатах та центрах допомоги й реабілітації). Таким чином, проживання в сегменті потенційно небезпечного та непостійного приміщення є характерним для 7,8 % працюючих дітей, що перебували на вулиці. Серед останніх частка дітей, які проживали з випадковими знайомими та незнайомими людьми, становила одну третину.

Діти, які працюють на вулиці, значною мірою охоплені навчанням – 95,3 % відвідували школу, причому 83,5 % пішли до школи вчасно (в шість або сім років), а – 68,6 % відвідує навчальний заклад і зараз: загальноосвітню школу, ліцеї чи гімназії – 52,1 %, професійні навчальні заклади – 12,7 % (Додаток В, табл. В.4).

На час проведення обстеження більше половини дітей, що працювали на вулиці, повідомили, що вони не пропускають школу (27,7 %), пропускають рідко (24,9 %) та 5,5 % лише інколи запізнюються (табл. 7.2). Однак частка дітей, які ризикують не отримати повноцінну освіту, надто висока. Зовсім не відвідують школу майже третина (31,4 %), а кожен десятий (10,5 %) регулярно пропускає. Цей ризик більше загрожує дівчатам ніж хлопцям: 41,8 % із них проти 24,4 % хлопців відзначили, що не відвідують школу. Для хлопців більш характерною формою нерегулярності освіти є регулярні пропуски навчання – 13,4 % проти 6,1 % серед дівчат.

Таблиця 7.2. Діти, які працюють на вулиці, за регулярністю відвідування школи, статтю, місцем проживання та віковими групами, %

Варіанти відповіді	Разом	Хлопці	Дівчата	Міські поселення	Сільські поселення	5–11 років	12–14 років	15–17 років
Разом дітей	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
<i>у тому числі:</i>								
не пропускає	27,7	30,3	23,9	24,2	58,6	38,5	38,3	16,7
інколи запізнюється	5,5	6,3	4,3	5,3	7,3	4,8	5,1	6,1
рідко пропускає	24,9	25,6	23,9	25,6	19,5	25,0	27,3	23,6
регулярно пропускає	10,5	13,4	6,1	11,4	2,4	11,5	17,2	6,6
не відвідує школу	31,4	24,4	41,8	33,5	12,2	20,2	12,1	47,0

Джерело: НОДП в Україні, Соціологічне обстеження дітей, які працюють на вулиці.

Діти молодшого і середнього віку відвідують школу регулярніше. Не пропускає занять відповідно 38,5 % та 38,3 %, а пропускає рідко 25 % та 27,3 %. Натомість найстарші діти (вікова група 15–17 років) частіше за все школу не відвідують взагалі (зізналися 47 % із них), хоча й майже чверть опитаних (23,6 %) повідомили, що пропускають рідко. У сільській місцевості відвідування дітьми учбового закладу краще контролюють батьки або опікуни, тому більшість дітей (58,5 %) школу не пропускають (проти 24,2 % таких у містах), 19,5 % пропускають рідко (проти 25,6 %), 2,4 % пропускають

регулярно (проти 11,4 %), і нарешті 12,2 % її зовсім не відвідують (у містах таких 33,5 %).

Причини, з яких діти, які перебували на вулиці, не відвідують школи, досить різні. Якщо з їхнього числа виключити дітей, що закінчили школу або не пішли до школи через недостатній вік, то майже 53 % вважають, що вчитися немає сенсу або просто не бажають; 28,4 % – не відвідують школу з причини значних фінансових проблем; 4,9 % – не пускають до школи батьки, в тому числі через те, що примушують їх працювати; а 2 % дітей вказали, що в їхніх сім'ях взагалі ніхто не вчився (додаток В, табл. В.3 і В.4).

7.3.2. Зайняття дітей

Більшість опитаних дітей займались економічною діяльністю – 88 %, а решта просили милостиню, тобто жебракували. Найбільш розповсюдженим видом діяльності дітей, які працюють на вулиці, була торгівля. В ній було зайнято 21,5 % дітей, які працювали у роздрібній мережі ринків та вуличних лотків, а також мийниками автомобілів (табл. 7.3). Друге місце за цим показником розділили сільське господарство (12,2 %), надання «інших» послуг (12,2 %) та жебракування (12 %).

Таблиця 7.3. Діти, які працюють на вулиці, за видами діяльності, статтю, місцем проживання та віковими, %

Види діяльності	Разом	Хлопці	Дівчата	Міські поселення	Сільські поселення	5–11 років	12–14 років	15–17 років
Разом дітей	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
<i>у тому числі:</i>								
сільське, лісове та рибне господарство	12,2	13,9	9,8	8,6	43,9	17,3	19,2	6,1
водопостачання; каналізація, поводження з відходами	8,8	10,9	5,5	8,6	9,8	11,5	19,2	2,0
будівництво	3,7	6,3	–	3,3	7,3	–	2,0	6,6
оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	21,5	25,3	16,1	23,2	7,4	15,5	27,2	21,7
транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	5,5	8,4	1,2	5,3	7,3	2,9	3,0	8,1
тимчасове розміщення й організація харчування	6,8	2,1	13,5	7,2	2,4	2,9	–	12,1
професійна, наукова та технічна діяльність	7,2	8,8	4,9	8,1	–	3,8	8,1	8,6
діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	4,2	2,9	6,1	4,4	2,4	3,8	5,1	4,0
охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	0,2	0,4	–	0,3	–	–	1,0	–
мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	4,0	–	9,8	4,4	–	–	–	8,1
надання інших видів послуг*	12,2	4,6	23,3	11,9	14,6	2,9	4,0	21,2
діяльність домогосподарств	1,7	2,5	0,6	1,4	4,9	1,9	5,1	–
жебракування	12,0	13,9	9,2	13,3	–	37,5	6,1	1,5

* - враховуючи надання сексуальних послуг.

Джерело: НОДП в Україні, Соціологічне обстеження дітей, які працюють на вулиці.

Сільське господарство в переважній більшості представлено діяльністю в межах особистих підсобних господарств, і лише 14,6 % із тих, хто працював у сільському господарстві, представляли більш-менш організовані форми підприємництва (фермерські господарства, підприємства сільськогосподарської інфраструктури). Переважна більшість дітей, яких було віднесено до категорії «надання інших послуг», були зайняті наданням сексуальних послуг.

Наступним кластером за часткою зайнятих дітей були: поводження із відходами (8,8 %), професійна, наукова і технічна діяльність (7,2 %), тимчасове розміщення й організація харчування (6,8 %). Промислова діяльність представлена виключно перебиранням відходів на звалищах та здаванням вторинної сировини. Професійна, наукова і технічна діяльність – винятково діяльністю в галузі реклами, а організація харчування – у переважній більшості діяльністю офіціантів.

Останнім помітним кластером за часткою зайнятих дітей є складське господарство (5,5 %), де більшість дітей були зайняті як вантажники або надавачі кур'єрських послуг; сфера допоміжного обслуговування (4,2 %), представлена виключно прибиранням об'єктів нерухомості. До категорії «Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок» (4,0 %) входять винятково танцівники нічних клубів.

Зайнятість дітей характеризується високим рівнем відмінностей за гендерною ознакою. Чітко вирізняються виключно й майже виключно «чоловічі» види діяльності (будівництво, складське господарство та кур'єрська діяльність) та «жіночі» – організація харчування, надання сексуальних послуг, танці, сфера розваг та відпочинку.

Дорослішання дітей суттєво підвищує розмаїття доступних для них видів діяльності, а також сприяє переходу від простих видів діяльності до складніших. Більш ніж дві третини дітей наймолодшої вікової групи займаються лише чотирма видами економічної діяльності (за зменшенням ступеня участі: жебракування, сільськогосподарські роботи, збирання вторинної сировини та торгівля). Така ж частка дітей найстаршої групи зайнята вже шістьма видами діяльності, а саме: надання сексуальних послуг, доставка (кур'єр), розповсюдження преси та реклами, пакування; робота вантажником; робота офіціантом; танцівництво у нічних клубах; торгівля. Найважчі та найганебніші роботи випадають на долю дітей, які більшість часу проводять на вулиці. Жебракуванням займаються 14,2 % дітей, що більшість часу перебувають на вулиці, у той час як серед дітей, які менше часу перебувають на вулиці, їхня частка дорівнює 2,6 %. Подібна картина спостерігається й стосовно сільськогосподарських і вантажних робіт, праці різноробочим, у наданні сексуальних послуг.

У дитячій праці, так само, як і у дорослій, вид заняття залежить від рівня набутої освіти (табл. 7.4). Серед дітей, які не навчалися, більшість надають сексуальні послуги (23,1 %), жебракують (випрошують милостиню) (14,3 %), працюють вантажниками (10,3 %) та офіціантами (8,7 %). Серед дітей, які вже мають освіту на рівні ВНЗ I–II рівнів акредитації, не виявлено тих, хто б займався жебракуванням, сільськогосподарськими роботами та роботою вантажників. Серед них 54,5 % мають роботу кур'єрів, розповсюджувачів преси та реклами, пакувальників, а також офіціантів.

Таблиця 7.4. Діти, які працюють на вулиці, за змістом діяльності і освітою, %

Вид занять	Разом	Загальноосвітня школа, ліцей	ПТНЗ (колишнє ПТУ)	ВНЗ I–II рівнів акредитації	Не навчається
Разом дітей	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
<i>у тому числі:</i>					
жебраківання	12,0	12,0	–	–	14,3
сільськогосподарські роботи	11,0	18,3	6,5	–	1,6
кур'єр, розповсюджувач преси, реклами	10,7	12,8	15,0	27,2	4,0
торгівля	9,7	11,2	10,0	–	7,1
надання інших видів послуг*	9,0	–	10,0	9,1	23,1
здача вторинної сировини	8,7	11,0	–	–	7,1
робота вантажником	7,5	5,3	12,5	–	10,3
різноробочий	7,0	7,7	5,0	9,1	7,1
робота офіціантом	6,0	1,6	15,6	27,3	8,7
миття машин	5,7	8,1	–	–	4,0
прибирання вулиць та приміщень	4,5	4,3	12,9	9,1	1,6
танцівник у нічному клубі	4,0	1,0	5,0	18,2	7,9
інші роботи**	5,4	6,7	7,5	–	3,2

* Включаючи надання сексуальних послуг.

** Склад категорії «інші роботи» в цій таблиці детальніше розкрито у додатку В, табл. В.6.

Джерело: НОДП в Україні, Соціологічне обстеження дітей, які працюють на вулиці.

Основні причини, які змушували дітей працювати – небажання продовжувати освіту та фінансові проблеми (табл. 7.5). Через ці дві причини разом працювали більше половини дітей (28,5 та 23 % відповідно). Дівчата не бажали продовжуватися вчитися дещо частіше, ніж хлопці, (30,9 % опитаних проти 26,0 %). Крім того, саме цю причину назвали визначальною половина дітей у віковій групі 12–14 років. Помітна частка (без значних гендерних відмінностей у відповідях) зі складу опитаних дітей зазначила, що працюють через те, що не вбачають сенсу у навчанні (8,7 %), або тому, що не вступили до ПТНЗ / ВНЗ (7,9 %).

Таблиця 7.5. Діти, які працюють на вулиці, за причинами невідвідування навчальних закладів, статтю, місцем проживання та віковими групами, %

Причини роботи	Разом	Хлопці	Дівчата	Міські поселення	Сільські поселення	5–11 років	12–14 років	15–17 років
Разом дітей	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
<i>у тому числі:</i>								
не хочу продовжувати навчання	28,5	26,0	30,9	28,1	40,0	4,8	50,1	31,1
уже є повна середня освіта	4,0	3,4	4,4	4,1	–	–	–	5,4
фінансові проблеми	23,0	25,9	20,7	24,1	–	14,3	16,7	25,7
через батьків	4,0	3,4	4,4	4,1	–	9,5	8,3	2,2
не вступили до ПТНЗ / ВНЗ	7,9	6,9	8,8	7,4	20,0	–	–	10,8
навчання не має сенсу	8,7	8,6	8,8	9,1	–	9,5	8,3	8,6
бажаю працювати	5,6	8,6	2,9	5,8	–	9,5	–	5,4
інші причини	15,1	13,8	16,2	14,0	40,0	38,1	8,3	10,8
не надали відповіді	3,2	3,4	2,9	3,3	–	14,3	8,3	–

Джерело: НОДП в Україні, Соціологічне обстеження дітей, які працюють на вулиці.

Оформлення трудових відносин дітей, які працювали на вулиці, переважно не відповідає вимогам трудового законодавства (табл. 7.6). Так, більшість із них (63,1 %) працювали за усною домовленістю з роботодавцем, ще третина – взагалі без будь-якої домовленості (8,7 %). В останньому випадку під загрозою опиняється навіть право таких дітей на отримання винагороди за працю. Ймовірність заздалегідь обговорити умови працевлаштування зростає з віком. Так, за усною домовленістю з роботодавцем працювали 71,2 % дітей віком 15–17 років, у той час як серед 5–11-річних таких було менше половини (46,1 %), у віковій групі 12–14 років – 64,6 %. Водночас більше половини (51,0 %) наймолодших дітей працювали без будь-якої домовленості, тоді як серед найстарших таких було менше чверті (23,2 %). Працювати за письмовим договором (або з оформленням трудової книжки) пощастило тільки 3,3 % опитаних дітей. Всі вони без винятку були з міських поселень, абсолютна більшість (91,7 %) – 15–17 років. Водночас треба вказати, що оформлення трудових відносин із дитиною до 14 років у вигляді письмового договору або трудової книжки не має юридичного сенсу, оскільки їх працевлаштування вже є порушенням національного законодавства.

Таблиця 7.6. Діти, які працюють на вулиці, за статусом оформлення трудових відносин, статтю, місцем проживання та віковими групами, %

Статус оформлення трудових відносин	Разом	Хлопці	Дівчата	Міські поселення	Сільські поселення	5–11 років	12–14 років	15–17 років
Разом дітей	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
<i>у тому числі:</i>								
усна домовленість	63,1	61,4	65,6	63,6	58,5	46,1	64,6	71,2
не було потреби домовлятися (в т. ч. самозайняті)	33,4	35,7	30,1	32,5	41,5	51,0	35,4	23,2
письмовий договір (або трудова книжка)	3,0	2,5	3,7	3,3	–	1,0	–	5,6
не надали відповіді	0,5	0,4	0,6	0,6	–	1,9	–	–

Джерело: НОДП в Україні, Соціологічне обстеження дітей, які працюють на вулиці.

Основною причиною роботи на вулиці для усіх демографічних груп, крім дітей у сільській місцевості, було бажання мати власні кошти – 59,5 % (табл. 7.7). Однак ця причина зайнятості досить помітно варіює серед різних демографічних груп. Хлопчики більше прагнуть заробити гроші для себе (64,3 %), ніж дівчата (52,2 %). Цей мотив також чітко зростає з віком, і, нарешті, прояв цього мотиву майже на третину відрізняється серед дітей, що живуть у містах (61,1 %) та сільських областях (43,9 %).

Друге місце серед причин зайнятості посідає мотив допомоги батькам – 19,7 %. Він категорично більше проявляється серед дітей у сільській місцевості, де його частка дорівнює частці тих, хто працював заради власних коштів (43,9 %) і є більшою у два рази за відповідний показник серед дітей у містах (16,8 %). Разом із тим, тільки діти із міст працювали для набуття відчуття незалежності (8,1 %), тоді як діти із сільської місцевості такий мотив взагалі не називають. Серед нефінансових мотивів працюючі діти з сільської місцевості проявили більше раціональності і практичності, ніж міські: вони більшою мірою хотіли чимось зайнятися та набути професійного досвіду.

Таблиця 7.7. Діти, які працюють на вулиці, за причинами роботи, статтю, місцем проживання та віковими групами, %

Причини роботи	Разом	Хлопці	Дівчата	Міські поселення	Сільські поселення	5–11 років	12–14 років	15–17 років
Разом дітей	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
<i>у тому числі:</i>								
щоб мати власні кошти	59,5	64,3	52,2	61,1	43,9	43,2	60,6	67,3
щоб допомогти батькам (сім'ї)	19,7	17,6	22,7	16,8	43,9	31,7	20,2	13,1
хочу бути незалежним(ою)	7,2	4,6	11,0	8,1	–	1,0	6,1	11,1
за наполяганням батьків / опікунів, які знайшли роботу	6,2	5,9	6,7	6,7	2,5	13,5	7,1	2,0
не подобається вчитися	2,5	2,1	3,1	2,8	–	3,8	3,0	1,5
інші причини	1,7	1,3	2,5	1,7	2,5	1,0	3,0	1,5
хотів(ла) чимось зайнятись	1,5	1,7	1,2	1,4	2,4	3,8	–	1,0
для набуття професійного досвіду	1,0	1,7	–	0,8	2,4	1,0	–	1,5
не надали відповіді	0,7	0,8	0,6	0,6	2,4	1,0	–	1,0

Джерело: НОДП в Україні, Соціологічне обстеження дітей, які працюють на вулиці.

Рівень сімейного альтруїзму помітно знижується з віком. Якщо в молодшій віковій групі він притаманний 31,7 %, то у старшій падає до 13,1 %. Чітку вікову спрямованість демонструє розповсюдження мотиву незалежності. Він майже відсутній у молодшій віковій груп та добігає максимуму у старшій – 11,1 %. З віком послідовно знижується частка дітей, яких примусили працювати їхні батьки або опікуни: з максимальних значень у 13,5 % у віці 5–11 років він знижується до 2 % у старшій групі.

Гендерні відмінності у причинах зайнятості дітей є менш виразними, ніж раніше названі чинники. Лише одна причина чітко вирізняє дівчат від хлопців – це бажання стати більш незалежним – 11 % проти 4,6 %. Таким чином, ступінь свідомості та добровільності зайнятості дітей переважно залежить від віку та є вищим серед дітей, що проживають у містах. Однак їхній вибір значно більше визначений індивідуалістичними та кон'юнктурними міркуваннями, ніж серед працюючих дітей, що проживають у сільській місцевості. Останні скоріше підкоряються загальним обставинам проживання, а не цілеспрямованій індивідуальній експлуатації, при цьому вони певною мірою є більш прагматичними та стратегічно орієнтованими, ніж містяни.

7.3.3. Місця роботи

Понад чверть опитаних дітей (28,7 %) не мають постійного місця роботи. Найбільше це притаманно дітям у віковій групі 5–11 років (37,5 %), найменше – 15–17-річним (21,6 %). Частка дітей, які не мають постійного місця роботи, є принципово вищою серед містян у порівнянні із тими, що проживають у сільській місцевості: 30,3 % проти 14,6 % (додаток В, табл. В.8). Значною мірою вказаний розподіл є похідним від виду економічної діяльності та змісту праці – збирання милостині, здавання вторинної сировини, робота кур'єром та поширювачем рекламної продукції не передбачають постійного місця роботи згідно самого змісту цієї діяльності.

Місцем роботи найбільшої частки дівчат є спеціалізовані приміщення з надання торгівельних та інших послуг (31,3 %). Хлопці працюють у таких місцях зрідка – 5,5 %. Для них перше місце за значенням мають непостійні та пересувні робочі місця – 30,7 %. На такі місця роботи часто потрапляють і дівчата: з показником 25,8 % непостійні та пересувні робочі місця мають для них друге за значенням місце докладання праці.

Майже однаковий відсоток дівчат на хлопців (17,2 % та 18,9 %) вказали на те, що місцем їх роботи були відкриті ринки, лотки та кіоски (далі – малі торгівельно-архітектурні форми (МТАФ)). Цю відповідь надали 18,2 % усіх дітей, опитаних на вулиці. Діти з міст мають значно більше шансів працювати у таких місцях роботи, ніж сільські (19,7 % проти 4,9 %). Діти середньої вікової групи (12–14 років) частіше за інших працювали у МТАФ – 22,3 %.

Для помітної частки хлопців – 11,4 % – місцем роботи є ферми, земельні ділянки, сади та водойми (далі – місця на відкритому просторі). Такі місця роботи характерні для 34,1 % сільських дітей і є помітно вагомішими серед дітей 5–14 років, ніж дітей віком понад 14 років. Це переважно важкі види праці з досить значним фізичним навантаженням. Тому такі місця роботи не популярні серед дівчат. Про розташування на відкритому просторі своїх робочих місць вказали 4,9 %.

Спеціалізовані приміщення з надання торгівельних та інших послуг були місцями роботи для 16 % дітей, опитаних на вулиці. При тому, що вид економічної діяльності цих дітей часто схожий із тим, яким займаються діти, що працювали у МТАФ, демографічний портрет більшості з них принципово відрізняється. На відміну від дітей, що працювали у МТАФ, до спеціалізованих приміщень набагато частіше потрапляють дівчата, ніж хлопці (31,3 % проти 5,5 %), та діти віком 15–17 років (28,3 %).

Серед дітей, що проживали у сільській місцевості, досить популярними були робочі місця, розташовані на території чужого домогосподарства (будинку або квартирі роботодавця чи клієнта). На них працювали 22,0 % сільських дітей. Цей різновид місць роботи серед усіх дітей, опитаних на вулиці, є не дуже представленим: всього 7,5 %, а серед дівчат та хлопців на нього припадає майже однаковий відсоток – відповідно 8,0 та 7,1 %. Доцільно відзначити, що серед дітей старше 15 років такі місця роботи є одними з найменш популярних, поряд із роботою на авто та залізничних вокзалах (відповідно 4,5 та 1,5 %).

Все сказане з приводу особливостей розподілу дітей за місцями роботи, а також інші отримані дані, дають підстави для висновку, що на місця роботи з більш небезпечним та складним середовищем потрапляють діти молодших вікових категорій, з іншого боку, хлопці частіше за дівчат. Імовірність потрапити до конкретного місця роботи помітно залежить від типу поселення. Дітям у сільській місцевості частіше випадає перебувати на відкритому просторі, у фізично небезпечному та складному виробничому середовищі. Дітям у містах – хоча б у мінімально облаштованому виробничому середовищі. Більшість ризиків трудового середовища останніх пов'язані не стільки з природними та інженерними чинниками, скільки з напруженими та інтенсивним спілкуванням з іншими людьми.

7.3.4. Заробіток і тривалість роботи

За рахунок усього двох видів економічної діяльності «мистецтво, спорт, розваги та відпочинок» та «надання інших послуг», у яких середній заробіток працюючих дітей, опитаних на вулиці, дорівнює відповідно 61,2 та 62,6 грн за годину, заробіток усіх працюючих дітей дорівнював 21,7 грн за годину (табл. 7.8). За винятком дітей названих видів економічної діяльності заробіток опитаних дітей розподілений рівномірніше та у середньому дорівнює 14,6 грн за годину.

Опитані дівчата в середньому заробляють значно більше за хлопців – 33,0 проти 13,9 грн за годину. Перевищення заробітку дівчат над хлопцями забезпечено здебільшого дівчатами 15–17 років, які проживають у містах та працюють танцівницями у нічних клубах, а також надають сексуальні послуги. За їх виключенням у дівчат заробіток за годину як правило вищий, ніж у хлопців у сфері послуг, а у хлопців – вищий, ніж у дівчат у виробничій та транспортній сферах.

Таблиця 7.8. Погодинний заробіток дітей за розміром, видами діяльності, статтю, місцем проживання та вікові групи, грн

Види діяльності	Разом	Хлопці	Дівчата	Міські поселення	Сільські поселення	5–11 років	12–14 років	15–17 років
Разом дітей	21,7	13,9	33,0	22,3	16,4	12,0	14,8	27,5
<i>у тому числі:</i>								
сільське, лісове та рибне господарство	15,6	17,5	11,6	14,7	17,7	13,0	19,6	12,8
водопостачання; каналізація, поводження з відходами	8,4	9,3	5,4	9,5	2,3	4,0	9,4	11,1
будівництво	14,3	14,3	–	14,3	14,3	–	12,9	14,5
оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	15,4	14,3	17,9	15,8	6,8	14,3	14,9	16,2
транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	16,6	16,8	2,9	17,0	11,0	11,0	12,5	17,3
тимчасове розміщування й організація харчування	12,7	9,9	13,6	12,6	18,8	26,3	–	12,1
професійна, наукова та технічна діяльність	13,0	11,6	16,8	13,0	–	19,2	9,4	13,9
діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	15,4	10,7	19,7	15,5	10,0	16,1	11,3	17,2
охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	12,5	12,5	–	12,5	–	–	12,5	–
мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	61,2	–	61,2	61,2	–	–	–	61,2
надання інших видів послуг	62,6	17,2	75,4	67,0	32,6	8,7	42,4	69,3
діяльність домогосподарств	8,5	8,0	15,0	8,7	7,5	5,0	9,0	–
жебраківання	14,2	14,5	13,9	14,2	–	11,2	16,0	37,2

Джерело: НОДП в Україні, Соціологічне обстеження дітей, які працюють на вулиці.

Майже у 9 випадках з 10 (89,3 %) гроші за роботу дитина отримувала особисто, 5,5 % опитаних дітей робили це разом з батьками або опікунами, іноді це робили самі батьки, опікуни (для 3,5 %) або інша особа (1,7 %) (рис. 7.3).

Найбільш вагомими чинниками варіації розподілу дітей стосовно особи, що отримує гроші, є місце роботи, вид роботи, вік та місце проживання. В сільській місцевості частка дітей, які самі отримують заробітну плату, майже на третину нижча, ніж у містах. У цих і інших випадках дитина отримує заробіток разом із батьками – 17,1%. Чим молодша дитина, тим більше ймовірність того, що її заробіток не буде отримувати вона сама. Наприклад, порівняно із дітьми 15–17 років відповідна частка серед дітей 5–11 років на 18 в. п. менше.

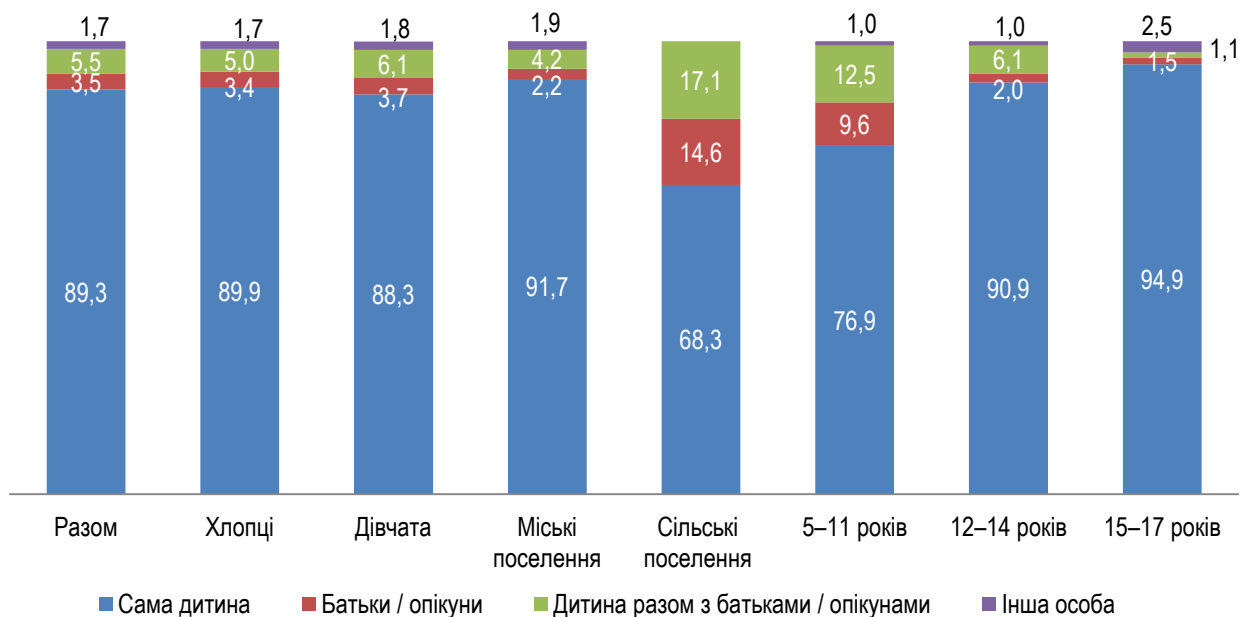

Рисунок 7.3. Діти, які працюють на вулиці, за способом отримання заробітку, %

Джерело: НОДП в Україні, Соціологічне обстеження дітей, які працюють на вулиці.

Особисто отримують гроші як правило діти, чиї місця роботи розташовані у відкритій місцевості, відкритих ринках та спеціалізованих приміщеннях для торгівлі і харчування. З них частка дітей, що отримують гроші особисто, перевищує 90%. До другої групи належать робочі місця, для яких характерне більш ізольоване середовище (будівельний майданчик, будинок клієнта чи роботодавця, автомийка, ремонтні майстерні). Ситуації, коли гроші отримують батьки / опікун притаманні не усім місцям роботи. Однак саме до другої групи належать і найбільш ризиковані місця роботи: «немає постійного місця» та «будинок клієнта або роботодавця».

Про якість трудових відносин між роботодавцями і дітьми свідчить не тільки розмір заробітку, а й коректність його виплачування. З цих позицій по відношенню до дітей роботодавці не виявляють достатньої соціальної відповідальності. Серед усіх працюючих дітей, опитаних на вулиці, зароблене виплачувалося вчасно 37,9%, отримували заробіток у значно меншому розмірі ніж домовлено 20,4%, затримували виплати на тривалий час для 17% дітей (рис. 7.4).

З найменш відповідальними роботодавцями у питаннях вчасної виплати заробленого діти стикалися на місцях роботи, що розташовані на промислово-логістичному майданчику (30,0%), у спеціалізованому приміщенні (28,1%), на відкритій місцевості (27,0%) і будівельному майданчику (13,3%).

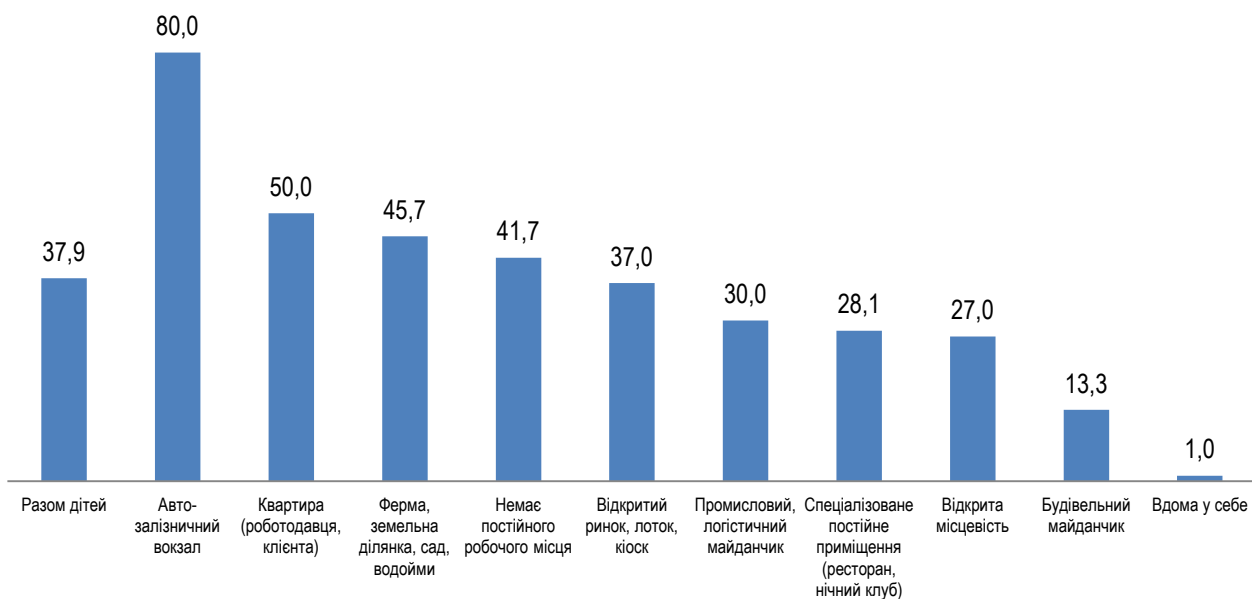

Рисунок 7.4. Діти, яким вчасно виплачували зароблене, за місцем роботи, %

Джерело: НОДП в Україні, Соціологічне обстеження дітей, які працюють на вулиці.

Виплат у меншому розмірі, ніж домовлялися, найчастіше зазнавали діти, які працювали у місцях роботи, розташованих у спеціалізованих приміщеннях торгових підприємств та підприємств тимчасового розміщення й харчування (32,8 %), на відкритій місцевості та без постійного місця розташування – відповідно 29,7 % та 21,7 % (рис. 7.5). Найменше це стосувалося дітей, які працювали на авто- та залізничних вокзалах, у квартирах роботодавців або клієнтів (у тому числі з метою надання сексуальних послуг), та промислово-логістичних майданчиках – 10 %.

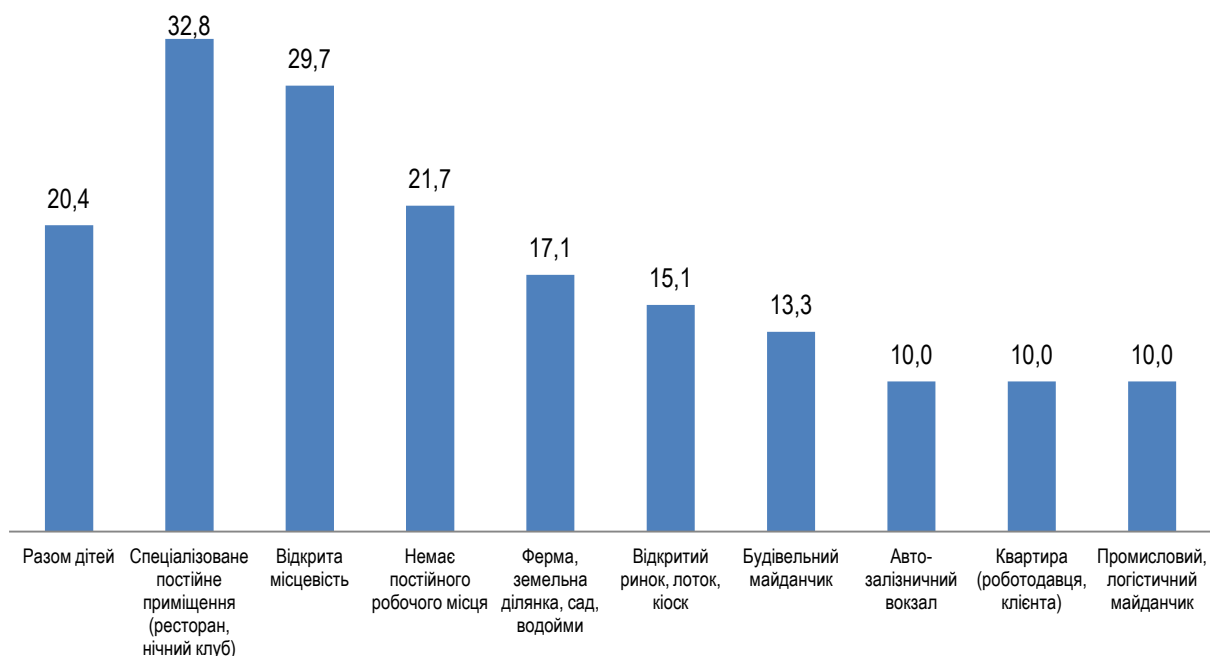

Рисунок 7.5. Діти, яким виплачено менший заробіток, ніж домовлено із роботодавцем, за місцем роботи, %

Джерело: НОДП в Україні, Соціологічне обстеження дітей, які працюють на вулиці.

Абсолютна більшість (98,5 %) дітей, опитаних на вулиці, отримували за роботу грошову винагороду (99,2 % у містах та 92,7 % у сільській місцевості) (рис. 7.6). Досить помітне місце в оплаті праці дітей займали продукти харчування (39,9 %) та одяг (14 %). Причому продукти харчування децю частіше слугували засобами відшкодування серед дівчат (41,7 %) порівняно із хлопцями (38,7 %), і дітей наймолодшої вікової групи – 55,8 %, що майже удвічі вище, ніж серед дітей інших вікових груп, а також мешканців сільської місцевості – 58,8 %.

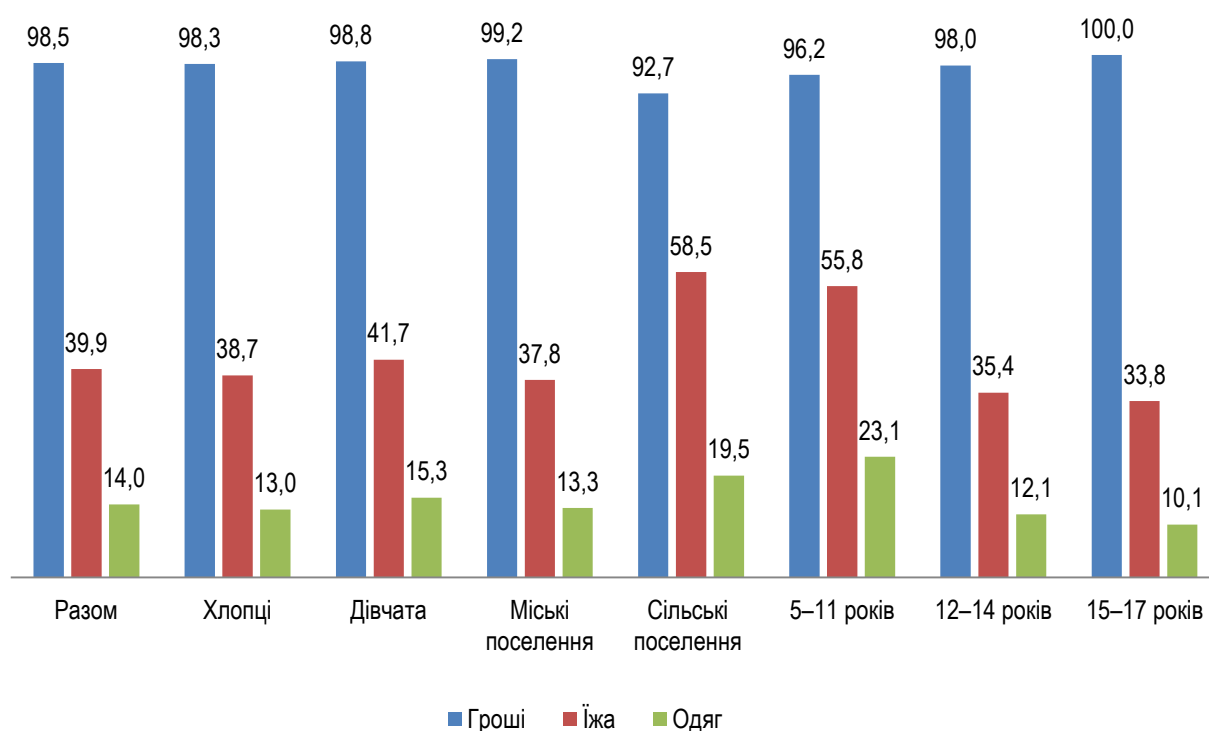

Рисунок 7.6. Діти, які працюють на вулиці, за формою оплати праці, статтю, місцем проживання та віковими групами, %

Джерело: НОДП в Україні, Соціологічне обстеження дітей, які працюють на вулиці.

Частіше за все зароблені гроші діти витрачали на їжу або продукти (25,7 %), майже так само часто віддавали їх батькам або опікунам (23,9 %). Іншими популярними напрямками використання цих коштів були дозвілля і розваги (16,2 %), купівля одягу (13,5 %) та накопичення (9,7 %) (табл. 7.9).

У сільській місцевості діти частіше віддавали гроші батькам (31,7 % проти 23,1 %) або накопичували (12,2 проти 9,4 %), у міських поселеннях частіше витрачали на їжу (26,1 проти 22 %) та одяг (14,7 проти 2,4 %). Хлопці частіше за дівчат купували за заробітну плату їжу (28,6 проти 21,5 %) та витрачали її на розваги (19,3 проти 11,7 %). Натомість дівчата частіше купували одяг (20,9 проти 8,4 %).

Таблиця 7.9. Діти, які працюють на вулиці, за способами витрачання заробітку, статтю, місцем проживання та віковими групами, %

Способи витрачання заробітку	Разом	Хлопці	Дівчата	Міські поселення	Сільські поселення	5–11 років	12–14 років	15–17 років
Разом дітей	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
<i>у тому числі:</i>								
віддає всі гроші батькам / опікунам	23,9	24,4	23,3	23,1	31,7	39,4	22,3	16,7
витрачає на їжу, продукти	25,7	28,6	21,4	26,2	22,0	36,5	23,2	21,2
витрачає на одяг	13,5	8,4	20,9	14,7	2,4	2,9	12,1	19,7
витрачає на оплату житла	2,0	0,8	3,7	1,9	2,4	–	–	4,0
витрачає на потреби власного домогосподарства	4,0	4,2	3,7	4,2	2,4	–	3,0	6,6
накопичує гроші	9,7	10,5	8,6	9,4	12,2	5,8	12,1	10,6
витрачає на дозвілля та розваги	16,2	19,3	11,7	16,1	17,1	9,6	22,2	16,7
інше	5,0	3,8	6,7	4,4	9,8	5,8	5,1	4,5

Джерело: НОДП в Україні, Соціологічне обстеження дітей, які працюють на вулиці.

7.3.5. Дитяча праця

Центральним питанням обстеження дітей, які працювали на вулиці, як і модульного обстеження дітей у домогосподарствах, було виявлення тих, хто був залучений до дитячої праці. Результати опитування дітей на вулиці свідчать, що такими є майже усі із них (табл. 7.10). Відносно всіх опитаних дітей відповідна частка складала 98,5 %, а серед дівчат та дітей 5–11 років – майже 100 %. Більше того, в складі частки дітей до найгірших форм дитячої праці залучено 96,8 % з мінімальними варіаціями в усіх виокремлених демографічних групах: за статтю, віком, місцем проживання.

Таблиця 7.10. Діти в дитячій праці за статтю, місцем проживання та віковими групами, %

Категорії дітей	Разом	Хлопці	Дівчата	Міські поселення	Сільські поселення	5–11 років	12–14 років	15–17 років
Діти, які працювали на вулиці, разом	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
<i>у тому числі:</i>								
Діти поза дитячою працею	1,5	2,1	0,6	1,4	2,4	–	3,0	1,5
Діти в дитячій праці	98,5	97,9	99,4	98,6	97,6	100,0	97,0	98,5
<i>з них:</i>								
діти в небезпечній дитячій праці	96,8	95,8	98,2	97,2	92,7	96,2	96,0	97,5
діти в безпечній дитячій праці	1,7	2,1	1,2	1,4	4,9	3,8	1,0	1,0

Джерело: НОДП в Україні, Соціологічне обстеження дітей, які працюють на вулиці.

Багато дітей, опитаних на вулиці, відповідали декільком критеріям, що визначають статус їхньої праці як дитячої. З урахуванням цього можна зазначити, що більшість дітей, що мають стосунок до дитячої праці, працювали у небезпечних умовах – 87,9 %, а також виконували роботу за небезпечними професіями – 74,2 % (рис. 7.7). Суттєво меншу вагу отримали критерії

«працювати з інструментом або переносити важкі предмети» та «працювати більше 42 годин на тиждень»: відповідно 39,4 % та 17,0 %.

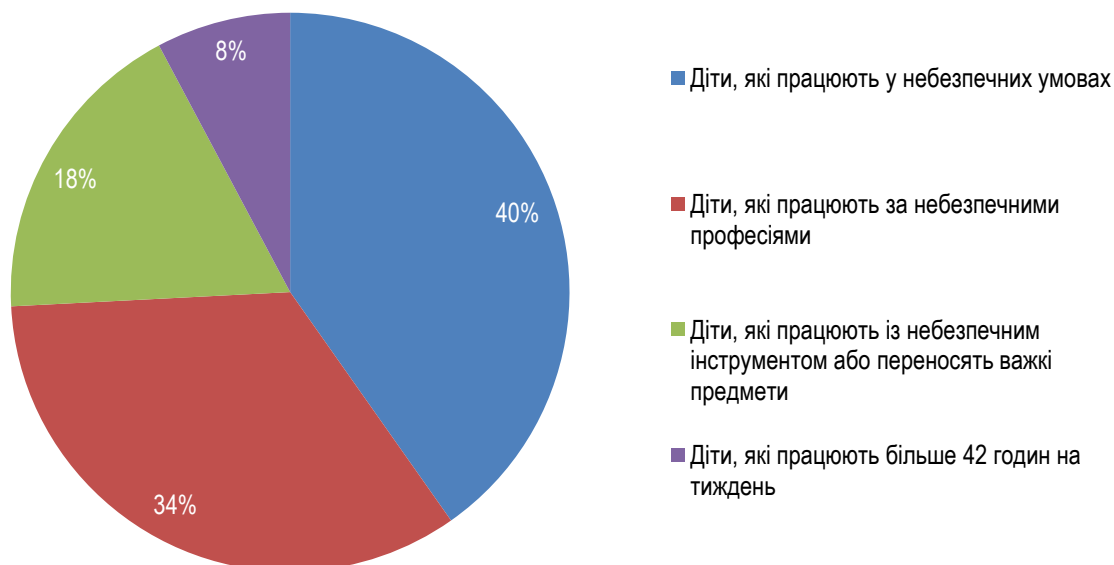

Рисунок 7.7. Діти, які працюють на вулиці, за основними критеріями дитячої праці, %

Джерело: НОДП в Україні, Соціологічне обстеження дітей, які працюють на вулиці.

Дівчата найчастіше працюють у небезпечних умовах, а також виконують завдання, пов'язані з небезпечними професіями. Частка із них, щодо яких визначено такі випадки, складає відповідно 90 % та 63,8 % (рис. 7.8). У хлопців ієрархія ризиків дитячої праці є такою ж, але відповідні значення відрізняються від визначених для дівчат. Ризик працювати у небезпечних умовах для них дещо нижчий (86,4 %), а виконувати обов'язки небезпечної професії – значно вищий – 81,6 %.

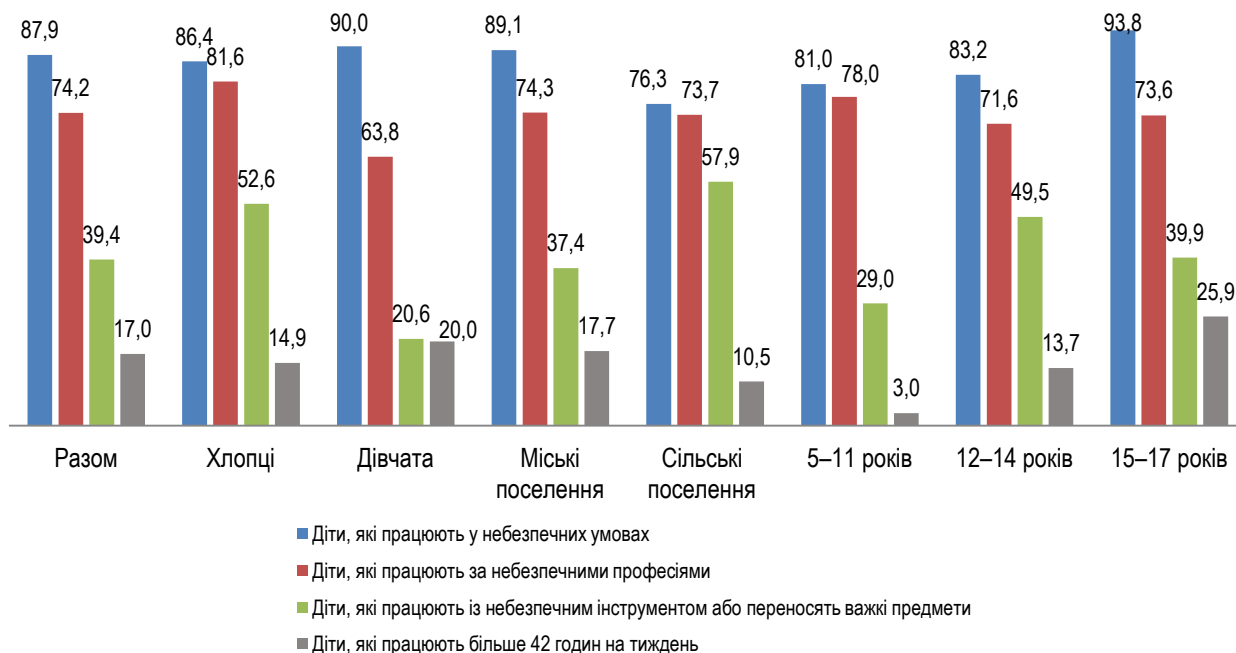

Рисунок 7.8. Діти, які працюють на вулиці, за критеріями дитячої праці, статтю, місцем проживання та віковими групами, %

Джерело: НОДП в Україні, Соціологічне обстеження дітей, які працюють на вулиці.

Чим старші діти, тим більше у них ризиків потрапити до дитячої праці за кількома критеріями. Це дає підстави припускати наявність певної кумулятивності негативних ефектів – концентрація на одному робочому місці декількох несприятливих факторів майже виключає для дитини шанси оминати небезпечні наслідки дитячої праці, які шкодять здоров'ю, моральному стану, отриманню належної освіти.

У містах суттєво більше дітей, ніж у сільській місцевості, вказали на небезпечні умови праці (відповідно 89,1 проти 76,3 %) та тривалість роботи понад 42 години на тиждень (відповідно 17,7 % проти 10,5 %). У сільській місцевості діти частіше вказували на застосування на роботі інструментів або перенесення важких предметів – 57,9 % проти 37,4 % у містах.

Робочий тиждень, що тривав понад 42 години, не був характерним для всіх видів робіт, якими займалися діти. Найвищий ризик працювати 42 години та більше мали офіціанти, танцівники нічних клубів, вантажники, працівники, які збирають і оброблюють вторинну сировину. На таких умовах відповідно працювали 62,5; 43,8; 43,3 та 32,4 % дітей (рис. 7.9).

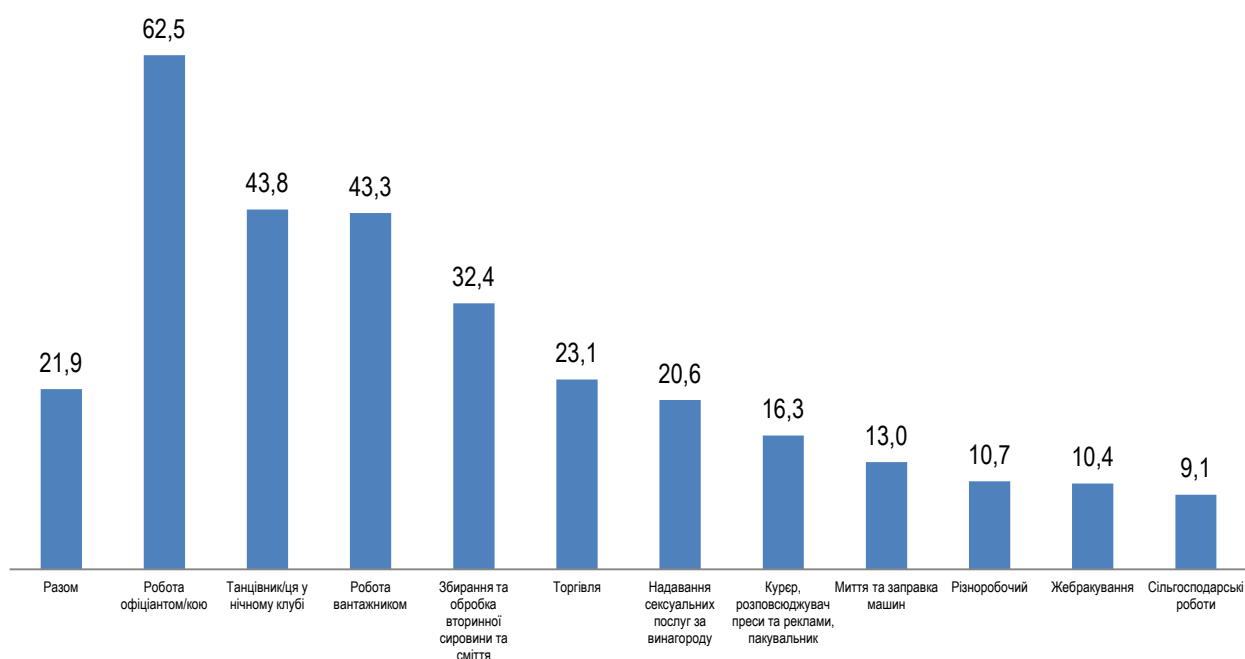

Рисунок 7.9. Частка дітей, чия робота тривала 42 та більше годин на тиждень, %

Джерело: НОДП в Україні, Соціологічне обстеження дітей, які працюють на вулиці.

Більшість дітей, що перебували у небезпечних умовах праці, здійснювали трудову діяльність в умовах кліматичного (низька або висока температура, протяги, сирість) та технологічного дискомфорту (шум, вібрація, недостатнє освітлення) – 86,8 % (рис. 7.10). Серед інших небезпечних умов праці досить багато дітей назвали забруднення повітря на робочому місці (65,3 %), велике нервово-вольове напруження (35,2 %) та фізично важку роботу.

Рисунок 7.10. Діти, які працюють, за небезпечними умовами праці, %

Примітка: передбачено можливість обирання кількох варіантів відповідей.

Джерело: НОДП в Україні, Соціологічне обстеження дітей, які працюють на вулиці.

В умовах кліматично-технологічного дискомфорту, забрудненого повітря робочого місця та фізично важкої праці помітно більше працювали хлопці ніж дівчата, діти у віці 15–17 років та мешканці міст. У свою чергу серед тих дітей, які працювали із великим нервово-вольовим напруженням, дівчат було більше за хлопців (майже 6 до 4).

7.3.6. Ризики зневажливого ставлення до дітей на робочому місці

Ставлення до дитини в процесі її роботи найбільшою мірою визначено місцезнаходженням робочого місця. Найбільш ризикованими з цього приводу були авто- або залізничні вокзали, де образ зазнавали 40 % дітей. Найменш ризикованими з точки зору образ виявилися приміщення клієнта або роботодавця. В них образ зазнали 3,6 % дітей, опитаних на вулиці. Іншими місцями працевлаштування, де часто кривдили дітей, були відкрита місцевість (вулиця, траса) (зазначили 37,1 % дітей, що там працюють) та заклади харчування (32,1 % випадків), також часто ображали дітей, які не мали постійного місця роботи і працювали в різних місцях (повідомили 31,3 % з них). Значно краще складалася ситуація для дітей, які працювали на будівельних майданчиках (тільки 6,7 % зазнавали там образ) або на об'єктах сільського господарства, водоймах (8,6 % дітей повідомили про таке ставлення).

На питання про випадки принизливого ставлення діти, які працювали на вулиці, мали можливість надати декілька відповідей. Найчастіше вони стикалися із криками й сварками. Про це повідомили 48,1 % дітей, які працюють. З образами та приниженням стикалися 39,7 %, з сексуальними домаганнями – 14,7 %, з побиттям чи заподіянням інших фізичних ушкоджень – 12,5 % дітей, опитаних на вулиці (рис. 7.11).

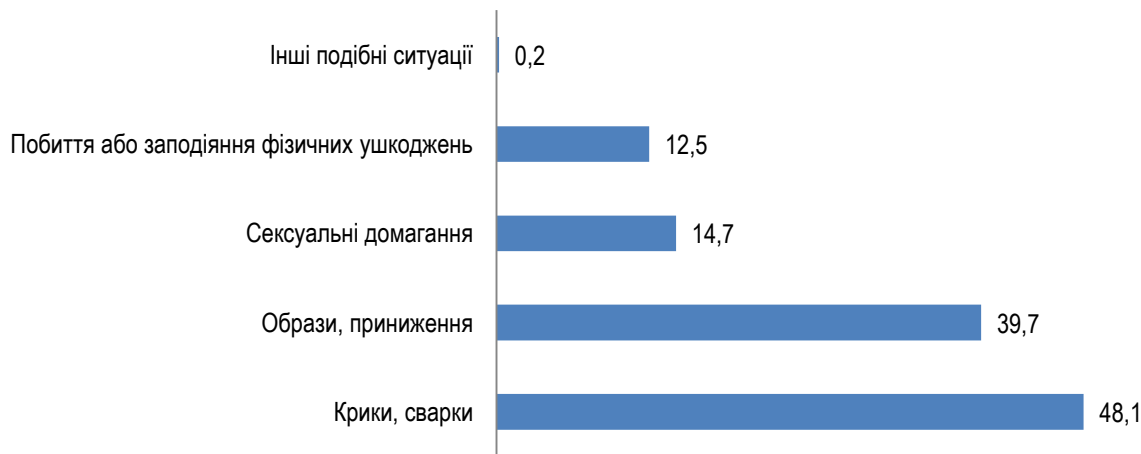

Рисунок 7.11. Діти за наявності принизливих ситуацій на робочому місці, %

Примітка: передбачено можливість обирання кількох варіантів відповідей.

Джерело: НОДП в Україні, Соціологічне обстеження дітей, які працюють на вулиці.

В усіх без винятку випадках дівчата зазнавали принизливого ставлення частіше за хлопців, а жителі міських поселень частіше, ніж ті, хто мешкав у сільській місцевості (табл. 7.11). Варто зазначити, що міських дітей значно частіше переслідували образи і приниження (у 41,9 % випадків проти 19,5 % у сільській місцевості) та сексуальні домагання (15,8 % проти 4,9 % у сільській місцевості). Від приниження в основному потерпали дівчата (34,4 % проти 1,3 % хлопців) та діти 15–17 років (26,3 % проти 1 % 5–11-річних та 6,1 % віком 12–14 років).

Таблиця 7.11. Діти за наявності принизливих випадків на робочому місці, статтю, місцем проживання та віковими групами, %

Варіанти відповіді	Хлопці	Дівчата	Міські поселення	Сільські поселення	5–11 років	12–14 років	15–17 років
Разом дітей	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
<i>з них</i>							
крики, сварки	41,6	57,7	48,9	41,5	48,1	42,4	51,0
образи, приниження	34,0	47,9	41,9	19,5	42,3	34,3	40,9
побиття або заподіяння фізичних ушкоджень	8,8	17,8	12,8	9,8	10,6	14,1	12,6
сексуальні домагання	1,3	34,4	15,8	4,9	1,0	6,1	26,3
інші подібні ситуації	–	0,6	0,3	–	–	–	0,5
не було таких ситуацій	14,3	–	–	24,3	–	3,1	–

Примітка: передбачено можливість обирання кількох варіантів відповідей.

Джерело: НОДП в Україні, Соціологічне обстеження дітей, які працюють на вулиці.

Провідними чинником варіації поширення та різновидів принижень працюючих дітей є місце роботи. На крики й сварки вказали половина та більше дітей на таких місцях роботи як (за зростанням відповідного відсотка): промислово-логістичні майданчики; непостійне й пересувне робоче місце; будівельний майданчик; спеціалізоване приміщення сфери послуг; відкрита місцевість; авто- та залізничний вокзал (табл. 7.12). Три останні з перерахованих взагалі були названі найбільшою кількістю дітей, що відповідали на питання щодо принизливих ситуацій на роботі – відповідно 54,7, 56,8 та 80 %.

Таблиця 7.12. Діти за видами принизливих ситуаціях і місцем роботи, %

Місце роботи	Разом	З них				
		крики, сварки	образи, приниження	побиття або заподіяння фізичних ушкоджень	сексуальні домагання	не було таких ситуацій
Разом дітей	100,0	48,1	39,7	12,5	14,7	–
Немає постійного місця (пересувне)	100,0	51,3	53,9	23,5	13,9	–
Відкритий ринок, вуличний лоток, кіоск	100,0	45,2	37,0	6,8	2,7	8,2
Спеціалізоване приміщення (магазин, кафе, ресторани, церква)	100,0	54,7	45,3	7,8	40,6	–
Відкрита місцевість (вулиця, траса, сміттєзвалище)	100,0	56,8	43,2	24,3	27,0	–
Ферма, земельна ділянка, сад, водойми	100,0	25,7	14,3	–	–	60,0
Квартира (роботодавця, клієнта, в тому числі надання секспослуг)	100,0	33,3	26,7	6,7	13,3	20,0
Промислово-логістичні майданчики (завод, цех, склад, пункт прийому вторсировини, ремонтні майстерні, автомийки)	100,0	50,0	25,0	–	–	25,0
Будівельний майданчик	100,0	53,3	13,3	–	–	33,3
Авто-, залізничний вокзал (зал. депо)	100,0	80,0	50,0	20,0	10,0	–

Примітка: передбачено можливість обирання кількох варіантів відповідей.

Джерело: НОДП в Україні, Соціологічне обстеження дітей, які працюють на вулиці.

Варто зазначити, що міста роботи на промислово-логістичному та будівельних майданчиках, які частіше за все викликають занепокоєння у громадської думки, виявилися найбільш безпечними з точки зору морального та фізичного насильства. Хоча із криками й сварками на цих місцях стикалися більше 50 % дітей, на персональні образи припадає частка, менша від середніх значень для усіх дітей, а фізичні приниження були мінімальними або відсутніми.

У той же час у сфері послуг, і це особливо заслуговує на увагу, у спеціалізованих приміщеннях, що належать, як правило офіційним підприємствам, було сконцентровано більшість скарг щодо побиття та фізичних ушкоджень. Про це згадували 24,3 % дітей, що працювали на відкритій місцевості, а також 40,6 % дітей, які зазнали сексуальних домагань у спеціалізованих офіційних приміщеннях.

Виявлено залежність рівня захищеності від образ та приниження на робочому місці від складу сім'ї, де проживає дитина, яка працює.

Діти, які проживають з обома батьками, зазнавали принижень помітно рідше, ніж діти з неповної сім'ї. Так, серед дітей, які зазнавали криків й сварок,

43,7 % проживали у повній сім'ї, в той час серед дітей з одним із батьків таких було 58,4 %, а дітей без обох батьків – 53,1 % (табл. 7.13). Подібна тенденція є характерною й для дітей, які стикалися під час роботи із образами та приниженням.

Діти, що проживають із обома батьками, не тільки менше стикалися із різними принизливими випадками на робочому місці, їм була притаманна значно більша різниця між вербальними та фізичними формами приниження. Наприклад, співвідношення між відсотком «криків й сварок» та «сексуальними домаганнями» для дітей із повних сімей дорівнює 7,3 разів, а серед дітей, які із мешкають з одним із батьків – 1,6 разів. Примітно, однак, що серед дітей, які зазнавали фізичного приниження, частка тих, що не мають батьків, менша, ніж тих, що проживають з одним із них (18,8 проти 36,6 %).

Таблиця 7.13. Діти за типом сім'ї та принизливими випадками на робочому місці, %

Варіанти відповіді	Разом	Проживає з обома батьками	Проживає з одним із батьків	Немає обох батьків
Разом дітей	100,0	100,0	100,0	100,0
<i>з них:</i>				
крики, сварки	48,1	43,7	58,4	53,1
образи, приниження	39,7	35,8	47,5	46,9
побиття або заподіяння фізичних ушкоджень	12,5	9,3	19,8	15,6
сексуальні домагання	14,7	6,0	36,6	18,8

Примітка: передбачено можливість обирання кількох варіантів відповідей.

Джерело: НОДП в Україні, Соціологічне обстеження дітей, які працюють на вулиці.

Страх на робочому місці у дітей частіше за все викликали представники органів правопорядку (у 27,4 % випадків), незнайомі дорослі (24,4 %) та представники патрульно-постової служби (15,7 %). Роботодавця або власника боялася тільки кожна десята дитина з тих, що пережили це відчуття (10,7 %).

Більше всього представники органів правопорядку лякали дітей, які працювали на авто- або залізничних вокзалах (зазначили 60 % з них), на відкритій місцевості (вулиці або трасі) (48,6 %) та тих, хто не мав постійного місця роботи (41,7 %). Ці ж категорії працівників-дітей зі зрозумілих причин відчували страх до представників патрульно-постової служби (40, 28,6 та 27 % відповідно). Вони ж частіше за все побоювалися незнайомих дорослих. Останні лякали також дітей, які працювали у закладах харчування (41,5 %). Найбільш захищеними відчували себе діти, які працювали в будинку клієнта чи роботодавця, або ж на об'єктах сільського господарства, водоймах, а також ті, хто працював на будівельних майданчиках. Втім, остання категорія боялася роботодавців (13,3 % з них) та незнайомих дорослих (6,7 %).

Майже завжди (крім нечастих випадків з опікунами або іншими дітьми і підлітками) дівчата відчували страх приблизно у 1,5 рази частіше за хлопців (табл. 7.14). Діти найменшої вікової групи частіше за дітей інших вікових груп боялися представників органів правопорядку (35,6 % проти 27,3 % серед 12–14-річних та 23,2 % 15–17-річних), інших дітей або підлітків (19,2 % проти 11,1 % дітей віком 12–14 років і за відсутності таких випадків у найстаршій віковій групі).

Найстарші діти частіше за інших боялися роботодавців (16,2 % випадків проти 1,9 % серед діток 5–11 років). У сільській місцевості у порівнянні з міськими поселеннями діти рідше відчували страх стосовно всіх небезпечних для дітей категорій осіб.

Таблиця 7.14. Діти, які працюють на вулиці, за статтю, місцем проживання, віковими групами, та перелік осіб, які викликають у них страх, %

Групи	Разом	Хлопці	Дівчата	Міські поселення	Сільські поселення	5–11 років	12–14 років	15–17 років
Разом дітей	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
<i>з них:</i>								
представники органів правопорядку	27,4	21,8	35,6	28,9	14,6	35,6	27,3	23,2
представники патрульно-постової служби	15,7	12,6	20,2	16,4	9,8	18,3	18,2	13,1
роботодавець, власник, хазяїн	10,7	8,4	14,1	11,7	2,4	1,9	9,1	16,2
незнайомі дорослі	24,4	19,3	31,9	25,0	19,5	26,9	23,2	23,7
батьки / опікуни	4,5	5,5	3,1	3,9	9,8	6,7	6,1	2,5
інші діти або підлітки	7,7	10,5	3,7	7,8	7,3	19,2	11,1	–
інше	0,7	0,8	0,6	0,8	–	1,0	1,0	0,5
не було таких ситуацій	8,9	21,1	–	5,5	36,6	–	4,0	20,8

Примітка: передбачено можливість обирання кількох варіантів відповідей.

Джерело: НОДП в Україні, Соціологічне обстеження дітей, які працюють на вулиці.

7.3.7. Вплив дитячої праці на здоров'я і навчання

Небезпечний вплив дитячої праці на дитину пов'язаний насамперед із погіршенням здоров'я та неможливістю отримати повноцінну освіту. Із обстежених на вулиці дітей 46,1 % вказали, що протягом останніх трьох місяців на роботі з ними траплялися випадки травмування або захворювання (рис. 7.12). У 25,2 % дітей була підвищена температура, у 15,5 % – вивихи, розтягнення та синці, стільки ж дітей мали хвороби органів дихання. Помітна кількість дітей відзначили й украй небезпечні різновиди порушення здоров'я: 12 % повідомили про фізичне виснаження, а 14,7 % про травми та відкриті рани.

Хоча переважна більшість (89,3 %) усіх опитаних дітей повідомили, що травми та хвороби не перешкоджали їм навчатися або працювати, 31,9 % працівників сільського господарства, 20,0 % тих, хто працював на автомийках та у ремонтних майстернях, а також 17,9 % дітей, які надавали інші індивідуальні послуги та виконували роботу прибиральників, не змогли продовжувати працювати та навчатися.

Оцінити безпосередньо та точно шкоду моральному вихованню дітей, яку наносить тривале перебування на вулиці та дитяча праця, неможливо. Як непрямыми оцінками для формування первинного уявлення про це питання можна скористатися масштабами поширення серед опитаних на вулиці дітей правопорушень і вживання наркотичних речовин.

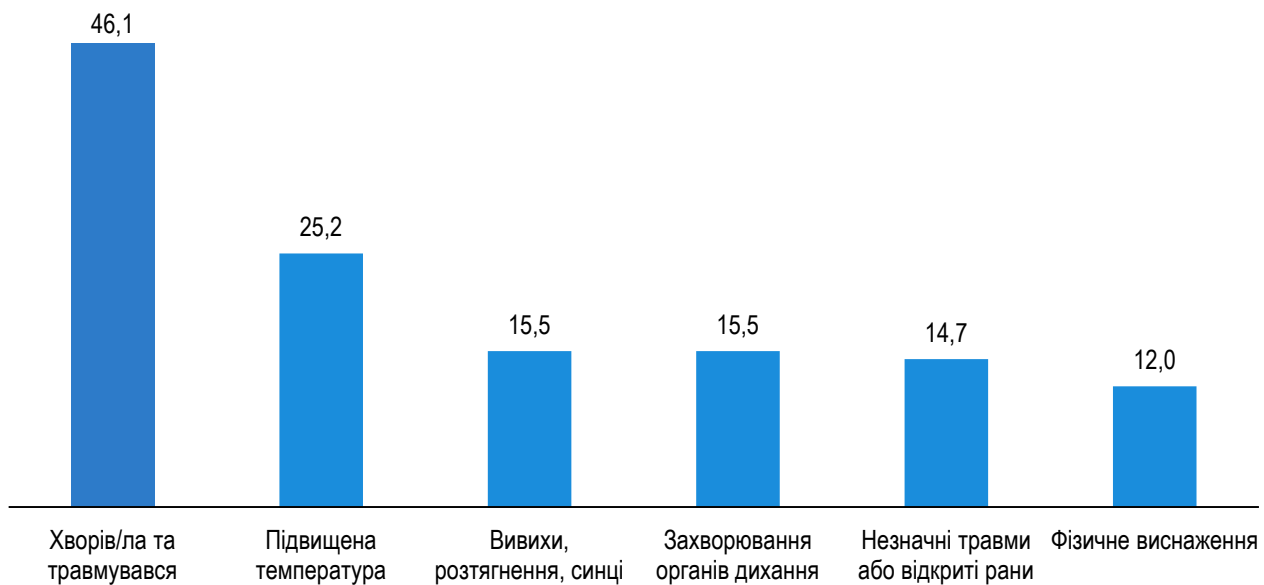

Рисунок 7.12. Травматизм та захворюваність працюючих дітей, %

Примітка: передбачено можливість обирання кількох варіантів відповідей.

Джерело: НОДП в Україні, Соціологічне обстеження дітей, які працюють на вулиці.

На питання про вживання наркотичних речовин та зафіксованих фактів правопорушень 65,3 % опитаних на вулиці дітей повідомили про вживання міцного алкоголю, 24,7 % вказали на паління коноплі, а 13,2 % та 8,5 % відповідно нюхали клей та вживали наркотики, що не потребують уведення шприцом. Майже третину опитаних на вулиці дітей під час роботи та перебування на вулиці затримували представники органів правопорядку.

Більшість опитаних дітей (69,6 %) повідомили, що їхня робота ніяк не впливає на навчання, причому дівчат серед таких дітей було суттєво більше, ніж хлопців (75,5 % та 65,5 %) (табл. 7.15). Хлопці вдвічі частіше за дівчат відмічали, що їхня робота впливає на навчання негативно (відповіді «погіршилися оцінки» та «трохи негативно» склали разом 14,2 %, в той час як у дівчат – 7,4 %). У сільській місцевості діти частіше зазначали, що їхня робота позитивно вплинула на навчання і їхні оцінки покращилися (таких було 17,1 % проти 4,2 % в міських поселеннях). Також майже вдвічі більше сільських дітей (9,8 % проти 5,35 % у міських поселеннях) зазначили, що робота стимулює їх до отримання освіти.

Найбільш неоднозначним був вплив роботи на навчання і становище в школі дітей 12–14 років. У цій віковій групі було найбільше дітей, які вказали на позитивний вплив роботи (15,2 % разом з відповідями «покращилися оцінки» і «стимулює отримати освіту», в той час як у вікових групах 5–11 років та 15–17 років 10,6 % та 9,6 % відповідно), найбільша частка з них пожалілася, що через те, що вони працюють, з них насміхаються (6,1 % проти 2,9 % молодших дітей і за відсутності таких у найстаршій віковій групі).

Таблиця 7.15. Діти за впливом роботи на навчання, статтю, місцем проживання і віковими групами, %

Групи	Разом	Хлопці	Дівчата	Міські поселення	Сільські поселення	5–11 років	12–14 років	15–17 років
Разом дітей	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
<i>у тому числі:</i>								
ніяк не впливає (все залишилося без змін; не відвідую навчання)	69,6	65,6	75,4	70,6	61,0	64,4	65,6	74,2
позитивно, мої оцінки покращились	5,5	6,3	4,3	4,2	17,1	7,6	8,1	3,0
негативно, мої оцінки погіршилися	5,5	7,1	3,1	6,1	–	8,7	7,1	3,0
трохи негативно	6,0	7,1	4,3	5,8	7,3	8,7	2,0	6,6
я запізнююся	3,5	2,9	4,3	3,9	–	1,9	1,0	5,6
з мене насміхаються	2,2	2,5	1,8	2,2	2,4	2,9	6,1	–
робота стимулює мене отримати освіту	5,7	6,8	4,3	5,3	9,8	2,9	7,1	6,6
відповідь відсутня	2,0	1,7	2,5	1,9	2,4	2,9	3,0	1,0

Джерело: НОДП в Україні, Соціологічне обстеження дітей, які працюють на вулиці.

ВИСНОВКИ

В українському суспільстві ставлення до дітей традиційно було турботливим, а в умовах низької народжуваності увага до становища дітей та молоді зростає ще більше. Тому в Україні масштаби залучення дітей до економічної діяльності не такі великі, як можна очікувати від найбіднішої країни Європи.

За результатами модульного обстеження дитячої праці, протягом тижня виконання обстеження працювали 607,4 тис., або 11,6 % загальної чисельності дітей віком 5–17 років. До власне дитячої праці (визначається згідно зі статистичними критеріями МОП) були залучені 264,1 тис. дітей, що становить 43,5 % чисельності працюючих дітей та 5,1 % загальної чисельності дітей віком 5–17 років. З них виконували небезпечну роботу 76,4 тис. дітей (28,9 % загальної чисельності дітей у дитячій праці та 1,5 % загальної чисельності дітей віком 5–17 років).

Порівняно з показниками інших країн, що розвиваються, загалом рівень зайнятості дітей в Україні близький до середнього у країнах Латинської Америки та Карибського басейну, Близького Сходу та Північної Африки (біля 12 % у 2012 р.). Але в Україні значно нижчий рівень залучення дітей до дитячої праці (в середньому у названих регіонах світу залучені близько 8 % дітей), особливо коли йдеться про небезпечну роботу (в країнах Латинської Америки та Карибського басейну залучено 6,8 % дітей, Близького Сходу та Північної Африки – 4,7 %) ⁵⁴.

Аналіз характеристик працюючих дітей дає підстави для висновку, що профіль дитячої зайнятості в Україні подібний до її глобальних рис. Рівень залучення до економічної діяльності загалом та до дитячої праці (особливо на небезпечній роботі) у хлопців істотно вищий, ніж у дівчат. Найнижчий рівень зайнятості у дітей молодшої вікової групи (5–11 років), і хоча вся їхня економічна діяльність належить до дитячої праці, вони переважно виконують роботу, що не є небезпечною. На небезпечній роботі працюють переважно діти старшої вікової групи (15–17 років). Найбільшим сектором залучення праці дітей є сільське господарство. Найчастіше діти працюють безоплатно, допомагаючи в сімейному бізнесі / господарстві.

Відмінністю ситуації в Україні є істотно нижчий рівень залучення до економічної діяльності дітей старшої вікової групи: вони мають навіть дещо нижчий рівень зайнятості, ніж діти середньої вікової групи (17,9 % проти 18,9 % дітей віком 12–14 років). Загалом у світі рівень зайнятості дітей віком 15–17 років становить 33 %, дітей віком 12–14 років – 19,6 %.

Іншою відмінністю є доволі низький рівень залучення дітей до зайнятості у сфері послуг: в Україні на цей сектор (включаючи торгівлю) припадає лише 6,1 % чисельності працюючих дітей, серед дітей у дитячій праці – 3,5 %, тоді як в середньому у світі – майже третина.

Особливості зайнятості дітей та дитячої праці в Україні пояснюються їх локалізацією в інституціональному секторі домогосподарств, передусім у неринковому чи частково ринковому виробництві в рамках особистих селянських господарств.

⁵⁴ Marking progress against child labour – Global estimates and trends 2000–2012 / International Labour Office, International Programme on the Elimination of Child Labour (IPEC). – Geneva: ILO, 2013. – 48 pp.

Як свідчать дані соціологічного обстеження проблем дитячої праці, виконаного за методом опитування дітей, що перебували на вулиці, вони є сегментом, у якому найбільше концентруються усі ризики небезпечних форм дитячої праці. Майже усі діти, залучені до обстеження, за критеріями дослідження мають бути віднесеними до дитячої праці. Найчастіше діти, опитані на вулиці, зайняті торгівлею, сільським господарством, наданням сексуальних послуг і випрошуванням милостині. Для майже 70 % опитаних дітей робоче місце не було розташовано у постійному приміщенні. Більшість із зазначених робочих місць знаходилися на відкритих ділянках або у тимчасових архітектурних будівлях (лотки, відкриті ринки, пересувні точки з торгівлі та харчування). Переважна більшість дітей, які працювали на вулиці, працювали у небезпечних умовах. Значна частка опитаних дітей перебувала в середовищі постійних сварок, крику, образ та інших форм морального приниження. Помітне місце посідають випадки сексуальних домагань та фізичного насильства. Результати опитування дають змогу зафіксувати, що вже зараз опитані на вулиці діти мають значні проблеми зі здоров'ям, відвідуванням школи та якістю навчання, а також поширенням кримінальної та девіантної поведінки. Враховуючи це, проблеми дитячої праці для дітей, які більше 8 годин на тиждень перебувають на вулиці, потребують окремих зусиль і не можуть обмежуватися виключно економічними та соціальними інструментами.

Незважаючи на відносно благополучну ситуацію з охопленням дітей навчанням та відсутністю істотного впливу зайнятості на здоров'я працюючих дітей, необхідно привернути увагу до існування в Україні значних ризиків, пов'язаних із залученням дітей до економічної діяльності:

- недосконале законодавство в частині регулювання робочого часу та визначення переліку важких робіт / професій;
- масовий характер неформальної зайнятості та порушень трудового законодавства;
- брак заходів активної політики на ринку праці, спрямованих на організоване залучення праці підлітків та молоді;
- прогалини з виконанням державних гарантій щодо обов'язковості дошкільної освіти та повної загальної середньої освіти;
- браку адекватної просвітницької політики серед дітей, батьків, роботодавців, яка формувала б належний соціальний дискурс проблеми дитячої праці та нетерпиме ставлення до проявів небезпечних форм дитячої праці будь-яких третіх осіб;
- низький рівень відповідальності шкіл за пропуски занять, недбале ставлення до відомих їм сімейних проблем та девіантної поведінки дітей;
- недостатнє охоплення та неадекватні права державної інспекції праці, пасивність державних служб та громадських організацій у виявленні та реагуванні на порушення прав дитини;
- недоліки діяльності соціальних служб у виявленні дітей із проблемних сімей та їх патронажу.

В умовах загострення економічної кризи, подальшого скорочення зайнятості в офіційному секторі, зниження реальних доходів населення та скорочення державних соціальних програм ці ризики зростають.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- ILO (1973). *Convention No. 138 on the minimum age for admission to employment*. 58th International Labour Conference (ILC) session, 26 June 1973 (Geneva). Available at: <http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=N>
ORMLEXPUB:12100:0::NO:12100:P12100_INSTRUMENT_ID:312283:NO.
- ILO (1999). *Convention No. 182 on the elimination of the worst forms of child labour*. 87th International Labour Conference (ILC) session, 17 June 1999 (Geneva). Available at: <http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=N>
ORMLEXPUB:12100:0::NO:12100:P12100_INSTRUMENT_ID:312327:NO.
- ILO (1999). *Recommendation No. 190 on the prohibition and immediate action for the elimination of the worst forms of child labour*. 87th International Labour Conference (ILC) session, 17 June 1999 (Geneva). Available at: <http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=N>
ORMLEXPUB:12100:0::NO:12100:P12100_INSTRUMENT_ID:312528:NO.
- ILO. International Programme on the Elimination of Child Labour. 2002: *Every child counts: New global estimates on child labour*, (Geneva)
- ILO. International Programme on the Elimination of Child Labour. InFocus Programme on Safety and Health at Work and the Environment. International Association of Labour Inspection. 2002. *Combating child labour: A handbook for labour inspectors*, (Geneva)
- ILO (2008). *Resolution concerning statistics of child labour*. 18th International Conference of Labour Statisticians (ICLS), 24 November-5 December 2008 (Geneva). Available at: http://www.ilo.org/global/statistics-and-databases/standards-and-guidelines/resolutions-adopted-by-international-conferences-of-labour-statisticians/WCMS_112458/lang--en/index.htm.
- ILO (2009). “Report of the Conference” 18th International Conference of Labour Statisticians, Geneva, 24 November-5 December 2008”. ICLS/18/2008/IV/FINAL. Geneva: ILO. Available at: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@dgreports/@stat/documents/meeting_document/wcms_101467.pdf.
- ILO (2012). *ILO Global Estimate of Forced Labour - Results and Methodology*. ILO Special Action Programme to Combat Forced Labour (SAP-FL). (Geneva) Available at: http://www.ilo.org/global/topics/forced-labour/publications/WCMS_182004/lang--en/index.htm.
- Brown, Gordon (2012). *Child Labor & Educational Disadvantage – Breaking the Link, Building Opportunity*. A Review by Gordon Brown, United Nations Special Envoy for Global Education (London). Available at: http://educationenvoy.org/child_labor_and_education_US.pdf.
- ILO-IPEC (2013). *World report on child labour: Economic vulnerability, social protection and the fight against child labour*. ILO International Programme on the Elimination of Child Labour (IPEC). (Geneva, ILO). Available at: http://www.ilo.org/ipec/Informationresources/WCMS_1/lang--en/index.htm.
- ILO-IPEC (2013). *Marking Progress Against Child Labour—Global Estimates and Trends 2000-2012*. International Labour Office, International Programme on the Elimination of Child Labour (IPEC). Geneva: ILO. Available at: http://www.ilo.org/ipec/Informationresources/WCMS_221513/lang--en/index.htm

Додаток А. Методологія проведення модульного обстеження дитячої праці

1. Організаційні аспекти проведення обстеження

1.1. Персонал обстеження

Для організації та проведення модульного обстеження дитячої праці (далі МОДП) були залучені фахівці департаменту статистики праці Державної служби статистики України, координатори (супервайзери) – представники департаментів статистики праці 24-х областей та міста Києва, також інтерв'юери, які беруть участь у проведенні щомісячних вибіркового обстежень домогосподарств з питань економічної активності населення (далі – ОЕАН).

Для якісної організації роботи територіальних департаментів статистики Держстатом України були розроблені детальні вказівки щодо організації роботи персоналу, задіяного в обстеженні на місцях, підбору фахівців з інтерв'ювання, особливостей проведення опитування, заповнення та контролю анкет тощо.

При підготовці програми МОДП використовувалась інформація ОЕАН щодо складу обстежених домогосподарств для визначення домогосподарств з дітьми віком 5-17 років та їх соціально-демографічних характеристик.

1.2. Розробка анкети, пілотування та навчання

В основу анкети українського МОДП покладено опитувальник Програми статистичної інформації та моніторингу дитячої праці Міжнародної організації праці⁵⁵.

Проекти анкет МОДП розглядалися у липні 2014 року на засіданні міжвідомчої робочої групи, створеної в рамках проекту МОП «Національне обстеження дитячої праці в Україні 2014-2015 рр.».

До складу вищезазначеної робочої групи входили представники Міністерства соціальної політики України, Міністерства освіти та науки України, Державної служби статистики України, Державного центру зайнятості, Державної інспекції України з питань праці, управління сім'ї, молоді та спорту департаменту освіти і науки, молоді та спорту Київської міської державної адміністрації, організацій профспілок та роботодавців, громадських організацій та науковці Інституту демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи НАН України, Українського інституту соціальних досліджень ім. О. Яременка, Інституту інноваційних технологій, Київського національного економічного університету ім. В. Гетьмана.

Під час обговорення проекту анкети МОДП учасники засідання міжвідомчої робочої групи надали пропозиції щодо її структури та питань. Доопрацьовані з урахуванням цих пропозицій анкети були перевірені в процесі пілотного опитування дитячого праці (далі – пілотне опитування).

⁵⁵ ILO-Statistical Information and Monitoring Programme on Child Labour (далі –ILO-SIMPOC)

Метою пілотного опитування було також тестування організаційних та методологічних засад програми МОДП.

Пілотне опитування проведено з 18 серпня по 1 вересня 2014 року в 11 регіонах країни з охопленням понад 25% домогосподарств ОЕАН з числа тих, які мали дітей у віці 5–17 років.

До переліку регіонів, відібраних для пілотного опитування, було включено Дніпропетровську, Житомирську, Закарпатську, Кіровоградську, Миколаївську, Одеську, Полтавську, Рівненську, Сумську, Харківську та Черкаську області.

Для якісного виконання цієї роботи територіальні департаменти статистики отримали від центрального офісу Держстату України детальні вказівки щодо організації роботи на місцях, підбору інтерв'юерів, особливостей здійснення опитування населення з питань дитячої праці разом з ОЕАН.

У пілотному опитуванні згідно Програми МОДП було обстежено 356 домогосподарств, які мали дітей віком 5–17 років, у тому числі по сільській місцевості – 187 домогосподарств. Крім опитування батьків (опікунів) дітей, опитано 464 дітей віком 5–17 років, у тому числі 258 дітей, які проживали у сільській місцевості.

Під час пілотного опитування територіальними департаментами статистики опрацьовувалися методологічні та організаційні питання проведення обстеження, а також зміст запитальників (організація, порядок і тривалість проведення опитування, формулювання запитань, правильність та логічність переходів у анкетах, правила виявлення особливих ситуацій та їх дослідження тощо).

За результатами пілотного опитування було здійснено аналіз та узагальнення зауважень щодо методології та організації обстеження, що надійшли від фахівців з пілотних регіонів на адресу Держстату України, та внесено відповідні зміни до інструментарію МОДП.

Для підготовки повномасштабного модульного обстеження дитячої праці Держстатом України 15-18 вересня 2014 р. у м. Чернівці для представників територіальних департаментів статистики проведено навчальний семінар: «Організаційні та методологічні аспекти проведення модульного вибіркового обстеження населення (домогосподарств) з питань дитячої праці». На семінарі представлено результати апробації інструментарію обстеження та розглянуто організаційні й методологічні особливості проведення повномасштабного МОДП.

У роботі семінару взяли участь представники територіальних департаментів статистики 25 регіонів, фахівці департаменту статистики праці центрального офісу Держстату України, експерти Українського центру соціальних реформ та Центру "Соціальний моніторинг", а також експерт МОП. Експерт, представлений МОП, допомагав у підготовці та реалізації навчальної програми а також забезпечував технічну підтримку семінару.

Учасників семінару було ознайомлено з міжнародними правовими актами з питань дитячої праці, поняттям «дитячої праці» та підходом Програми статистичної інформації та моніторингу дитячої праці Міжнародної організації праці щодо її вимірювання відповідно до Резолюції зі статистики дитячої праці, прийнятої на 18-ій Конференції статистиків праці (2008 р.). Значну увагу

було приділено досвіду проведення обстеження дитячої праці в інших країнах, положенням національної законодавчої бази щодо залучення дітей до праці, етичним засадам проведення опитування серед дітей та іншими методологічними та організаційними питаннями. Також були проведені практичні заняття в групах, під час яких супервайзерами опрацьовувався порядок проведення опитування та заповнення анкет МОДП.

Перед початком польових робіт на територіальному рівні у II декаді жовтня 2014 р. у 25 регіонах України координаторами проведено навчання фахівців з інтерв'ювання. Зокрема, з 940 фахівців з інтерв'ювання 843 особи взяли участь в одноденних семінарах в 23 містах-обласних центрах, а 97 фахівців Донецької та Луганської областей, у зв'язку з проведенням анти-терористичної операції на окремих територіях цих регіонів, пройшли індивідуальні дистанційні інструктажі з супервайзерами.

На зазначених навчальних семінарах розглядалися організаційні та методологічні особливості проведення модульного обстеження дитячої праці, а також проводилися тренінги щодо заповнення інструментарію, послідовності та етичних засад здійснення опитування населення з питань дитячої праці разом з ОЕАН.

Повномасштабні польові роботи з МОДП проведено у жовтні – грудні 2014 року разом з ОЕАН. Обстеження дитячої праці проводилося протягом цих місяців, оскільки вони припадають як на період обов'язкового навчання у всіх навчальних закладах, так і на період шкільних канікул у листопаді. Це дозволяє проводити прямі порівняння відмінностей в активності дітей між періодами безперервного навчання та дозволеного невідвідування школи, що дозволяє не тільки коректно оцінити дійсні масштаби дитячої праці, а й виявити її вплив на навчання та інші аспекти дитячої життєдіяльності.

Обробка даних обстеження здійснювалася на двох рівнях: регіональному та державному.

На регіональному рівні фахівцями територіальних органів статистики проводилися такі роботи:

- здійснення логічного та арифметичного контролю первинної інформації, що містилася в анкетах, які були розроблені як додатки 1, 2 до стандартної форми № 1-ЕАН;
- кодування окремих відповідей респондентів та введення інформації до електронної бази даних;
- агрегація даних на регіональному рівні та їх логічний контроль.

На національному рівні здійснювалися такі заходи:

- агрегування даних, отриманих від регіонів та їх логічний контроль;
- розрахунок статистичних ваг, оцінювання показників МОДП для генеральної сукупності (для всього населення України віком 5-17 років), визначення їх надійності;
- побудова таблиць з основними результатами МОДП, придатних для підготовки аналітичних матеріалів.

2. Дизайн вибірки та процедури обробки даних

2.1. Дизайн вибірки

Модульне обстеження дитячої праці проводилося на основі загальнонаціональної репрезентативної територіальної вибірки домогосподарств, сформованої для ОЕАН.

При організації ОЕАН формування вибірки здійснюється на основі процедури стратифікованого багатоступеневого відбору.

Процедура формування вибірки (див. рис. А1) складається з таких основних етапів:

- 1) виключення територій, що не можуть бути обстежені;
- 2) виключення населення, яке не підлягає обстеженню;
- 3) стратифікація генеральної сукупності;
- 4) відбір територіальних одиниць першого ступеня (ПТОВ);
- 5) відбір територіальних одиниць другого ступеня (ВТОВ);
- 6) відбір домогосподарств.

Відповідно до цих етапів при формуванні територіальної вибірки із загальної території України було виключено сільські населені пункти (сільські ради), що розташовані у зоні відчуження (І зона) та зоні безумовного (обов'язкового) відселення (ІІ зона) радіаційного забруднення внаслідок катастрофи на Чорнобильській АЕС. Відповідно, чисельність населення, яке проживає на цій території, також виключається із чисельності населення України і відповідних областей. Крім того, із чисельності населення виключається інституційне населення – військовослужбовці строкової служби; особи, що знаходяться у місцях позбавлення волі; особи, що постійно проживають у будинках–інтернатах, будинках престарілих тощо.

У жовтні-грудні 2014 року до вибірки не включалися тимчасово окуповані території АР Крим та м. Севастополя.⁵⁶ Однак їх виключення ніяким чином не вплинуло на репрезентативність та надійність результатів МОДП, оскільки окуповані території завжди обстежувалися як окремі страти загальнонаціональної вибірки, які можуть бути виключені або додані без шкоди репрезентативності та надійності оцінок континентальної частини України.

Стратифікація генеральної сукупності здійснюється з метою адекватного відображення у вибірці основних особливостей адміністративно-територіального поділу України, а також для забезпечення відбору з більш однорідних за основними характеристиками груп домогосподарств. Відповідно до цього, при формуванні вибірки виділяються страти, які в межах кожного регіону відповідають містам та міськрадам з чисельністю населення 100 тис. осіб і більше (далі – страта "великі міста" регіону), містам, селищам міського типу, міськрадам та селищним радам з чисельністю населення менше 100 тис.

⁵⁶ Діти обстежувались у всіх регіонах України, крім Автономної Республіки Крим та м. Севастополя. Слід наголосити особливо, що опитування проводилося також у тих районах України в Донецькій та Луганській областях, які наразі окуповані, але де під час опитування у жовтні-грудні 2014 року ще функціонували територіальні підрозділи Держстату України.

осіб (далі страта "малі міста" регіону) та адміністративним районам сільської місцевості (далі – страти "райони" регіону).

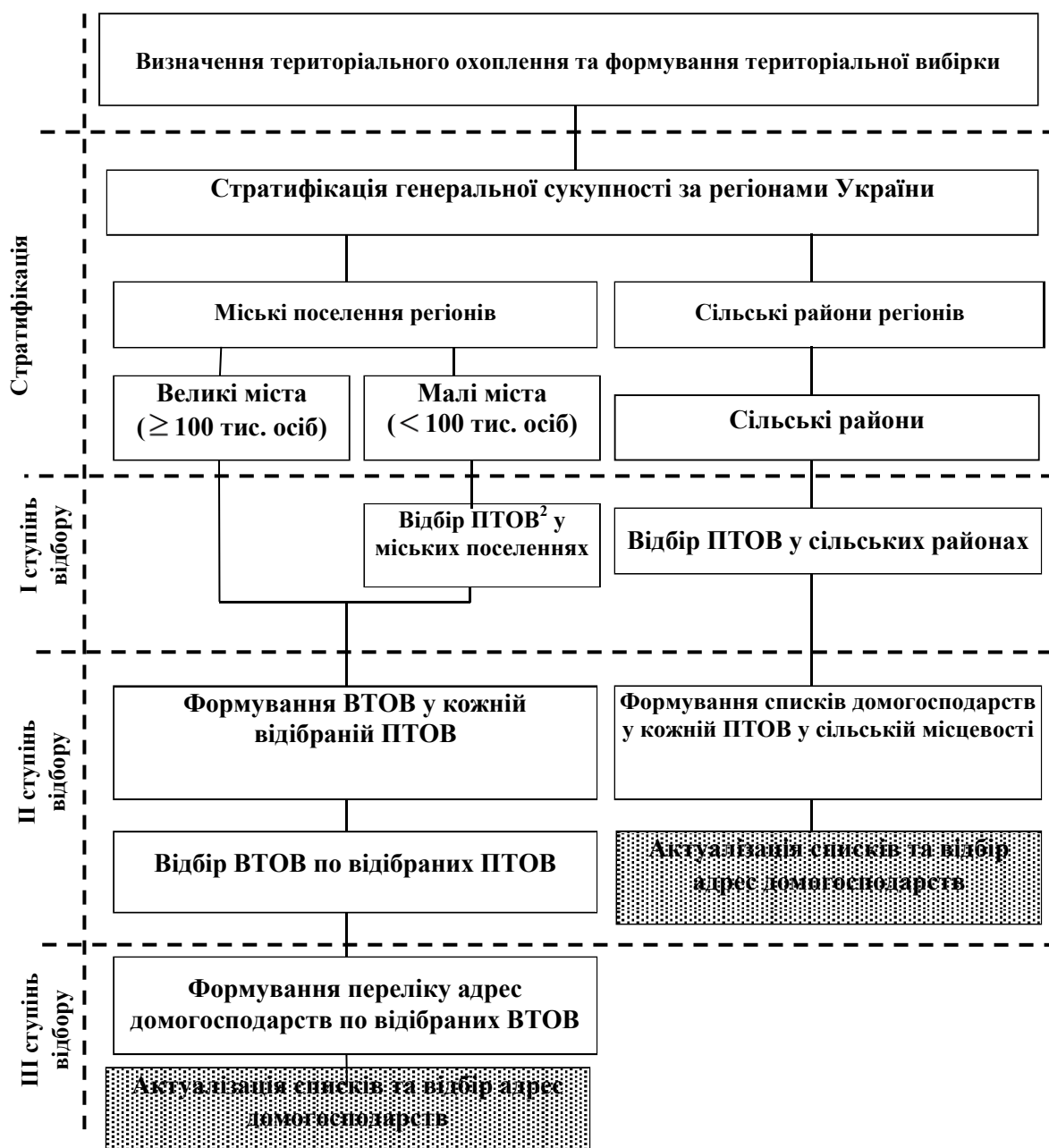

Рисунок А1. Схема формування вибірки для базового вибіркового обстеження домогосподарств з питань економічної активності в 2014-2018 роках.

Примітка. Сірим позначено етапи формування вибірки, що здійснюються щорічно; білим позначено етапи, що виконуються один раз на весь період дії вибірки, в даному випадку з 2014 до 2018 року включно.

²ПТОВ є первинними територіальними одиницями вибірки: у міських поселеннях – це міста та селища міського типу, у сільській місцевості – сільські ради.

³ВТОВ є вторинними територіальними одиницями вибірки: у міських поселеннях – це квартал (частина кварталу, група кварталів), які були сформовані для Всеукраїнського перепису населення 2012 р. за матеріалами "Складання квартальних списків будинків та інших житлових будинків у великих міських районах та сільських населених пунктах та списки сіл для Всеукраїнського перепису населення 2012 року»).

У 2014 році в Україні було сформовано 50 страт для міських поселень, і 476 страт для сільської місцевості (відповідно до кількості сільських районів). Розподіл обсягу вибірки за стратами здійснюється з урахуванням їх розміру

(чисельності населення в них) та необхідності забезпечення певного рівня надійності основних показників.

Формування та відбір первинних територіальних одиниць вибірки.

На першому етапі формування вибірки здійснюється відбір міських та селищних рад з імовірністю, пропорційною їх розміру за стратами, відповідно, міських поселень та сільської місцевості. Відібрані територіальні одиниці першого ступеня є первинними територіальними одиницями вибірки (далі – ПТОВ).

У міських поселеннях формування основи вибірки та відбір ПТОВ здійснено окремо по кожній страті «великі міста» та «малі міста» регіону. Міста, селища міського типу, міські та сільські ради приймаються за територіальні одиниці вибірки. ПТОВ в межах страт «великі міста» відібрано з ймовірністю 1, тобто вибірка включає усі міста та міські ради з чисельністю населення 100 тис. осіб і більше, тоді як за стратами «малі міста» вони відбиралися на основі механізму випадкового відбору з ймовірністю, пропорційною розміру – чисельності населення ПТОВ. Це підвищує репрезентативність вибірки з точки зору представництва міст різного розміру.

В процесі відбору ПТОВ також визначено кількість інтерв'юерів та обсяг вибірки в них. Умовами проведення опитувань передбачають, що один інтерв'юер обстежує одну ПТОВ страти «малі міста».

У сільській місцевості формування основи вибірки та вибір ПТОВ здійснюється по кожній страті (сільському району). При формуванні ПТОВ окремі сільські ради або групи сільських рад були об'єднані у ПТОВ за умовою перевищення загальної кількості домогосподарств в них встановленого мінімального значення.

ПТОВ у сільській місцевості відбиралися по кожній страті на основі механізму випадкового відбору з імовірністю, пропорційною розміру – кількістю домогосподарств у них. При цьому ПТОВ для ОЕАН у сільській місцевості підбиралися за принципом: одна з кожних трьох ПТОВ, відібраних для опитування сільськогосподарської діяльності населення в межах сільського району.

Формування та відбір вторинних територіальних одиниць вибірки.

Формування та відбір ВТОВ є другим ступенем побудови вибірки по міських поселеннях. ВТОВ обираються в межах кожного відібраного на першому ступені ПТОВ.

Основою для формування ВТОВ у міських поселеннях є підготовчі матеріали всеукраїнського перепису населення «Складання квартальних списків житлових будинків та житлових приміщень в інших будівлях у міських поселеннях та великих сільських населених пунктах та списків сільських населених пунктів для проведення Всеукраїнського перепису населення 2012 року», як найбільш повне та актуальне (максимально наближене до моменту формування територіальної вибірки) джерело інформації.

Розподіл загальної кількості ВТОВ у міських поселеннях та ПТОВ у сільській місцевості для проведення ОЕАН та МОДП у жовтні – грудні 2014 року наведено в таблиці А.1.

Таблиця А.1. Розподіл кількості відібраних територіальних одиниць для проведення ОЕАН та МОДП за регіонами у жовтні-грудні 2014 року

Регіон	Разом ВТОВ по міських поселеннях	серед них		Разом ПТОВ по сільській місцевості
		Великі міста	Малі міста	
Україна	738	404	334	562
Вінницький	24	10	14	31
Волинський	20	6	14	19
Дніпропетровський	52	40	12	23
Донецький	66	38	28	22
Житомирський	22	8	14	25
Закарпатський	18	6	12	19
Запорізький	34	20	14	25
Івано-Франківський	18	6	12	19
Київський	36	6	30	27
Кіровоградський	26	12	14	23
Луганський	42	22	20	21
Львівський	32	14	18	29
Миколаївський	30	18	12	21
Одеський	34	24	10	30
Полтавський	22	16	6	28
Рівненський	16	8	8	19
Сумський	22	8	14	20
Тернопільський	12	6	6	21
Харківський	44	26	18	29
Херсонський	28	12	16	29
Хмельницький	20	8	12	21
Черкаський	26	14	12	21
Чернівецький	14	8	6	15
Чернігівський	20	8	12	25
м. Київ	60	60	х	Х

Вибір домогосподарств. На останньому ступені формування вибірки відбираються домогосподарства. Для цього по кожній ВТОВ у міських поселеннях та по кожній ПТОВ у сільській місцевості формується основа вибірки – спеціально упорядкований повний перелік адрес домогосподарств. Домогосподарства відбираються з основи вибірки з використанням процедури систематичного відбору та з одночасним формуванням ротаційних груп відповідно до схеми ротації домогосподарств у вибірці (рис. А.2).

Особливістю ОЕАН є використання схеми ротації за якої щомісячно обстежується шість незалежних ротаційних груп домогосподарств, чотири з яких переходять з попереднього місяця, одна – з відповідного місяця попереднього року і одна обстежується вперше. Кожна ротаційна група репрезентує генеральну сукупність і включає 2,7 тис. домогосподарств. Таким

чином загальний обсяг щомісячної вибірки в ОЕАН складає у 2014 році близько 16 тис. домогосподарств.

		Місяці											
		01	02	03	04	05	06	07	08	09	10	11	12
ротаційні групи	1												
	2	2											
	3	3	3										
		4	4	4									
			5	5	5								
				6	6	6							
					7	7	7						
						8	8	8					
							9	9	9				
								10	10	10			
									11	11	11		
										12	12	12	
											13	13	
												14	
	13												
	14	14											
	15	15	15										
		16	16	16									
			17	17	17								
				18	18	18							
					19	19	19						
						20	20	20					
							21	21	21				
								22	22	22			
									23	23	23		
											24	24	24
											25	25	
												26	

Рисунок А.2. Схема ротації домогосподарств у вибірковій сукупності ОЕАН у 2014 році

Вибірка для проведення МОДП формувалася з 26,7 тис. домогосподарств, відібраних для ОЕАН у жовтні-грудні 2014 року. Вона була сформована з десяти незалежних ротаційних груп: чотирьох, що обстежувалися у жовтні 2014 р. (№№ 10; 11; 22; 23), трьох – у листопаді 2014 р. (№№ 12; 13; 24) і трьох – у грудні 2014р. (№№ 14; 25; 26), з тих, що не обстежувались у попередніх місяцях. Це забезпечило неповторне включення домогосподарств до вибірки МОДП (табл. А.2).

Таблиця А.2. Кількість відібраних та обстежених домогосподарств за місяцями та ротаційними групами

	Жовтень				Листопад			Грудень			Разом
	10	11	22	23	12	13	24	14	25	26	
Кількість домогосподарств, відібраних для ОЕАН	2669	2669	2669	2669	2669	2669	2669	2669	2669	2669	26690
Кількість домогосподарств, опитаних в ОЕАН	2298	2252	2249	2251	2229	2347	2207	2361	2207	2097	22498
Кількість домогосподарств з дітьми віком 5–17 років, відібраних для МОДП	501	472	511	508	492	545	496	505	519	469	5,018
Кількість домогосподарств з дітьми віком 5–17 років, опитаних у МОДП	480	457	495	492	482	503	486	456	509	466	4826

2.2. Оцінювання показників за результатами модульного обстеження дитячої праці

Складний дизайн вибірки, використаний при проведенні модульного вибіркового обстеження населення (домогосподарств) з питань дитячої праці, обумовлює необхідність оцінювання показників для генеральної сукупності лише на основі оціночних функцій, що враховують статистичні ваги обстежених одиниць.

Для розрахунку оцінок показників використовуються такі найбільш поширених прямі оціночні функції залежно від типу показника[3]:

– для абсолютних (сумарних) значень показників (наприклад, загальної кількості працюючих дітей):

$$\hat{Y} = \sum_{i=1}^n w_i q_i, \quad (1)$$

де w_i – статистична вага i -ї обстеженої дитини; q_i – значення бінарної змінної q для i -ї дитини (приймає значення 1, якщо обстежена дитина працює, і значення 0, якщо ні); n – обсяг вибіркової сукупності (загальна кількість обстежених дітей);

– для оцінки пропорцій або частки (наприклад, частка працюючих дітей):

$$\hat{P} = \frac{\sum_{i=1}^n w_i q_i}{\sum_{i=1}^n w_i}; \quad (2)$$

– для оцінок відносних значень показників (наприклад, частки працюючих дітей певного віку, серед усіх працюючих дітей):

$$\hat{R} = \frac{\sum_{i=1}^n w_i r_i}{\sum_{i=1}^n w_i q_i}, \quad (3)$$

де r_i – значення бінарної змінної r для i -ї дитини (приймає значення 1, якщо обстежена дитина працює або працювала та належить до певної вікової групи, і значення 0, якщо ні).

Статистична вага i -ї особи w_i розраховується у загальному випадку за формулою:

$$w_i = w_i^B \cdot k_{1i} \cdot k_{2i} \cdot k_{3i} \cdot k_{4i}, \quad (4)$$

де w_i^B – базові ваги, які враховують загальну імовірність домогосподарства, в якому обстежено i -ту особу, а саме імовірність відбору одиниці першого ступеня (P_{1i}), імовірність відбору одиниці другого ступеня (P_{2i}), імовірність відбору домогосподарства (P_{3i}); k_{1i} – коефіцієнт коригування статистичних ваг для урахування відмов домогосподарств від обстеження; k_{2i} – коефіцієнт коригування статистичних ваг для урахування відмов осіб від обстеження; k_{3i} – коефіцієнт коригування статистичних ваг для узгодження результатів обстеження із наявною зовнішньою інформацією щодо кількості домогосподарств з дітьми у віці 5 – 17 років; k_{4i} – коефіцієнт коригування статистичних ваг для узгодження результатів обстеження із наявною зовнішньою інформацією щодо статевовікової структури населення.

Для забезпечення можливості отримання оцінок показників по усій сукупності домогосподарств, що були відібрані для МОДП, сформовано об'єднаний масив мікроданих шляхом реалізації процедури об'єднання даних на макрорівні та розраховано відповідні статистичні ваги.

Об'єднання здійснюється з урахуванням того факту, що усі ротаційні групи є рівноцінними та репрезентують усе населення України й опитування проводиться з використанням одного й того ж інструментарію. За таких умов реалізується процедура приєднання даних на рівні одиниць вибірки (рис. А3).

Статистичні ваги для об'єданого масиву даних ОДП розраховуються за наступним співвідношенням:

$$w_i^B = w_i \cdot \frac{1}{10}. \quad (5)$$

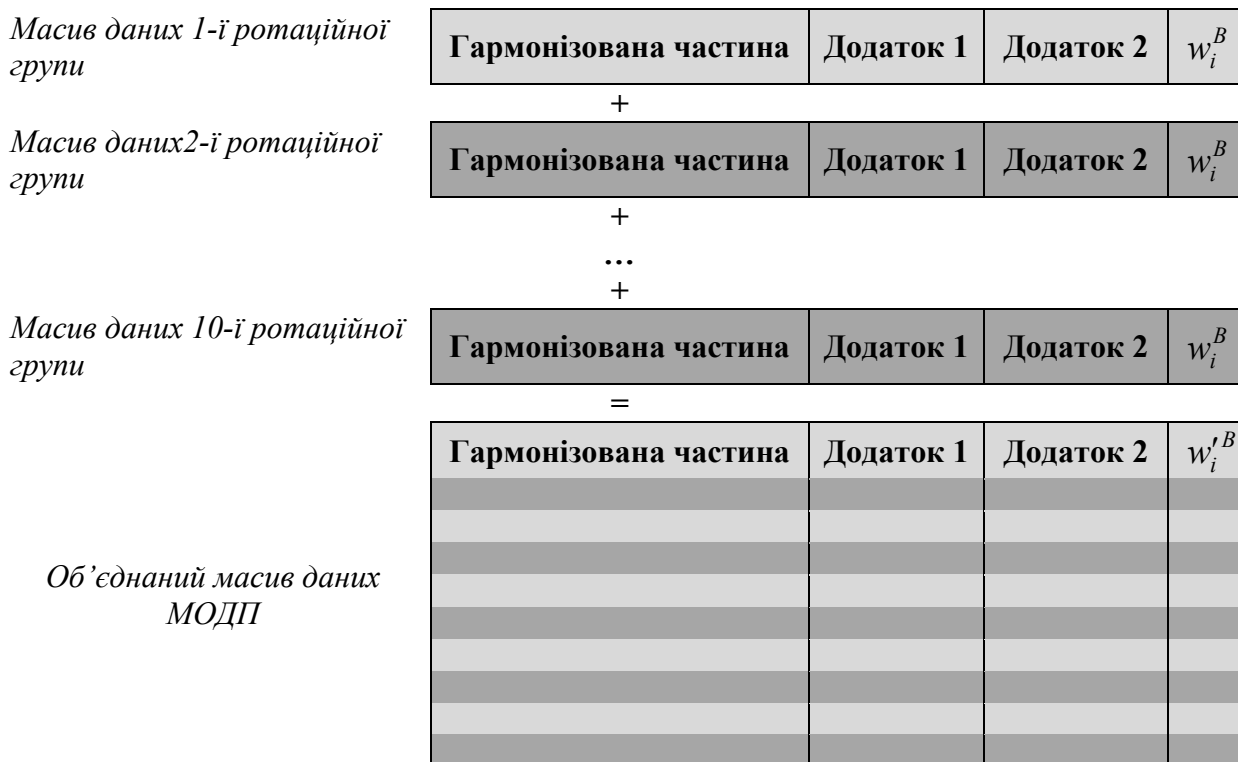

Рисунок А3. Схема формування об'єданого масиву даних ОДП

На наступних етапах розрахунку системи ваг для МОДП визначаються коефіцієнти коригування базових ваг об'єданого масиву для врахування:

- реального рівня участі домогосподарств в обстеженні. Коефіцієнт розраховується за спеціально сформованими комірками, які є об'єднанням декількох ПТОВ;
- відмов окремих респондентів відповідати на запитання за анкетною МОДП. Коефіцієнт урахування відмов розраховується окремо за регіонами та типом місцевості. Слід зауважити, що для Луганської області розділення за типом місцевості не проводилось;
- зовнішньої інформації, а саме даних обстеження умов життя домогосподарств у 2014 році, щодо чисельності домогосподарств, які мають у своєму складі дітей віком від 5 до 17 років. Коефіцієнт розраховується окремо для кожного регіону;
- даних демографічної статистики щодо статевовікової структури населення. Коефіцієнт розраховується за спеціальними комірками, при формуванні яких закладається інформація щодо регіону, типу місцевості проживання, статі та вікової групи особи (дитини). Було виділено 3 вікові групи: 5 – 11 років, 12 – 14 років, 15 – 17 років.

За результатами МОДП сформовано три масиви даних:

- масив даних домогосподарств, які мають у своєму складі дітей віком 5–17 років;
- масив даних дітей, щодо яких батьки надали інформацію, відповідаючи за анкетною Додатку Г.1;
- масив даних дітей, які особисто відповідали за анкетною Додатку Г.2.

Для кожного з масивів даних сформовано систему статистичних ваг за вище описаною процедурою. Для масиву даних домогосподарств останній етап переважування – врахування статевовікової структури населення – не здійснювався.

2.3. Оцінка надійності результатів модульного обстеження дитячої праці

Для визначення рівня надійності оцінювання показників на основі даних модульного обстеження дитячої праці застосовуються характеристики похибки вибірки. Ця похибка визначає межі довірчих інтервалів для оцінок показників за даними вибіркового обстеження за умови репрезентативності вибірки та відсутності зміщень. Оцінки показників, для яких величини похибок вибірки є значними у порівнянні з самими оцінками, недоцільно використовувати при аналізі результатів обстеження.

Похибка вибірки розраховується як стандартна похибка SE за формулою:

$$SE = \sqrt{deff \frac{\sigma^2}{n}}, \quad (6)$$

де σ^2 – дисперсія, яка характеризує варіацію ознак, що вимірюються, по одиницях вибірки; n – обсяг вибірки; $deff$ – параметр, який відображає вплив дизайну вибірки на величину дисперсії вибіркових оцінок показників (дизайн-ефект).

Надійність показників, розрахованих за результатами МОДП характеризують коефіцієнт варіації CV та гранична похибка вибірки ME.

Коефіцієнт варіації CV для оцінки показника $\hat{\theta}$ розраховується за формулою:

$$CV(\hat{\theta}) = \frac{SE(\hat{\theta})}{\hat{\theta}} \cdot 100\% \quad (7)$$

Величина $CV(\hat{\theta})$ часто використовується як показник придатності даних для аналізу. Наприклад, за умови, коли $CV(\hat{\theta}) \leq 8\%$, оцінку показника за результатами ОДП можна вважати цілком надійною; якщо $8\% < CV(\hat{\theta}) \leq 15\%$ – оцінка є придатною для кількісного аналізу, але її надійність недостатньо висока; якщо $15\% < CV(\hat{\theta}) \leq 25\%$ – оцінка придатна лише для якісного аналізу і її слід використовувати обережно.

Величина граничної похибки вибірки ME визначає межі довірчого інтервалу для оцінки показника та розраховується за формулою:

$$ME(\hat{\theta}) = t \cdot SE(\hat{\theta}), \quad (8)$$

де t – довірче число, яке визначає співвідношення граничної та стандартної похибки при заданій довірчій ймовірності P (P – ймовірність того, що похибка вибірки для оцінки показника не перевищить величину $ME(\hat{\theta})$).

Гранична похибка використовується для побудови довірчих границь оцінок (границь довірчих інтервалів). Наведені у звіті характеристики надійності даних розраховані для довірчої ймовірності $p=0,95$ ($t=1,96$).

Враховуючи складний дизайн вибірки МОДП, для визначення стандартних похибок та величини дизайн-ефектів для оцінок показників доцільно використовувати спеціалізовані розрахункові методи. Характеристики надійності оцінок основних показників визначені на основі реплікаційного методу збалансованих повторних дублювань (balanced repeated replications – BRR), який реалізований у стандартному пакеті програм WesVarPC.

Вибіркова сукупність для МОДП стратифікована за регіонами (24 області та місто Київ). Разом з тим, враховуючи відносно незначний обсяг вибірки МОДП, для надійного вимірювання показників по окремих адміністративних регіонах для аналізу результатів обстеження регіони згруповані у п'ять територіальних зон: Схід, Захід, Центр, Південь та Північ (табл. А.3).

Таблиця А.3. Склад територіальних зон

Територіальні зони	Регіони України (області)
Північ	Житомирська, Київська (без м. Києва), Сумська, Чернігівська, м. Київ
Центр	Вінницька, Кіровоградська, Полтавська, Черкаська
Південь	Миколаївська, Одеська, Херсонська
Схід	Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Луганська, Харківська
Захід	Волинська, Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська, Рівненська, Тернопільська, Хмельницька, Чернівецька

Примітка: територіальна вибірка не включає тимчасово окуповані території Автономної Республіки Крим та місто Севастополь.

Основними показниками, для яких розраховувались характеристики надійності, були визначені кількість працюючих дітей та кількість дітей у дитячій праці. Розрахунки проводилися як для усієї сукупності дітей України, так і для окремих підгруп таких, як статеві, вікові групи, тип місцевості та територіальні зони. У якості основних характеристик надійності використовуються стандартна похибка, гранична похибка та коефіцієнт варіації.

Як видно з даних, представлених у таблицях А.4 та А.5 надійність показників «кількість працюючих дітей» та «кількість дітей у дитячій праці» на національному рівні за розрізами стать, окремі вікові групами та у сільській місцевості достатньо висока і не перевищує 10%, що дозволяє їх використовувати у кількісних розрахунках та для якісного аналізу. Нижча надійність показників по міській місцевості, що пов'язано з незначною кількістю працюючих дітей та дітей в дитячій праці (коефіцієнт варіації складає 18,4% та 20,1% відповідно).

Достатньо надійними є дані щодо працюючих дітей за віковими групами 5–11 та 15-17 років, де коефіцієнт варіації становить 8,3% та 8,1% відповідно. Водночас серед дітей, залучених до дитячої праці високий рівень показника надійності спостерігався лише для вікової групи 5-11 роки (8,3%), в той час як для дітей віком 15-17 років він є більшим (13,7%).

Таблиця А.4. Оцінки надійності кількості працюючих дітей за статтю, віковими групами, місцем проживання та територіальними зонами

	Оцінка, тис. осіб	Стандартна похибка, тис. осіб	Гранична похибка, тис. осіб	Коефіцієнт варіації, %
Разом	607,6	41,6	82,3	6,8
Стать				
Дівчата	261,5	20,9	41,4	8,0
Хлопці	346,2	28,6	56,6	8,3
Вікові групи				
5-11 років	180,7	15,0	29,7	8,3
12-14 роки	204,7	24,4	48,3	11,9
15-17 років	222,2	18,0	35,7	8,1
Місце проживання				
Міські поселення	142,2	26,2	51,9	18,4
Сільська місцевість	465,4	32,2	63,8	6,9
Територіальні зони				
Північ	91,4	10,3	20,4	11,2
Центр	86,5	13,5	26,8	15,7
Південь	43,7	9,3	18,5	21,4
Схід	108,3	23,9	47,3	22,1
Захід	277,8	27,9	55,3	10,1

Таблиця А.5. Кількість дітей у дитячій праці за статтю, віковими групами, місцем проживання та територіальними зонами

	Оцінка, тис. осіб	Стандартна похибка, тис. осіб	Гранична похибка, тис. осіб	Коефіцієнт варіації, %
Разом	264,2	18,2	36,1	6,9
Стать				
Дівчата	99,2	8,7	17,1	8,7
Хлопці	165,0	12,0	23,7	7,2
Вікові групи				
5-11 років	180,7	15,0	29,7	8,3
12-14 роки	43,1	4,8	9,4	11,0
15-17 років	40,4	5,5	11,0	13,7
Місце проживання				
Міські поселення	51,8	10,4	20,6	20,1
Сільська місцевість	212,4	15,1	29,8	7,1
Територіальні зони				
Північ	47,2	7,6	15,0	16,1
Центр	34,2	10,2	20,2	29,9
Південь	18,5	3,6	7,1	19,5
Схід	35,9	4,5	8,9	12,5
Захід	128,4	11,7	23,2	9,1

Варто зауважити, що оцінки кількості працюючих дітей та дітей у дитячій праці, отримані для територіальних зон, в цілому є недостатньо надійними і використовувати їх можна лише для якісного аналізу. Для кількісного аналізу можуть використовуватись лише дані щодо обох вищезазначених показників для територіальної зони «Захід», де спостерігається найбільша кількість дітей. Для інших територіальних зон значення де кількість працюючих дітей та дітей в дитячій праці є у 3–7 разів менше і, відповідно, надійність цього показника є суттєво нижчою.

Таким чином, за досягнутого рівня надійності результатів МОДП аналіз його основних показників може бути здійснений, головним чином, на національному рівні за розрізами «стать», «сільська місцевість», вікові групи 5–11 та 15–17 років (для працюючих дітей) та за показниками територіальної зони «Захід».

3. Загальна характеристика результатів модульного обстеження дитячої праці

Модульне обстеження дитячої праці було проведено у 25 регіонах країни (без АР Крим та м. Севастополя). Із 22,5 тис. домогосподарств, опитаних в ОЕАН, для обстеження МОДП було відібрано 5,0 тис. домогосподарств, які мали у своєму складі дітей віком 5–17 років. Фактично було опитано 4,8 тис домогосподарств.

Інформація щодо житлових умов у домогосподарстві, освіти, домашніх обов'язках та зайнятості, професій та умов праці 6,4 дітей віком 5–17 років була отримана за анкетами Додатку Г.1 та Додатку Г.2. Загальний рівень участі домогосподарств в МОДП склав 96,2%, а осіб – 93,3% (табл. А.6).

Таблиця А.6. Результати опитування домогосподарств та осіб

	Разом	Міські поселення	Сільська місцевість
Відібрано домогосподарств, одиниць	5 018	2 424	2 594
Обстежено домогосподарств, одиниць	4 826	2 289	2 537
Рівень участі домогосподарств, %	96,2	94,4	97,8
Кількість дітей, щодо яких отримано відповіді від батьків за Додатком 1 до форми № 1-ЕАН, осіб	6 397	2 686	3 711
Кількість опитаних дітей за Додатком 2 до форми №1-ЕАН, осіб	6 357	2 755	3 602
Рівень участі респондентів в обстеженні, %	93,3	92,7	94,5

В середньому одна опитана дитина представляла 821 дитину з генеральної сукупності, тобто з 5,2 млн осіб у віці 5–17 років згідно даних офіційної демографічної статистики.

Додаток Б. Таблиці з основними результатами модульного вибіркового обстеження дитячої праці

Секція Б.1. Зайнятість дітей

Таблиця Б.1.1. Діти за статтю, віковими групами, місцем проживання та територіальними зонами

Категорії дітей	Разом		Хлопці		Дівчата	
	тис. осіб	%	тис. осіб	%	тис. осіб	%
Разом	5218,7	100,0	2680,4	100,0	2538,3	100,0
Вікові групи						
5–11 років	2897,0	55,5	1489,7	55,6	1407,3	55,4
12–14 років	1080,8	20,7	555,5	20,7	525,3	20,7
15–17 років	1240,9	23,8	635,2	23,7	605,7	23,9
Місце проживання						
Міські поселення	3395,9	65,1	1742,9	65,0	1653,0	65,1
Сільські поселення	1822,8	34,9	937,5	35,0	885,3	34,9
Територіальні зони						
Північ	935,7	17,9	480,6	17,9	455,1	17,9
Центр	633,2	12,1	325,1	12,1	308,1	12,1
Південь	579,2	11,1	296,6	11,1	282,6	11,1
Схід	1551,0	29,7	798,5	29,8	752,5	29,7
Захід	1519,6	29,2	779,6	29,1	740,0	29,2

Джерело: МОДП в Україні.

Таблиця Б.1.2. Діти, що відвідують школу за статтю, віковими групами та місцем проживання

Категорії дітей	Разом		Хлопці		Дівчата	
	тис. осіб	%	тис. осіб	%	тис. осіб	%
Разом	5068,9	100,0	2607,0	100,0	2461,9	100,0
Вікові групи						
5–11 років	2788,1	55,0	1435,3	55,1	1352,8	54,9
12–14 років	1079,0	21,3	555,2	21,3	523,8	21,3
15–17 років	1201,8	23,7	616,5	23,6	585,3	23,8
Місце проживання						
Міські поселення	3317,1	65,4	1704,2	65,4	1612,9	65,5
Сільські поселення	1751,8	34,6	902,8	34,6	849,0	34,5
Територіальні зони						
Північ	921,8	18,2	474,9	18,2	446,9	18,1
Центр	619,5	12,2	317,4	12,2	302,1	12,3
Південь	554,6	10,9	283,3	10,9	271,3	11,0
Схід	1501,2	29,6	777,8	29,8	723,4	29,4
Захід	1471,8	29,1	753,6	28,9	718,2	29,2

Джерело: МОДП в Україні.

Таблиця Б.1.3. Діти за статусом діяльності (працювали / відвідували школу), статтю, місцем проживання і віковими групами за обстежуваний тиждень

Статус діяльності	Разом		Хлопці		Дівчата	
	тис. осіб	%	тис. осіб	%	тис. осіб	%
Разом						
Разом	5218,7	100,0	2680,4	100,0	2538,3	100,0
Тільки працювали	14,9	0,3	6,5	0,2	8,4	0,3
Тільки відвідували школу	4476,4	85,8	2267,5	84,6	2208,9	87,0
Працювали та відвідували школу	592,5	11,3	339,5	12,7	253,0	10,0
Не працювали і не відвідували школу	134,9	2,6	66,9	2,5	68,0	2,7
Міські поселення						
Разом	3395,9	100,0	1742,9	100,0	1653,0	100,0
Тільки працювали	5,9	0,2	1,2	0,1	4,7	0,3
Тільки відвідували школу	3180,8	93,7	1620,7	93,0	1560,1	94,4
Працювали та відвідували школу	136,3	4,0	83,5	4,8	52,8	3,2
Не працювали і не відвідували школу	72,9	2,1	37,5	2,1	35,4	2,1
Сільські поселення						
Разом	1822,8	100,0	937,5	100,0	885,3	100,0
Тільки працювали	9,0	0,5	5,3	0,6	3,7	0,4
Тільки відвідували школу	1295,6	71,1	646,8	69,0	648,8	73,3
Працювали та відвідували школу	456,2	25,0	256,0	27,3	200,2	22,6
Не працювали і не відвідували школу	62,0	3,4	29,4	3,1	32,6	3,7
5–11 років						
Разом	2897,0	100,0	1489,7	100,0	1407,3	100,0
Тільки працювали	3,4	0,1	-	-	3,4	0,3
Тільки відвідували школу	2610,8	90,1	1325,6	89,0	1285,2	91,3
Працювали та відвідували школу	177,3	6,1	109,7	7,4	67,6	4,8
Не працювали і не відвідували школу	105,5	3,7	54,4	3,6	51,1	3,6
12–14 років						
Разом	1080,8	100,0	555,5	100,0	525,3	100,0
Тільки працювали	-	-	-	-	-	-
Тільки відвідували школу	874,5	80,9	434,9	78,3	439,6	83,7
Працювали та відвідували школу	204,5	18,9	120,3	21,6	84,2	16,0
Не працювали і не відвідували школу	1,8	0,2	0,3	0,1	1,5	0,3
15–17 років						
Разом	1240,9	100,0	635,2	100,0	605,7	100,0
Тільки працювали	11,5	0,9	6,5	1,0	5,0	0,8
Тільки відвідували школу	991,1	79,9	507,0	79,8	484,1	79,9
Працювали та відвідували школу	210,7	17,0	109,5	17,3	101,2	16,7
Не працювали і не відвідували школу	27,6	2,2	12,2	1,9	15,4	2,6

Джерело: МОДП в Україні.

Таблиця Б.1.4. Діти за статусом діяльності (працювали/ виконували домашні обов'язки), статтю, місцем проживання і віковими групами за обстежуваний тиждень

Статус діяльності	Разом		Хлопці		Дівчата	
	тис. осіб	%	тис. осіб	%	тис. осіб	%
Разом						
Разом	5218,7	100,0	2680,4	100,0	2538,3	100,0
Тільки працювали	13,7	0,2	9,1	0,3	4,6	0,2
Тільки виконували домашні обов'язки	4392,8	84,2	2211,4	82,5	2181,4	85,9
Працювали та виконували домашні обов'язки	593,7	11,4	336,9	12,6	256,8	10,1
Не працювали і не виконували домашні обов'язки	218,5	4,2	123,0	4,6	95,5	3,8
Міські поселення						
Разом	3395,9	100,0	1742,9	100,0	1653,0	100,0
Тільки працювали	5,3	0,2	1,6	0,1	3,7	0,2
Тільки виконували домашні обов'язки	3137,1	92,4	1590,1	91,2	1547,0	93,6
Працювали та виконували домашні обов'язки	136,9	4,0	83,1	4,8	53,8	3,3
Не працювали і не виконували домашні обов'язки	116,6	3,4	68,1	3,9	48,5	2,9
Сільські поселення						
Разом	1822,8	100,0	937,5	100,0	885,3	100,0
Тільки працювали	8,4	0,5	7,5	0,8	0,9	0,1
Тільки виконували домашні обов'язки	1255,7	68,9	621,3	66,3	634,4	71,7
Працювали та виконували домашні обов'язки	456,8	25,0	253,8	27,1	203,0	22,9
Не працювали і не виконували домашні обов'язки	101,9	5,6	54,9	5,8	47,0	5,3
5–11 років						
Разом	2897,0	100,0	1489,7	100,0	1407,3	100,0
Тільки працювали	7,9	0,3	3,3	0,2	4,6	0,3
Тільки виконували домашні обов'язки	2538,5	87,6	1289,4	86,6	1249,1	88,8
Працювали та виконували домашні обов'язки	172,8	6,0	106,4	7,1	66,4	4,7
Не працювали і не виконували домашні обов'язки	177,8	6,1	90,6	6,1	87,2	6,2
12–14 років						
Разом	1080,8	100,0	555,5	100,0	525,3	100,0
Тільки працювали	4,3	0,4	4,3	0,8	-	-
Тільки виконували домашні обов'язки	868,9	80,4	430,1	77,4	438,8	83,5
Працювали та виконували домашні обов'язки	200,2	18,5	116,0	20,9	84,2	16,0
Не працювали і не виконували домашні обов'язки	7,4	0,7	5,1	0,9	2,3	0,5
15–17 років						
Разом	1240,9	100,0	635,2	100,0	605,7	100,0
Тільки працювали	1,5	0,1	1,5	0,3	-	-
Тільки виконували домашні обов'язки	985,4	79,4	491,9	77,4	493,5	81,5
Працювали та виконували домашні обов'язки	220,7	17,8	114,5	18,0	106,2	17,5
Не працювали і не виконували домашні обов'язки	33,3	2,7	27,3	4,3	6,0	1,0

Джерело: МОДП в Україні.

Таблиця Б.1.5. Діти за статусом діяльності (працювали/виконували домашні обов'язки/ відвідували школу), статтю, місцем проживання і віковими групами за обстежуваний тиждень

Статус діяльності	Разом		Хлопці		Дівчата	
	тис. осіб	%	тис. осіб	%	тис. осіб	%
Разом						
Разом	5218,7	100,0	2680,4	100,0	2538,3	100,0
Тільки працювали	3,6	0,1	0,6	-	3,0	0,1
Тільки відвідували школу	193,6	3,7	108,5	4,1	85,1	3,3
Виконували домашні обов'язки	110,0	2,1	52,4	2,0	57,6	2,3
Працювали та навчалися	10,1	0,2	8,5	0,3	1,6	0,1
Працювали та виконували домашні обов'язки	11,3	0,2	5,9	0,2	5,4	0,2
Відвідували школу і виконували домашні обов'язки	4282,8	82,1	2159,0	80,6	2123,8	83,7
Працювали, відвідували школу та виконували домашні обов'язки	582,4	11,1	331,0	12,3	251,4	9,9
Не мали занять	24,9	0,5	14,5	0,5	10,4	0,4
Міські поселення						
Разом	3395,9	100,0	1742,9	100,0	1653,0	100,0
Тільки працювали	3,0	0,1	-	-	3,0	0,2
Тільки відвідували школу	109,3	3,2	63,2	3,6	46,1	2,8
Виконували домашні обов'язки	65,6	1,9	32,5	1,9	33,1	2,0
Працювали та навчалися	2,3	0,1	1,6	0,1	0,7	-
Працювали та виконували домашні обов'язки	2,9	0,1	1,3	0,1	1,6	0,1
Відвідували школу і виконували домашні обов'язки	3071,5	90,5	1557,6	89,3	1513,9	91,6
Працювали, відвідували школу та виконували домашні обов'язки	134,0	3,9	81,8	4,7	52,2	3,2
Не мали занять	7,3	0,2	4,9	0,3	2,4	0,1
Сільські поселення						
Разом	1822,8	100,0	937,5	100,0	885,3	100,0
Тільки працювали	0,6	-	0,6	0,1	-	-
Тільки відвідували школу	84,3	4,6	45,3	4,8	39,0	4,4
Виконували домашні обов'язки	44,4	2,4	19,9	2,1	24,5	2,8
Працювали та навчалися	7,8	0,4	6,9	0,7	0,9	0,1
Працювали та виконували домашні обов'язки	8,4	0,5	4,6	0,5	3,8	0,4
Відвідували школу і виконували домашні обов'язки	1211,3	66,5	601,4	64,2	609,9	68,9
Працювали, відвідували школу та виконували домашні обов'язки	448,4	24,6	249,2	26,6	199,2	22,5
Не мали занять	17,6	1,0	9,6	1,0	8,0	0,9
5-11 років						
Разом	2897,0	100,0	1489,7	100,0	1407,3	100,0
Тільки працювали	3,0	0,1	-	-	3,0	0,2
Тільки відвідували школу	156,4	5,4	79,3	5,3	77,1	5,5
Виконували домашні обов'язки	84,1	2,9	43,0	2,9	41,1	2,9
Працювали та навчалися	4,8	0,2	3,2	0,2	1,6	0,1
Працювали та виконували домашні обов'язки	0,3	0,0	-	-	0,3	-
Відвідували школу і виконували домашні обов'язки	2454,3	84,7	1246,3	83,7	1208,0	85,9
Працювали, відвідували школу та виконували домашні обов'язки	172,6	6,0	106,5	7,1	66,1	4,7
Не мали занять	21,5	0,7	11,4	0,8	10,1	0,7

12–14 років						
Разом	1080,8	100,0	555,5	100,0	525,3	100,0
Тільки працювали	–	–	–	–	–	–
Тільки відвідували школу	7,1	0,7	4,8	0,8	2,3	0,4
Виконували домашні обов'язки	1,5	0,1	–	–	1,5	0,3
Працювали та навчалися	4,3	0,4	4,3	0,8	–	–
Працювали та виконували домашні обов'язки	–	–	–	–	–	–
Відвідували школу і виконували домашні обов'язки	867,4	80,3	430,1	77,4	437,3	83,3
Працювали, відвідували школу та виконували домашні обов'язки	200,2	18,5	116,0	20,9	84,2	16,0
Не мали занять	0,3	–	0,3	0,1	–	–
15–17 років						
Разом	1240,9	100,0	635,2	100,0	605,7	100,0
Тільки працювали	0,6	0,0	0,6	0,1	–	–
Тільки відвідували школу	30,1	2,4	24,4	3,8	5,7	0,9
Виконували домашні обов'язки	24,4	2,0	9,4	1,5	15,0	2,5
Працювали та навчалися	1,0	0,1	1,0	0,2	–	–
Працювали та виконували домашні обов'язки	11,0	0,9	5,9	0,9	5,1	0,8
Відвідували школу і виконували домашні обов'язки	961,1	77,5	482,6	76,0	478,5	79,0
Працювали, відвідували школу та виконували домашні обов'язки	209,6	16,9	108,5	17,1	101,1	16,7
Не мали занять	3,1	0,2	2,8	0,4	0,3	0,1

Джерело: МОДП в Україні.

Таблиця Б.1.6. Діти, які працювали за обстежуваним періодом, статтю, віковими групами та місцем проживання

Категорії дітей	Працювали впродовж обстежуваного тижня		Працювали впродовж останніх 12 місяців		
	тис. осіб	у % до загальної кількості дітей	тис. осіб	у % до загальної кількості дітей	
Разом					
Хлопці	5–11 років	109,7	7,4	60,8	4,1
	12–14 років	120,3	21,7	55,7	10,0
	15–17 років	116,0	18,3	108,1	17,0
	Разом	346,0	12,9	224,6	8,4
Дівчата	5–11 років	71,0	5,1	51,5	3,7
	12–14 років	84,2	16,0	58,9	11,2
	15–17 років	106,2	17,5	86,4	14,3
	Разом	261,4	10,3	196,8	7,8
Разом	5–11 років	180,7	6,2	112,3	3,9
	12–14 років	204,5	18,9	114,6	10,6
	15–17 років	222,2	17,9	194,5	15,7
	Разом	607,4	11,6	421,4	8,1
Міські поселення					
Хлопці	5–11 років	21,3	2,1	23,5	2,4
	12–14 років	39,7	11,5	22,4	6,5
	15–17 років	23,7	5,9	58,0	14,4
	Разом	84,7	4,9	103,9	6,0
Дівчата	5–11 років	14,9	1,6	13,5	1,4
	12–14 років	16,2	5,0	27,5	8,4
	15–17 років	26,4	6,8	49,3	12,7
	Разом	57,5	3,5	90,3	5,5
Разом	5–11 років	36,2	1,9	37,0	1,9
	12–14 років	55,9	8,3	49,9	7,4
	15–17 років	50,1	6,3	107,3	13,5
	Разом	142,2	4,2	194,2	5,7

Сільські поселення					
Хлопці	5–11 років	88,4	17,8	37,3	7,5
	12–14 років	80,6	38,4	33,3	15,9
	15–17 років	92,3	39,8	50,1	21,6
	Разом	261,3	27,9	120,7	12,9
Дівчата	5–11 років	56,1	12,0	38,0	8,1
	12–14 років	68,0	34,0	31,4	15,7
	15–17 років	79,8	36,9	37,1	17,1
	Разом	203,9	23,0	106,5	12,0
Разом	5–11 років	144,5	15,0	75,3	7,8
	12–14 років	148,6	36,3	64,7	15,8
	15–17 років	172,1	38,4	87,2	19,5
	Разом	465,2	25,5	227,2	12,5

Джерело: МОДП в Україні.

Таблиця Б.1.7. Діти, які працювали за обстежуваним періодом і територіальними зонами

Територіальні зони	Працювали впродовж обстежуваного тижня		Працювали впродовж останніх 12 місяців	
	тис. осіб	у % до загальної кількості дітей	тис. осіб	у % до загальної кількості дітей
Разом	607,4	11,6	421,4	8,1
Північ	91,4	9,8	104,6	11,2
Центр	86,4	13,6	56,3	8,9
Південь	43,6	7,5	31,4	5,4
Схід	108,3	7,0	89,4	5,8
Захід	277,7	18,3	139,7	9,2

Джерело: МОДП в Україні.

Таблиця Б.1.8. Діти, які зайняті економічною активністю, за статтю, віковими групами, місцем проживання і територіальними зонами

Категорії дітей	Разом		Хлопці		Дівчата	
	тис. осіб	%	тис. осіб	%	тис. осіб	%
Разом	601,1	100,0	341,5	100,0	259,6	100,0
Вікові групи						
5–11 років	177,6	29,6	107,5	31,5	70,1	27,0
12–14 років	202,1	33,6	118,8	34,8	83,3	32,1
15–17 років	221,4	36,8	115,2	33,7	106,2	40,9
Місце проживання						
Міські поселення	141,2	23,5	84,7	24,8	56,5	21,8
Сільські поселення	459,9	76,5	256,8	75,2	203,1	78,2
Територіальні зони						
Північ	89,1	14,8	56,3	16,5	32,8	12,6
Центр	84,7	14,1	51,6	15,1	33,1	12,8
Південь	42,7	7,1	21,3	6,2	21,4	8,2
Схід	107,7	17,9	58,6	17,2	49,1	18,9
Захід	276,9	46,1	153,7	45,0	123,2	47,5

Джерело: МОДП в Україні.

Таблиця Б.1.9. Діти, які шукали роботу, за статтю, віковими групами та місцем проживання

Категорії дітей	Разом		Хлопці		Дівчата	
	тис. осіб	у % до загальної кількості дітей	тис. осіб	у % до загальної кількості дітей	тис. осіб	у % до загальної кількості дітей
Разом	17,0	0,3	9,9	0,4	7,1	0,3
Вікові групи						
5–11 років	2,3	0,1	0,4	0,0	1,9	0,1
12–14 років	0,4	0,0	0,4	0,1	-	-
15–17 років	14,3	1,2	9,1	1,4	5,2	0,9
Місце проживання						
Міські поселення	13,5	0,4	8,3	0,5	5,2	0,3
Сільські поселення	3,5	0,2	1,6	0,2	1,9	0,2

Джерело: МОДП в Україні.

Таблиця Б.1.10. Діти, які шукали роботу, за статтю, віковими групами та місцем проживання

Вікові групи	Разом		Хлопці		Дівчата	
	тис. осіб	у % до загальної кількості дітей	тис. осіб	у % до загальної кількості дітей	тис. осіб	у % до загальної кількості дітей
Разом						
5–11 років	2538,4	87,6	1289,3	86,5	1249,1	88,8
12–14 років	868,9	80,4	430,1	77,4	438,8	83,5
15–17 років	985,5	79,4	492,0	77,5	493,5	81,5
Разом	4392,8	84,2	2211,4	82,5	2181,4	85,9
Міські поселення						
5–11 років	1801,5	93,2	925,0	93,1	876,5	93,4
12–14 років	610,6	91,0	302,9	87,7	307,7	94,5
15–17 років	725,0	91,5	362,2	89,8	362,8	93,2
Разом	3137,1	92,4	1590,1	91,2	1547,0	93,6
Сільські поселення						
5–11 років	736,9	76,4	364,3	73,5	372,6	79,4
12–14 років	258,3	63,0	127,2	60,5	131,1	65,6
15–17 років	260,5	58,1	129,8	56,0	130,7	60,4
Разом	1255,7	68,9	621,3	66,3	634,4	71,7

Джерело: МОДП в Україні.

Таблиця Б.1.11. Середня кількість годин на тиждень домашніх обов'язків, які виконують діти за статтю, віковими групами і місцем проживання

Вікові групи	Разом		Хлопці		Дівчата	
	Разом					
5–11 років	4		4		4	
12–14 років	6		6		6	
15–17 років	8		7		8	
Разом	5		5		6	
Міські поселення						
5–11 років	4		4		4	
12–14 років	6		6		6	
15–17 років	8		7		8	
Разом	5		5		5	

Сільські поселення			
5–11 років	5	5	5
12–14 років	7	7	7
15–17 років	9	8	9
Разом	6	6	6

Джерело: МОДП в Україні.

Таблиця Б.1.12. Діти, які виконують домашні обов'язки, за відпрацьованим часом, статтю і віковими групами

Вікові групи	Разом, тис. осіб	У тому числі, %			
		1–6 годин	7–13 годин	14–24 годин	25 годин і більше
Разом					
5–11 років	2538,4	81,7	16,3	2,0	—
12–14 років	868,9	59,5	33,5	6,9	0,1
15–17 років	985,5	46,7	38,0	14,9	0,4
Разом	4392,8	69,5	24,6	5,8	0,1
Хлопці					
5–11 років	1289,3	83,1	15,5	1,4	—
12–14 років	430,1	60,4	32,8	6,8	—
15–17 років	492,0	51,5	36,9	11,5	0,1
Разом	2211,4	71,7	23,6	4,7	0,0
Дівчата					
5–11 років	1249,1	80,2	17,2	2,6	—
12–14 років	438,8	58,6	34,2	7,1	0,1
15–17 років	493,5	41,9	39,2	18,2	0,7
Разом	2181,4	67,2	25,6	7,0	0,2

Джерело: МОДП в Україні.

Таблиця Б.1.13. Діти, які виконують домашні обов'язки, за видами обов'язків, статтю, віковими групами та місцем проживання

Вікові групи	Разом, тис. осіб	У тому числі за видами домашніх обов'язків, %							
		складання іграшок та своїх особистих речей	прибирання житла або подвір'я	приготування їжі	прання, прасування	закупівля продуктів харчування	догляд за молодшими членами сім'ї	догляд за літніми або хворими членами сім'ї	інше
Разом									
5–11 років	2538,4	97,1	40,8	2,5	1,9	15,0	16,8	1,0	0,9
12–14 років	868,9	78,7	85,6	16,7	11,6	44,7	25,6	3,2	0,5
15–17 років	985,5	59,4	90,7	39,1	30,7	59,4	16,8	2,4	1,3
Разом	4392,8	85,0	60,9	13,5	10,3	30,9	18,5	1,8	0,9
Хлопці									
5–11 років	1289,3	96,2	39,3	1,7	0,9	15,1	15,8	1,2	0,7
12–14 років	430,1	81,4	78,9	9,3	3,4	46,8	27,8	3,6	0,7
15–17 років	492,0	58,0	86,9	18,3	11,2	56,9	14,8	3,0	2,5
Разом	2211,4	84,8	57,6	6,9	3,7	30,5	17,9	2,1	1,1
Дівчата									
5–11 років	1249,1	98,1	42,3	3,4	2,8	15,0	17,8	0,8	1,1
12–14 років	438,8	75,9	92,2	24,0	19,6	42,6	23,4	2,8	0,4
15–17 років	493,5	60,8	94,4	59,8	50,2	61,9	18,7	1,7	0,2
Разом	2181,4	85,2	64,1	20,3	16,9	31,2	19,1	1,4	0,8

Міські поселення									
5–11 років	1801,5	97,3	39,7	2,9	2,2	15,3	14,6	0,6	1,1
12–14 років	610,6	79,0	84,4	18,2	12,2	48,1	24,2	2,6	0,5
15–17 років	725,0	58,5	89,9	42,4	32,8	64,4	15,2	1,8	0,8
Разом	3137,1	84,8	60,0	15,0	11,2	33,0	16,6	1,2	0,9
Сільська місцевість									
5–11 років	736,9	96,7	43,4	1,6	0,9	14,5	22,1	2,1	0,4
12–14 років	258,3	77,9	88,6	13,1	10,0	36,5	28,7	4,6	0,5
15–17 років	260,5	62,0	92,7	29,9	25,0	45,4	21,0	4,1	3,0
Разом	1255,7	85,6	62,9	9,8	7,8	25,4	23,3	3,0	1,0

Примітка: передбачено можливість обирання кількох варіантів відповідей.

Джерело: МОДП в Україні.

Секція Б.2. Характеристики працюючих дітей

Таблиця Б.2.1. Працюючі діти за видами економічної діяльності, статтю, місцем проживання та віковими групами

Вид економічної діяльності	Разом	Хлопці	Дівчата	Міські поселення	Сільські поселення	5–11 років	12–14 років	15–17 років
Разом, тис. осіб	607,4	346,0	261,4	142,2	465,2	180,7	204,5	222,2
<i>у тому числі, %:</i>								
виращування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур	4,5	5,0	4,1	4,8	4,4	3,9	5,6	4,0
виращування овочів і баштанних культур, коренеплодів і бульбоплодів	9,2	7,5	10,4	20,3	5,7	5,4	16,2	5,7
виращування інших однорічних культур	0,2	0,3	0,1	–	0,3	0,7	–	–
виращування винограду	0,3	–	0,5	–	0,3	0,6	0,3	–
виращування зерняткових і кісточкових фруктів	0,4	0,4	0,4	0,9	0,2	1,1	0,2	–
виращування ягід, горіхів та інших фруктів	0,7	1,1	0,4	–	1,0	0,7	0,9	0,7
відтворення рослин	0,4	–	0,6	0,7	0,3	0,7	0,1	0,4
розведення великої рогатої худоби молочних порід	2,9	2,0	3,4	–	3,7	0,8	3,0	4,3
розведення іншої великої рогатої худоби та буйволів	0,3	–	0,5	0,8	0,2	0,8	0,2	–
розведення овець і кіз	0,5	0,3	0,8	–	0,7	1,4	–	0,3
розведення свиней	1,0	0,9	1,2	0,3	1,2	2,5	0,9	–
розведення свійської птиці	9,9	12,4	7,9	5,2	11,3	14,8	8,8	6,8
розведення інших тварин	0,4	0,4	0,3	0,5	0,3	0,9	0,3	–
змішане сільське господарство	61,8	60,3	62,9	46,6	66,4	62,8	58,2	64,2
допоміжна діяльність у тваринництві	0,2	–	0,3	–	0,2	0,6	–	–
післяурожайна діяльність	0,3	0,4	0,2	0,8	0,1	–	0,3	0,4
лісозаготівлі	0,1	–	0,3	–	0,2	0,2	0,3	–
збирання дикорослих недревних продуктів	0,4	0,8	–	–	0,5	0,6	0,5	–
оздоблення текстильних виробів	0,2	0,4	–	0,7	–	–	0,5	–
виробництво інших виробів з деревини; виготовлення виробів з корка, соломки та рослинних матеріалів для плетіння	0,1	–	0,1	0,3	–	–	0,2	–
виробництво іншої продукції, н.в.і.у.	0,1	–	0,1	–	0,1	–	–	0,1
будівництво будівель	0,1	–	0,2	–	0,1	–	–	0,3
будівництво житлових і нежитлових будівель	0,4	–	0,8	–	0,6	–	–	1,2
штукатурні роботи	0,2	–	0,3	–	0,3	–	–	0,5

інші роботи із завершення будівництва	0,1	–	0,1	–	0,1	–	0,1	–
технічне обслуговування та ремонт автотранспортних засобів	0,1	–	0,2	0,4	–	–	–	0,3
оптова торгівля квітами та рослинами	0,2	–	0,4	1,0	–	0,8	–	–
роздрібна торгівля в неспеціалізованих магазинах	0,1	0,2	0,1	0,3	–	–	0,3	–
роздрібна торгівля в спеціалізованих магазинах електронною апаратурою побутового призначення для приймання, записування, відтворювання звуку й зображення	0,1	–	0,3	0,6	–	–	–	0,4
роздрібна торгівля з лотків і на ринках харчовими продуктами, напоями та тютюновими виробами	0,1	0,3	–	0,6	–	–	–	0,4
роздрібна торгівля з лотків і на ринках текстильними виробами, одягом і взуттям	0,1	0,2	–	0,3	–	–	–	0,2
роздрібна торгівля з лотків і на ринках іншими товарами	1,4	2,4	0,7	6,1	–	–	0,8	3,2
обслуговування напоями	0,1	0,2	–	–	0,1	–	–	0,2
діяльність у сфері бухгалтерського обліку й аудиту; консультування з питань оподаткування	0,2	0,5	–	0,9	–	–	0,6	–
рекламні агентства	0,6	0,8	0,3	2,4	–	–	–	1,5
діяльність у сфері фотографії	0,1	0,2	–	0,3	–	–	0,2	–
індивідуальна мистецька діяльність	0,3	0,6	0,1	0,8	0,2	–	0,2	0,7
діяльність спортивних клубів	0,1	–	0,2	0,4	–	–	–	0,3
організування інших видів відпочинку та розваг, н.в.і.у.	0,3	0,7	–	1,3	–	–	–	0,9
надання послуг перукарнями та салонами краси	0,1	0,3	–	–	0,2	–	–	0,3
надання інших індивідуальних послуг, н.в.і.у.	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	0,7	1,3	1,0
діяльність домашніх господарств як роботодавців для дитини	0,6	0,4	0,8	1,7	0,3	–	–	1,7

Джерело: МОДП в Україні.

Таблиця Б.2.2. Працюючі діти за професійними групами, статтю, місцем проживання та віковими групами

Професійні групи	Разом	Хлопці	Дівчата	Міські поселення	Сільські поселення	5–11 років	12–14 років	15–17 років
Разом, тис. осіб	607,4	346,0	261,4	142,2	465,2	180,7	204,5	222,2
<i>У тому числі, %:</i>								
фахівці	0,4	0,2	0,7	1,8	–	–	–	1,1
технічні службовці	0,2	–	0,5	0,9	–	–	0,6	–
працівники сфери торгівлі та послуг	2,1	1,0	3,6	7,2	0,5	–	1,7	4,2
кваліфіковані робітники з інструментом	0,6	0,8	0,2	0,6	0,5	–	0,4	1,1
робітники з обслуговування, експлуатації та контролювання за роботою технологічного устаткування, складання устаткування та машин	0,5	0,1	1,0	1,5	0,2	–	0,7	0,7
найпростіші професії	96,2	97,9	94,0	88,0	98,8	100,0	96,6	92,9

Джерело: МОДП в Україні.

Таблиця Б.2.3. Працюючі діти за статусами зайнятості, статтю, місцем проживання та віковими групами

Статус зайнятості	Разом	Хлопці	Дівчата	Міські поселення	Сільські поселення	5–11 років	12–14 років	15–17 років
Разом, тис. осіб	607,4	346,0	261,4	142,2	465,2	180,7	204,5	222,2
<i>у тому числі працювали, %:</i>								
на підприємстві, в установі, організації	2,0	1,3	3,1	7,6	0,3	–	–	5,6
у окремої особи	2,6	3,4	1,5	4,1	2,1	0,6	1,3	5,3
на сімейному підприємстві	85,3	85,3	85,2	76,6	87,9	89,4	88,6	78,8
самозайняті	8,7	8,6	8,7	7,7	9,0	9,1	9,1	7,9
колективно	0,4	–	0,8	1,6	–	–	–	1,0
інше	1,0	1,4	0,7	2,4	0,7	0,9	1,0	1,4

Джерело: МОДП в Україні.

Таблиця Б.2.4. Діти в дитячій праці за тривалістю робочого тижня, статтю, місцем проживання та віковими групами, тис. осіб

Категорії дітей	Разом	У тому числі за тривалістю робочого тижня, годин				
		1–13	14–24	25–35	36–42	43 і більше
Разом	264,1	208,7	44,4	5,0	6,3	2,4
Стать						
Хлопці	164,9	131,1	26,6	3,2	1,9	2,1
Дівчата	99,2	77,6	17,8	1,8	1,7	0,3
Вікові групи						
5–11 років	180,7	167,2	12,0	1,5	–	–
12–14 років	43,0	18,1	23,9	0,2	–	0,8
15–17 років	40,4	23,4	8,5	3,3	3,6	1,6
Місце проживання						
Міські поселення	51,8	30,1	4,9	–	–	–
Сільські поселення	212,3	102,2	39,5	5,0	3,6	2,4

Джерело: МОДП в Україні.

Таблиця Б.2.5. Діти в дитячій праці за кількістю відпрацьованих годин протягом тижня, статтю, місцем проживання та віковими групами, годин

Вікові групи	Разом	Хлопці	Дівчата
Разом			
5–11 років	6	6	6
12–14 років	8	7	8
15–17 років	10	10	11
Разом	8	8	8
Міські поселення			
5–11 років	5	6	5
12–14 років	6	6	7
15–17 років	9	8	10
Разом	7	6	8
Сільські поселення			
5–11 років	6	6	6
12–14 років	8	8	8
15–17 років	11	11	11
Разом	8	8	8

Джерело: МОДП в Україні.

Таблиця Б.2.6. Діти в дитячій праці за кількістю відпрацьованих годин протягом тижня, видами економічної діяльності, статтю, віковими групами та місцем проживання

Категорії дітей	Разом	Сільське, лісове та рибне господарство	Переробна промисловість	Будівництво	Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	Професійна, наукова та технічна діяльність	Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	Інші види економічної діяльності
Разом	8	8	13	23	10	14	10	10
Стать								
Хлопці	8	8	19	23	6	20	7	6
Дівчата	8	8	9	–	13	12	11	14
Вікові групи								
5–11 років	6	6	–	–	2	–	–	5
12–14 років	8	8	12	4	7	9	7	9
15–17 років	10	10	21	24	12	17	10	11
Місце проживання								
Міські поселення	7	6	12	–	10	14	8	5
Сільські поселення	8	8	21	23	16	–	16	12

Джерело: МОДП в Україні.

Таблиця Б.2.7. Кількість годин на тиждень виконаних робіт дітьми, які тільки працюють, а також дітьми, які відвідують школу та працюють, за статтю, віковими групами та місцем проживання, годин

Категорії дітей	Разом	Працюють та відвідують школу	Тільки працюють
Разом	8	8	20
Стать			
Хлопці	8	8	29
Дівчата	8	8	12
Вікові групи			
5–11 років	6	6	7
12–14 років	8	8	–
15–17 років	10	10	23
Місце проживання			
Міські поселення	7	7	9
Сільські поселення	8	8	26

Джерело: МОДП в Україні.

Таблиця Б.2.8. Діти, які зайняті в неринкових видах діяльності, за статтю, віковими групами, місцем проживання

Категорії дітей	Разом		Хлопці		Дівчата	
	тис. осіб	у % до всіх дітей	тис. осіб	у % до всіх дітей	тис. осіб	у % до всіх дітей
Разом	6,3	0,1	4,5	0,2	1,8	0,1
Вікові групи						
5–11 років	3,1	0,1	2,2	0,1	0,9	0,1
12–14 років	2,4	0,2	1,5	0,3	0,9	0,2
15–17 років	0,8	0,1	0,8	0,1	–	–
Місце проживання						
Міські поселення	1,0	0,0	–	–	1,0	0,1
Сільські поселення	5,3	0,3	4,5	0,5	0,8	0,1

Джерело: МОДП в Україні.

Таблиця Б.2.9. Діти, які зайняті в неринкових видах діяльності, за видами діяльності, статтю, віковими групами та місцем проживання

Категорії дітей	Разом		Витяг води або збір дров		Будівельні роботи або капітальний ремонт	
	тис. осіб	у % до всіх дітей	тис. осіб	у % до всіх дітей	тис. осіб	у % до всіх дітей
Разом	6,3	0,1	5,9	0,1	0,4	0,0
Вікові групи						
5–11 років	3,1	0,1	3,1	0,1	–	–
12–14 років	2,4	0,2	2,4	0,2	–	–
15–17 років	0,8	0,1	0,4	0,0	0,4	0,0
Місце проживання						
Міські поселення	1,0	0,0	1,0	0,0	–	–
Сільські поселення	5,3	0,3	4,9	0,3	0,4	0,0

Джерело: МОДП в Україні.

Таблиця Б.2.10. Середній заробіток в місяць працюючих дітей, за статтю, віковими групами, місцем проживання та видами економічної діяльності, грн.

	Разом	Хлопці	Дівчата
Разом	465	345	606
Вікові групи			
5–11 років	104	111	85
12–14 років	268	260	280
15–17 років	740	604	835
Місце проживання			
Міські поселення	691	291	1117
Сільські поселення	340	373	299
Види економічної діяльності			
Сільське, лісове та рибне господарства	260	262	256
Переробна промисловість	512	400	600
Будівництво	1608	1608	–
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	768	420	941
Професійна, наукова та технічна діяльність	1392	300	2000
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	852	278	1024
Інші види економічної діяльності	545	435	597

Джерело: МОДП в Україні.

Таблиця Б.2.11. Погодинна заробітна плата працюючих дітей, за статтю, віковими групами, місцем проживання та професійними групами, грн.

	Разом	5–11 років	12–14 років	15–17 років
Разом	10,0	7,1	8,1	12,4
Стать				
Хлопці	8,2	8,3	8,0	8,2
Дівчата	12,2	3,8	8,3	15,3
Місце проживання				
Міські поселення	17,2	14,9	13,9	19,1
Сільські поселення	6,0	4,0	5,8	7,3

Професійні групи				
Фахівці	42,0	–	–	42,0
Працівники сфери торгівлі та послуг	14,5	–	11,4	15,5
Кваліфіковані робітники з інструментом	9,4	–	5,6	11,8
Робітники з обслуговування, експлуатації та контролювання за роботою технологічного устаткування, складання устаткування та машин	9,2	–	16,0	2,6
Найпростіші професії	8,0	7,1	7,1	9,2

Джерело: МОДП в Україні.

Таблиця Б.2.12. Працюючі діти за видами використання заробітку, статтю, віковими групами та місцем проживання

Категорії дітей	Разом отримували гроші, тис.осіб	У тому числі за видами використання заробітку, %			
		віддавали всі або більшу частину грошей батькам/опікунам	купували речі для себе	купували товари для родини	накопичували гроші для особистих цілей
Разом	80,1	16,1	51,8	0,9	31,2
Стать					
Хлопці	44,2	16,5	42,3	1,6	39,6
Дівчата	35,9	15,6	63,5	–	20,9
Вікові групи					
5–11 років	16,7	8,4	46,7	–	44,9
12–14 років	21,8	9,2	39,0	–	51,8
15–17 років	41,6	22,8	60,6	1,7	14,9
Місце проживання					
Міські поселення	29,3	11,9	68,6	–	19,5
Сільські поселення	50,8	18,5	42,1	1,4	38,0

Джерело: МОДП в Україні.

Таблиця Б.2.13. Працюючі діти, які не отримують гроші за роботу, за причинами, статтю, віковими групами та місцем проживання

Категорії дітей	Разом не отримували гроші, тис. осіб	У тому числі за причинами, %				
		працювали безкоштовно з батьками в сімейному підприємстві	працювали безкоштовно в фермерському, особистому, селянському господарстві	отримували винагороду в натуральній формі (товари або продукти харчування)	працювали за батьків	інші причини
Разом	527,3	6,3	86,3	2,5	4,8	0,1
Стать						
Хлопці	301,8	6,3	86,9	2,0	4,8	–
Дівчата	225,5	6,3	85,4	3,2	4,8	0,3
Вікові групи						
5–11 років	163,9	7,3	85,4	4,5	2,4	0,4
12–14 років	182,8	5,3	87,1	0,9	6,7	–
15–17 років	180,6	6,5	86,0	2,4	5,1	–
Місце проживання						
Міські поселення	112,9	8,9	79,2	7,7	3,6	0,6
Сільські поселення	414,4	5,6	88,2	1,1	5,1	–

Джерело: МОДП в Україні.

Таблиця Б.2.14. Працюючі діти, за основними причинами роботи, статтю, віковими групами та місцем проживання

Категорії дітей	Разом, тис. осіб	У тому числі працювали з причин, %:					
		бажання мати власні гроші	для набуття професійного досвіду	для додаткового доходу сім'ї	допомога в сімейному бізнесі	допомога батькам	інше
Разом	607,4	7,1	1,1	8,6	1,6	80,0	1,6
Стать							
Хлопці	346,0	6,6	0,4	6,9	0,7	83,3	2,1
Дівчата	261,4	7,7	2,0	10,9	2,8	75,7	0,9
Вікові групи							
5–11 років	180,7	4,6	–	7,1	1,7	85,4	1,2
12–14 років	204,5	5,8	1,5	6,6	1,3	83,5	1,3
15–17 років	222,2	10,3	1,6	11,7	1,8	72,5	2,1
Місце проживання							
Міські поселення	142,2	10,1	0,3	13,1	5,3	69,4	1,8
Сільські поселення	465,2	6,2	1,3	7,2	0,5	83,3	1,5

Джерело: МОДП в Україні.

Таблиця Б.2.15. Працюючі діти за місцем роботи, статтю, віковими групами, місцем проживання

Категорії дітей	Разом, тис. осіб	У тому числі за місцем роботи, %								
		на підприємстві	на фермі, земельній ділянці, у саду	на будівельному майданчику	у власному домогосподарстві	у домогосподарстві клієнта чи роботодавця	у магазині, кіоску, кафе, ресторані, готелі	на відкритому ринку чи вуличному лотку	немає постійного місця роботи	інше
Разом	607,4	1,2	91,3	0,1	2,1	2,3	0,5	0,7	1,1	0,7
Стать										
Хлопці	346,0	0,5	92,1	0,2	1,8	3,2	–	0,7	0,6	0,9
Дівчата	261,4	2,1	90,2	–	2,4	1,2	1,1	0,7	1,8	0,5
Вікові групи										
5–11 років	180,7	–	96,2	–	1,5	0,7	–	–	0,6	1,0
12–14 років	204,5	–	93,7	–	2,8	1,1	0,2	0,8	0,6	0,8
15–17 років	222,2	3,2	85,1	0,3	1,8	4,9	1,1	1,2	1,9	0,5
Місце проживання										
Міські поселення	142,2	4,3	78,3	–	4,6	3,7	1,7	3,0	3,3	1,1
Сільські поселення	465,2	0,2	95,3	0,1	1,3	1,9	0,1	–	0,4	0,7

Джерело: МОДП в Україні.

Таблиця Б.2.16. Працюючі діти, за періодом здійснення роботи, статтю, віковими групами, місцем проживання

Категорії дітей	Разом, тис. осіб	У тому числі за періодом роботи, %					
		у будні					у вихідні чи святкові дні
		з 6 до 14 годин	з 14 до 18 годин	з 9 до 18 годин	після 18 годин	іноді вдень, іноді ввечері	
Разом	607,4	1,8	45,9	2,6	1,5	32,1	16,1
Стать							
Хлопці	346,0	1,2	45,7	2,6	1,1	32,5	16,9
Дівчата	261,4	2,7	46,1	2,5	2,1	31,5	15,1
Вікові групи							
5–11 років	180,7	3,1	49,7	1,5	0,4	30,0	15,3
12–14 років	204,5	1,2	43,1	1,8	1,6	37,1	15,2
15–17 років	222,2	1,4	45,3	4,1	2,3	29,3	17,6
Місце проживання							
Міські поселення	142,2	3,7	39,0	1,0	1,5	36,7	18,1
Сільські поселення	465,2	1,3	47,9	3,1	1,5	30,7	15,5

Джерело: МОДП в Україні.

Секція Б.3. Дитяча праця і небезпечна робота

Таблиця Б.3.1. Діти в дитячій праці, працюючі діти не в дитячій праці та непрацюючі діти, за статтю, віковими групами та місцем проживання

Категорії дітей	Разом		Дитяча праця		Діти, які працюють, не в дитячій праці		Діти, які не працюють	
	тис. осіб	у % до всіх дітей	тис. осіб	у % до всіх дітей	тис. осіб	у % до всіх дітей	тис. осіб	у % до всіх дітей
	Разом	5218,7	100,0	264,1	5,0	343,3	6,6	4611,3
Стать								
Хлопці	2680,4	100,0	164,9	6,2	181,1	6,8	2334,4	87,1
Дівчата	2538,3	100,0	99,2	3,9	162,2	6,4	2276,9	89,7
Вікові групи								
5–11 років	2897,0	100,0	180,7	6,2	-	-	2716,3	93,8
12–14 років	1080,8	100,0	43,0	4,0	161,5	14,9	876,3	81,1
15–17 років	1240,9	100,0	40,4	3,2	181,8	14,7	1018,7	82,1
Місце проживання								
Міські поселення	3395,9	100,0	51,8	1,5	90,4	2,7	3253,7	95,8
Сільські поселення	1822,8	100,0	212,3	11,6	252,9	13,9	1357,6	74,5

Джерело: МОДП в Україні.

Таблиця Б.3.2. Діти в дитячій праці за статтю, віковими групами та місцем проживання

Категорії дітей	Дитяча праця		
	тис. осіб	у % до всіх дітей	у % дітей, які працюють
Разом			
5–11 років	180,7	6,2	100,0
12–14 років	43,0	4,0	21,0
15–17 років	40,4	3,2	18,2
Разом	264,1	5,0	43,5
Хлопці			
5–11 років	109,7	7,4	100,0
12–14 років	26,7	4,8	22,2
15–17 років	28,5	4,5	24,6
Разом	164,9	6,2	47,7
Дівчата			
5–11 років	71,0	5,0	100,0
12–14 років	16,3	3,1	19,4
15–17 років	11,9	2,0	11,2
Разом	99,2	3,9	37,9
Міські поселення			
5–11 років	36,2	1,9	100,0
12–14 років	8,0	1,2	14,3
15–17 років	7,6	1,0	15,2
Разом	51,8	1,5	36,4
Сільська місцевість			
5–11 років	144,5	15,0	100,0
12–14 років	35,0	8,6	23,6
15–17 років	32,8	7,3	19,1
Разом	212,3	11,6	45,6

Джерело: МОДП в Україні.

Таблиця Б.3.3. Діти в дитячій праці за видами дитячої праці, статтю, віковими групами та місцем проживання

Категорії дітей	Разом в дитячій праці, тис. осіб	Небезпечна робота (НР)	У тому числі, %		
			Дитяча праця крім небезпечної роботи		
			діти віком 5-11 років	діти віком 12-14 років	діти віком 15-17 років
Разом	264,1	28,9	63,8	6,7	0,6
Стать					
Хлопці	164,9	34,1	61,3	4,6	–
Дівчата	99,2	20,3	68,0	10,1	1,6
Вікові групи					
5–11 років	180,7	6,8	93,2	–	–
12–14 років	43,0	59,1	–	40,9	–
15–17 років	40,4	96,1	–	–	3,9
Місце проживання					
Міські поселення	51,8	36,1	60,4	3,5	–
Сільські поселення	212,3	27,2	64,6	7,4	0,8

Джерело: МОДП в Україні.

Таблиця Б.3.4. Діти на небезпечній роботі за видами економічної діяльності, статтю, віковими групами та місцем проживання

Види економічної діяльності	Разом	Хлопці	Дівчата	Міські поселення	Сільські поселення	5–11 років	12–14 років	15–17 років
Разом, тис. осіб	76,4	56,3	20,1	18,7	57,7	12,2	25,4	38,8
<i>у тому числі, %:</i>								
сільське, лісове та рибне господарства	85,7	85,3	87,1	77,5	88,4	100,0	96,1	74,5
переробна промисловість	1,0	1,4	–	2,7	0,5	–	1,9	0,8
будівництво	6,2	8,3	–	–	8,2	–	1,2	11,3
оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	4,2	4,3	4,0	16,1	0,3	–	0,8	7,7
мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	2,0	–	7,4	3,7	1,4	–	–	3,9
діяльність домашніх господарств	0,9	0,7	1,5	–	1,2	–	–	1,8

Джерело: МОДП в Україні.

Таблиця Б.3.5. Діти на небезпечній роботі за професійними групами, статтю, віковими групами, місцем проживання

Професійні групи	Разом	Хлопці	Дівчата	Міські поселення	Сільські поселення	5–11 років	12–14 років	15–17 років
Разом, тис. осіб	76,4	56,3	20,1	18,7	57,7	12,2	25,4	38,8
<i>у тому числі, %:</i>								
працівники сфери торгівлі та послуг	3,1	2,8	4,0	12,8	0,0	–	–	6,2
кваліфіковані робітники сільського та лісового господарств, риборозведення та рибальства	3,8	5,2	–	2,7	4,2	–	2,0	6,2
робітники з обслуговування, експлуатації та контролювання за роботою технологічного устаткування, складання устаткування та машин	2,0	–	7,5	3,7	1,4	–	–	3,9
найпростіші професії	91,1	92,0	88,5	80,8	94,4	100,0	98,0	83,7

Джерело: МОДП в Україні.

Таблиця Б.3.6. Діти в дитячій праці крім небезпечної роботи за видами економічної діяльності, статтю, віковими групами та місцем проживання

Види економічної діяльності	Разом	Хлопці	Дівчата	Міські поселення	Сільські поселення	5–11 років	12–14 років	15–17 років
Разом, тис. осіб	187,7	108,6	79,1	33,1	154,6	168,5	17,6	1,6
<i>у тому числі, %:</i>								
сільське, лісове та рибне господарства	98,0	97,5	98,8	91,9	99,4	98,4	97,2	68,7
оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	0,7	1,2	–	3,9	–	0,8	–	–
інші види економічної діяльності	1,3	1,3	1,3	4,3	0,6	0,8	2,8	31,2

Джерело: МОДП в Україні.

Таблиця Б.3.7. Діти в дитячій праці крім небезпечної роботи за професійними групами, статтю, віковими групами та місцем проживання

Професійні групи	Разом	Хлопці	Дівчата	Міські поселення	Сільські поселення	5–11 років	12–14 років	15–17 років
Разом, тис. осіб	187,7	108,6	79,1	33,1	154,6	168,5	17,6	1,6
<i>у тому числі, %:</i>								
офіціанти та буфетники	0,3	–	0,6	–	0,3	–	–	31,2
працівники, що забезпечують піклування та догляд за дітьми	0,3	–	0,6	–	0,3	–	2,8	–
двірники та подібні до них чорнороби	0,7	1,3	–	4,2	–	0,8	–	–
найпростіші професії в сільському господарстві	98,4	98,3	98,5	95,8	99,0	98,9	96,0	68,8
найпростіші професії в лісовому господарстві	0,3	0,4	0,3	–	0,4	0,3	1,2	–

Джерело: МОДП в Україні.

Секція Б.4. Освітні характеристики

Таблиця Б.4.1. Діти, які працювали та не працювали й відвідували школу, за статтю, віковими групами та місцем проживання

Категорії дітей	Разом дітей, які відвідували школу, тис. осіб	У тому числі				
		працювали		не працювали		
		тис. осіб	%	тис. осіб	%	
Разом						
Хлопці	5–11 років	1435,3	109,8	7,6	1325,5	92,4
	12–14 років	555,2	120,3	21,7	434,9	78,3
	15–17 років	616,5	109,4	17,7	507,1	82,3
	Разом	2607,0	339,5	13,0	2267,5	87,0
Дівчата	5–11 років	1352,8	67,5	5,0	1285,3	95,0
	12–14 років	523,8	84,3	16,1	439,5	83,9
	15–17 років	585,3	101,2	17,3	484,1	82,7
	Разом	2461,9	253,0	10,3	2208,9	89,7
Разом	5–11 років	2788,1	177,3	6,4	2610,8	93,6
	12–14 років	1079,0	204,6	19,0	874,4	81,0
	15–17 років	1201,8	210,6	17,5	991,2	82,5
	Разом	5068,9	592,5	11,7	4476,4	88,3
Міські поселення						
Хлопці	5–11 років	964,9	21,3	2,2	943,6	97,8
	12–14 років	345,4	39,8	11,5	305,6	88,5
	15–17 років	393,9	22,4	5,7	371,5	94,3
	Разом	1704,2	83,5	4,9	1620,7	95,1
Дівчата	5–11 років	910,9	11,9	1,3	899,0	98,7
	12–14 років	324,0	16,1	5,0	307,9	95,0
	15–17 років	378,0	24,8	6,6	353,2	93,4
	Разом	1612,9	52,8	3,3	1560,1	96,7
Разом	5–11 років	1875,8	33,2	1,8	1842,6	98,2
	12–14 років	669,4	55,9	8,4	613,5	91,6
	15–17 років	771,9	47,2	6,1	724,7	93,9
	Разом	3317,1	136,3	4,1	3180,8	95,9

Сільські поселення						
Хлопці	5–11 років	470,4	88,5	18,8	381,9	81,2
	12–14 років	209,8	80,5	38,4	129,3	61,6
	15–17 років	222,6	87,0	39,1	135,6	60,9
	Разом	902,8	256,0	28,4	646,8	71,6
Дівчата	5–11 років	441,9	55,6	12,6	386,3	87,4
	12–14 років	199,8	68,2	34,1	131,6	65,9
	15–17 років	207,3	76,4	36,9	130,9	63,1
	Разом	849,0	200,2	23,6	648,8	76,4
Разом	5–11 років	912,3	144,1	15,8	768,2	84,2
	12–14 років	409,6	148,7	36,3	260,9	63,7
	15–17 років	429,9	163,4	38,0	266,5	62,0
	Разом	1751,8	456,2	26,0	1295,6	74,0

Джерело: МОДП в Україні.

Таблиця Б.4.2. Діти, які працювали та не працювали за найвищим завершеним рівнем освіти, за статтю, віковими групами та місцем проживання

Рівні освіти	Разом		У тому числі	
	тис. осіб	%	працюючі діти тис. осіб	непрацюючі діти %
Разом				
Разом	5218,7	100,0	100,0	100,0
Передшкільна підготовка	496,3	9,5	1,0	10,6
Початкова школа	1685,6	32,3	14,9	34,6
Основна школа	1800,1	34,5	51,4	32,3
Старша школа	624,7	12,0	20,6	10,8
ПТНЗ	125,0	2,4	3,4	2,3
ВНЗ	337,2	6,4	6,3	6,5
Не навчалися	149,8	2,9	2,4	2,9
Хлопці				
Разом	2680,4	100,0	100,0	100,0
Передшкільна підготовка	259,3	9,7	0,7	11,0
Початкова школа	860,3	32,1	17,4	34,3
Основна школа	932,2	34,8	51,8	32,2
Старша школа	318,5	11,9	19,8	10,7
ПТНЗ	77,6	2,9	4,2	2,7
ВНЗ	159,1	5,9	4,2	6,2
Не навчалися	73,4	2,7	1,9	2,9
Дівчата				
Разом	2538,3	100,0	100,0	100,0
Передшкільна підготовка	237,0	9,3	1,5	10,2
Початкова школа	825,3	32,5	11,5	34,9
Основна школа	867,9	34,2	50,8	32,3
Старша школа	306,2	12,1	21,5	11,0
ПТНЗ	47,4	1,9	2,4	1,8
ВНЗ	178,1	7,0	9,1	6,8
Не навчалися	76,4	3,0	3,2	3,0

Міські поселення				
Разом	3395,9	100,0	100,0	100,0
Передшкільна підготовка	372,6	11,0	1,4	11,4
Початкова школа	1133,6	33,4	8,9	34,5
Основна школа	1106,5	32,6	54,3	31,6
Старша школа	361,2	10,6	15,5	10,4
ПТНЗ	72,5	2,1	3,6	2,1
ВНЗ	270,6	8,0	12,2	7,8
Не навчалися	78,9	2,3	4,1	2,2
Сільські поселення				
Разом	1822,8	100,0	100,0	100,0
Передшкільна підготовка	123,7	6,8	0,9	8,8
Початкова школа	552,0	30,2	16,7	35,0
Основна школа	693,6	38,0	50,6	33,7
Старша школа	263,5	14,5	22,1	11,8
ПТНЗ	52,5	2,9	3,3	2,7
ВНЗ	66,6	3,7	4,5	3,4
Не навчалися	70,9	3,9	1,9	4,6

Джерело: МОДП в Україні.

Таблиця Б.4.3. Діти, які ніколи не відвідували школу за видами занять, видом дитячої праці, статтю, віковими групами та місцем проживання

Категорії дітей	Разом дітей, які ніколи не відвідували школу	У тому числі за видами занять				
		не працювали	працювали	працювали не в дитячій праці	працювали на небезпечній роботі	працювали в дитячій праці крім небезпечної роботи
Разом, тис. осіб	105,3	105,0	–	–	–	0,3
<i>у % до підсумку</i>						
Стать						
Хлопці	51,9	52,0	–	–	–	–
Дівчата	48,1	48,0	–	–	–	100,0
Вікові групи						
5–11 років	93,8	93,8	–	–	–	100,0
12–14 років	1,7	1,7	–	–	–	–
15–17 років	4,5	4,5	–	–	–	–
Місце проживання						
Міські поселення	52,7	52,9	–	–	–	–
Сільські поселення	47,3	47,1	–	–	–	100,0

Джерело: МОДП в Україні.

Таблиця Б.4.4. Діти, які ніколи не відвідували школу за причинами такої поведінки, статусами діяльності, статтю, місцем проживання

Причини	Разом, тис. осіб	У тому числі, %:			
		Хлопці	Дівчата	Міські поселення	Сільські поселення
Разом					
Разом	105,3	51,9	48,1	52,7	47,3
Занадто молодий	49,3	51,5	48,5	63,9	36,1
Інвалідність/хвороба	18,6	51,1	48,9	59,7	40,3
Відсутність школи	26,4	54,2	45,8	21,6	78,4
У родині відсутні кошти на навчання	2,1	19,0	81,0	61,9	38,1
Інше	8,9	56,2	43,8	66,3	33,7
Дитяча праця					
Разом	0,3	–	100,0	–	100,0
Занадто молодий	–	–	–	–	–
Інвалідність/хвороба	–	–	–	–	–
Відсутність школи	0,3	–	100,0	–	100,0
У родині відсутні кошти на навчання	–	–	–	–	–
Інше	–	–	–	–	–
Діти, які не працюють					
Разом	105,0	52,0	48,0	52,9	47,1
Занадто молодий	49,3	51,5	48,5	63,9	36,1
Інвалідність/хвороба	18,6	51,1	48,9	59,7	40,3
Відсутність школи	26,1	54,8	45,2	21,8	78,2
У родині відсутні кошти на навчання	2,1	19,0	81,0	61,9	38,1
Інше	8,9	56,2	43,8	66,3	33,7

Джерело: МОДП в Україні.

Таблиця Б.4.5. Діти, які ніколи не відвідують школу за статусами діяльності, видами дитячої праці та статтю

Статус діяльності	Разом		Хлопці		Дівчата	
	тис. осіб	%	тис. осіб	%	тис. осіб	%
Разом						
Разом	105,3	100,0	54,6	100,0	50,7	100,0
Тільки працювали	–	–	–	–	–	–
Займалися тільки домашніми обов'язками	83,4	79,2	42,1	77,1	41,3	81,5
Працювали та займалися домашніми справами	0,3	0,3	–	–	0,3	0,6
Не працювали та не займалися домашніми справами	21,6	20,5	12,5	22,9	9,1	17,9
Разом дітей в дитячій праці						
Разом	0,3	100,0	–	–	0,3	100,0
Тільки працювали	–	–	–	–	–	–
Працювали та займалися домашніми справами	0,3	100,0	–	–	0,3	100,0
Діти в дитячій праці крім небезпечної роботи						
Разом	0,3	100,0	–	–	0,3	100,0
Тільки працювали	–	–	–	–	–	–
Працювали та займалися домашніми справами	0,3	100,0	–	–	0,3	100,0
Діти, які не працювали						
Разом	105,0	100,0	54,6	100,0	50,4	100,0
Займалися тільки домашніми обов'язками	83,4	79,4	42,1	77,1	41,3	81,9
Не працювали та не займалися домашніми справами	21,6	20,6	12,5	22,9	9,1	18,1

Джерело: МОДП в Україні.

Таблиця Б.4.6. Діти, які відвідували школу за рівнем освіти, статусом діяльності і віковими групами

Рівні освіти	Разом		У тому числі за віковими групами (років):					
	тис. осіб	%	5–11		12–14		15–17	
			тис. осіб	%	тис. осіб	%	тис. осіб	%
Разом								
Разом	5068,9	100,0	2788,1	100,0	1079,0	100,0	1201,8	100,0
Передшкільна підготовка	496,3	9,8	496,3	17,8	–	–	–	–
Початкова школа	1685,6	33,3	1685,2	60,4	0,4	0,0	–	–
Основна школа	1800,1	35,4	606,6	21,8	1070,7	99,2	122,8	10,2
Старша школа	624,7	12,3	–	–	7,4	0,7	617,3	51,4
ПТНЗ	125,0	2,5	–	–	0,5	0,1	124,5	10,3
ВНЗ	337,2	6,7	–	–	–	–	337,2	28,1
Дитяча праця								
Разом	255,6	100,0	177,3	100,0	43,1	100,0	35,2	100,0
Передшкільна підготовка	6,4	2,5	6,4	3,6	–	–	–	–
Початкова школа	90,2	35,3	90,2	50,9	–	–	–	–
Основна школа	130,5	51,1	80,7	45,5	42,6	98,8	7,2	20,4
Старша школа	18,2	7,1	–	–	0,5	1,2	17,7	50,3
ПТНЗ	5,6	2,2	–	–	–	–	5,6	15,9
ВНЗ	4,7	1,8	–	–	–	–	4,7	13,4
Діти, які працювали не в дитячій праці								
Разом	336,9	100,0	–	–	161,5	100,0	175,4	100,0
Передшкільна підготовка	–	–	–	–	–	–	–	–
Початкова школа	–	–	–	–	–	–	–	–
Основна школа	181,6	53,9	–	–	160,2	99,2	21,4	12,2
Старша школа	106,7	31,7	–	–	1,1	0,7	105,6	60,2
ПТНЗ	14,9	4,4	–	–	0,2	0,1	14,7	8,4
ВНЗ	33,7	10,0	–	–	–	–	33,7	19,2
Діти, які не працювали								
Разом	4476,4	100,0	2610,8	100,0	874,4	100,0	991,2	100,0
Передшкільна підготовка	489,9	10,9	489,9	18,8	–	–	–	–
Початкова школа	1595,4	35,6	1595,0	61,1	0,4	–	–	–
Основна школа	1488,0	33,3	525,9	20,1	867,9	99,3	94,2	9,5
Старша школа	499,8	11,2	–	–	5,8	0,7	494,0	49,8
ПТНЗ	104,5	2,3	–	–	0,3	0,0	104,2	10,5
ВНЗ	298,8	6,7	–	–	–	–	298,8	30,2

Джерело: МОДП в Україні.

Таблиця Б.4.7. Діти, які мають професійну підготовку, за статтю, статусом діяльності, віковими групами та місцем проживання

Категорії дітей	Діти разом		Дитяча праця		Діти, які працювали не в дитячій праці		Діти, які не працювали	
	тис. осіб	%	тис. осіб	%	тис. осіб	%	тис. осіб	%
Разом	97,6	100,0	3,4	100,0	17,0	100,0	77,2	100,0
Стать								
Хлопці	53,0	54,3	1,3	38,2	9,8	57,6	41,9	54,3
Дівчата	44,6	45,7	2,1	61,8	7,2	42,4	35,3	45,7
Вікові групи								
10–11 років	1,8	1,8	0,2	5,9	–	–	1,6	2,1
12–14 років	11,4	11,7	1,2	35,3	1,1	6,5	9,1	11,8
15–17 років	84,4	86,5	2,0	58,8	15,9	93,5	66,5	86,1
Місце проживання								
Міські поселення	59,6	61,1	–	–	3,7	21,8	55,9	72,4
Сільські поселення	38,0	38,9	3,4	100,0	13,3	78,2	21,3	27,6

Джерело: МОДП в Україні.

Таблиця Б.4.8. Діти за рівнем освіти батьків та статусом діяльності

Рівні освіти	Діти Разом		Дитяча праця		Діти, які працювали не в дитячій праці		Діти, які не працювали	
	тис. осіб	%	тис. осіб	%	тис. осіб	%	тис. осіб	%
Рівень освіти батька (опікуна)								
Разом	5218,7	100,0	264,1	100,0	343,3	100,0	4611,3	100,0
Не має освіти	1,2	–	0,3	0,1	–	–	0,9	0,0
Початкова освіта	2,4	–	–	–	–	–	2,4	0,1
Середня освіта	2109,6	40,4	157,6	59,7	168,8	49,2	1783,2	38,7
Вища освіта	1548,2	29,7	34,8	13,2	55,9	16,3	1457,5	31,6
Немає батька	1557,3	29,9	71,4	27,0	118,6	34,5	1367,3	29,6
Рівень освіти матері (опікуна)								
Разом	5 218,7	100,0	264,1	100,0	343,3	100,0	4 611,3	100,0
Не має освіти	–	–	–	–	–	–	–	–
Початкова освіта	4,4	0,1	–	–	–	–	4,4	0,1
Середня освіта	2 323,9	44,5	173,2	65,6	198,6	57,9	1 952,1	42,3
Вища освіта	2 613,8	50,1	84,9	32,1	125,7	36,6	2 403,2	52,1
Немає матері	276,6	5,3	6,0	2,3	19,0	5,5	251,6	5,5

Джерело: МОДП в Україні.

Таблиця Б.4.9. Працюючі діти, які здобули хвороби/травми за типами хвороб/травм, статтю і місцем проживання

Типи хвороб/травм	Разом працюючих дітей, які захворіли чи травмувалися під час роботи	Хлопці	Дівчата	Міські поселення	Сільська місцевість
Разом, тис. осіб	607,4	346,0	261,4	142,2	465,2
<i>у тому числі,:</i>					
незначні травми чи відкриті рани	2,1	2,7	1,1	1,7	2,2
переломи	–	–	–	–	–
вивихи, розтяги чи синці	1,1	1,4	0,6	1,2	1,1
опіки, обмороження	–	–	–	–	–
захворювання органів дихання	1,2	0,9	1,5	1,4	1,1
захворювання очей	0,2	–	0,5	0,9	–
захворювання шкіри	–	–	–	–	–
захворювання шлункового тракту	–	–	–	–	–
підвищена температура	2,3	2,3	2,3	3,7	1,8
фізичне виснаження	0,3	0,5	–	–	0,4
жодних хвороб/травм	94,5	93,9	95,2	92,9	94,9

Примітка: передбачено можливість обирання кількох варіантів відповідей.

Джерело: МОДП в Україні.

Таблиця Б.4.10. Працюючі діти, за умовами праці, видами економічної діяльності, статтю місцем проживання

Умови праці	Разом	У тому числі			
		Сільське, лісове та рибне господарства	Будівництво	Оптова і роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	Інші види економічної діяльності
Разом					
Разом працюючих дітей, тис. осіб	607,4	566,9	4,7	13,4	22,4
Діти зайняті в небезпечних умовах, тис. осіб	44,4	38,6	1,7	2,3	1,8
<i>у тому числі, %:</i>					
запиленість, загазованість	21,2	21,2	35,3	26,1	–
робота з вогнем, газом, полум'ям	3,4	3,9	–	–	–
сильний шум та вібрація	5,9	4,1	58,8	–	–
дуже низька або дуже висока температура	17,8	16,3	–	69,6	–
небезпечні інструменти	59,7	61,1	58,8	4,3	100,0
робота на висоті	8,3	6,5	70,6	–	–
недостатня вентиляція	6,8	7,8	–	–	–
Хлопці					
Разом працюючих дітей, тис. осіб	346,0	326,4	4,7	5,6	9,3
Діти зайняті в небезпечних умовах, тис. осіб	32,2	27,8	1,7	2,3	0,4
<i>у тому числі, %:</i>					
запиленість, загазованість	18,9	17,6	35,3	26,1	–
робота з вогнем, газом, полум'ям	3,4	4,0	–	–	–
сильний шум та вібрація	8,1	5,8	58,8	–	–
дуже низька або дуже висока температура	16,8	13,7	–	69,6	–
небезпечні інструменти	59,9	64,0	58,8	4,3	100,0
робота на висоті	10,2	7,6	70,6	–	–
недостатня вентиляція	5,3	6,1	–	–	–
Дівчата					
Разом працюючих дітей, тис. осіб	261,4	240,5	–	7,8	13,1
Діти зайняті в небезпечних умовах, тис. осіб	12,2	10,8	–	–	1,4
<i>у тому числі, %:</i>					
запиленість, загазованість	27,0	30,6	–	–	–
робота з вогнем, газом, полум'ям	3,3	3,7	–	–	–
сильний шум та вібрація	–	–	–	–	–
дуже низька або дуже висока температура	20,5	23,1	–	–	–
небезпечні інструменти	59,0	53,7	–	–	100,0
робота на висоті	3,3	3,7	–	–	–
недостатня вентиляція	10,7	12,0	–	–	–
Міські поселення					
Разом працюючих дітей, тис. осіб	142,2	115,0	–	13,2	14,0
Діти зайняті в небезпечних умовах, тис. осіб	11,4	8,5	–	2,3	0,6
<i>у тому числі, %:</i>					
запиленість, загазованість	25,4	27,1	–	26,1	–
робота з вогнем, газом, полум'ям	–	–	–	–	–
сильний шум та вібрація	–	–	–	–	–
дуже низька або дуже висока температура	35,1	28,2	–	69,6	–
небезпечні інструменти	33,3	36,5	–	4,3	100,0
робота на висоті	–	–	–	–	–
недостатня вентиляція	10,5	14,1	–	–	–

Сільські поселення					
Разом працюючих дітей, тис. осіб	465,2	451,9	4,7	0,2	8,4
Діти зайняті в небезпечних умовах, тис. осіб	33,0	30,1	1,7	–	1,2
у тому числі, %:					
запленість, загазованість	19,7	19,6	35,3	–	–
робота з вогнем, газом, полум'ям	4,5	5,0	–	–	–
сильний шум та вібрація	7,9	5,3	58,8	–	–
дуже низька або дуже висока температура	11,8	13,0	–	–	–
небезпечні інструменти	68,8	68,1	58,8	–	100,0
робота на висоті	11,2	8,3	70,6	–	–
недостатня вентиляція	5,5	6,0	–	–	–

Примітка: передбачено можливість обирання кількох варіантів відповідей.

Джерело: МОДП в Україні.

Таблиця Б.4.11. Працюючі діти, які потрапляли в неприємні ситуації на роботі, за видами ситуацій, статтю, віковими групами та місцем проживання

Види ситуацій	Разом	Хлопці	Дівчата	Міські поселення	Сільські поселення	5–11 років	12–14 років	15–17 років
Разом працюючих дітей, тис. осіб	607,4	346,0	261,4	142,2	465,2	180,7	204,5	222,2
у тому числі, %:								
крики, сварки	1,4	1,8	0,8	2,0	1,2	0,9	1,9	1,3
образи, приниження	0,2	0,1	0,3	0,5	0,1	0,3	–	0,3
відмова в оплаті, неповна оплата	0,2	0,3	–	0,6	–	0,5	–	–
подібних ситуацій не було	98,2	97,8	98,9	96,9	98,7	98,3	98,1	98,4

Примітка: передбачено можливість обирання кількох варіантів відповідей.

Джерело: МОДП в Україні.

Секція Б.5. Умови життя дітей

Таблиця Б.5.1. Діти за розміром домогосподарства і статусом діяльності

Кількість членів домогосподарства	Разом дітей, тис. осіб	З них, %			
		працювали	виконували домашні обов'язки	працювали та виконували домашні обов'язки	не працювали та не виконували домашні обов'язки
Разом					
Разом	5218,7	0,2	84,2	11,4	4,2
менше 3	584,6	0,3	90,2	5,8	3,7
3–4	3190,1	0,2	86,0	10,0	3,8
5–6	1195,8	0,3	80,0	15,1	4,6
7–8	202,6	0,2	65,9	25,1	8,8
9 та більше	45,6	–	73,7	17,5	8,8
Хлопці					
Разом	2680,4	0,3	82,5	12,6	4,6
менше 3	248,8	0,8	90,8	4,2	4,2
3–4	1691,9	0,2	84,3	11,3	4,2
5–6	617,8	0,5	78,3	16,4	4,8
7–8	98,8	0,4	60,1	29,9	9,6
9 та більше	23,1	–	68,4	21,2	10,4

Дівчата					
Разом	2538,3	0,2	85,9	10,1	3,8
менше 3	335,8	–	89,7	7,0	3,3
3–4	1498,2	0,3	87,8	8,6	3,3
5–6	578,0	0,1	81,8	13,7	4,4
7–8	103,8	–	71,5	20,5	8,0
9 та більше	22,5	–	79,1	13,8	7,1
Міські поселення					
Разом	3395,9	0,2	92,4	4,0	3,4
менше 3	508,4	–	93,9	3,4	2,7
3–4	2267,1	0,2	92,9	3,1	3,8
5–6	545,3	–	88,6	8,4	3,0
7–8	66,9	–	94,3	4,8	0,9
9 та більше	8,2	–	100,0	–	–
Сільські поселення					
Разом	1822,8	0,4	68,9	25,1	5,6
менше 3	76,2	2,5	65,3	21,8	10,4
3–4	923,0	0,3	69,0	27,0	3,7
5–6	650,5	0,6	72,7	20,8	5,9
7–8	135,7	0,3	51,9	35,1	12,7
9 та більше	37,4	–	67,9	21,4	10,7

Джерело: МОДП в Україні.

Таблиця Б.5.2. Діти, які відвідували школу, за розміром домогосподарства та статусом діяльності

Кількість членів домогосподарства	Разом дітей, тис. осіб	З них, %			
		працювали	виконували домашні обов'язки	працювали та виконували домашні обов'язки	не працювали та не виконували домашні обов'язки
Разом					
Разом	5068,9	0,2	84,5	11,5	3,8
менше 3	563,1	0,3	90,1	6,0	3,6
3–4	3110,3	0,1	86,3	10,0	3,6
5–6	1159,6	0,3	80,2	15,6	3,9
7–8	192,8	0,2	67,2	25,3	7,3
9 та більше	43,1	–	73,8	18,6	7,6
Хлопці					
Разом	2607,0	0,3	82,8	12,7	4,2
менше 3	242,1	0,8	90,7	4,3	4,2
3–4	1652,2	0,2	84,7	11,2	3,9
5–6	598,2	0,5	78,4	16,9	4,2
7–8	92,6	0,4	61,5	30,8	7,3
9 та більше	21,9	–	67,1	22,4	10,5
Дівчата					
Разом	2461,9	0,1	86,3	10,2	3,4
менше 3	321,0	–	89,7	7,2	3,1
3–4	1458,1	0,1	88,1	8,6	3,2
5–6	561,4	0,1	82,1	14,1	3,7
7–8	100,2	–	72,6	20,1	7,3
9 та більше	21,2	–	80,7	14,6	4,7

Міські поселення					
Разом	3317,1	0,1	92,6	4,0	3,3
менше 3	490,4	–	93,9	3,5	2,6
3–4	2222,7	0,1	93,1	3,1	3,7
5–6	531,4	–	88,8	8,6	2,6
7–8	65,2	–	94,2	4,9	0,9
9 та більше	7,4	–	100,0	–	–
Сільські поселення					
Разом	1751,8	0,4	69,2	25,6	4,8
менше 3	72,7	2,6	64,4	22,7	10,3
3–4	887,6	0,2	69,2	27,4	3,2
5–6	628,2	0,5	72,9	21,5	5,1
7–8	127,6	0,3	53,4	35,7	10,6
9 та більше	35,7	–	68,4	22,4	9,2

Джерело: МОДП в Україні.

Таблиця Б.5.3. Діти, які не відвідували школу, за розміром домогосподарства та статусом діяльності

Кількість членів домогосподарства	Разом дітей, тис. осіб	З них, %			
		працювали	виконували домашні обов'язки	працювали та виконували домашні обов'язки	не працювали та не виконували домашні обов'язки
Разом					
Разом	149,8	2,4	73,4	7,6	16,6
менше 3	21,5	–	92,6	0,9	6,5
3–4	79,8	3,9	72,9	10,8	12,4
5–6	36,2	1,4	72,1	1,1	25,4
7–8	9,8	–	40,8	21,4	37,8
9 та більше	2,5	–	72,0	–	28,0
Хлопці					
Разом	73,4	0,8	71,4	8,0	19,8
менше 3	6,7	–	95,5	–	4,5
3–4	39,7	0,3	70,5	12,1	17,1
5–6	19,6	2,5	73,5	0,5	23,5
7–8	6,2	–	40,3	16,1	43,6
9 та більше	1,2	–	91,7	–	8,3
Дівчата					
Разом	76,4	3,9	75,4	7,1	13,6
менше 3	14,8	–	91,2	1,4	7,4
3–4	40,1	7,5	75,3	9,5	7,7
5–6	16,6	–	70,5	1,8	27,7
7–8	3,6	–	41,7	30,5	27,8
9 та більше	1,3	–	53,8	–	46,2
Міські поселення					
Разом	78,8	3,8	83,2	3,7	9,3
менше 3	18,0	–	93,9	0,6	5,5
3–4	44,4	6,7	79,1	6,3	7,9
5–6	13,9	–	79,9	–	20,1
7–8	1,7	–	100,0	–	–
9 та більше	0,8	–	100,0	–	–

Сільські поселення					
Разом	71,0	0,9	62,5	11,8	24,8
менше 3	3,5	–	85,7	2,9	11,4
3–4	35,4	0,3	65,2	16,4	18,1
5–6	22,3	2,2	67,3	1,8	28,7
7–8	8,1	–	28,4	25,9	45,7
9 та більше	1,7	–	58,8	–	41,2

Джерело: МОДП в Україні.

Таблиця Б.5.4. Діти за умовами проживання, віковими групами статтю та місцем проживання

Вікові групи	Разом дітей, тис. осіб	З них проживають, %		
		в окремій кімнаті	з іншими членами домогосподарства	відмовились відповісти
Разом				
Разом	5131,1	53,2	46,7	0,1
5–11 років	2895,6	46,6	53,3	0,1
12–14 років	1077,9	53,3	46,6	0,1
15–17 років	1157,6	69,5	30,5	–
Хлопці				
Разом	2631,8	53,4	46,6	0,0
5–11 років	1488,8	46,9	53,1	0,0
12–14 років	553,2	52,3	47,7	–
15–17 років	589,8	70,7	29,3	–
Дівчата				
Разом	2499,3	53,0	46,9	0,1
5–11 років	1406,8	46,3	53,6	0,1
12–14 років	524,7	54,4	45,3	0,3
15–17 років	567,8	68,3	31,7	–
Міські поселення				
Разом	3366,1	54,3	45,7	–
5–11 років	1932,3	48,3	51,7	–
12–14 років	668,9	51,1	48,9	–
15–17 років	764,9	72,6	27,4	–
Сільська місцевість				
Разом	1765,0	50,9	48,9	0,2
5–11 років	963,3	43,2	56,6	0,2
12–14 років	409,0	57,0	42,7	0,3
15–17 років	392,7	63,6	36,4	–

Джерело: МОДП в Україні.

Таблиця Б.5.5. Працюючі діти за типами домогосподарств, віковими групами, статтю та місцем проживання (за відповідями батьків)

Вікові групи	Разом, тис. осіб	У тому числі за типами домогосподарств, %			
		Повна родина	Неповна родина		
			тільки мати	тільки батько	опікуни
Разом					
Разом	547,0	69,2	26,0	2,5	2,3
5–11 років	161,4	72,7	23,7	2,4	1,2
12–14 років	193,4	68,3	27,7	0,9	3,1
15–17 років	192,2	67,1	26,3	4,3	2,3

Хлопці					
Разом	309,8	72,8	23,0	2,4	1,8
5–11 років	97,0	79,6	16,7	3,3	0,4
12–14 років	114,7	68,5	28,4	1,2	1,9
15–17 років	98,1	71,2	22,7	2,9	3,2
Дівчата					
Разом	237,2	64,4	30,0	2,7	2,9
5–11 років	64,4	62,3	34,1	1,1	2,5
12–14 років	78,7	68,0	26,7	0,5	4,8
15–17 років	94,1	62,8	30,0	5,7	1,5
Міські поселення					
Разом	133,3	53,8	39,8	4,5	1,9
5–11 років	33,2	62,7	32,2	2,1	3,0
12–14 років	53,3	43,2	54,8	0,9	1,1
15–17 років	46,8	59,6	28,2	10,3	1,9
Сільська місцевість					
Разом	413,7	74,1	21,6	1,9	2,4
5–11 років	128,2	75,3	21,4	2,5	0,8
12–14 років	140,1	77,9	17,4	0,9	3,8
15–17 років	145,4	69,5	25,6	2,4	2,5

Джерело: МОДП в Україні.

Таблиця Б.5.6. Працюючі діти за розміром місячних споживчих витрат домогосподарства, статтю та місцем проживання (за відповідями батьків)

Розмір споживчих витрат домогосподарства за місяць, грн.	Діти разом, тис. осіб	З них діти, які працювали, % до загальної кількості дітей		
		Разом	З них	
			відвідують школу	не відвідують школу
Разом				
Разом	5131,1	10,7	10,4	0,3
менше 500	71,0	15,6	15,6	–
501–1000	371,8	21,9	21,4	0,5
1001–1200	474,7	13,9	13,8	0,0
1201–1500	796,8	11,4	10,8	0,6
понад 1500	3199,5	8,8	8,6	0,2
відмовились відповісти	217,3	6,8	6,7	0,1
Хлопці				
Разом	2631,8	11,8	11,6	0,2
менше 500	35,9	18,1	18,1	–
501–1000	190,3	29,3	28,9	0,4
1001–1200	206,1	16,7	16,6	0,1
1201–1500	402,3	13,0	12,9	0,1
понад 1500	1672,2	9,2	8,9	0,3
відмовились відповісти	125,0	6,7	6,7	–
Дівчата				
Разом	2499,3	9,5	9,2	0,3
менше 500	35,1	13,1	13,1	–
501–1000	181,5	14,3	13,6	0,7
1001–1200	268,6	11,7	11,7	–
1201–1500	394,5	9,8	8,8	1,0
понад 1500	1527,3	8,5	8,3	0,2
відмовились відповісти	92,3	6,9	6,6	0,3

Міські поселення				
Разом	3366,1	4,0	3,8	0,2
менше 500	20,2	5,4	5,4	–
501–1000	171,3	16,6	16,6	–
1001–1200	238,6	2,5	2,5	–
1201–1500	512,1	3,3	2,7	0,6
понад 1500	2255,5	3,2	3,1	0,1
відмовились відповісти	168,4	4,0	4,0	–
Сільські поселення				
Разом	1765,0	23,4	23,0	0,4
менше 500	50,8	19,7	19,7	–
501–1000	200,5	26,5	25,6	0,9
1001–1200	236,1	25,4	25,3	0,1
1201–1500	284,7	25,9	25,4	0,5
понад 1500	944,0	22,1	21,7	0,4
відмовились відповісти	48,9	16,3	15,7	0,6

Джерело: МОДП в Україні.

Таблиця Б.5.7. Працюючі діти за джерелом доходів домогосподарства, віковими групами, статтю та місцем проживання (за відповідями батьків)

Вікові групи	Разом, тис. осіб	У тому числі за джерелом доходів домогосподарства, %					інше
		заробітна плата	пенсія, інші види соціальної допомоги	дохід від особистого селянського домогосподарства	дохід від нерухомості (здача житла в оренду)	дохід від підприємницької діяльності	
Разом							
Разом	547,0	75,3	37,4	49,0	0,2	3,8	6,7
5–11 років	161,4	76,2	40,5	44,4	–	3,7	3,0
12–14 років	193,4	81,6	35,4	52,9	0,4	2,6	13,5
15–17 років	192,2	68,3	36,9	48,9	0,2	5,0	2,9
Хлопці							
Разом	309,8	75,2	36,3	52,0	0,4	4,9	8,9
5–11 років	97,0	75,5	38,9	46,0	–	5,3	2,5
12–14 років	114,7	81,9	29,1	63,0	0,7	3,0	19,5
15–17 років	98,1	67,1	42,3	45,1	0,4	6,7	2,9
Дівчата							
Разом	237,2	75,5	38,9	45,1	–	2,3	3,8
5–11 років	64,4	77,3	43,0	41,9	–	1,2	3,7
12–14 років	78,7	81,2	44,5	38,2	–	2,2	4,8
15–17 років	94,1	69,6	31,3	52,9	–	3,2	2,9
Міські поселення							
Разом	133,3	89,6	29,6	31,4	0,6	5,6	17,6
5–11 років	33,2	96,1	37,7	19,3	–	7,8	1,5
12–14 років	53,3	93,6	19,9	53,1	1,5	4,1	40,7
15–17 років	46,8	80,6	34,8	15,4	–	5,8	2,6
Сільські поселення							
Разом	413,7	70,7	40,0	54,7	0,1	3,2	3,2
5–11 років	128,2	71,1	41,3	50,9	–	2,6	3,4
12–14 років	140,1	77,0	41,3	52,9	–	2,1	3,2
15–17 років	145,4	64,4	37,6	59,7	0,3	4,7	3,0

Примітка: передбачено можливість обирання кількох варіантів відповідей.

Джерело: МОДП в Україні.

Таблиця Б.5.8. Працюючі діти за засобами, що належать домогосподарству, віковими групами, статтю та місцем проживання (за відповідями батьків)

Вікові групи	Разом, тис. осіб	У тому числі за засобами, %								
		авто- мобіль	трактор	мотоцикл	телевізор	холодиль- ник	пральна машина	комп'ютер	інше	не має жодного з перерахова- них предметів
Разом										
Разом	547,0	29,4	7,8	12,8	98,8	99,0	95,3	59,8	9,9	0,2
5–11 років	161,4	32,2	7,6	13,6	98,7	98,6	94,6	54,9	8,2	0,4
12–14 років	193,4	28,7	7,2	11,5	98,8	99,3	96,1	57,5	6,2	0,3
15–17 років	192,2	27,8	8,4	13,5	98,9	98,9	95,2	66,2	14,9	–
Хлопці										
Разом	309,8	28,6	9,1	13,6	98,6	98,4	95,2	59,2	9,7	0,2
5–11 років	97,0	32,9	9,3	12,0	97,8	97,7	93,6	55,5	7,4	0,6
12–14 років	114,7	24,8	9,1	11,6	99,2	99,4	97,1	52,0	6,6	–
15–17 років	98,1	28,7	8,9	17,5	98,6	97,9	94,5	71,3	15,6	–
Дівчата										
Разом	237,2	30,5	6,0	11,8	99,1	99,7	95,5	60,6	10,0	0,2
5–11 років	64,4	31,2	5,1	16,0	100,0	100,0	96,1	54,0	9,5	–
12–14 років	78,7	34,4	4,6	11,4	98,2	99,1	94,5	65,6	5,6	0,6
15–17 років	94,1	26,8	7,9	9,4	99,1	100,0	96,0	61,0	14,1	–
Міські поселення										
Разом	133,3	27,4	1,1	6,4	100,0	99,5	99,5	65,3	4,1	–
5–11 років	33,2	42,2	–	3,3	100,0	100,0	100,0	64,5	0,0	–
12–14 років	53,3	16,5	1,3	6,4	100,0	100,0	100,0	53,5	0,8	–
15–17 років	46,8	29,3	1,5	8,5	100,0	98,5	98,5	79,3	10,7	–
Сільські поселення										
Разом	413,7	30,1	9,9	14,9	98,4	98,8	94,0	58,1	11,7	0,3
5–11 років	128,2	29,6	9,6	16,2	98,4	98,3	93,2	52,4	10,4	0,5
12–14 років	140,1	33,4	9,5	13,5	98,4	99,0	94,6	59,1	8,3	0,4
15–17 років	145,4	27,3	10,6	15,1	98,5	99,0	94,2	62,0	16,2	–

Примітка: передбачено можливість обирання кількох варіантів відповідей.

Джерело: МОДП в Україні.

Таблиця Б.5.9. Працюючі діти за оцінкою річного доходу домогосподарства, статтю та місцем проживання (за відповідями батьків)

Самооцінка річного доходу домогосподарства	Діти разом, тис. осіб	З них діти, які працювали, % до загальної кількості дітей		
		Разом	З них	
			відвідують школу	не відвідують школу
Разом				
Разом	5131,1	10,7	10,4	0,3
не вдалося забезпечити навіть достатнє харчування	196,0	9,3	8,7	0,6
постійно відмовляли в найнеобхіднішому, крім харчування	1981,3	10,2	9,8	0,4
було достатньо і робили заощадження	287,4	10,7	10,6	0,1
було достатньо, але заощаджень не робили	2505,2	11,2	11,0	0,2
важко відповісти	161,2	9,1	9,1	–

Хлопці				
Разом	2631,8	11,8	11,6	0,2
не вдалося забезпечити навіть достатнє харчування	97,8	9,4	8,3	1,1
постійно відмовляли в найнеобхіднішому, крім харчування	1022,0	10,7	10,6	0,1
було достатньо і робили заощадження	130,8	13,8	13,8	–
було достатньо, але заощаджень не робили	1306,6	12,9	12,7	0,2
важко відповісти	74,6	5,9	5,9	–
Дівчата				
Разом	2499,3	9,5	9,2	0,3
не вдалося забезпечити навіть достатнє харчування	98,2	9,1	9,1	–
постійно відмовляли в найнеобхіднішому, крім харчування	959,3	9,8	9,1	0,7
було достатньо і робили заощадження	156,6	8,2	8,0	0,2
було достатньо, але заощаджень не робили	1198,6	9,3	9,2	0,1
важко відповісти	86,6	11,8	11,8	–
Міські поселення				
Разом	3366,1	4,0	3,8	0,2
не вдалося забезпечити навіть достатнє харчування	137,7	2,2	1,4	0,8
постійно відмовляли в найнеобхіднішому, крім харчування	1300,2	4,3	3,9	0,4
було достатньо і робили заощадження	183,1	2,0	2,0	–
було достатньо, але заощаджень не робили	1637,3	4,0	4,0	–
важко відповісти	107,8	4,9	4,9	–
Сільські поселення				
Разом	1765,0	23,4	23,0	0,4
не вдалося забезпечити навіть достатнє харчування	58,3	25,9	25,9	–
постійно відмовляли в найнеобхіднішому, крім харчування	681,1	21,7	21,2	0,5
було достатньо і робили заощадження	104,3	26,1	25,8	0,3
було достатньо, але заощаджень не робили	867,9	24,7	24,2	0,5
важко відповісти	53,4	17,4	17,4	–

Джерело: МОДП в Україні.

Таблиця Б.5.10. Працюючі діти за оцінкою річного доходу домогосподарства та віковими групами (за відповідями батьків)

Самооцінка річного доходу домогосподарства	Діти разом, тис. осіб	З них працюючі діти у % до загальної кількості дітей		
		Разом	З них	
			відвідують школу	не відвідують школу
Разом				
Разом	5131,1	10,7	10,4	0,3
не вдалося забезпечити навіть достатнє харчування	196,0	9,3	8,7	0,6
постійно відмовляли в найнеобхіднішому, крім харчування	1981,3	10,2	9,8	0,4
було достатньо і робили заощадження	287,4	10,7	10,6	0,1
було достатньо, але заощаджень не робили	2505,2	11,2	11,0	0,2
важко відповісти	161,2	9,1	9,1	–
5–11 років				
Разом	2895,6	5,6	5,5	0,1
не вдалося забезпечити навіть достатнє харчування	117,0	7,0	7,0	–
постійно відмовляли в найнеобхіднішому, крім харчування	1139,5	5,5	5,2	0,3
було достатньо і робили заощадження	152,7	4,6	4,6	–
було достатньо, але заощаджень не робили	1394,3	5,8	5,8	–
важко відповісти	92,1	3,3	3,3	–

12–14 років				
Разом	1077,9	17,9	17,9	–
не вдалося забезпечити навіть достатнє харчування	41,3	12,8	12,8	–
постійно відмовляли в найнеобхіднішому, крім харчування	410,1	13,9	13,9	–
було достатньо і робили заощадження	57,7	25,8	25,8	–
було достатньо, але заощаджень не робили	545,9	20,7	20,7	–
важко відповісти	22,9	14,8	14,8	–
15–17 років				
Разом	1157,6	16,6	15,7	0,9
не вдалося забезпечити навіть достатнє харчування	37,7	12,2	9,3	2,9
постійно відмовляли в найнеобхіднішому, крім харчування	431,7	19,5	18,3	1,2
було достатньо і робили заощадження	77,0	11,6	11,2	0,4
було достатньо, але заощаджень не робили	565,0	15,3	14,6	0,7
важко відповісти	46,2	17,7	17,7	–

Джерело: МОДП в Україні.

Таблиця Б.5.11. Діти за станом здоров'я, віковими групами, статтю та місцем проживання (за відповідями батьків)

Вікові групи	Разом, тис. осіб	У тому числі за станом здоров'я, %			
		добрий	задовільний	поганий	важко сказати
Разом					
Разом	5131,1	61,6	37,0	1,4	–
5–11 років	2895,6	60,9	37,6	1,5	–
12–14 років	1077,9	61,9	37,1	1,0	–
15–17 років	1157,6	63,2	35,4	1,4	–
Хлопці					
Разом	2631,8	62,6	36,0	1,4	–
5–11 років	1488,8	61,2	37,3	1,5	–
12–14 років	553,2	65,8	32,8	1,4	–
15–17 років	589,8	63,0	35,5	1,5	–
Дівчата					
Разом	2499,3	60,6	38,1	1,3	–
5–11 років	1406,8	60,5	37,9	1,6	–
12–14 років	524,7	57,8	41,6	0,6	–
15–17 років	567,8	63,4	35,3	1,3	–
Міські поселення					
Разом	3366,1	59,0	39,7	1,3	–
5–11 років	1932,3	58,1	40,5	1,4	–
12–14 років	668,9	59,1	39,7	1,2	–
15–17 років	764,9	61,1	37,7	1,2	–
Сільські поселення					
Разом	1765,0	66,7	31,7	1,5	0,1
5–11 років	963,3	66,5	31,6	1,8	0,1
12–14 років	409,0	66,5	32,8	0,6	0,1
15–17 років	392,7	67,4	30,9	1,7	–

Джерело: МОДП в Україні.

Таблиця Б.5.12. Діти за проблемами утримання, віковими групами, статтю та місцем проживання (за відповідями батьків)

Вікові групи	Разом, тис. осіб	У тому числі за проблемами утримання, %							
		придбан- ня одягу, взуття	недостатнє харчування дитини	необхідність платити за навчання	не можемо забезпечити дитині цікаве дозвілля	дитині доводиться багато працювати по домогос- подарству	проб- лем немає	інше	не знає або відмо- вились відпові- сти
Разом									
Разом	5131,1	38,8	3,7	4,7	35,0	0,8	40,4	1,6	1,2
5–11 років	2895,6	38,1	4,3	2,7	35,2	0,4	41,3	1,8	1,1
12–14 років	1077,9	37,1	3,6	3,8	37,7	1,1	40,9	1,9	0,9
15–17 років	1157,6	42,0	2,2	10,4	32,0	1,6	37,8	0,9	1,9
Хлопці									
Разом	2631,8	38,7	3,9	4,2	34,0	0,7	40,9	1,8	1,0
5–11 років	1488,8	37,0	4,6	2,7	34,6	0,4	41,4	2,4	1,2
12–14 років	553,2	38,7	3,5	2,8	36,5	0,7	41,8	1,0	0,6
15–17 років	589,8	42,8	2,7	9,5	29,9	1,7	38,8	1,2	1,0
Дівчата									
Разом	2499,3	38,8	3,4	5,1	36,1	0,9	39,9	1,4	1,4
5–11 років	1406,8	39,2	4,0	2,7	35,8	0,4	41,2	1,2	1,0
12–14 років	524,7	35,4	3,6	4,8	38,9	1,5	39,8	2,7	1,3
15–17 років	567,8	41,2	1,7	11,3	34,2	1,5	36,8	0,6	2,8
Міські поселення									
Разом	3366,1	38,9	3,9	5,7	30,9	0,2	41,6	2,2	1,4
5–11 років	1932,3	37,8	4,8	3,6	30,8	0,2	42,7	2,5	1,2
12–14 років	668,9	37,4	3,5	4,9	32,9	0,4	42,1	3,0	0,9
15–17 років	764,9	42,8	2,1	11,6	29,2	0,1	38,6	0,7	2,3
Сільські поселення									
Разом	1765,0	38,6	3,2	2,7	42,9	2,0	38,2	0,5	1,0
5–11 років	963,3	38,5	3,4	0,9	43,9	0,8	38,6	0,5	1,0
12–14 років	409,0	36,6	3,6	2,0	45,5	2,3	38,9	0,0	0,9
15–17 років	392,7	40,6	2,4	8,1	37,6	4,5	36,4	1,2	1,0

Примітка: передбачено можливість обирання кількох варіантів відповідей.

Джерело: МОДП в Україні.

Таблиця Б.5.13. Діти за джерелом доходів домогосподарства, віковими групами, статтю та місцем проживання (за відповідями батьків)

Вікові групи	Разом, тис. осіб	У тому числі за джерелами доходів, %					
		заробітна плата	пенсія, інші види соціаль- ної допомоги	дохід від особистого селянського домогоспо- дарства	дохід від нерухомості (здача житла в оренду)	дохід від підприєм- ницької діяльності	інше
Разом							
Разом	5131,1	84,1	33,0	17,3	0,3	3,4	6,8
5–11 років	2895,6	84,2	34,1	16,0	0,3	3,5	6,1
12–14 років	1077,9	85,5	29,2	19,5	0,1	2,8	7,8
15–17 років	1157,6	82,7	33,6	18,3	0,6	3,6	7,7

Хлопці							
Разом	2631,8	83,9	33,1	17,8	0,2	3,3	7,2
5–11 років	1488,8	83,8	33,8	16,5	0,3	3,0	6,4
12–14 років	553,2	85,3	29,7	21,8	0,2	3,2	8,7
15–17 років	589,8	82,8	34,5	17,4	0,1	4,2	7,8
Дівчата							
Разом	2499,3	84,4	32,8	16,7	0,4	3,4	6,4
5–11 років	1406,8	84,6	34,5	15,5	0,2	4,0	5,8
12–14 років	524,7	85,8	28,7	17,0	0,1	2,3	6,8
15–17 років	567,8	82,7	32,7	19,2	1,1	3,1	7,6
Міські поселення							
Разом	3366,1	89,9	27,6	4,5	0,4	3,9	8,2
5–11 років	1932,3	90,0	28,2	4,0	0,3	4,2	7,0
12–14 років	668,9	91,6	21,9	5,9	0,2	3,4	10,0
15–17 років	764,9	88,3	31,2	4,6	0,8	3,8	9,7
Сільські поселення							
Разом	1765,0	73,1	43,2	41,6	0,1	2,3	4,1
5–11 років	963,3	72,5	46,0	40,1	0,1	2,0	4,3
12–14 років	409,0	75,6	41,2	41,7	–	1,8	4,1
15–17 років	392,7	71,8	38,4	45,0	0,2	3,4	3,7

Примітка: передбачено можливість обирання кількох варіантів відповідей.

Джерело: МОДП в Україні.

Таблиця Б.5.14. Діти за статусом діяльності та соціальним статусом батьків (опікунів)

Соціальний статус	Дітей разом, тис. осіб	У тому числі за статусом діяльності, %			
		працювали	виконували домашні обов'язки	працювали та виконували домашні обов'язки	не працювали та не виконували домашні обов'язки
Соціальний статус батька (опікуна)					
Разом	5218,7	0,2	84,2	11,4	4,2
Зайнятий	3222,7	0,2	85,0	11,0	3,8
Шукає роботу самостійно або через службу зайнятості	95,8	1,3	74,6	15,6	8,5
Пенсіонер	162,2	–	84,2	12,7	3,1
Зайнятий веденням домашнього господарства або доглядом за дитиною, хворим тощо	116,4	–	79,4	10,9	9,7
Інше	64,3	0,9	84,0	12,9	2,2
Немає батька	1557,3	0,4	83,5	11,8	4,3
Соціальний статус матері (опікуна)					
Разом	5218,7	0,2	84,2	11,4	4,2
Зайнята	3570,2	0,2	83,6	12,5	3,7
Шукає роботу самостійно або через службу зайнятості	158,4	2,3	88,0	6,9	2,8
Пенсіонерка	112,1	1,7	80,2	13,4	4,7
Зайнята веденням домашнього господарства або доглядом за дитиною, хворим тощо	993,7	0,3	84,7	8,9	6,1
Інше	107,7	–	89,3	8,7	2,0
Немає матері	276,6	–	86,8	9,0	4,2

Джерело: МОДП в Україні.

Таблиця Б.5.15. Діти за статусом діяльності та освітнім рівнем батьків (опікунів)

Рівень освіти	Діти разом, тис. осіб	У тому числі за статусом діяльності %			
		працювали	виконували домашні обов'язки	працювали та виконували домашні обов'язки	не працювали та не виконували домашні обов'язки
Рівень освіти батька (опікуна)					
Разом	5218,7	0,2	84,2	11,4	4,2
Не має освіти	1,2	–	75,0	25,0	–
Початкова освіта	2,4	–	100,0	–	–
Середня освіта	2109,6	0,3	80,3	15,2	4,2
Вища освіта	1548,2	0,1	90,1	5,8	4,0
Немає батька	1557,3	0,4	83,5	11,8	4,3
Рівень освіти матері (опікуна)					
Разом	5218,7	0,2	84,2	11,4	4,2
Не має освіти	–	–	–	–	–
Початкова освіта	4,4	–	81,8	0,0	18,2
Середня освіта	2323,9	0,4	79,2	15,6	4,8
Вища освіта	2613,8	0,1	88,4	7,9	3,6
Немає матері	276,6	–	86,8	9,0	4,2

Джерело: МОДП в Україні.

Секція Б.6. Відношення батьків та опікунів до дитячої праці

Таблиця Б.6.1. Працюючі діти за впливом роботи на їх поведінку чи здоров'я, віковими групами, статтю та місцем проживання (за відповідями батьків)

Вікові групи	Разом, тис. осіб	У тому числі за впливом роботи на їх поведінку чи здоров'я, %					
		дитина стала більш організо– ваною	дитина стала більше втомлю– ватися	дитина стала більше хворіти	не впливає	не знає	інше
Разом							
Разом	547,0	51,6	0,5	0,3	47,7	0,1	0,2
5–11 років	161,4	54,7	0,2	–	45,1	–	–
12–14 років	193,4	49,1	0,9	0,4	50,2	0,2	0,5
15–17 років	192,2	51,7	0,3	0,4	47,5	0,2	–
Хлопці							
Разом	309,8	50,3	0,5	0,1	49,4	–	0,2
5–11 років	97,0	55,7	0,4	–	43,9	–	–
12–14 років	114,7	47,9	1,1	0,2	51,7	–	0,4
15–17 років	98,1	47,8	–	–	52,2	–	–
Дівчата							
Разом	237,2	53,4	0,5	0,5	45,5	0,3	0,2
5–11 років	64,4	53,1	–	–	46,9	–	–
12–14 років	78,7	50,8	0,6	0,6	47,9	0,5	0,6
15–17 років	94,1	55,7	0,7	0,7	42,5	0,4	–

Міські поселення							
Разом	133,3	44,6	0,4	–	55,4	–	–
5–11 років	33,2	58,7	–	–	41,3	–	–
12–14 років	53,3	26,8	0,9	–	73,4	–	–
15–17 років	46,8	54,9	–	–	45,1	–	–
Сільські поселення							
Разом	413,7	53,9	0,6	0,3	45,2	0,2	0,2
5–11 років	128,2	53,6	0,3	–	46,1	–	–
12–14 років	140,1	57,5	0,9	0,5	41,3	0,3	0,7
15–17 років	145,4	50,6	0,4	0,5	48,2	0,3	–

Примітка: передбачено можливість обирання кількох варіантів відповідей.

Джерело: МОДП в Україні.

Таблиця Б.6.2. Працюючі діти за типами оздоровлення, віковими групами, статтю та місцем проживання (за відповідями батьків)

Вікові групи	Разом, тис. осіб	У тому числі за типами оздоровлення, %					
		організований відпочинок	сімейний відпочинок	у сільській місцевості на дачі тощо	не має можливості оздоровлю- вати дитину	інше	немає відпо- віді
Разом							
Разом	547,0	24,0	41,9	8,4	25,1	0,5	0,1
5–11 років	161,4	19,5	42,1	9,1	29,0	0,3	–
12–14 років	193,4	31,4	39,7	8,3	19,7	0,5	0,4
15–17 років	192,2	20,2	44,0	7,8	27,3	0,7	–
Хлопці							
Разом	309,8	25,1	42,9	7,7	24,1	–	0,2
5–11 років	97,0	18,3	46,4	8,9	26,4	–	–
12–14 років	114,7	36,5	36,3	7,1	19,5	–	0,6
15–17 років	98,1	18,3	47,2	7,2	27,3	–	–
Дівчата							
Разом	237,2	22,5	40,7	9,2	26,5	1,1	–
5–11 років	64,4	21,1	35,7	9,5	32,9	0,8	–
12–14 років	78,7	23,9	44,7	10,2	20,1	1,1	–
15–17 років	94,1	22,3	40,7	8,3	27,3	1,4	–
Міські поселення							
Разом	133,3	30,7	38,1	6,2	24,5	–	0,5
5–11 років	33,2	4,5	62,4	2,1	31,0	–	–
12–14 років	53,3	52,5	26,3	7,7	12,2	–	1,3
15–17 років	46,8	24,6	34,4	7,3	33,7	–	–
Сільські поселення							
Разом	413,7	21,7	43,2	9,1	25,3	0,7	–
5–11 років	128,2	23,3	36,9	10,9	28,5	0,4	–
12–14 років	140,1	23,3	44,8	8,6	22,6	0,7	–
15–17 років	145,4	18,9	47,1	7,9	25,2	0,9	–

Джерело: МОДП в Україні.

Таблиця Б.6.3. Працюючі діти за причинами необхідності працювати, віковими групами, статтю та місцем проживання (за відповідями батьків)

Вікові групи	Разом, тис. осіб	У тому числі за причинами роботи, %					
		треба привчати дитину до праці	мате- ріальні склад- нощі у сім'ї	заробіток для здійснення певних планів дитини	заробіток для здійснення певних планів родини	інше	не можливо визначити або не бажає відповідати
Разом							
Разом	547,0	84,7	3,7	7,8	1,9	1,5	0,4
5–11 років	161,4	93,7	1,8	3,0	0,1	1,4	–
12–14 років	193,4	88,6	1,4	6,1	2,6	1,3	–
15–17 років	192,2	73,2	7,6	13,7	2,7	1,7	1,1
Хлопці							
Разом	309,8	87,0	1,7	7,7	1,9	1,2	0,5
5–11 років	97,0	94,1	0,7	3,6	–	1,6	–
12–14 років	114,7	89,3	1,0	5,9	3,2	0,6	–
15–17 років	98,1	77,4	3,4	14,0	2,3	1,5	1,4
Дівчата							
Разом	237,2	81,8	6,3	7,9	1,9	1,8	0,3
5–11 років	64,4	93,2	3,3	2,0	0,3	1,2	–
12–14 років	78,7	87,7	2,0	6,2	1,8	2,3	–
15–17 років	94,1	69,0	12,0	13,4	3,1	1,8	0,7
Міські поселення							
Разом	133,3	79,2	6,7	10,0	2,4	1,7	0,0
5–11 років	33,2	89,5	–	5,7	–	4,8	–
12–14 років	53,3	87,8	0,9	6,4	3,6	1,3	–
15–17 років	46,8	62,2	17,9	17,1	2,8	–	0,0
Сільські поселення							
Разом	413,7	86,5	2,7	7,1	1,8	1,4	0,5
5–11 років	128,2	94,9	2,2	2,3	0,1	0,5	–
12–14 років	140,1	88,9	1,6	5,9	2,3	1,3	–
15–17 років	145,4	76,8	4,3	12,6	2,7	2,2	1,4

Джерело: МОДП в Україні.

Таблиця Б.6.4. Працюючі діти за ставленням батьків (опікунів) до дитячої праці, віковими групами, статтю та місцем проживання

Вікові групи	Разом, тис. осіб	У тому числі за ставленням батьків (опікунів) до дитячої праці, %				
		вважаю, що дітей треба привчати до праці	вважаю, що робота за гроші заохочує дітей та є корисною	загалом нормально, щоб робота не шкодила навчанню	для мене це не має значення	не схвалюю
Разом						
Разом	547,0	50,9	10,5	33,0	1,1	4,5
5–11 років	161,4	57,8	10,5	25,2	1,4	5,1
12–14 років	193,4	48,4	10,0	35,5	1,4	4,7
15–17 років	192,2	47,6	11,1	37,0	0,4	3,9
Хлопці						
Разом	309,8	47,6	10,3	36,8	0,5	4,8
5–11 років	97,0	49,9	13,4	31,5	–	5,2
12–14 років	114,7	46,0	8,1	41,3	0,8	3,8
15–17 років	98,1	47,2	9,9	36,7	0,5	5,7

Дівчата						
Разом	237,2	55,2	10,8	28,0	1,9	4,1
5–11 років	64,4	69,7	6,2	15,5	3,6	5,0
12–14 років	78,7	52,0	12,7	27,1	2,4	5,8
15–17 років	94,1	48,0	12,5	37,3	0,3	1,9
Міські поселення						
Разом	133,3	39,7	8,1	43,4	3,0	5,8
5–11 років	33,2	45,8	14,2	24,1	3,6	12,3
12–14 років	53,3	37,5	5,8	47,1	5,3	4,3
15–17 років	46,8	37,8	6,4	53,0	–	2,8
Сільські поселення						
Разом	413,7	54,5	11,3	29,6	0,5	4,1
5–11 років	128,2	60,9	9,6	25,4	0,9	3,2
12–14 років	140,1	52,5	11,6	31,1	–	4,8
15–17 років	145,4	50,7	12,7	31,8	0,6	4,2

Джерело: МОДП в Україні.

Додаток В. Таблиці з результатами соціологічного обстеження дітей, які працюють на вулиці

Таблиця В.1. Кількість опитаних дітей віком 5-17 років по регіонах, осіб

Області	I етап		II етап	
	кількість відібраних дітей	фактично опитано	кількість відібраних дітей	фактично опитано
Разом	200	200	200	201
Волинська	10	10	10	10
Дніпропетровська	21	21	20	20
Житомирська	11	11	11	11
Запорізька	20	20	21	21
Київська	15	15	15	15
Львівська	12	12	13	13
Одеська	22	22	20	20
Полтавська	12	12	13	13
Рівненська	10	10	12	12
Харківська	21	21	21	21
Херсонська	15	15	15	16
Хмельницька	11	11	11	11
м. Київ	20	20	18	18

Джерело: НОДП в Україні, Соціологічне обстеження дітей, які працюють на вулиці.

Таблиця В.2. Основне місце проживання працюючих на вулиці дітей за останні три місяці, за статтю, типом місцевості та віком, %

Місце проживання	Разом	Дівчата	Хлопці	Міські поселення	Сільські поселення	5-11 років	12-14 років	15-17 років
Дім (квартира/приватний будинок) батьків або інших родичів	69,8	58,0	77,7	68,5	80,5	75,7	76,8	63,1
Орендована квартира/помешкання постійного партнера, чоловіка	9,0	14,2	5,5	8,6	12,2	5,8	3,0	13,6
Гуртожиток	6,0	8,6	4,2	6,4	2,4	2,9	4,0	8,6
Квартира/будинок випадкових знайомих або незнайомих людей	2,5	4,3	1,3	2,8	–	1,0	2,0	3,5
Орендую житло сам(а), з іншими людьми	2,8	4,3	1,7	3,1	–	–	2,0	4,5
Школа-інтернат для дітей, позбавлених батьківської опіки	2,8	2,5	2,9	2,5	4,9	5,8	3,0	1,0
Центр соціально-психологічної реабілітації дітей	1,5	1,2	1,7	1,7	–	1,0	2,0	1,5
Порожні або покинуті будинки, дачі	1,5	1,2	1,7	1,7	–	2,9	1,0	1,0
Практично на вулиці, будь-де	0,8	1,2	0,4	0,8	–	1,0	1,0	0,5
Житло орендує роботодавець	0,5	1,2	–	0,6	–	–	–	1,0
Котельні, теплотраси, підвали, каналізація	1,3	0,6	1,7	1,4	–	–	3,0	1,0
Залізничні вокзали, автовокзали, стоянки	0,8	0,6	0,8	0,8	–	1,9	1,0	–
Гуртожиток для внутрішньо переміщених осіб	0,3	0,6	–	0,3	–	–	–	0,5
Барак	0,3	0,6	–	0,3	–	–	1,0	–
Школа-інтернат	0,5	0,6	0,4	0,6	–	1,9	–	–
Разом	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Джерело: НОДП в Україні, Соціологічне обстеження дітей, які працюють на вулиці.

Таблиця В.3. Працюючі на вулиці діти за причинами припинення навчання, тривалістю перебування на вулиці, статтю, місцем проживання та віком, %

Причини	Чи проводиш ти щоденно на вулиці більшу частину свого часу?		Стать		Вікова група			Тип поселення		Загалом по кожній категорії
	Так	Ні	Дівчата	Хлопці	5–11 років	12–14 років	15–17 років	Міські поселення	Сільські поселення	
Не хочу продовжувати освіту	40,0	29,4	40,9	35,7	16,7	63,6	39,8	38,5	40,0	38,5
Фінансові проблеми	25,7	11,8	21,2	26,8	16,7	18,2	25,8	24,8	–	23,8
Не вступив/ла до ПТНЗ/ВНЗ	6,7	17,6	9,1	7,1	–	–	10,8	7,7	20,0	8,2
Бажаю почати працювати	6,7	–	3,0	8,9	11,1	–	5,4	6,0	–	5,7
Здобув/ла повну середню освіту (свідоцтво за 11(12) класів)	1,9	17,6	4,5	3,6	–	–	5,4	4,3	–	4,1
Ще малий за віком, скоро піду	4,8	–	3,0	5,4	27,8	–	–	3,4	20,0	4,1
Батьки змушують працювати	2,9	–	3,0	1,8	–	9,1	2,2	2,6	–	2,5
Відсутність поблизу відповідної школи	1,9	–	1,5	1,8	–	–	2,2	1,7	–	1,6
Не дозволяють батьки	1,9	–	1,5	1,8	11,1	–	–	1,7	–	1,6
Відрахували за погану успішність	1,9	–	1,5	1,8	–	–	2,2	0,9	20,0	1,6
Сподіваюсь повернутися у Луганськ, продовжу здобувати освіту	–	11,8	3,0	–	–	–	2,2	1,7	–	1,6
Інше	5,7	11,8	7,6	5,4	16,7	9,1	4,3	6,8	–	6,6
Разом	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Джерело: НОДП в Україні, Соціологічне обстеження дітей, які працюють на вулиці.

Таблиця В.4. Працюючі на вулиці діти за відвідування навчальних закладів, тривалістю перебування на вулиці, статтю, місцем проживання та віком, %

Відвідування дітьми, які працювали на вулиці, навчальних закладів	Структурні категорії дітей, які працювали на вулиці									
	Чи проводиш ти щоденно на вулиці більшу частину свого часу?		Стать		Вікова група			Тип поселення		Загалом по кожній категорії
	Так	Ні	Дівчата	Хлопці	5–11 років	12–14 років	15–17 років	Міські поселення	Сільські поселення	
щодо структурних категорій дітей, які працювали на вулиці										
Ніколи не відвідували школу	5,5	1,3	5,5	4,2	15,4	–	1,5	5,0	2,4	4,7
Зараз не відвідую навчальний заклад	27,7	22,4	36,2	20,2	4,8	12,1	45,5	28,6	9,8	26,7
Загальноосвітній школі, ліцеї	52,0	52,6	39,3	60,9	73,1	83,8	25,3	48,9	80,5	52,1
ПТНЗ	8,0	18,4	11,0	9,2	–	–	20,2	10,8	2,4	10,0
ВНЗ I-II рівнів акредитації	2,2	5,3	4,3	1,7	–	–	5,6	3,1	–	2,7
Школу-інтернаті	4,0	–	2,5	3,8	6,7	4,0	1,0	3,1	4,9	3,2
Вечірню школу	0,3	–	0,6	–	–	–	0,5	0,3	–	0,2
Спеціалізовану школу для дітей з обмеженими можливостями	0,3	–	0,6	–	–	–	0,5	0,3	–	0,2
Разом	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

щодо категорій відвідування дітьми, які працювали на вулиці, навчальних закладів										
Ніколи не відвідували школу	94,7	5,3	47,4	52,6	84,2	–	15,8	94,7	5,3	100,0
Зараз не відвідую навчальний заклад	84,1	15,9	55,1	44,9	4,7	11,2	84,1	96,3	3,7	100,0
Загальноосвітній школі, ліцеї	80,9	19,1	30,6	69,4	36,4	39,7	23,9	84,2	15,8	100,0
ПТНЗ	65,0	35,0	45,0	55,0	–	–	100,0	97,5	2,5	100,0
ВНЗ I-II рівнів акредитації	63,6	36,4	63,6	36,4	–	–	100,0	100,0	–	100,0
Школу-інтернаті	100,0	–	30,8	69,2	53,8	30,8	15,4	84,6	15,4	100,0
Вечірню школу	100,0	–	100,0	–	–	–	100,0	100,0	–	100,0
Спеціалізовану школа для дітей з обмеженими можливостями	100,0	–	100,0	–	–	–	100,0	100,0	–	100,0
Разом	81,0	19,0	40,6	59,4	25,9	24,7	49,4	89,8	10,2	100,0

Джерело: НОДП в Україні, Соціологічне обстеження дітей, які працюють на вулиці.

Таблиця В.5. Працюючі на вулиці діти за статусом зайнятості у різних видах економічної діяльності, %

Види економічної діяльності	Письмовий договір (або трудова книжка)	Усний договір	Самозайнятість	Немає відповіді	Разом
Сільське, лісове та рибне господарство	–	69,4	30,6	–	100,0
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	–	17,1	82,9	–	100,0
Будівництво	–	100,0	–	–	100,0
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	3,5	65,1	31,4	–	100,0
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	4,5	81,8	13,6	–	100,0
Тимчасове розміщування й організація харчування	11,1	70,4	18,5	–	100,0
Професійна, наукова та технічна діяльність	6,9	86,2	6,9	–	100,0
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	5,9	88,2	5,9	–	100,0
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	–	100,0	–	–	100,0
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	6,3	93,8	–	–	100,0
Надання інших видів послуг	2,0	57,1	40,8	–	100,0
Діяльність домогосподарств	–	85,7	14,3	–	100,0
Прохання милостині	–	31,3	64,6	4,2	100,0
Разом	3,0	63,1	33,4	0,5	100,0

Джерело: НОДП в Україні, Соціологічне обстеження дітей, які працюють на вулиці.

Таблиця В.6. Працюючі на вулиці діти за типом основної роботи, тривалістю перебування на вулиці, статтю, віком та місцем проживання, %

Тип основної роботи	Разом	Чи проводиш ти щоденно на вулиці більшу частину свого часу?		Стать		Вікова група			Тип місцевості	
		Так	Ні	Дівчата	Хлопці	5–11 років	12–14 років	15–17 років	Міські поселення	Сільські поселення
Прохання милостині на вулиці	12,0	14,2	2,6	9,2	13,9	37,5	6,1	1,5	13,3	–
Сільськогосподарські роботи	11,0	12,0	6,6	7,4	13,4	14,4	20,2	4,5	8,6	31,7
Кур'єр, розповсюджувач преси та реклами, пакувальник	10,7	9,2	17,1	6,1	13,9	5,8	10,1	13,6	11,4	4,9
Торівля	9,7	8,9	13,2	16,0	5,5	9,6	14,1	7,6	10,6	2,4
Надавав/ла сексуальні послуги за винагороду	9,0	9,2	7,9	21,5	0,4	–	2,0	17,2	9,4	4,9
Збирання та обробка вторинної сировини та сміття	8,7	8,9	7,9	5,5	10,9	11,5	19,2	2,0	8,6	9,8
Робота вантажником	7,5	8,6	2,6	0,6	12,2	1,0	4,0	12,6	7,8	4,9
Різноробочий	7,0	7,7	3,9	1,2	10,9	3,8	6,1	9,1	5,3	22,0
Робота офіціантом/кою	6,0	4,3	13,2	12,3	1,7	2,9	–	10,6	6,4	2,4
Миття та заправка машин	5,7	6,2	3,9		9,7	5,8	9,1	4,0	5,8	4,9
Прибирання вулиці, офісів, миття посуду, прання	4,5	4,0	6,6	6,7	2,9	3,8	5,1	4,5	4,7	2,4
Танцівник/ця у нічному клубі	4,0	3,7	5,3	9,8	–	–	–	8,1	4,4	–
Розведення собак і догляд за іншими тваринами за винагороду	1,5	1,5	1,3	2,5	0,8	2,9	–	1,5	0,6	9,8
Виготовлення різних товарів та надання послуг	1,0	0,3	3,9	–	1,7	–	3,0	0,5	1,1	–
Волонтер (збір коштів із скринькою на вулиці)	0,5	0,6	–	1,2	–	–	–	1,0	0,6	–
Інше	1,2	0,6	3,9		2,1	1,0	1,0	1,5	1,4	–
Разом	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Джерело: НОДП в Україні, Соціологічне обстеження дітей, які працюють на вулиці.

Таблиця В.7. Працюючі на вулиці діти за освітою та типом виконуваних робіт, %

Тип виконуваних робіт	Початкова школа (1-4 класи)	Неповна середня освіта (5-8 класів)	Загальноосвітня школа, ліцей (9-11 класів)	ПТНЗ	ВНЗ I-II рівнів акредитації	Не навчається	Разом
Прохання милостині на вулиці	50,0	22,9	4,2	–	–	22,9	100,0
Сільськогосподарські роботи	15,9	70,5	2,3	9,1	–	2,3	100,0
Кур'єр, розповсюджувач преси та реклами, пакувальник	11,6	27,9	32,6	18,6	7,0	2,3	100,0
Торівля	23,1	51,3	10,3	10,3	–	5,1	100,0
Надавав/ла сексуальні послуги за винагороду	–	22,2	50,0	22,2	2,8	2,8	100,0
Збирання та обробка вторинної сировини та сміття	37,1	45,7	14,3	–	–	2,9	100,0
Робота вантажником	3,3	26,7	50,0	16,7	–	3,3	100,0

Різнорабочий	3,6	42,9	35,7	17,9	–	–	100,0
Робота офіціантом/кою	8,3	4,2	50,0	25,0	12,5	–	100,0
Миття та заправка машин	26,1	52,2	21,7	–	–	–	100,0
Прибирання вулиці, офісів, миття посуду, прання	11,1	33,3	27,8	16,7	5,6	5,6	100,0
Танцівник/ця у нічному клубі	–	31,3	56,3	–	12,5	–	100,0
Розведення собак і догляд за іншими тваринами за винагороду	50,0	–	50,0	–	–	–	100,0
Виготовлення різних товарів та надання послуг	–	75,0	25,0	–	–	–	100,0
Волонтер (збір коштів із скринькою на вулиці)	–	50,0	50,0	–	–	–	100,0
Інше	20,0	20,0	20,0	40,0	–	–	100,0
Разом	18,5	36,7	26,4	11,2	2,5	4,7	100,0

Джерело: НОДП в Україні, Соціологічне обстеження дітей, які працюють на вулиці.

Таблиця В.8. Діти, які працювали на вулиці за місцем роботи, статтю, віковою групою та місцем проживання, %

Місце роботи	Разом	Хлопці	Дівчата	Міські поселення	Сільські поселення	5–11 років	12–14 років	15–17 років
Разом дітей	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
<i>у тому числі:</i>								
не мають постійного місця роботи (мобільне)	28,7	30,7	25,8	30,3	14,6	37,5	33,3	21,6
відкритий ринок, вуличний лоток, кіоск	18,2	18,9	17,2	19,7	4,9	14,4	22,3	18,2
спеціалізоване приміщення (магазин, кафе, ресторан, церква)	16,0	5,5	31,3	17,5	2,4	3,8	4,0	28,3
відкрита місцевість (вулиця, траса, сміттєзвалище)	9,2	8,4	10,4	9,2	9,8	13,5	6,1	8,6
ферма, земельна ділянка, сад, водойми	8,7	11,4	4,9	5,8	34,1	12,5	12,1	5,1
квартира (роботодавця, клієнта, в тому числі надання секс-послуг)	7,5	7,1	8,0	5,8	22,0	8,7	12,1	4,5
промислово-логістичні майданчики (завод, цех, склад, пункт прийому вторсировини, ремонтні майстерні, автомийки)	5,0	8,0	0,6	5,0	4,9	2,9	6,1	5,6
будівельний майданчик	3,7	6,3	–	3,3	7,3	0,0	2,0	6,6
авто-, залізничний вокзал (зал, депо)	2,5	2,9	1,8	2,8	–	6,7	–	1,5
вдома (плетіння вінків, вироблення сувенірів)	0,5	0,8	–	0,6	–	0,0	2,0	–

Джерело: НОДП в Україні, Соціологічне обстеження дітей, які працюють на вулиці.

Таблиця В.9. Діти, які працювали на вулиці, за місцем роботи та виплатою заробітної плати, %

Місце роботи	Завжди вчасні виплати	Виплати значно менші за домовлені	Затримка виплати на тривалий час	Виплачувались премії	Інше (взагалі не виплачувалась або стягувались штрафи)	Разом
Разом дітей	39,6	21,4	17,7	20,3	1,0	100,0
Торгівельна точка	46,9	18,8	14,1	20,3	–	100,0
Заклади харчування	18,7	25,3	25,3	28,0	2,7	100,0
Будинок клієнта або роботодавця	56,0	8,0	–	36,0	–	100,0
Будівельний майданчик	11,8	11,8	47,1	29,4	–	100,0
Немає постійного місця (пересувне)	46,2	24,0	14,4	15,4	–	100,0
Сільське господарство, водойми	47,1	17,6	20,6	14,7	–	100,0
Відкрита місцевість: вулиця, траса	33,3	33,3	13,3	13,3	6,7	100,0
Авто-, залізничні вокзали	72,7	9,1	18,2	–	–	100,0
СТО, автомийка	14,3	28,6	14,3	42,9	–	100,0
Інші місця	52,9	17,6	17,6	11,8	–	100,0

Джерело: НОДП в Україні, Соціологічне обстеження дітей, які працюють на вулиці.

Таблиця В.10. Діти, які працювали на вулиці, за місцем роботи та особами, що викликають у них страх на робочому місці, %

Місце роботи	Представники органів правопорядку	Представники патрульно-постової служби	Роботодавець, власник, хазяїн	Незнайомі дорослі	Батьки / опікуни	Інші діти або підлітки	Інше	Разом
Разом дітей	30,1	17,2	11,7	26,8	4,9	8,5	0,8	100,0
Торгівельна точка	30,8	20,0	9,2	23,1	7,7	9,2	–	100,0
Заклади харчування	29,8	4,3	17,0	46,8	–	–	2,1	100,0
Будинок клієнта або роботодавця	20,0	20,0	20,0	30,0	–	10,0	–	100,0
Будівельний майданчик	–	–	66,7	33,3	–	–	–	100,0
Немає постійного місця (пересувне)	30,6	19,7	7,0	23,6	5,1	13,4	0,6	100,0
Сільське господарство, водойми	–	–	50,0	16,7	33,3	–	–	100,0
Відкрита місцевість: вулиця, траса	37,0	21,7	13,0	23,9	–	2,2	2,2	100,0
Авто-, залізничні вокзали	35,3	23,5	–	23,5	11,8	5,9	–	100,0
СТО, автомийка	20,0	–	40,0	20,0	20,0	–	–	100,0
Інші місця	20,0	10,0	30,0	30,0	–	10,0	–	100,0

Джерело: НОДП в Україні, Соціологічне обстеження дітей, які працюють на вулиці.

Таблиця В.11. Працюючі на вулиці діти за наявністю важких умов праці, статтю, віком та місцем проживання, %

Важкі умови праці	Разом	Стать		Вікова група			Тип місцевості	
		Хлопці	Дівчата	5–11 років	12–14 років	15–17 років	Міські поселення	Сільські поселення
Холодно, протяги	17,9	16,1	19,2	24,4	19,9	14,9	18,1	15,9
Шум	17,7	19,1	16,8	19,5	17,0	17,5	18,1	13,4
Запиленість	14,0	10,4	16,4	17,7	15,8	11,8	13,0	23,2
Важка фізична робота	11,0	5,2	14,9	9,1	11,6	11,2	10,5	15,9
Не дозволяється відволікатися	9,4	12,0	7,6	4,9	6,2	12,4	9,9	4,9
Загазованість	8,5	9,0	8,2	11,0	9,1	7,4	8,8	6,1
Неприємний запах	6,5	6,3	6,7	6,7	9,5	5,0	6,3	8,5
Велика нервова напруга	6,2	11,7	2,4	2,4	3,7	8,6	6,5	3,7
Дуже темно	2,9	4,6	1,7	0,6	2,1	4,0	2,8	3,7
Немає перерв, відпочинків	4,0	4,4	3,7	3,0	3,3	4,6	4,1	2,4
Робота на висоті	1,9	1,1	2,4	0,6	1,7	2,4	1,8	2,4
Разом	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Джерело: НОДП в Україні, Соціологічне обстеження дітей, які працюють на вулиці.

Додаток Г. Запитальники модульного вибіркового обстеження дитячої праці

Додаток Г.1.

<i>№ обстеження</i>	<i>Код території за КОАТУУ</i>	<i>Код місцевості: міська - 1, сільська - 2</i>	<i>Загальнодержавний № ПТОВ (ВТОВ)</i>

<i>№ домашнього господарства у межах ПТОВ (ВТОВ)</i>	<i>№ ротаційної групи</i>	<i>№ фахівця з інтерв'ювання</i>

АНКЕТА № модульного вибіркового обстеження населення (домогосподарств) з питань дитячої праці

<i>№ п/п</i>			<i>Перехід до запитання</i>
<i>Характеристика домогосподарства та житлові умови</i>			
1	Хто виховує та утримує дитину (дітей)? <i>(зазначити один варіант відповіді)</i> - мати й батько (повна сім'я) 1 ☐ - один з батьків або опікунів (неповна сім'я): 2 ☐ •мати 3 ☐ •батько 4 ☐ •дідусь, бабуся 5 ☐ •інші опікуни	2	
2	Який статус власності Вашого житла? 1) орендоване 1 ☐ 2) власне 2 ☐ 3) службове 3 ☐ 4) державна власність 4 ☐ 5) інше (вказати) 5 ☐	3	
3	Зазначте кількість кімнат у Вашому житлі: _____ кімнат _____		4
4	Зазначте розмір житлової площі (орієнтовно): _____ кв.м _____		5
5	Чи отримуєте Ви субсидію на житло, газ та інші комунальні послуги? - так 1 ☐ - ні 2 ☐		6
6	Чи є у Вас земельна ділянка? - так 1 ☐ - ні 2 ☐		7 8
7	Який розмір земельної ділянки, що обробляється домогосподарством? _____ соток _____		8
8	Чи маєте Ви будь-яку домашню худобу? - так 1 ☐ - ні 2 ☐		9 10

№ п/п		Перехід до запитання
9	<p>Зазначте, яку худобу Ви маєте? (азначити всі підходящі варіанти відповідей)</p> <p>1) корова 1 ☐</p> <p>2) свиня 2 ☐</p> <p>3) вівця 3 ☐</p> <p>4) кінь 4 ☐</p> <p>5) коза 5 ☐</p> <p>6) свійські птахи 6 ☐</p> <p>7) інше (вказати) 7 ☐</p>	10
10	<p>Чи має домогосподарство із нижченаведеного: (азначити всі підходящі варіанти відповідей)</p> <p>1) автомобіль 1 ☐</p> <p>2) трактор 2 ☐</p> <p>3) мотоцикл 3 ☐</p> <p>4) телевізор 4 ☐</p> <p>5) холодильник 5 ☐</p> <p>6) пральна машина 6 ☐</p> <p>7) комп'ютер 7 ☐</p> <p>8) інше (вказати) 8 ☐</p> <p>9) не має жодного з перерахованих предметів 9 ☐</p>	11
11	<p>Який розмір споживчих витрат Вашого домогосподарства за минулий місяць?</p> <p>1) до 500 грн. 1 ☐</p> <p>2) від 501 до 1000 грн. 2 ☐</p> <p>3) від 1001 до 1200 грн. 3 ☐</p> <p>4) від 1201 до 1500 грн. 4 ☐</p> <p>5) понад 1500 грн. 5 ☐</p> <p>6) не знаю 6 ☐</p> <p>7) не хочу відповідати 99 ☐</p>	12
12	<p>Які із зазначених джерел доходів є основними для Вашого домогосподарства? (азначити всі підходящі варіанти відповідей)</p> <p>1) заробітна плата 1 ☐</p> <p>2) пенсія, інші види соціальної допомоги 2 ☐</p> <p>3) дохід від особистого селянського господарства 3 ☐</p> <p>4) дохід від нерухомості (здача житла в оренду) 4 ☐</p> <p>5) дохід від підприємницької діяльності 5 ☐</p> <p>6) інше (вказати) 6 ☐</p>	13
13	<p>Як Ви оцінюєте дохід Вашого домогосподарства у поточному році?</p> <p>1) не вдалося забезпечити навіть достатнє харчування 1 ☐</p> <p>2) постійно відмовляли в найнеобхіднішому, крім харчування 2 ☐</p> <p>3) було достатньо і робили заощадження 3 ☐</p> <p>4) було достатньо, але заощаджень не робили 4 ☐</p> <p>5) важко відповісти 5 ☐</p>	14
14	<p>Що Ви думаєте про дітей, які працюють за винагороду?</p> <p>1) вважаю, що дітей треба привчати до праці 1 ☐</p> <p>2) вважаю, що робота за гроші заохочує дітей та є корисною 2 ☐</p> <p>3) загалом нормально, головне, щоб робота не шкодила навчанню 3 ☐</p> <p>4) для мене це не має значення 4 ☐</p> <p>5) не схвалюю 5 ☐</p> <p>6) інше (вказати) 6 ☐</p> <p>7) не хочу відповідати 99 ☐</p>	15

№ n/n		Перехід до запитання			
Наступні запитання будуть стосуватись Вашої дитини (дітей) у віці 5-17 років, основних аспектів її (їх) навчання та виховання, трудової діяльності та виконання домашніх обов'язків					
	<i>Запитання стосуються дітей у віці 5-17 років</i>	<i>Код для розробки</i>			<i>Перехід до запитання</i>
№ n/n	№ респондента (дитини) (згідно з формою № 2-ЕАН) →				
	Ім'я дитини →				
	Вік дитини →				
	Стать дитини →				
Школа і виховання дитини					
15	Чи всі Ваші діти у віці 5-17 років проживають з Вами у цьому домогосподарстві? - так - ні	1 ☐ 2 ☐	1 ☐ 2 ☐	1 ☐ 2 ☐	16 32
16	Чи має Ваша дитина окрему кімнату? - так - ні - не хочу відповідати	1 ☐ 2 ☐ 99 ☐	1 ☐ 2 ☐ 99 ☐	1 ☐ 2 ☐ 99 ☐	17
17	Чи навчається Ваша дитина? - так - ні	1 ☐ 2 ☐	1 ☐ 2 ☐	1 ☐ 2 ☐	18 21
18	Де навчається Ваша дитина? 1) підготовча група дитячого садку 2) 1-4 клас 3) 5-9 клас 4) 10-11(12) клас 5) професійно-технічне училище, що надає кваліфікацію "кваліфікований робітник" 6) технікум, коледж, училище, інститут, університет тощо 7) інше (вказати)	1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 ☐ 6 ☐ 7 ☐	1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 ☐ 6 ☐ 7 ☐	1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 ☐ 6 ☐ 7 ☐	21 19
19	Чи перевіряєте Ви регулярність відвідування Вашою дитиною школи або іншого навчального закладу? - постійно - час від часу - ні	1 ☐ 2 ☐ 3 ☐	1 ☐ 2 ☐ 3 ☐	1 ☐ 2 ☐ 3 ☐	20
20	Коли дитина відвідує школу або інший навчальний заклад? 1) уранці (у першу зміну) 2) у другій половині дня (у другу зміну) 3) навчається повний тиждень (для шкіл-інтернатів) 4) індивідуальне навчання 5) не знаю	1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 ☐	1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 ☐	1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 ☐	21

№ n/n				Перехід до запитання	
Робота, заняття					
21	<p>Чи виконувала Ваша дитина будь-яку роботу за винагороду, прибуток чи безоплатно заради доходу родини (включаючи роботу в особистому селянському господарстві) хоча б одну годину на обстежуваному тижні з ____ по ____?</p> <p>- так</p> <p>- ні</p> <p>- не знаю</p>	<p>1 ☐</p> <p>2 ☐</p> <p>3 ☐</p>	<p>1 ☐</p> <p>2 ☐</p> <p>3 ☐</p>	<p>1 ☐</p> <p>2 ☐</p> <p>3 ☐</p>	<p>24</p> <p>22</p> <p>22</p>
№ n/n	<p><i>Запитання стосуються дітей у віці 5-17 років</i></p> <p>№ респондента (дитини) → (згідно з формою № 2-ЕАН)</p>	<p><i>Код для розробки</i></p>			Перехід до запитання
22	<p>Чи виконувала Ваша дитина будь-яку роботу за винагороду, прибуток чи безоплатно заради доходу родини (включаючи роботу в особистому селянському господарстві) упродовж останніх 12 місяців (з _____ по _____)?</p> <p>- так</p> <p>- ні</p> <p>- не знаю</p>	<p>1 ☐</p> <p>2 ☐</p> <p>3 ☐</p>	<p>1 ☐</p> <p>2 ☐</p> <p>3 ☐</p>	<p>1 ☐</p> <p>2 ☐</p> <p>3 ☐</p>	<p>23</p> <p>27</p> <p>27</p>
23	<p>Чи виконувала Ваша дитина цю роботу під час канікул?</p> <p>- так</p> <p>- ні</p> <p>- не знаю</p>	<p>1 ☐</p> <p>2 ☐</p> <p>3 ☐</p>	<p>1 ☐</p> <p>2 ☐</p> <p>3 ☐</p>	<p>1 ☐</p> <p>2 ☐</p> <p>3 ☐</p>	<p>24</p>
24	<p>Чим викликана необхідність роботи дитини? (зазначити один варіант відповіді)</p> <p>1) треба привчати дитину до праці</p> <p>2) матеріальні складнощі у сім'ї</p> <p>3) заробіток для здійснення певних планів дитини (купівля речей, накопичення коштів для навчання тощо)</p> <p>4) заробіток для здійснення певних планів родини</p> <p>5) не знаю</p> <p>6) інше (вказати) _____</p> <p>7) не хочу відповідати</p>	<p>1 ☐</p> <p>2 ☐</p> <p>3 ☐</p> <p>4 ☐</p> <p>5 ☐</p> <p>6 ☐</p> <p>99 ☐</p>	<p>1 ☐</p> <p>2 ☐</p> <p>3 ☐</p> <p>4 ☐</p> <p>5 ☐</p> <p>6 ☐</p> <p>99 ☐</p>	<p>1 ☐</p> <p>2 ☐</p> <p>3 ☐</p> <p>4 ☐</p> <p>5 ☐</p> <p>6 ☐</p> <p>99 ☐</p>	<p>25</p>
25	<p>Як робота впливає на навчання дитини? (зазначити один варіант відповіді)</p> <p>1) ускладнює навчання</p> <p>2) полегшує навчання</p> <p>3) не впливає</p> <p>4) не знаю</p> <p>5) дитина не навчається</p> <p>6) інше (вказати) _____</p> <p>7) не хочу відповідати</p>	<p>1 ☐</p> <p>2 ☐</p> <p>3 ☐</p> <p>4 ☐</p> <p>5 ☐</p> <p>6 ☐</p> <p>99 ☐</p>	<p>1 ☐</p> <p>2 ☐</p> <p>3 ☐</p> <p>4 ☐</p> <p>5 ☐</p> <p>6 ☐</p> <p>99 ☐</p>	<p>1 ☐</p> <p>2 ☐</p> <p>3 ☐</p> <p>4 ☐</p> <p>5 ☐</p> <p>6 ☐</p> <p>99 ☐</p>	<p>26</p>

№ n/n					Перехід до запитання
26	Як робота впливає на поведінку чи здоров'я дитини? (<i>вказати всі підходящі варіанти відповідей</i>)				27
	1) дитина стала більш організованою	1 ☐	1 ☐	1 ☐	
	2) дитина зовсім перестала слухатися	2 ☐	2 ☐	2 ☐	
	3) дитина стала більше втомлюватися	3 ☐	3 ☐	3 ☐	
	4) дитина стала більше хворіти	4 ☐	4 ☐	4 ☐	
	5) не впливає	5 ☐	5 ☐	5 ☐	
	6) не знаю	6 ☐	6 ☐	6 ☐	
	7) інше (вказати) _____	7 ☐	7 ☐	7 ☐	
Домашні обов'язки (в межах власного домогосподарства)					
27	Чи виконує Ваша дитина будь-які домашні (хатні) обов'язки?				28 30
	- так	1 ☐	1 ☐	1 ☐	
	- ні	2 ☐	2 ☐	2 ☐	
№ n/n	<i>Запитання стосуються дітей у віці 5-17 років</i>	<i>Код для розробки</i>			Перехід до запитання
	№ респондента (дитини) _____ (згідно з формою № 2-ЕАН) →				
28	Які обов'язки зазвичай виконує Ваша дитина вдома? (<i>вказати всі підходящі варіанти відповідей</i>)				29
	1) складання іграшок та своїх особистих речей	1 ☐	1 ☐	1 ☐	
	2) прибирання житла або подвір'я	2 ☐	2 ☐	2 ☐	
	3) приготування їжі	3 ☐	3 ☐	3 ☐	
	4) прання, прасування	4 ☐	4 ☐	4 ☐	
	5) закупівля продуктів харчування	5 ☐	5 ☐	5 ☐	
	6) догляд за молодшими членами сім'ї	6 ☐	6 ☐	6 ☐	
	7) догляд за літніми або хворими членами сім'ї	7 ☐	7 ☐	7 ☐	
8) інше (вказати) _____	8 ☐	8 ☐	8 ☐		
29	Скільки годин на тиждень дитина витрачає на виконання домашніх обов'язків?				30
Здоров'я дитини					
30	Як Ви оцінюєте стан здоров'я Вашої дитини?				31
	1) добрий	1 ☐	1 ☐	1 ☐	
	2) задовільний	2 ☐	2 ☐	2 ☐	
	3) поганий	3 ☐	3 ☐	3 ☐	
	4) важко сказати	4 ☐	4 ☐	4 ☐	
31	Як Ви зазвичай оздоровлюєте свою дитину? (<i>вказати один варіант відповіді</i>)				34
	1) організований відпочинок (у таборах відпочинку, турбазах, у санаторіях, пансіонатах тощо)	1 ☐	1 ☐	1 ☐	
	2) сімейний відпочинок (виїзд на відпочинок разом з батьками, іншими родичами)	2 ☐	2 ☐	2 ☐	
	3) у сільській місцевості, на дачі тощо	3 ☐	3 ☐	3 ☐	
	4) не має можливості оздоровлювати дитину	4 ☐	4 ☐	4 ☐	
	5) інше (вказати) _____	5 ☐	5 ☐	5 ☐	
6) не хочу відповідати	99 ☐	99 ☐	99 ☐		

№ n/n		Перехід до запитання			
Діти, які проживають окремо					
32	Чи відомо Вам, чим займається Ваша дитина за місцем проживання? - так - ні	1 ☐ 2 ☐	1 ☐ 2 ☐	1 ☐ 2 ☐	33 34
33	Зазначте вид заняття дитини: (зазначити один варіант відповіді) 1) навчається 2) працює на підприємстві, установі, організації або в окремої особи 3) має власний бізнес 4) допомагає на сімейному підприємстві 5) не навчається і не працює 6) не знаю 7) не хочу відповідати 8) інше (вказати) _____	1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 ☐ 6 ☐ 7 ☐ 8 ☐	1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 ☐ 6 ☐ 7 ☐ 8 ☐	1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 ☐ 6 ☐ 7 ☐ 8 ☐	34
№ n/n	<i>Запитання стосуються дітей у віці 5-17 років</i>	<i>Код для розробки</i>			<i>Перехід до запитання</i>
	№ респондента (дитини) → (згідно з формою № 2-ЕАН)				
34	Які проблеми виникають у домогосподарства в утриманні дитини? (зазначити не більше двох варіантів відповідей) 1) придбання одягу, взуття 2) недостатнє харчування дитини 3) необхідність платити за навчання 4) не можемо забезпечити дитині цікаве дозвілля 5) дитині доводиться багато працювати по господарству (виконувати домашні обов'язки) 6) проблем немає 7) не знаю 8) інше (вказати) _____ 9) не хочу відповідати	1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 ☐ 6 ☐ 7 ☐ 8 ☐ 99 ☐	1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 ☐ 6 ☐ 7 ☐ 8 ☐ 99 ☐	1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 ☐ 6 ☐ 7 ☐ 8 ☐ 99 ☐	Кінець опитування

ДЯКУЄМО ЗА ІНТЕРВ'Ю !

ВІДОМОСТІ ПРО ХІД ІНТЕРВ'Ю

Заповнює фахівець з інтерв'ювання після проведення опитування

I. Як Ви можете оцінити ступінь відвертості респондента?

- 1) до 25 % 1
- 2) 25-50 % 2
- 3) 51-73 % 3
- 4) 74-98 % 4

II.

Коментарі: _____

Додаток Г.2.

<i>№ обстеження</i>	<i>Код території за КОАТУУ</i>	<i>Код місцевості: міська - 1, сільська - 2</i>	<i>Загальнодержавний № ПТОВ (ВТОВ)</i>

<i>№ домашнього господарства у межах ПТОВ (ВТОВ)</i>	<i>№ ротаційної групи</i>	<i>№ фахівця з інтерв'ювання</i>	<i>№ респондента (згідно з формою № 2-ЕАН)</i>

АНКЕТА №

**модульного вибіркового обстеження населення (домогосподарств)
з питань дитячої праці**

Ім'я дитини _____

Вік _____

Стать _____

<i>№ n/n</i>		<i>Перехід до запитання</i>
Освіта		
1	Чи умієш ти писати та читати хоча б коротке речення простого змісту? - так - ні	2
	1 ☐ 2 ☐	
2	Чи відвідуєш ти підготовчу групу дитячого садка, школу або інший навчальний заклад? - так - ні	3 8
	1 ☐ 2 ☐	

№ п/п		Перехід до запитання
3	Де ти навчаєшся? 1) підготовча група дитячого садка 1 ☐ 2) 1-4 клас 2 ☐ 3) 5-9 клас 3 ☐ 4) 10-11(12) клас 4 ☐ 5) професійно-технічне училище, що надає кваліфікацію "кваліфікований робітник" 5 ☐ 6) технікум, коледж, училище, інститут, університет тощо 6 ☐ 7) інше (вказати) _____ 7 ☐	фільтр 1 } 4
4	У якому віці ти почав(ла) ходити до школи? _____ років _____	5
5	Чи був(ла) ти відсутній(я) в школі, іншому навчальному закладі на обстежуваному тижні з ___ по ___? - так 1 ☐ - ні 2 ☐	6 фільтр 1
6	Скільки днів ти був(ла) відсутній(я) в школі, іншому навчальному закладі на обстежуваному тижні з ___ по ___? _____ днів _____	7
7	Чому ти був(ла) відсутній (я) в школі, іншому навчальному закладі на обстежуваному тижні з ___ по ___? 1) працював(ла) 1 ☐ 2) за станом здоров'я 2 ☐ 3) відсутність викладача 3 ☐ 4) погані погодні умови або інші подібні причини 4 ☐ 5) канікули 5 ☐ 6) інше 6 ☐ (вказати) _____	фільтр 1
8	Чи відвідував(ла) ти коли-небудь школу або підготовчу групу дитячого садка? - так 1 ☐ - ні 2 ☐	10 9
9	Чому ти ніколи не відвідував(ла) школу або підготовчу групу дитячого садка? 1) занадто малий(ла) 1 ☐ 2) не дозволяє стан здоров'я (хвороба, інвалідність) 2 ☐ 3) відсутність поблизу школи або дитячого садка 3 ☐ 4) у родини немає коштів для мого навчання 4 ☐ 5) батьки вважають, що вчитися мені не потрібно 5 ☐ 6) навчання мене не цікавить 6 ☐ 7) відсутність безпеки в школі 7 ☐ 8) проходжу стажування, навчаюсь ремеслу, отримую професійні навички 8 ☐ 9) працював(ла) за оплату 9 ☐ 10) допомагав(ла) у сімейному бізнесі, в особистому селянському господарстві 10 ☐ 11) допомагав(ла) вдома (хатня робота) 11 ☐ 12) _____ інше 12 ☐ (вказати) _____	фільтр 1

№ n/n		Перехід до запитання
10	Де ти навчався(лась)? 1) підготовча група дитячого садка 1 ☐ 2) 1-4 клас 2 ☐ 3) 5-9 клас 3 ☐ 4) 10-11(12) клас 4 ☐ 5) професійно-технічне училище, що надає кваліфікацію "кваліфікований робітник" 5 ☐ 6) технікум, коледж, училище, інститут, університет тощо 6 ☐ 7) інше (вказати) 7 ☐	фільтр 1 11 11 } 12
11	Чому ти залишив(ла) школу (вказати основну причину)? 1) закінчив(ла) 5-9 класів середньої школи 1 ☐ 2) вважаю, що занадто дорослий(ла) для школи 2 ☐ 3) не дозволяє стан здоров'я (хвороба, інвалідність) 3 ☐ 4) відсутність поблизу школи 4 ☐ 5) у родини немає коштів для мого навчання 5 ☐ 6) батьки вважають, що вчитися мені не потрібно 6 ☐ 7) навчання мене не цікавить 7 ☐ 8) відсутність безпеки в школі 8 ☐ 9) проходжу стажування, навчаюсь ремеслу, отримую професійні навички 9 ☐ 10) працював(ла) за оплату 10 ☐ 11) допомагав(ла) у сімейному бізнесі, в особистому селянському господарстві 11 ☐ 12) допомагав(ла) вдома (хатня робота) 12 ☐ 13) інше (вказати) 13 ☐	12
12	У якому віці ти почав(ла) відвідувати школу? _____ років _____	13
13	У якому віці ти залишив(ла) школу? _____ років _____	фільтр 1
Фільтр 1 Шановний фахівцю з інтерв'ювання! Який вік респондента? <ul style="list-style-type: none"> • 5-9 років 1 ☐ • 10-17 років 2 ☐ 		17 14
14	Чи відвідував(ла) ти коли-небудь або відвідуєш курси професійної підготовки? - так 1 ☐ - ні 2 ☐	15 17
15	Чи отримав(ла) або отримаєш ти документ про закінчення курсів професійної підготовки? - так 1 ☐ - ні 2 ☐	16 17
16	Яку професію або професійні навички ти отримав(ла) на цих курсах? _____ <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>	17
Робота, заняття		
17	Чи виконував(ла) ти будь-яку роботу за винагороду, прибуток чи безоплатно заради доходу родини (включаючи роботу в особистому селянському господарстві) хоча б одну годину на обстежуваному тижні з _____ по _____ ? - так 1 ☐ - ні 2 ☐	23 18

№ п/п		Перехід до запитання
18	<p>Чи виконував(ла) ти на обстежуваному тижні (з ___ по ___) впродовж хоча б однієї години таку роботу? (зазначити один варіант відповіді)</p> <p>1. Працював(ла) за зарплату чи оплату в натуральній формі (за виключенням роботи за наймом у домашніх господарствах інших осіб). <i>Наприклад: постійне місце роботи, на основі контракту, випадкова робота або на основі домовленості за оплату, робота, виконана за їжу чи притулок.</i> 1 ☐</p> <p>2. Працював(ла) у власній справі самостійно чи разом з іншими. <i>Наприклад: продаж товарів, виробництво товарів для продажу, ремонт, охорона автомобілів, перукарські послуги, перевезення пасажирів чи товару та інше.</i> 2 ☐</p> <p>3. Працював(ла) в домашніх господарствах інших осіб за оплату в грошовій чи натуральній формі. 3 ☐</p> <p>4. Допомогавав(ла) безоплатно в сімейному бізнесі. <i>(за виключенням домашньої роботи: приготування їжі, прасування, догляд за дітьми тощо)</i> 4 ☐</p> <p><i>Наприклад: допомагав продавати речі, виготовляв товари для продажу чи обміну, веде бухгалтерію, будівельні роботи або капітальний ремонт у сімейному бізнесі тощо.</i></p> <p>5. Працював(ла) в особистому селянському господарстві, допомагав(ла) вирощувати рослини, збирати урожай, доглядати за тваринами тощо. 5 ☐</p> <p><i>Наприклад: вирощування різних культур, збір урожаю, догляд за тваринами, за птицею.</i></p> <p>6. Виконував(ла) будівельні роботи або капітальний ремонт удома, на ділянці домашнього господарства. 6 ☐</p>	23
	<p>7. Носив(ла) воду або збирав(ла) дрова на паливо з метою використання в домашньому господарстві. 7 ☐</p> <p>8. Виробляв(ла) інші предмети для використання в домашньому господарстві. 8 ☐</p> <p><i>Наприклад: пошиття одягу, виготовлення меблів, глиняних предметів тощо.</i></p> <p>9. Виконував(ла) інші види робіт. 9 ☐</p> <p>10. Взагалі не працював(ла). 10 ☐</p>	23 19
19	<p>Чи була в тебе на обстежуваному тижні з ___ по ___ робота, власна справа, інша діяльність (включаючи роботу в особистому селянському господарстві), де ти був(ла) тимчасово відсутній(я)?</p> <p>1 ☐</p> <p>- так 2 ☐</p> <p>- ні</p>	23 20
20	<p>Чи виконував(ла) ти будь-яку роботу за винагороду, прибуток чи безоплатно заради доходу родини (включаючи роботу в особистому селянському господарстві) упродовж останніх 12 місяців (з _____ по _____)?</p> <p>1 ☐</p> <p>- так 2 ☐</p> <p>- ні</p>	21 48

№ п/п		Перехід до запитання
21	<p>У якому місяці 2014 року ти працював(ла) або мав(ла) роботу? (вказати місяці, в яких здійснювалась робота)</p> <p>1) січень 1 ☐</p> <p>2) лютий 2 ☐</p> <p>3) березень 3 ☐</p> <p>4) квітень 4 ☐</p> <p>5) травень 5 ☐</p> <p>6) червень 6 ☐</p> <p>7) липень 7 ☐</p> <p>8) серпень 8 ☐</p> <p>9) вересень 9 ☐</p> <p>10) жовтень 10 ☐</p> <p>11) листопад 11 ☐</p> <p>12) грудень 12 ☐</p> <p>Загальна кількість місяців _____</p>	22
22	<p>Чи виконував(ла) ти роботу під час канікул?</p> <p>- так 1 ☐</p> <p>- ні 2 ☐</p>	23
23	<p>У якому віці ти почав(ла) працювати вперше (вказати кількість повних років)? _____ років</p>	24
Наступні запитання будуть стосуватись основної роботи (заняття)		
24	<p>Яку роботу ти виконував(ла) (вказати, в чому полягала робота, заняття, професійні обов'язки)? <i>Наприклад: перенесення речей, вантажу; годування птиці, худоби; збір яблук, картоплі тощо.</i></p> <p>_____</p>	25
25	<p>Який вид продукції виробляється або які послуги надаються підприємством (домогосподарством), де ти працював(ла), або в чому полягала власна справа?</p> <p>_____</p>	26
26	<p>Коли ти зазвичай здійснював(вала) свою діяльність?</p> <p>У будні:</p> <p>1) з 6 годин ранку до 14 години 1 ☐</p> <p>2) з 14 години до 18 години 2 ☐</p> <p>3) з 9 години до 18 години 3 ☐</p> <p>4) увечері або вночі (після 18 годин) 4 ☐</p> <p>5) удень та вночі (цілодобово) 5 ☐</p> <p>6) іноді вдень, іноді ввечері 6 ☐</p> <p>7) У вихідні дні чи святкові дні 7 ☐</p>	27
27	<p>Де знаходилось твоє робоче місце? (вказати один варіант відповіді)</p> <p>1) у себе вдома (у власному домогосподарстві) 1 ☐</p> <p>2) у домогосподарстві клієнта чи роботодавця 2 ☐</p> <p>3) на підприємстві (офіс, цех, склад тощо) 3 ☐</p> <p>4) на фермі, земельній ділянці, у саду (власній чи роботодавця) 4 ☐</p> <p>5) на будівельному майданчику 5 ☐</p> <p>6) на шахті, в копальні, кар'єрі 6 ☐</p> <p>7) у магазині, кіоску, кафе, ресторані, готелі 7 ☐</p> <p>8) на відкритому ринку чи вуличному лотку 8 ☐</p> <p>9) немає постійного місця роботи 9 ☐</p> <p>10) інше 10 ☐</p> <p>(вказати)</p>	28

№ п/п		Перехід до запитання
28	<p>Ти працював(ла): <i>(вказати один варіант відповіді)</i></p> <p>1) за наймом на підприємстві, в установі, організації 1 ☐</p> <p>2) за наймом у інших осіб, домогосподарствах 2 ☐</p> <p>3) самостійно (в тому числі в особистому селянському господарстві) 3 ☐</p> <p>4) допомагав(ла) у сімейному бізнесі заради сімейного доходу (працював(ла) безоплатно) 4 ☐</p> <p>5) колективно з іншими дітьми 5 ☐</p> <p>6) залучав(ла) до своєї роботи постійних працівників 6 ☐</p> <p>7) інше 7 ☐</p> <p>(вказати)</p>	<p>29</p> <p>29</p> <p>30</p>
29	<p>Чи маєш ти на роботі право на: <i>(вказати не більше 2-х варіантів відповідей)</i></p> <p>1) оплачувану відпустку 1 ☐</p> <p>2) оплачуваний лікарняний 2 ☐</p> <p>3) оплату харчування, проїзду на транспорті, 3 ☐</p> <p>оплату медичних послуг</p> <p>4) скорочений робочий день (з оплатою як за повний) 4 ☐</p> <p>5) користування спеціальним одягом 5 ☐</p> <p>(захисний одяг чи уніформа)</p> <p>6) інше 6 ☐</p> <p>(вказати) _____</p> <p>7) не маю нічого з переліченого 7 ☐</p>	30
30	<p>Чи отримував(ла) ти гроші за роботу?</p> <p>- так 1 ☐</p> <p>- ні 2 ☐</p>	<p>31</p> <p>32</p>
31	<p>Скільки грошей у середньому за місяць ти отримував(ла)?</p> <p>_____ гривень (вказати)</p> <p>- не бажаю відповідати 99 ☐</p>	33
32	<p>Чому ти не отримував(ла) гроші?</p> <p>1) працював(ла) безоплатно на сімейному підприємстві 1 ☐</p> <p>2) працював(ла) безоплатно в фермерському, особистому селянському господарстві 2 ☐</p> <p>3) оплата була в натуральній формі (товаром, продуктами тощо) 3 ☐</p> <p>4) виконував(ла) роботу за батьків 4 ☐</p> <p>5) гроші за мою роботу отримали батьки (інші родичі) 5 ☐</p> <p>6) відпрацьовував(ла) борг (власний або родини) 6 ☐</p> <p>7) роботодавець відмовився мені заплатити 7 ☐</p> <p>8) інше (вказати) _____ 8 ☐</p>	34
33	<p>Як ти використовуєш більшу частину свого заробітку? <i>(вказати один варіант відповіді)</i></p> <p>1) віддаю всі гроші або більшу частину батькам або опікунам 1 ☐</p> <p>2) роботодавець віддає всі гроші або більшу частину батькам або опікунам 2 ☐</p> <p>3) купую товари для себе 3 ☐</p> <p>4) купую товари для потреб родини 4 ☐</p> <p>5) накопичую гроші для особистих цілей 5 ☐</p> <p>6) інше (вказати) _____ 6 ☐</p>	<p>34</p> <p>34</p>
34	<p>Чи задоволений(на) ти своєю роботою?</p> <p>- так 1 ☐</p> <p>- ні 2 ☐</p> <p>- важко визначитись/ без коментарів 3 ☐</p>	<p>36</p> <p>35</p> <p>36</p>

№ n/n		Перехід до запитання																														
35	<p>Що саме тебе не задовольняє?</p> <p>1) низький розмір заробітку або його відсутність</p> <p>2) характер та зміст роботи (важка, нудна, нецікава робота)</p> <p>3) несприятливі умови праці</p> <p>4) ставлення з боку керівництва та/або колег</p> <p>5) інше (вказати)</p>	<p>1 ☐</p> <p>2 ☐</p> <p>3 ☐</p> <p>4 ☐</p> <p>5 ☐</p>																														
36	<p>Чому ти працював(ла) (зазначити основну причину)?</p> <p>1) бажаю мати власні кошти</p> <p>2) для набуття професійного досвіду</p> <p>3) для додаткового доходу сім'ї</p> <p>4) проходив(ла) виробничу практику в позанавчальний час</p> <p>5) виконував(ла) роботу замість батьків (опікунів), інших родичів</p> <p>6) для тимчасового заміщення відсутнього працівника</p> <p>7) допомога у сплаті боргів сім'ї</p> <p>8) допомога в сімейному бізнесі (безоплатно)</p> <p>9) допомога батькам</p> <p>10) змусили працювати батьки (опікуни)</p> <p>11) не подобається вчитися</p> <p>12) інше (вказати) _____</p>	<p>1 ☐</p> <p>2 ☐</p> <p>3 ☐</p> <p>4 ☐</p> <p>5 ☐</p> <p>6 ☐</p> <p>7 ☐</p> <p>8 ☐</p> <p>9 ☐</p> <p>10 ☐</p> <p>11 ☐</p> <p>12 ☐</p>																														
37	<p>Чи мав(ла) ти на обстежуваному тижні з ____ по ____, крім основної, іншу або додаткову роботу?</p> <p>- так</p> <p>- ні</p>	<p>1 ☐</p> <p>2 ☐</p>																														
38	<p>Скільки годин ти пропрацював(ла) на обстежуваному тижні з ____ по ____?</p> <table style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <thead> <tr> <th style="width: 10%;"></th> <th style="width: 15%; text-align: center;">Основна робота</th> <th style="width: 15%; text-align: center;">Інша робота</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Понеділок</td> <td><input type="text"/><input type="text"/></td> <td><input type="text"/><input type="text"/></td> </tr> <tr> <td>Вівторок</td> <td><input type="text"/><input type="text"/></td> <td><input type="text"/><input type="text"/></td> </tr> <tr> <td>Середа</td> <td><input type="text"/><input type="text"/></td> <td><input type="text"/><input type="text"/></td> </tr> <tr> <td>Четвер</td> <td><input type="text"/><input type="text"/></td> <td><input type="text"/><input type="text"/></td> </tr> <tr> <td>П'ятниця</td> <td><input type="text"/><input type="text"/></td> <td><input type="text"/><input type="text"/></td> </tr> <tr> <td>Субота</td> <td><input type="text"/><input type="text"/></td> <td><input type="text"/><input type="text"/></td> </tr> <tr> <td>Неділя</td> <td><input type="text"/><input type="text"/></td> <td><input type="text"/><input type="text"/></td> </tr> <tr> <td>Усього</td> <td><input type="text"/><input type="text"/></td> <td><input type="text"/><input type="text"/></td> </tr> <tr> <td>Усього</td> <td><input type="text"/><input type="text"/></td> <td><input type="text"/><input type="text"/></td> </tr> </tbody> </table>		Основна робота	Інша робота	Понеділок	<input type="text"/> <input type="text"/>	<input type="text"/> <input type="text"/>	Вівторок	<input type="text"/> <input type="text"/>	<input type="text"/> <input type="text"/>	Середа	<input type="text"/> <input type="text"/>	<input type="text"/> <input type="text"/>	Четвер	<input type="text"/> <input type="text"/>	<input type="text"/> <input type="text"/>	П'ятниця	<input type="text"/> <input type="text"/>	<input type="text"/> <input type="text"/>	Субота	<input type="text"/> <input type="text"/>	<input type="text"/> <input type="text"/>	Неділя	<input type="text"/> <input type="text"/>	<input type="text"/> <input type="text"/>	Усього	<input type="text"/> <input type="text"/>	<input type="text"/> <input type="text"/>	Усього	<input type="text"/> <input type="text"/>	<input type="text"/> <input type="text"/>	
	Основна робота	Інша робота																														
Понеділок	<input type="text"/> <input type="text"/>	<input type="text"/> <input type="text"/>																														
Вівторок	<input type="text"/> <input type="text"/>	<input type="text"/> <input type="text"/>																														
Середа	<input type="text"/> <input type="text"/>	<input type="text"/> <input type="text"/>																														
Четвер	<input type="text"/> <input type="text"/>	<input type="text"/> <input type="text"/>																														
П'ятниця	<input type="text"/> <input type="text"/>	<input type="text"/> <input type="text"/>																														
Субота	<input type="text"/> <input type="text"/>	<input type="text"/> <input type="text"/>																														
Неділя	<input type="text"/> <input type="text"/>	<input type="text"/> <input type="text"/>																														
Усього	<input type="text"/> <input type="text"/>	<input type="text"/> <input type="text"/>																														
Усього	<input type="text"/> <input type="text"/>	<input type="text"/> <input type="text"/>																														
Умови праці та охорона здоров'я																																
39	<p>Чи була у тебе на роботі протягом останніх 12 місяців (з _____ по _____) хоча б одна з таких ситуацій? (зазначити всі підходящі варіанти відповідей)</p> <p>1) незначні травми чи відкриті рани</p> <p>2) переломи</p> <p>3) вивихи, розтяги чи синці</p> <p>4) опіки, обмороження</p> <p>5) захворювання органів дихання</p>	<p>1 ☐</p> <p>2 ☐</p> <p>3 ☐</p> <p>4 ☐</p> <p>5 ☐</p>																														
	<p>6) захворювання очей</p> <p>7) захворювання шкіри</p> <p>8) захворювання шлункового тракту</p> <p>9) підвищена температура</p> <p>10) фізичне виснаження</p> <p>11) інша проблема</p> <p>12) подібних ситуацій не було</p>	<p>6 ☐</p> <p>7 ☐</p> <p>8 ☐</p> <p>9 ☐</p> <p>10 ☐</p> <p>11 ☐</p> <p>12 ☐</p>																														

№ п/п		Перехід до запитання				
40	<p>Чи вплинула зазначена хвороба або травма на роботу чи навчання в школі?</p> <p>1) ні, це було не дуже серйозно, і я не припиняв(ла) роботу або навчання 1 ☐</p> <p>2) так, я на короткий період часу припиняв(ла) роботу або навчання 2 ☐</p> <p>3) так, я взагалі залишив(ла) роботу або навчання 3 ☐</p>	41				
41	<p>Згадай, яке заняття ти мав(ла) в той момент, коли захворів(ла) або травмувався(лась)?</p> <p>Заняття <table border="1" style="display: inline-table; vertical-align: middle;"><tr><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td></tr></table></p>					42
42	<p>Чи переносив(ла) ти важкі предмети на роботі?</p> <p>- так 1 ☐</p> <p>- ні 2 ☐</p>	43				
43	<p>Чи працював(ла) ти з різними інструментами, машинами чи важким обладнанням?</p> <p>- так 1 ☐</p> <p>- ні 2 ☐</p>	44 45				
44	<p>Які інструменти, машини чи обладнання ти використовував(ла)? (азначити два найбільш розповсюджені)</p> <p>1 _____</p> <p>2 _____</p>	45				
45	<p>Чи була на твоєму робочому місці: (азначити всі підходящі варіанти відповідей)</p> <p>1) запиленість, загазованість 1 ☐</p> <p>2) робота з вогнем, газом, полум'ям 2 ☐</p> <p>3) сильний шум та вібрація 3 ☐</p> <p>4) дуже низька або дуже висока температура 4 ☐</p> <p>5) небезпечні інструменти (наприклад, ніж, пилка тощо) 5 ☐</p> <p>6) робота під землею 6 ☐</p> <p>7) робота на висоті 7 ☐</p> <p>8) робота у воді або у річці, озері 8 ☐</p> <p>9) дуже темно на робочому місці 9 ☐</p> <p>10) недостатня вентиляція 10 ☐</p> <p>11) робота з хімічними речовинами (пестициди, клей тощо) 11 ☐</p> <p>12) робота з вибуховими речовинами 12 ☐</p> <p>13) інше (вказати) _____ 13 ☐</p> <p>14) подібних ситуацій не було 14 ☐</p>	46				
46	<p>Чи доводилось тобі на роботі бути хоча б в одній з таких ситуацій? (азначити всі підходящі варіанти відповідей)</p> <p>1) крики, сварки 1 ☐</p> <p>2) образи, приниження 2 ☐</p> <p>3) побиття або нанесення фізичних ушкоджень 3 ☐</p> <p>4) сексуальні домагання або ситуації, пов'язані з цим 4 ☐</p> <p>5) схиляння до вживання алкогольних напоїв, наркотиків тощо 5 ☐</p> <p>6) залучення до крадіжок, шахрайства 6 ☐</p> <p>7) відмова в оплаті, неповна оплата 7 ☐</p> <p>8) _____ 8 ☐</p> <p>8) інші подібні ситуації 9 ☐</p> <p>(вказати) _____</p> <p>9) жодної з подібних ситуацій не було</p>	47 49				

№ п/п		Перехід до запитання
47	<p>Чи була в тебе можливість звернутися в такій ситуації за допомогою?</p> <p>1) до батьків (опікунів), інших родичів 1 ☐</p> <p>2) до друзів, знайомих 2 ☐</p> <p>3) до профспілки, державних соціальних служб, громадських організацій 3 ☐</p> <p>4) інше 4 ☐</p> <p>(вказати) _____ 5 ☐</p> <p>5) ні, я не можу нікому нічого сказати</p>	49
Пошук роботи		
48	<p>Чи шукав(ла) ти роботу впродовж останнього місяця?</p> <p>- так 1 ☐</p> <p>- ні 2 ☐</p>	49 50
49	<p>Як ти шукав(ла) цю роботу? (вказати основний спосіб)</p> <p>1) через пресу (оголошення) 1 ☐</p> <p>2) через Інтернет 2 ☐</p> <p>3) особисті зв'язки (через батьків, опікунів, родичів, друзів) 3 ☐</p> <p>4) звертався(лася) до державної служби зайнятості 4 ☐</p> <p>5) звертався(лася) до приватної фірми з працевлаштування 5 ☐</p> <p>6) інше 6 ☐</p>	50
Домашні обов'язки (в межах власного домогосподарства)		
50	<p>Чи виконував(ла) ти на минулому тижні будь-які домашні обов'язки?</p> <p>- так 1 ☐</p> <p>- ні 2 ☐</p>	51 53
51	<p>Які обов'язки ти виконував(ла) вдома? (вказати декілька варіантів відповідей)</p> <p>1) складання іграшок та своїх особистих речей 1 ☐</p> <p>2) прибирання житла або подвір'я 2 ☐</p> <p>3) приготування їжі 3 ☐</p> <p>4) прання, прасування 4 ☐</p> <p>5) закупівля продуктів харчування 5 ☐</p> <p>6) догляд за молодшими членами сім'ї 6 ☐</p> <p>7) догляд за літніми або хворими членами сім'ї 7 ☐</p> <p>8) інше (вказати) _____ 8 ☐</p>	52
52	<p>Скільки годин за тиждень ти витрачав(ла) на виконання домашніх обов'язків? _____ годин (вказати)</p>	53

Щиро дякуємо за інтерв'ю! Бажаємо успіху!

ВІДОМОСТІ ПРО ХІД ІНТЕРВ'Ю

Заповнюється фахівцем з інтерв'ювання після завершення інтерв'ювання

№ п/п		Перехід до запитання
53	Чи опитувалась дитина в присутності батьків (опікунів)? - так 1 ☐ - ні 2 ☐	54
54	Якою була поведінка дитини під час опитування, зважаючи на присутність батьків (опікунів)? 1) почувала себе вільно 1 ☐ 2) була стриманою при наданні відповідей на запитання 2 ☐ 3) спостерігалось хвилювання, плутанина у відповідях 3 ☐ 4) інше 4 ☐ (вказати) _____	Кінець опитування

Додаток Д. Запитальник соціологічного обстеження дітей, які працюють на вулиці

Місто проведення опитування: _____ Анкета № _____

СОЦІОЛОГІЧНА АНКЕТА ДЛЯ ДІТЕЙ У ВІЦІ 5–17 РОКІВ (для дослідження дитячої праці (дітей, що працюють на вулиці))

ДИТЯЧА ПРАЦЯ В УКРАЇНІ – 2015 (2-й етап)

Мене звати _____ (ім'я інтерв'юера).

На замовлення Міжнародної організації праці ми проводимо опитування дітей і підлітків віком від 5 до 17 років, які працюють на вулиці, з метою вивчення різних сфер їхнього життя.

Я збираюсь поставити тобі декілька запитань. Твої відповіді будуть анонімними. Твоє ім'я не буде вказано в даній анкеті, воно ніколи не буде наводитись у контексті будь-якої інформації, яку ти мені можеш надати. Ти маєш право ігнорувати запитання, на які не хочеш відповідати. Ти можеш закінчити інтерв'ю в будь-який момент.

Проте твої відповіді на запитання допоможуть нам краще визначити твої потреби та потреби твоїх колег-однолітків. Опитування займе не більше 30 хвилин. Почнемо?

Підпис інтерв'юера _____

(Цим підписом я підтверджую, що респондент дав усну згоду на участь в опитуванні)

Тебе звати _____

.....

Q1. Ти займався(лась) якоюсь оплачуваною роботою (економічною активністю) тривалістю не менше однієї години протягом останніх трьох місяців?

1. Так -----→ Перехід до Q2

2. Ні -----→ Подякуйте респонденту і завершіть інтерв'ю

Q2. Тип населеного пункту, де проходить опитування:

1. Обласний центр (а також Київ)
2. Місто з населенням від 100 до 999 тисяч осіб
3. Місто з населенням від 50 до 99 тисяч осіб
4. Місто з населенням від 20 до 49 тисяч осіб
5. Місто з населенням менше 20 тисяч осіб

СОЦІАЛЬНО-ДЕМОГРАФІЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ

Q3. Скільки тобі років? _____ *повних років. (Якщо респонденту 18 і більше років – подякуйте йому і завершіть інтерв'ю)*

Q4. В якому році ти народився? _____
«0» - не знаю дати свого народження

Q5. Стать респондента. 1. Хлопчик 2. Дівчинка

Q6. Чи проводиш ти щоденно на вулиці більшу частину свого часу?

1. Так 2. Ні

Q7. Твої батьки живі?

(Одна відповідь у кожному рядку)

	Так	Ні	Не знаю
Мати	1	2	3
Батько	1	2	3

Якщо обидві відповіді «Ні» -----> Перехід до Q10

Q8. Ти знаєш, де знаходяться твої батьки зараз?

(Одна відповідь у кожному рядку)

	Так	Ні
Мати	1	2
Батько	1	2

Q9. Ти живеш з матір'ю та батьком (або одним із них)?

1. Так -----> Перехід до Q10
 2. Ні -----> Перехід до Q11

Q10. Хто ще живе з тобою? (Вказати ВСЕ, що зазначить респондент)

1. Мачуха
2. Вітчим
3. Брат/сестра
4. Дідусь/бабуся
5. Родичі (дядько, тітка та ін.)
6. Дружина/чоловік, з якими в тебе зареєстровано офіційний шлюб
7. Дівчина/хлопець або громадянська дружина/ громадянська чоловік (з якими в тебе шлюб офіційно не зареєстрований).
8. Опікуни/прийомна сім'я
9. Друзі, знайомі
10. Інші підлітки з гуртожитку/школи-інтернату
11. Ніхто
12. Інше, вказати _____.

[Після відповіді на Q10 переходьте до Q13]

Q11. Чому ти не живеш з батьками? (ВСІ можливі відповіді)

1. Вони позбавлені батьківських прав
2. Вони у в'язниці
3. Вони проживають в іншому місці
4. Вони зловживають алкоголем
5. Вони вживають наркотики
6. Вони застосовують щодо мене насильство/б'ють мене
7. Інше, вказати _____
8. *Не знаю, де вони*

Q12. Ти підтримуєш з ними стосунки?

(Одна відповідь у кожному рядку)

	Так	Ні
1. З матір'ю	1	2
2. З батьком	1	2

Q13. Ти завжди жив/ла у цьому місті/селі?

1. Так -----→ Перехід до Q15
2. Ні -----→ Перехід до Q14

Q14. Раніше ти жив/ла: 1. У цій області

2. В іншій області, вказати: _____

3. В іншій країні, вказати: _____

Q15. Де ти переважно проживав/ла протягом останніх трьох місяців? (ОДНА ВІДПОВІДЬ)

1. Дім (квартира/приватний будинок) батьків або інших родичів
2. Орендована квартира/помешкання постійного партнера, чоловіка/дружини
3. Гуртожиток
4. Слідчий ізолятор (СІЗО)
5. Квартира/будинок випадкових знайомих або незнайомих людей
6. Дитячий будинок
7. Школа-інтернат для дітей, позбавлених батьківської опіки
8. Притулок для неповнолітніх
9. Центр соціально-психологічної реабілітації дітей
10. Котельні, теплотраси, підвали, каналізація
11. Підземні переходи, на ринках
12. Порожні або покинуті будинки, дачі
13. Потяги, приміські поїзди (на маршрутах або тих, що стоять у депо)
14. Залізничні вокзали, автовокзали, стоянки
15. Практично на вулиці, будь-де
16. Інше місце, вказати _____.

Q16. Де ти народився/лася?

Місто _____ Область _____ Країна _____
“99” – не знає свого місця народження

Q17. Як довго ти знаходишся в цьому місті?

_____ років _____ місяців

Q18. Чи відвідував/ла ти коли-небудь школу?

1. Так -----→ Перехід до Q19
2. Ні-----→ Перехід до Q26

Q19. В якому віці ти почав/ла ходити до школи? _____ років

Q20. Скільки класів/курсів ти закінчив/ла? (Не називайте варіанти, детально уточніть у респондента і позначте ОДНУ відповідь)

1. Ніколи не ходив(ла) до школи.
2. 1–2 класи
3. 3 класи
4. Закінчив/ла _____ класів школи
5. Закінчив/ла 9 класів школи і _____ курси ПТНЗ (колишнє ПТУ)
6. Закінчив/ла 9 класів школи і _____ курси ВНЗ I-II р. акр.
7. Закінчив/ла 11 класів школи і _____ курси ПТНЗ (колишнє ПТУ)
8. Закінчив/ла 11 класів школи і _____ курси ВНЗ I-II р. акр.
9. Закінчив/ла 11 класів школи і _____ курси ВНЗ III-IV р. акр.

Q21. Сьогодні ти відвідуєш школу/інший навчальний заклад?

1. Так -----→ Перехід до Q22
2. Ні -----→ Перехід до Q26

Q22. Отже, ти навчаєшся у... (ОДНА ВІДПОВІДЬ)

1. Загальноосвітній школі, ліцеї
2. ПТНЗ (колишнє ПТУ)
3. ВНЗ I–II рівнів акредитації
4. ВНЗ III–IV рівнів акредитації
5. Школі-інтернаті
6. Інше, вказати _____

Q23. Чи був/ла ти відсутній/я в школі/навчальному закладі хоча б один день минулого тижня?

1. Так -----→ Перехід до Q24
2. Ні-----→ Перехід до Q27

Q24. Скільки днів ти був/ла відсутній/я в школі/навчальному закладі минулого тижня? _____ днів

Q25. Назви основну причину твоєї відсутності в школі минулого тижня?
(ОДНА ВІДПОВІДЬ)

1. Канікули
2. Відсутність вчителя
3. Погані погодні умови або інші подібні причини
4. Допомога в сімейному бізнесі
5. Робота в домашньому господарстві
6. Хвороба, травма, інвалідність
7. Інше, вказати _____

[Після відповіді на Q25, переходьте до Q27]

Q26. Яка основна причина, через яку ти не відвідуєш школу або інший навчальний заклад? (ОДНА ВІДПОВІДЬ)

1. Не хочу продовжувати освіти
2. Здобув/ла повну середню освіту (свідоцтво за 11(12) класів)
3. Хвороба, інвалідність
4. Відсутність поблизу відповідної школи
5. Фінансові проблеми (не можу собі дозволити через скрутне матеріальне становище/повинен/на заробляти гроші, щоб підтримати сім'ю)
6. Не дозволяють батьки
7. Батьки змушують працювати
8. Не вступив/ла до ПТНЗ/ВНЗ
9. Відрахували за погану успішність
10. Навчання не має сенсу
11. Відсутність безпеки в школі
12. Бажаю почати працювати
13. Інше, вказати _____.

Q27. Ти знаєш за якою адресою ти прописаний/а, зареєстрований/а як той/а, що проживає постійно?

1. Ні
2. Так → **2.1. Ти прописаний/а в цьому місті?**
 - 2.1.1. Так
 - 2.1.2. Ні → **2.2. В якому місті/країні ти прописаний/а?**
Країна _____ Область _____ Місто/село _____

Q28. Які в тебе є документи?

(ОДНА відповідь у кожному рядку. Вказувати документи, ЯКІ Є ФАКТИЧНО, а не коли-небудь отримував респондент)

		Так	Ні
1	Свідоцтво про народження	1	2
2	Ідентифікаційний код	1	2
3	Медична картка	1	2
4	Паспорт	1	2
5	Свідоцтво про базову середню освіту	1	2
6	Атестат про повну загальну середню освіту	1	2
7	Документ (диплом, свідоцтво) про закінчення курсів професійної підготовки	1	2
8	Трудова книжка	1	2
9	Банківська картка	1	2
10	Інше, вказати _____		

ІНФОРМАЦІЯ ПРО ДИТЯЧУ ПРАЦЮ

Q29. Яку роботу ти виконував/ла упродовж останніх трьох місяців?

(КАРТКА Q29)

	29.1. Відзначити <u>ВСІ</u> види роботи, де ти був/ла задіяний/а	29.2. Відзначити <u>ОДИН</u> вид роботи, який приносить тобі <u>найбільший прибуток</u>	29.3. Відзначити <u>ОДИН</u> вид роботи, на який ти витрачасш <u>найбільше часу</u>
1. Миття машин	1	1	1
2. Робота вантажником	2	2	2
3. Торгівля в супермаркеті	3	3	3
4. Торгівля на ринку	4	4	4
5. Торгівля на вуличних лотках	5	5	5
6. Пакування речей, товарів	6	6	6
7. Кур'єр, доставка документів, замовлень	7	7	7
8. Прибирання вулиць, офісів, будинків	8	8	8
9. Робота офіціантом/кою	9	9	9
10. Розповсюдження преси, реклами	10	10	10
11. Заправка машин	11	11	11
12. Різноробочий, вкажи де _____	12	12	12
13. Прання одягу, речей	13	13	13
14. Копання городів, садів	14	14	14
15. Танцівник/ця в нічному клубі	15	15	15
16. Прохання милостині на вулиці	16	16	16
17. Здача вторинної сировини (пляшки, макулатура)	17	17	17
18. Надавав/ла сексуальні послуги за винагороду (гроші, житло, одяг, їжу тощо)	18	18	18
19. Інше, вказати _____	19	19	19

УВАГА! Наступні запитання стосуються ОСНОВНОГО місця роботи (відповідь на запитання Q29.2)

Q30. Коли ти наймався на твою ОСНОВНУ роботу, ти це робив на основі...

1. Письмового договору (або трудової книжки)
2. Усної домовленості
3. Без домовленості (в т.ч. само зайнятий/а)
4. Інше, вказати _____

Q31. У чому полягають твої завдання або обов'язки на ОСНОВНІЙ роботі?

Короткий опис основних завдань та обов'язків

ISCO | |_|_|_|_|

Q32. Чому ти погодився/лась працювати? (ОДНА ВІДПОВІДЬ)

1. Щоби мати власні кошти
2. Для набуття професійного досвіду
3. Щоб допомогти батькам (сім'ї)
4. Змусили (сказали) працювати батьки/опікуни
5. Хотів/ла чимось зайнятись
6. Хочу бути незалежним(ою)
7. Не подобається вчитися
8. Інше, вказати _____

Q33. Де розташоване твоє робоче місце? (ОДНА ВІДПОВІДЬ)

1. В супермаркеті/магазині
2. На відкритому ринку/вуличному лотку/кіоску
3. В кафе/ресторані/барі
4. В готелі/мотелі
5. У клієнта чи в роботодавця вдома
6. На заводі
7. На будівельному майданчику
8. Немає постійного місця (пересувне)
9. На фермі/земельній ділянці/в саду
10. На ставку/озері/річці
11. На шахті/копальні/кар'єрі
12. Інше, вказати _____

Q34. Як ти шукав/ла цю роботу?

1. Оголошення в пресі, на телебаченні
2. Оголошення на стовпах, будівлях тощо
3. Через друзів/знайомих
4. Через батьків/опікунів
5. Через братів/сестер
6. Через інших родичів (тітку, дядька тощо)
7. Через приватну фірму з працевлаштування
8. Через державний центр зайнятості
9. Питав/ла про роботу і дізнався/лась/почув/ла десь
10. Створив/ла сам/а
11. Через Інтернет
12. Інше, вказати _____

Q35. Скільки осіб працює з тобою разом?

_____ осіб,

1. З них дорослі, старші 18 років _____ осіб
2. З них діти та підлітки у віці від 5 до 17 років _____ осіб

Q36. З ким разом ти працюєш?

1. З батьками/опікунами
2. З братами/сестрами
3. З іншими родичами (тіткою, дядьком тощо)
4. З друзями/знайомими
5. З незнайомими дорослими
6. З роботодавцем
7. З напарником/цею
8. Інше, вказати що _____
9. Працюю один/одна

Q37. Хтось контролює твою роботу/наглядає за тобою?		Q38. Як часто ти звітуєш про виконану роботу?			
		1. Щоденно	2. Щотижня	3. Щомісяця	4. Окремо за кожне виконане завдання
1. Так, вказати	1. Роботодавець	1	2	3	4
	2. Батьки/опікуни	1	2	3	4
	3. Дорослі, хто	1	2	3	4
	4. Контролер, керівник	1	2	3	4
	5. Кримінальні групи	1	2	3	4
	6. Інші, вказати _____	1	2	3	4
2. Ні					

Q85.1. Ти працюєш протягом всього року?

1. Так

2. Ні ---→ **Q85.2. Вкажи, в які саме місяці ти працював/ла протягом останніх 12 місяців?**

1. Червень, 2014	4. Вересень, 2014	7. Грудень, 2014	10. Березень, 2015
2. Липень, 2014	5. Жовтень, 2014	8. Січень, 2015	11. Квітень, 2015
3. Серпень, 2014	6. Листопад, 2014	9. Лютий, 2015	12. Травень, 2015

Q39. Скільки днів на тиждень ти в середньому працюєш?

1. Один день	6. Шість днів
2. Два дні	7. Сім днів
3. Три дні	8. Я працюю, коли хочу
4. Чотири дні	9. Я працюю, коли потрібно
5. П'ять днів	10. Працюю позмінно

Q40. Скільки годин на день ти приблизно працюєш? _____ годин**Q40.1. У середньому, скільки годин ти працюєш щодня?**

	1. У денну зміну	2. У нічну зміну
1. Одну годину	1	1
2. Дві години	2	2
3. Три години	3	3
4. Чотири годин	4	4
5. П'ять годин	5	5
6. Шість годин	6	6
7. Сім годин	7	7
8. Вісім годин	8	8
9. Дев'ять годин	9	9
10. Десять годин	10	10
11. Більше 10 годин	11	11
12. 0 годин, не працюю в цю зміну	12	12

Q40.2. Пригадай свій останній робочий день, скільки годин ти працював/а? Кількість годин _____**Q41. Чи надається тобі на роботі?***(Одна відповідь у кожному рядку)*

	Так	Ні
1. Оплата лікарняного	1	2
2. Оплата харчування	1	2
3. Оплата проїзду	1	2
4. Оплата проживання	1	2
5. Оплата медичних послуг або медичне страхування	1	2
6. Оплата за скорочений (неповний) робочий день	1	2
7. Спеціальний одяг (захисний одяг чи уніформа)	1	2
8. Інше, вказати _____		
9. Нічого з переліченого		

Q42. Чи траплялося з тобою на цьому робочому місці таке?*(Одна відповідь у кожному рядку)*

	Так	Ні
1. Застуда, переохолодження	1	2
2. Проблеми з диханням, першіння в горлі	1	2
3. Сильна втома	1	2
4. Головний біль	1	2
5. Біль у спині, тілі	1	2
6. Необхідність піднімати важкі об'єкти	1	2
7. Велика інтенсивність роботи (все має бути зроблено швидко)	1	2
8. Хотілося трохи перепочити	1	2
9. Необхідно вживати алкоголь як тонізуючий засіб	1	2
10. Необхідно вживати різні речовини як тонізуючий засіб. Вкажи, які	1	2
11. Брак сну	1	2
12. Інше, вказати _____		

Q43. Чи доводилось тобі працювати на цій роботі в таких умовах, які я зараз назву?*(Одна відповідь у кожному рядку)*

	Так	Ні
1. Запиленість	1	2
2. Загазованість	1	2
3. Шум	1	2
4. Робота на висоті	1	2
5. Важка фізична робота	1	2
6. Холодне робоче місце, протяги	1	2
7. Велика нервова напруга	1	2
8. Дуже темно на робочому місці	1	2
9. Не дозволяється відволікатись	1	2
10. Немає перерви на обід або відпочинок	1	2
11. Неприємний запах	1	2
12. Інше, вказати _____		
13. Ні, я працюю/вав(ла) в нормальних умовах		

Q44. Як ця робота впливає на твій настрій? (ОДНА ВІДПОВІДЬ)

1. Я ходжу на роботу з радістю
2. Я не хочу ходити на роботу (ходжу «як на каторгу»)
3. Інше, вказати що саме _____

Q45. Яку плату за свою роботу ти отримуєш?

	Так	Ні
1. Гроші	1	2
2. Їжу, харчування	1	2
3. Одяг	1	2
4. Житло, проживання (місце в кімнаті)	1	2
5. Сигарети, алкоголь	1	2
6. Інше, вказати _____		

Q45.1. Якщо за свою роботу ти отримуєш гроші, то вкажи скільки:

1. На день _____ гривень, *або*
2. На тиждень _____ гривень, *або*
3. На місяць _____ гривень

Q46. Як часто ти отримуєш заробітну платню?

1. Щодня
2. Щотижня
3. Щомісяця
4. По закінченню роботи
5. Інше, вказати _____

Q47. Чи траплялось, що роботодавець (той, хто платить гроші):

	Так	Ні
1. Затримував зарплату на тривалий час	1	2
2. Платив значно менше, ніж домовлялись	1	2
3. Платив премію	1	2
4. Інше _____		
5. Ніколи не затримував оплату		

Q48. Як ти використовуєш більшу частину свого заробітку?*(ОДНА ВІДПОВІДЬ)*

1. Віддаю всі гроші (або більшу їх частину) батькам/опікунам.
2. Витрачаю на їжу, продукти
3. Витрачаю на одяг
4. Витрачаю на оплату проживання (квартири, кімнати, ліжка-місця)
5. Купую товари для потреб власного домогосподарства
6. Накопичую гроші
7. Плачу за освіту в навчальному закладі
8. Оплачую курси, тренінги тощо
9. Витрачаю на дозвілля, розваги
10. Інше, вказати _____

Q49. Чи є в тебе можливість заробити «додаткові» гроші на іншій роботі (робочому місці)?

1. Так, уточни, що ти робиш _____

2. Ні _____ ISCO | | | | |

Q50. Чи доводиться тобі виконувати роботу, ...?

(Одна відповідь у кожному рядку)

	Так	Ні
1. Яка не відповідає твоїм обов'язкам	1	2
2. Про яку тебе не попереджали під час прийому на роботу	1	2
3. Яка для тебе є важкою	1	2
4. Яка тобі нецікава	1	2
5. Яку ти не розумієш	1	2
6. Інше, вказати _____		

Q51. Чи задоволений/на ти своєю роботою?

1. Так ----->.. Перехід до Q53.1
2. Ні ----->... Перехід до Q52
3. *Важко сказати/немає відповіді (не зачитувати)*

Q52. Що саме тебе не задовольняє?

1. Низька оплата за твою роботу чи відсутність оплати
2. Робота важка
3. Робота нудна, нецікава
4. Умови праці
5. Ставлення з боку керівництва
6. Ставлення з боку колег
7. Інше, вказати _____

Q53.1. Що тобі найбільше подобається в твоїй роботі?

Q53.2. Що тобі найбільше не подобається в твоїй роботі?

Q54. Чи ображає тебе хто-небудь на твоєму робочому місці?

1. Так, вкажи хто? _____
2. Ні

Q55. Чи боїшся ти когось на твоєму робочому місці?

	Так	Ні
1. Представників органів правопорядку/міліції	1	2
2. Патрульно-постову службу (ППС)	1	2
3. Роботодавця, власника, хазяїна	1	2
4. Незнайомих дорослих	1	2
5. Батьків/ опікунів	1	2
6. Інших дітей або підлітків	1	2
7. Інших, вказати _____		

Q56. Чи траплялись випадки, коли хтось забирав частину або всі зароблені тобою гроші?

1. Так
2. Ні ----->.. Перехід до Q59

Q57. Скажи, яку суму із зароблених тобою грошей забирали?

1. В день _____ гривень, або
2. В тиждень _____ гривень, або
3. В місяць _____ гривень

Q58. Хто забирав зароблені тобою гроші?

	Так	Ні
1. Представники правоохоронних органів/міліції	1	2
2. Патрульно-постова служба (ППС)	1	2
3. Роботодавець, власник, хазяїн	1	2
4. Незнайомі дорослі	1	2
5. Батьки/опікуни	1	2
6. Інші діти або підлітки	1	2
7. Інше, вказати _____		

Q59. Хто отримує зароблені тобою гроші (ти сам/а чи хтось це робить за тебе)?

1. Я сам/а
2. За мене отримують батьки/опікуни
3. Я отримую гроші разом з батьками/опікунами
4. Інше, вказати _____

Q60. Як часто ти пропускаєш/пропускав(ла) школу/заняття в навчальному закладі у зв'язку з роботою?

1. Не пропускаю/пропускав(ла) школу/заняття
2. Регулярно
3. Інколи, рідко
4. Можу/міг(могла) проспати перший/у урок/пару
5. Інше, вказати _____
6. Я не відвідую школу чи навчальний заклад

Q61. Як робота впливає на навчання?

1. Ніяк не впливає (все залишилося без змін; не відвідую навчальний заклад)
2. Позитивно, мої оцінки покращились
3. Негативно, мої оцінки погіршилися
4. Трохи негативно
5. Я запізнююся
6. З мене насміхаються
7. Робота стимулює мене отримати освіту
8. Інше, вказати _____

Q62. Скільки разів ти відвідував лікаря протягом останніх трьох місяців?
 _____ разів. (Якщо не відвідував(ла) – вказати «0»)

Q63. У разі завдання шкоди здоров'ю під час перебування на робочому місці, де ти можеш отримати медичну допомогу?

Q64. Чи траплялися з тобою якісь нижче перераховані ситуації протягом останніх трьох місяців на твоїй роботі?

(Одна відповідь у кожному рядку)	Так	Ні
1. Незначні травми чи відкриті рани	1	2
2. Переломи	1	2
3. Вивихи, розтягнення чи синці	1	2
4. Опіки, обмороження	1	2
5. Захворювання органів дихання	1	2
6. Захворювання очей	1	2
7. Захворювання шкіри	1	2
8. Захворювання шлункового тракту	1	2
9. Підвищена температура	1	2
10. Фізичне виснаження	1	2
11. Втрата свідомості	1	2
12. Інша проблема, вказати _____		
13. Нічого з переліченого -----→ Перехід до Q67		

Q72.1. Чому ти почав/ла працювати?

Q73. Чи ти коли-небудь вживав такі речовини?*(Одна відповідь у кожному рядку)*

	Так	Ні
1. Алкогольні напої (вино, горілка, пиво та ін.)	1	2
2. Слабоалкогольні напої («Шейк», «Лонгер», «Ром-кола»)	1	2
3. Нюхав/ла клей або інші речовини	1	2
4. Курив/ла коноплю	1	2
5. Наркотики без шприца (таблетки, розчин, «компот», клей)	1	2
6. Наркотики, що вводяться за допомогою шприца	1	2
7. Інші речовини, вказати _____	1	2

Тепер я хочу поставити тобі декілька запитань щодо твоїх контактів з представниками правоохоронних органів та інших органів влади

Q74. Тебе коли-небудь затримували органи правопорядку (міліція, патрульно-постова служба)?

1. Так
2. Ні

Q74.1. Скільки разів тебе затримували?

		Кількість разів
1	Протягом останнього місяця (30 днів)	
2	Протягом останніх трьох місяців (90 днів)	
3	Протягом останнього року (12 місяців)	

*«0» - не затримували зовсім***Q75. Чи потрапляв/ла ти коли-небудь в центр соціально-психологічної реабілітації для дітей?**

1. Так -----→ Перехід до Q75.1
2. Ні -----→ Перехід до Q76

Q75.1. Коли це було?

	Так	Ні	
1. В 2014 році	1	2→	<i>Переходьте до Q76</i>
2. В 2015 році	1	2→	

Q75.2. В скількох центрах соціально-психологічної реабілітації для дітей ти був/ла?

1.	В 2014 році	Кіл-ть центрів _____
2.	В 2015 році	Кіл-ть центрів _____
3.	<i>Важко відповісти (не зачитувати)</i>	

Q75.3. Чи у всіх центрах соціально-психологічної реабілітації для дітей тебе реєстрували (запитували ПІБ, вік, дату народження)?

1. Так 2. Ні 3. Не знаю (не зачитувати)

Q75.4. В центрі(-ах) соціально-психологічної реабілітації для дітей якого(-их) міста ти був/ла за останні 12 місяців?

1. _____	2. _____	3. _____
----------	----------	----------

Q75.5. Як довго ти перебував/ла в центрі соціально-психологічної реабілітації для дітей останнього разу?

_____ днів _____ місяців

Q76. Чи потрапляв/ла ти коли-небудь в притулок для дітей, неповнолітніх?

1. Так -----→ Перехід до Q76.1
2. Ні -----→ Перехід до Q77

Q76.1. Коли це було?

		Так	Ні	
1.	В 2014 році	1	2→	Переходьте до Q77
2.	В 2015 році	1	2→	

Q76.2. В скількох притулках ти був/ла?

1.	В 2014 році	Кіл-ть притулків _____
2.	В 2015 році	Кіл-ть притулків _____
3.	<i>Важко відповісти (не зачитувати)</i>	

Q76.3. Чи у всіх притулках тебе реєстрували (запитували ПІБ, вік, дату народження ...)?

1. Так
2. Ні
3. Не знаю (не зачитувати)

Q76.4. В притулку (-ах) якого (-их) міста ти була за останні 12 місяців?

1. _____	2. _____	3. _____
----------	----------	----------

Q76.5. Як довго ти перебував/ла в притулку останнього разу?

_____ днів

Q77. Чи ти коли-небудь потрапляв/ла до таких закладів?

(Одна відповідь по кожному рядку)

		Так	Ні
1	Ізолятор тимчасового тримання	1	2
2	Слідчий ізолятор (СІЗО)	1	2
3	Приймальник-розподільник для дітей	1	2
4	Виправна колонія	1	2
5	Дитяча кімната міліції	1	2
6	Інтернат для дітей, позбавлених батьківської опіки	1	2
7	Інше місце, вказати _____		

Q78. Чи знаєш ти, що в тебе є права, згідно законодавства про працю неповнолітніх дітей і підлітків, такі як:

(Одна відповідь по кожному рядку)

	Так	Ні
1. Щорічна відпустка (31 календарний день)	1	2
2. Лікарняний і матеріальна компенсація на період хвороби	1	2
3. Скорочений робочий тиждень (до 15 років – не більше 26 годин, 16-18 років – не більше 36 годин)	1	2
4. Безпечні і нешкідливі умови праці	1	2

Q79. В ідеалі, на якій роботі ти би хотів/ла працювати в майбутньому?

Професія (вказати): _____

Короткий опис основних завдань та обов'язків

ISCO | | | | |

Q80. Яка в тебе найважливіша мета у житті? Чого б ти хотів/ла досягти?

Q81. У тебе є мобільний телефон? 1. Так 2. Ні

Q82. Ти користуєшся Інтернетом? 1. Так 2. Ні

Q83. Чи твої батьки/опікуни знають, що протягом останніх трьох місяців ти працював/ла за гроші або іншу платню (їжу, одяг та ін.)?

1. Так

2. Ні

Q84. Як вони ставляться до твоєї роботи?

1. Схвалюють, підтримують
2. Засуджують
3. Їм байдуже
4. Їм потрібні гроші, які я заробляю
5. Скептично
6. Змушують мене працювати
7. Вони не знають, що я працюю
8. Інше, вказати _____

Інтерв'юер респонденту: Дякую за участь в інтерв'ю!

Оцінка інтерв'юера:

П1. Чи були відповіді дитини/підлітка щирими?

1. Цілком щирими
2. Скоріше, щирими
3. Скоріше, нещирими
4. Повністю нещирими
5. Важко відповісти

Додаток Ж: Інформація про виконавців Національного обстеження дитячої праці в Україні

Український центр соціальних реформ

Булв. Тараса Шевченка, 60
Київ, Україна
<http://ucsr.kiev.ua/>

Український центр соціальних реформ є недержавною неприбутковою організацією. Завдяки співпраці із провідними дослідниками в економічній та соціальній сфері було реалізовано 80 наукових проектів, у тому числі 30 проектів, ініційованих міжнародними організаціями.

Діяльність Центру зосереджена на питаннях соціальної політики та соціального захисту, зокрема, реформування систем соціального забезпечення, пільг та соціальної допомоги, пенсійної системи тощо. Наукові рекомендації Центру, надані органам державної влади (Адміністрації Президента України, Уряду України, Міністерству фінансів, Міністерству праці та соціальної політики, Міністерству сім'ї та молоді, Державній службі статистики України), використовуються ними у практичній роботі і базуються на комплексних дослідженнях життєвого рівня населення, розвитку ринку праці, регіонального людського розвитку та демографічної ситуації, а також аналізу державної соціальної політики і пошук шляхів її поліпшення.

УЦСР є незалежною компанією з ідеологічної, політичної, релігійної та економічної точки зору. УЦСР не пов'язаний з будь-якою індустріальною чи фінансовою групою, а також з будь-якою державною структурою, що дозволяє її експертам дотримуватися необхідної незалежності та повної об'єктивності.

УЦСР приймає до виконання тільки ті проекти, в яких він має досвід, має можливість залучити провідних експертів, здатен успішно завершити роботу, дотриматися встановлених термінів та забезпечити широке й якісне впровадження результатів у практику політичної діяльності та державного управління

Наукові результати УЦСР включають складні довгострокові демографічні прогнози, прогнози економічно активного населення, оцінку демо-економічного потенціалу України, дослідження трудової міграції, в тому числі незареєстрованої, розслідування проблем бідності, розвитку методичних підходів до соціальної стратифікації населення, дослідження нерівності та розподілу доходів, оцінку ефективності соціальних пільг, моделювання державної підтримки бідного населення з метою підвищення ефективності системи соціального захисту, комплексний аналіз самооцінки - зайнятості в Україні

Основні методичні нововведення включають: методи оцінки бідності, затверджені Кабінетом Міністрів України, методи регіональної оцінки людського розвитку, затверджені спільним засіданням Президії Національної

академії наук України та Держкомстату України, методи інтегральної оцінки безробіття; модель обов'язкової пенсійної системи

Центр співпрацює з багатьма міжнародними організаціями, зокрема науковими підрозділами ПРООН, Світового банку, МОП, ЮНІСЕФ, програмами ТАСІС. Експерти працюють з редакційними матеріалами з соціальних питань газет «Дзеркало тижня», «Дня», «Робота та зарплата» з агенцією «Укрінформ».

Персонал УЦСР взяла участь у підготовці чотирьох Аналітичних доповідей до послання Президента України Верховній Раді України, розробки Програми подолання бідності в Україні, Закону України про соціальні стандарти, підготовки Національного звіту про людський розвиток, про становище сім'ї, жінок, дітей та молоді в Україні. Результати наукових досліджень, здобуті протягом 1992–2016 рр., були представлені у більш ніж 150 публікаціях та апробовані на більш ніж 90 наукових конференціях та семінарах.

Державна служба статистики України

Вул. Шота Руставелі, 3
Київ, Україна
<http://www.ukrstat.gov.ua/>

Відповідно до Положення про Державну службу статистики України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 вересня 2014 р. № 481, Державна служба статистики України (Держстат) є спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади в галузі статистики, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра економічного розвитку і торгівлі та який реалізує державну політику у сфері статистики. Зокрема поряд з іншими завданнями, Держстат з організовує і проводить статистичні спостереження за соціально-економічними та демографічними явищами і процесами, екологічною ситуацією в Україні та її регіонах шляхом збирання форм державної статистичної звітності та проведення спеціально організованих статистичних спостережень (переписів, одноразових обліків, опитувань, вибіркового обстежень, у тому числі населення (домогосподарств).

Держстат у процесі виконання покладених на нього завдань взаємодіє в установленому порядку з іншими державними органами, допоміжними органами і службами, утвореними Президентом України, тимчасовими консультативними, дорадчими та іншими допоміжними органами, утвореними Кабінетом Міністрів України, органами місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян, громадськими спілками, профспілками та організаціями роботодавців, відповідними органами іноземних держав і міжнародних організацій, а також з підприємствами, установами та організаціями.

Center «Social monitoring»

Вул. Панаса Мирного, 26

Київ, Україна

smc@smc.org.ua

Центр «Соціальний моніторинг» є незалежною науково-дослідною організацією, що об'єднує громадян, які працюють в сфері соціологічних, соціальних досліджень та суспільних наук.

Центр є колективним членом Соціологічної асоціації України, а також акредитований у Соціологічній асоціації України як дослідницька соціологічна асоціація (акредитаційний сертифікат №003 виданий згідно з рішенням Правління САУ №8 від 9 квітня 2009 р.).

Спеціалісти ЦСМ ефективно використовують весь спектр існуючих соціологічних методик та технологій виміру і збору соціальної інформації, зокрема:

- масові моніторингові опитування населення;
- визначення та опитування цільових аудиторій;
- щоденні опитування окремих груп населення;
- експертні опитування;
- неформалізовані, глибинні інтерв'ю;
- проведення групових фокусованих інтерв'ю (фокус-груп);
- статистичний аналіз даних;
- контент-аналіз преси, документів тощо.

Центр працює в усіх регіонах України, забезпечуючи якісне та відповідальне виконання якісних та кількісних досліджень.

Основними перевагами Центру є:

- високий рівень компетенції співробітників центрального офісу та регіональних представництв;
- якість та своєчасність виконання польових робіт;
- постійно діюча, налагоджена, мережа професійних інтерв'юерів; регулярне підвищення професійного рівня регіональних організаторів та інтерв'юерів;
- висока мобільність команд інтерв'юерів.

Більш повну інформація про діяльність Центру можна отримати на веб-сторінці: <http://www.smc.org.ua/>

Український центр соціальних
реформ
01032,Київ,Тараса Шевченка,
60,

Тел/Факс: +38(044)486 90 97

<http://ucsr.kiev.ua/>

Кабінет міністрів України
Державна служба
статистики України
01601,Київ,Шота
Руставелі,3

Тел.: +308 2872433
Факс: +380 2353739

office@ukrstat.gov.ua
www.ukrstat.org

Основоположні принципи
та права на роботі (ОСНОВИ)

Міжнародна Організація Праці
СН-1211,Швейцарія,Женева,
Морійон,4

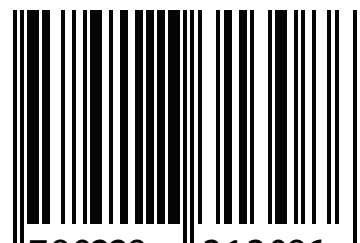
Тел.: +41 (0) 22 799 61 11
Факс: +41 (0) 22 798 86 95

fundamentals@ilo.org -
www.ilo.org/childlabour

@ILO_Childlabour

ISBN 978-92-2-831308-6

9 789228 313086